

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI**

**İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ
NAKDÜ'L-HÂL (76a-150b)
İNCELEME – METİN**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hilal Nur KILIÇ

BURSA 2020

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK – İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

**İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ
NAKDÜ'L-HÂL (76a-150b)
İNCELEME – METİN**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hilal Nur KILIÇ

Orcid: 0000-0003-3505-1273

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

BURSA 2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 16/08/2020

Tez Başlığı / Konusu: İsmail Hakkî Brsevî Nakdû'l-Hâl (76a-150b) İnceleme - Metin

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 318 sayfalık kısmına ilişkin, 16/08/2020 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

02.09.2020

Hilal

Adı Soyadı: Hilal Nur KILIÇ

Öğrenci No: 701722003

Anabilim Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman

(Adı, Soyad, Tarih)

02.09.2020

Dr. Öğr. Üyesi M. Murat Yurtsever

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora Tezi/Sanatta Yeterlik Tezi/ Çalışması olarak sunduğum “İsmail Hakkî Bursevî Nakdü'l-Hâl (76a-150b) İnceleme - Metin” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza
02.09.2020
Hilal

Adı Soyadı: Hilal Nur KILIÇ
Öğrenci No: 701722003
Anabilim Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Hilal Nur KILIÇ
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim/Anasanat Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim/Sanat Dalı : Türk – İslam Edebiyatı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi/Doktora Tezi/Sanatta Yeterlik Tezi
Sayfa Sayısı : x+315
Mezuniyet Tarihi :/...../2020
Tez Danışman(lar)ı : Dr. Öğr. Üyesi M. Murat Yurtsever

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (76a-150b) İNCELEME – METİN

Osmanlı tarihinin en velûd müelliflerinden olan Bursevî, mutasavvıf bir şair olarak pek çok vâridât türü eser kaleme almıştır. “Kişinin çabası ve kastı olmadan kalbine gelen mânâlara” vârid denilmekte olup, vâridât onun çoğuludur.

Hazırlanan bu çalışma, İsmail Hakkî Bursevî'nin 1721 – 1722 yıllarında vâridât türünde kaleme aldığı Nakdü'l-Hâl isimli eserinin 76a – 150b varaklarının transkripsiyonlu metin çevirisidir. Eserin müellif nüshası bulunmamaktadır. Esas alınan nüsha İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Kütüphanesi TY 2153 numarada kayıtlı nüshadır. Metne tam ve doğru bir biçimde ulaşabilmek amacıyla çalıştığımız nüsha ile aynı kütüphaneye kayıtlı TY 2161 numaralı nüsha ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 1515 numarada kayıtlı nüsha da temin edilerek üç nüsha mukabele edilmiştir.

Nakdü'l-Hâl'i akademik alana taşımak amacıyla hazırlanan bu çalışmada Bursevî'nin genel hatlarıyla hayatının bilinmesi ve ilmî anlamda tanınması için gerekli bilgiler verilmiştir. Ardından metne dair bir mânâ ve mefhum bölümü oluşturulmuş ve nihayetinde metnin transkripsiyonlu hâli, orijinal sayfalarıyla birlikte verilerek çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler : İsmail Hakkî Bursevî, Mutasavvıf, Şair, Vâridât, Transkripsiyon, Nakdü'l-Hâl.

ABSTRACT

Name and Surname	: Hilal Nur Kılıç
University	: Bursa Uludag University
Institution	: Social Science Institution
Field	: Islamic History and Arts
Branch	: Turkish Islamic Literature
Degree Awarded	: Master
Page Number	: x+315
Degree Date	:/...../2020
Supervisor/s	:Dr. Öğr. Üyesi M. Murat Yurtsever

ISMAIL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (75a – 150b) ANALYSIS – TEXT

Ismail Hakkî Bursevî is one of the most productive writers in the history of Ottoman copyright. As a mystic writer, he has a lot of vâridât works, too. The vârid means “flowing into the heart without a person’s effort and intention”.

This prepared study is the text translation of Nakdü'l-Hâl (76a – 150b) composed by Ismail Hakkî at 1721 – 1722. The writer’s copy of this book is missing. Our copy is committed to paper by a copyist and registered on TY 2153 number in the Library of Rare Books at Istanbul University. To get the best text we made a comparison with the copy registered on TY 2161 number in the same library and the copy registered on 1515 number in the Library of Süleymaniye Manuscript Books at the section of Atıf Efendi.

For Nakdü'l-Hâl's transfer to the academic environment; First, the life story of Bursevî was conveyed in general terms, and then a section about the deliberate meaning of the text was created. And finally, the transcription of the text is added with the original text.

Keywords : İsmail Hakkî Bursevî, Sufis, Poet, İncemes, Transcription, Nakdü'l-Hâl.

ÖNSÖZ

Tasavvuf edebiyatı sahasında, mutasavvıfların kalplerine gelen bilgiyi yazıya dökmeleri doğrultusunda ortaya çıkmış türe “vâridât” denilmektedir. Çalışmamızda 1721-1722 yıllarında, İsmail Hakkî Bursevî tarafından bir vâridât olarak kaleme alınan Nakdü’l-Hâl isimli eser istifadeye sunulmuştur.

Elinizdeki çalışma; bir giriş ve üç bölüm halinde hazırlanmıştır.

İlk bölümde; öncelikle İsmail Hakkî Bursevî’nin yaşadığı dönem siyâsî, kültürel ve ilmî açıdan incelenmiştir. Daha sonra Bursevî’nin; hayatına; ilmî, edebî ve tasavvufî kişiliğine ve eserlerine dair bilgi verilmiştir. Son olarak ise Bursevî hakkında yapılmış akademik çalışmalar ile bölüm tamamlanmıştır.

İkinci bölüm temel anlamda, Nakdü’l-Hâl’in genel özellikleri, üslûbu üzerinde durduktan sonra, mânâ ve mefhum bölümüyle devam etmiş ve metnin hazırlanmasında izlenen yol maddeler halinde verilerek sona erdirilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, başta verilen çeviri yazı alfabesi doğrultusunda, esere ait 76a-150b varakları arasındaki bölüm transkribe edilmiştir. Son olarak da eserin çalışılan varaklarına ait orijinal fotoğraflar eklenmiştir.

Her ne kadar hatadan hâlî olunamasa da elden geldiğince doğrusunu yapabileme gayreti içerisinde olunmuştur. Bulunduğu sahada kendisinden sonraki çalışmalara bir ışık tutabilmesini temenni ediyoruz.

Çalışma boyunca maddî ve manevî anlamda her türlü desteği veren aileme, Arapça metin tercümesi konusunda büyük yardımını aldığım dayım Cemil KILIÇ’a, her daim desteklerini hissettiğim hocalarım Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ ve Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan AKÇAY’a, bilhassa da tez çalışmasının her aşamasında adım adım yol gösteren kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER’e teşekkürü borç bilirim.

Hilâl Nur KILIÇ

Bursa 2020

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ VE DÖNEMİ

I. 17. VE 18. YÜZYILDA OSMANLI SİYASÎ, KÜLTÜREL VE İLMÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ.....	4
A. 17. YÜZYIL	4
B. 18. YÜZYIL	5
II. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ.....	7
A. HAYATI.....	7
B. İLMÎ, EDEBÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ.....	13
C. ESERLERİ	14
D. BURSEVÎ HAKKINDA YAPILMIŞ AKADEMİK ÇALIŞMALAR.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

NAKDÜ'L-HÂL MÂNÂ VE MEFHUM

I. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ'NİN VÂRİDÂTLARI	34
II. NAKDÜ'L-HÂL	35
A. NAKDÜ'L-HÂL'İN NÜSHALARI.....	40

III. MÂNÂ VE MEFHUM.....	43
IV. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

I. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	61
II. METİN.....	62
SONUÇ.....	233
KAYNAKÇA	235
ORJİNAL METİN SAYFALARI.....	239

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
BEYBEK	: Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi
Bkz.	: Bakınız
Böl.	: Bölümü
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Dk.	: Dakika
Ed.	: Editör
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Ktp.	: Kütüphanesi
No.	: Numara
Nşr.	: Neşreden
S.	: Sayfa
Ss.	: Sayfa aralığı
Thk.	: Tahkik eden
Vr.	: Varak
Yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

17. ve 18. yüzyıllara ait edebî metinler, İslâmiyet etkisinde şekillenen eserlerdir. Dönemin çoğu şairi, tasavvufî muhitin havasını teneffüs etmiştir. Bu ortamın yansımaları yapılmış çalışmalardan da anlaşılmaktadır. Nitekim kendi şahsında sûfî bir tecrübe yaşamayanlar ve profane eserler meydana getirmeyi tercih edenler dahi, zamanla başlı başına bir kültür haline gelmiş tasavvuf terminolojisini kullanmışlardır.¹

Tasavvuf edebiyatı; tekkelerde, ribatlarda ve hangâhlarda,² kimi zaman Yunus Emre'nin dilinden bir ilâhi, kimi zaman da İsmail Hakkî Bursevî'nin kaleminden vârid bir beyit olarak ortaya çıkıp günümüze ulaşmıştır.

Şüphesiz tasavvuf gibi rûhî inceliklere dayalı bir hayat tarzıyla, edebiyat estetiğinin bir araya gelişi çok güçlü anlamlara sahip metinler meydana getirmiştir. Bu çalışmanın konusu olan *Nakdî'l-Hâl* isimli eser de pek çok manzum ve mensur metne sahip bir vâridât'tır. Bu yönüyle daha baştan eserin hem edebî sahaya hem de tasavvufî muhite katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Vârid kelimesi “varan, ulaşan” anlamında, Arapça “v-r-d” kökünden türemiş bir kelimedir. Suya varıp-gelmek için kullanılır.³ Tasavvuftaki yerini de buradan almıştır. Çünkü su arkını gören sâlik, kaynağın varlığını bilir. Bu tamamlanması gereken bir irfandır. Çünkü kaynağın miktarı bilinmemektedir. Daha büyük olmalıdır. Sâlik, arki takip eder. Denize ulaşır. Bir an suyun çokluğunu yadırgar ama denizin de mahdut olduğunu fark eder. Bu sebeple esas mebd'e'yi bulmaya çalışır. Bu arayış yeryüzündeki tüm suların kendisinden kaynadığı pınarı bulma yolunda devam eder. Sâlik hep aramaktadır, hâlbuki arki ilk görüşünden beri de tanımaktadır.⁴

Sûfilere göre vârid, haber getiren bir kişinin haline mutabık bir elçidir. Melekî bir vâridin ardından serinlik ve lezzet kalır. Kişinin hiçbir kastı olmadan gelir ve ilim bırakıp gider.

Vâridât türündeki en meşhur eser Şeyh Bedreddin'in en çok zikredilen ve üzerinde en çok çalışılan eseridir. Vahdet-i vücud çerçevesinde yazılmış vâridlerden

¹ Bilal Kemikli, *Dost İlinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2017, s.14

² Kemikli, a.g.e., s.31

³ Semih Ceyhan, "Vârid", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/varid> (14.08.2020)

⁴ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014, s.100

oluşan Arapça bir eserdir. Hem medrese hem de tekke camiası tarafından çok eleştirilir. Eleştiriler biri kıyametin inkârı, diğeri ise âlemin kadimliği olmak üzere iki ana konuya odaklanmıştır.⁵

Bursevî'nin yaklaşık altmış senelik bir yazım hayatının olduğu tahmin edilmektedir. Bu bakımdan sahasındaki en velûd müelliflerdendir. İsmail Hakkî'nin, vâridât türünde kaleme aldığı yirmi üç eseri vardır. Her biri de vâridlerle birlikte âyet şerhleri ve hadislerle dayalı yorumlar içerir.⁶

Bursevî, Fâtır sûresi üçüncü âyetinde zikredilen “rızk” ile ilgili açıklamalarında rızkın yerden ve gökten olmak üzere iki çeşit olduğunu ifade etmiştir. Semâdan gelen rızık rûhânîdir ve kulun herhangi bir çalışmasıyla ve gayretiyle ilgili değildir. İkincisi ise kesb ile elde edilen ruha ve cisme ait her türlü gıdadır. Buradaki ilk rızık, Bursevî tarafından yapılmış bir vâridât tanımıdır.⁷ Yine vâridât kelimesi yerine feyz kelimesini sıkça kullandığı söylenebilir. Aynı anlama gelen diğer kelimeler şunlardır: Hikmet, ilham, feth, keşf, marifet, havâtır, müşahede, mûkaşefe, levâih.⁸ Bu çalışmanın konusu olan *Nakdü'l-Hâl* isimli vâridâtı da tıpkı diğer vâridât türündeki eserleri gibi âyet ve hadislerle yoğrulmuştur. Eserin dili konusunda Türkçe ağır basmaktadır ama Arapça olarak da hatırı sayılır derecede mensur metin ve bir manzume ihtiva etmektedir. Eserde belirli bir konu bütünlüğü yoktur.

Tasavvuf, edebiyat, şerh gibi pek çok alanda öne çıkan bir isim olarak Bursevî'nin her eseri çalışılmaya ve tanıtılmaya değerdir. *Nakdü'l-Hâl*'in de hem muhtevastaki manzum ve mensur metinlerin ortaya çıkarılması açısından hem de müellifinin kıymeti dolayısıyla nitelikli ve akademik sahaya kazandırılması gereken bir eser olduğu görülmektedir. Bu ehemmiyete binaen yaptığımız çalışmada elden geldiğince hatasız okuma yapmak ve metni ortaya çıkarmaya yönelik adımlar atmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda mânâ ve mefhum bölümü eklenerek, sade bir dil ile müellifin kastettiği anlamın muhataba ulaşmasına yardımcı olmak hedeflenmiştir.

⁵Semih Ceyhan, "Vâridât", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/varidat> (14.08.2020)

⁶ Bilal Kemikli, *Bursevî'nin Münacaatı*, Şiir ve Hikmet, <https://youtu.be/9iTmLXsiQiw> (14.08.2020), dk. 4:40

⁷ Nûran Döner, *Kitâb-ı Kebîr*, Bursa: Sır Yayıncılık, 2016, s. 17

⁸ Döner, a.g.e., s. 26

Esere dair çalışmamızda esas aldığımız İ1⁹ nüshasının seçilmesinde ise nüshanın; mâhir, güzel bir hat ve dikkatli bir imlâ ile yazılı olması etkili olmuştur. Bu nüsha ile mukâbele yapılarak metnin ortaya çıkmasına destek olması amaçlanan İ2¹⁰ ve A¹¹ nüshalarının seçilmesinde de tarih olarak ilk nüshaya yakın olmaları ve aynı şekilde okunaklı bir hatla, hatasız bir imlâ ile yazılmış olması göz önüne alınmıştır. Yine bu üç nüshanın diğerlerine nispeten daha kâmil nüshalar olduklarına da kanaat getirilerek, çalışmaya dair eserler üzerinde karar verilmiştir.

Bu çalışmanın konusu olan *Nakdü'l-Hâl* isimli esere dair, ikinci bölümde daha geniş çaplı bilgi verilmeye çalışılmıştır.

⁹ İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Kütüphanesi, No. TY 2153

¹⁰ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No. TY 2161

¹¹ Atıf Efendi Kütüphanesi, No. 1515

BİRİNCİ BÖLÜM

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ VE DÖNEMİ

I. 17. VE 18. YÜZYILDA OSMANLI SİYASÎ, KÜLTÜREL VE İLMÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ

A. 17. YÜZYIL

Siyasî Durum

On altıncı yüzyıl sonları ve on yedinci yüzyıl başlarında padişahlık yapmış olan III. Murad, III. Mehmed ve I. Ahmed dönemlerinde devlet yönetimi padişah anneleri ve eşleri, kapı ağası, kızlar ağası, musahipler ve başka nüfuzlu kimselerin müdahale etmesiyle bozulmaktaydı. Bu sebeple liyakatsiz insanlar rüşvetle işbaşına geçmekteydi. Osmanlı padişahları ise bizzat ordusu ile cephelerde savaşan bir baş kumandan değil, saraya kapanmış, ülke ahvalinden haber alma fırsatı bulamayan şahsiyetlerdi.

Uzun süren muharebeler, askerî teşkilâtın nizamını bozmuş, ihtiyaç üzerine ocaklara, devşirme kanununa aykırı olarak asker alınmış, beylerbeylerine verilmesi gereken zengin haslarla muharip eyalet sipahisine verilmesi gereken geliri zeamet ve tımarlar, saray çalışanlarına verilmeye başlanmıştı. Dolayısıyla sağlam esaslara bağlanmış olan askerî teşkilât bu devirden itibaren bozulmuştu.¹²

Kültürel Hayat

On yedinci asır Osmanlı Devleti için toplumsal ve idarî açıdan bir duraklama-gerileme devri olarak görünse de kültür ve sanat hayatı yükselişe devam etmiştir. Bunun ana sebebi asırlarca atılmış sağlam temellere dayanmasıdır. Her ne kadar yeni bir Sinan yoksa da Sedefkâr Mehmet Ağa gibi Sultan Ahmet Cami'nin mimarı olacak isimler yetiştirilebilmiştir. Asrın mimarisine müsavi şekilde büyük ilerleme gösteren diğer bir sanat dalı da musikidir. Bu alanda adı zikredilebilecek Hafız Post'un talebesi Mustafa İtrî Efendi sahasında oldukça önemli kişilerdendir.¹³

Yüzyılın; başlarında Aziz Mahmud Hüdâî gibi, İstanbul'da ve sonlarında da Niyâzî-i Mısırî gibi, Bursa'da iyi tesir uyandırmış, ünlü tasavvuf büyükleri olmuştur.

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, C.III, s.131

¹³ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1983, C.II, s.649

Fakat bunlar, güçlü şahsiyetlerine rağmen, medrese taassubunun önüne geçmek ve bu taassubun hızını kesmek yolunda yeteri kadar etkili olamamışlardır.¹⁴

İlmî Hayat

On yedinci yüzyıl; Tarih, coğrafya ve bibliyografya sahasında Naîmâ ve Kâtip Çelebi gibi adından çokça söz ettirecek şahıslara sahiptir. Fakat Banarlı, dinî-hukukî ilimlerde eskisi kadar kudretli simalara sahip bir asır olmadığını söyler. Bunun sebebini de medreselerin gittikçe daha mutaassıp ve daha dar kalıp olmasına bağlar. Hâkim olan bu taassup havası, yeni yeni İslamlaşmakta olan Arnavutluk gibi beldelerde yetişen din adamlarında tavizsiz ve sert bir rüzgâr estirmiştir. Nihayetinde de on yedinci asrın ileri gelenlerinde bir medrese-tekke mücadelesi baş göstermiştir.¹⁵ Bu mücadele Kadızâde Mehmed Efendi ve Sivâsî Abdülmecid Efendi arasındaki fikir ayrılığı üzerine oturtulabilir. Geçen asırda sindirilen tekke erbâbı, eleştirilere ilmî ve edebî cevaplar vermeye çalışmışlardır. Böylece dinî- tasavvufî edebiyatta bir canlanma meydana gelmiştir.¹⁶

Kadızâdeliler ile Sûfiyye ricâlinin tartıştığı ve üzerinde belirgin bir kanaate varmanın epey zorlaştığı fakat dönemin Müslümanlarının problemlerine çözüm olmayacak birtakım konular gündeme oturmuştur. Buna dayanarak söylenebilir ki asrın ilim ile uğraşan tabakasında ciddî çatlaklar ortaya çıkmıştır. Bu konudan dert yanan bir diğer isim Kâtip Çelebi'dir ki "Mîzânü'l-Hak" isimli eserinde tartışma konusu olan meseleleri değerlendirme ihtiyacı hissetmiştir. Kâtip Çelebi, medreselerde felsefî ilimler okutulmadığı için gerileme olduğunu söylerken aynı dönemlerde Saçaklızâde de felsefî ilimler çok okutulduğu için geri kaldığımızı iddia etmektedir.¹⁷

B. 18. YÜZYIL

Siyasî Durum

Dönem II. Mustafa zamanında, 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması ile başlamaktadır. Tam anlamıyla bir siyasî gerileme içerisinde olduğu fark edilen on sekizinci asırda ülke sınırlarında daralma meydana gelmiştir. Ve önceki yüzyıllarla karşılaştırıldığında yapılan ıslahatlardan anlaşılmaktadır ki yönetimdeki zihniyette bir

¹⁴ Banarlı, a.g.e., s.650

¹⁵ Banarlı, a.g.e., s.650-651

¹⁶ Kemikli, *Dost İlinden Gelen Ses*, s.28

¹⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 308

farklılık mevcuttur. Herhangi bir idarî müessesede değişiklik görmesek de on yedinci asra nispetle adam kayırma ve rüşvete, devlet içerisinde yönetime müdahil olmaya çalışan kimselere pek rastlanmaz.¹⁸

Her ne kadar ordu ön planda tutulmamaya ve savaşa girilmemeye çalışılsa da İran tarafından gelen bir saldırıya cevap verilmek zorunda kalınmıştır. Ne bu savaşta Osmanlı'nın gösterdiği tutumdan ne de yapılan ıslahatlardan memnun olmayan bir zümre ise Patrona Halil İsyanını başlatmıştır.¹⁹

Kültürel Hayat

Yüzyılın ilk yarısında III. Ahmet döneminde Damat İbrahim Paşa'nın sadrazam oluşuyla kültürel alanda önemli bir değişiklik sayılan Lale Devri başlamıştır. İbrahim Paşa, devlet yönetiminin yanında matbaanın kurulumu ve gelişimi ile ilgileniyor, bir taraftan da medrese ve cami imarı gibi alanlarda çalışıyordu. Kültürel sahada Avrupa, özellikle de Fransa etkisi belirginleşmişti. Bu değişiklikler taassup sahibi kimseler tarafından hoş karşılanılmıyordu. Nihayetinde ise Lale Devri Patrona Halil İsyanı ile kapandı.

Orduda ve siyasî hayattaki gerileme, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkedeki her alana tesir etmişti. Dolayısıyla kültür ve sanat alanında da hissedilir bir düşüş yaşanmaktaydı.²⁰

İlmî Hayat

Medreselere de yansıyan bozulmanın etkisiyle on sekizinci asır, ilim sahasında da geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi önemli sima ve eserlere sahip olamamıştır. Diğer alanlarda olduğu gibi bu konuda da Batı'nın takip edilmesine özen gösterilmeye çalışılmıştır.

Edebî eserlerde klasik edebiyatın aksine saray ve halk dilini birbirine yaklaştıran bir dil tercih edilmeye başlanmıştı. Tarih ve tezkire yazarları da aynı yolu takip ederek daha sade bir üslup kullanmışlardır. Daha sonraları ise bu durum Mahallîleşme Cereyânı olarak bir akım haline gelmiş ve sade Türkçe kelimelerin kullanımını savunan nazîreciler yetişmiştir.²¹

¹⁸ *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Baha Matbaası, 1960, C.IV, s.2262

¹⁹ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı*, C.II, s.741

²⁰ Banarlı, a.g.e., s.742

²¹ Banarlı, a.g.e., s.746

II. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ

17. ve 18. Yüzyıllarda eskiye nispetle gücü sorgulanır duruma düşen Osmanlı Devleti'nde yaşanan olaylar; sosyal ve ilmî hayatı, dolayısıyla da daha özelde tekkeleri ve tekke mensuplarını etkilemiştir. Yine de dönem, Osmanlı tasavvufu açısından hayli velûd müellifler yetiştirmiştir. Bu isimlerin en başında gelen şahsiyetlerden biri de İsmail Hakkî Bursevî'dir.²²

Şârih, mutasavvıf ve müfessir kimliğiyle öne çıksa da bu vasıfların her birinden önce şair olduğu, 1674'te Osman Fazlî Efendi'nin oğlunun tevellüdüne tarih düşürürken ilk kez kullandığı Hakkî mahlasını alışından tespit edilebilir. Zira Osman Fazlî Efendi, bu şiiri çok sevmiş ve mahlası da kendisine hediye etmiştir.²³

Bursevî'nin hayatı ile ilgili bilgi edinilebilecek en güvenilir kaynaklar, yine kendi eserleridir. Örneğin bu çalışmanın konusu olan Nakdü'l-Hâl isimli vâridâtında kendi vefatına düşürdüğü tarihi içeren şiiri bulunmaktadır ki söz konusu şiir, hâlihazırda kabrinin ayak ucundaki taş kitabeye nakşettirilmiştir.²⁴

A. HAYATI

Celvetîyye mensubu olduğundan dolayı "Celvetî", Üsküdar'da ikamet ettiği için "Üsküdârî" nisbeleriyle de anılan İsmail Hakkî, hayatının uzun bir döneminde Bursa'da yaşadığı için "Bursevî" namıyla meşhur olmuştur. Fakat aslen Bursalı değildir. Şu anda Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Aydos'ta, 1653 yılının sonlarına doğru dünyaya gelmiştir.²⁵

Çok küçük yaşta Kur'an okumayı öğrenmiştir. Şeyh Ahmed Efendi'den ders almıştır. Bu zat, Osman Fazlî Aydos'tan ayrılınca kendi yerine gönderdiği halifesidir.²⁶

Daha sonra Osman Fazlî Efendi'nin Edirne halifesi Seyyid Abdülbâki Efendi, Aydos'a uğradığında, İsmail Hakkî'nin annesinin vefatını öğrenmiş, tahsilini sağlamak üzere yanında Edirne'ye göndermeleri için ailesinden izin almıştır. Böylece İsmail Hakkî, Edirne'de yedi sene okuma imkânı bulmuştur. Talebelik yıllarında çoğu kitabını

²² Ali Namli, "Kitâbetle Mübtelâ Olmak: İsmâil Hakkı Bursevî", İstanbul: *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2018, Cilt: 16, Sayı: 31-32, s. 333

²³ M. Murat Yurtsever, *İsmail Hakkî Bursevî Divan*, Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s.3

²⁴ İsmail Hakkî Bursevî, *Nakdü'l-Hâl*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 2153, varak: 236a

²⁵ Ali Namli, *İsmail Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2001, s.34

²⁶ Namli, a.g.e., s.36

bizzat istinsah ederek hat sanatına olan meylini de göstermiştir. Yine bu süreçte vaaz vermeye başlamıştır.²⁷

Bursevî'nin Edirne'deki eğitimini tamamladığına kanaat getiren Seyyid Abdülbâkî Efendi, Şeyhi Osman Fazlî Efendi'ye yazdığı mektupla Bursevî'yi İstanbul'a göndermiştir.²⁸

Osman Fazlî Efendi'nin idare ettiği tekkeler, medrese derslerinin de öğretildiği yerlerdi. Bursevî, Şeyh'inin "İlk olarak zahirî ilimleri öğrenmek istemeyen hiçbir sûfiyi kabul etmem." dediğini aktarmaktadır.

Zahirî ilimlerin yanı sıra esbâb-ı rızık olarak gördüğü hat sanatına da vakit ayırmıştır. Farsça öğrenmiş, Mesnevî gibi pek çok kıymetli eseri asıl dilinden okumuştur.²⁹ Okuduklarını da zihn-i sakini tahrik edeceği düşüncesiyle bir bir, âdeti olduğu üzere not etmiştir.³⁰ Mûsikî ile uğraşmış ve ilâhiler bestelemiştir. Bu konuda devrinin mûsikîşinasları gibi bî-perde olmadığını savunmuştur.³¹

Zahirî ilimleri tamamladığında Şeyh'inin buyruğu ile Zeyrek Camii'nde halvete girmiştir. Halvet müddeti sona erince dervişlerin hizmetinde bulunmuş, Osman Fazlî Efendi yerine vaazlar vermiştir. Bu sürecin de sonuna gelindiğinde Şeyh'i tarafından Üsküp'e halife olarak görevlendirilmiştir.³²

Yanında üç kişi birlikte Üsküp'e geldiklerinde Bursevî, yirmi üç yaşında idi. Yirmi dört yaşına bastığında ise orada Mustafa Uşşâkî'nin kızı Ayşe Hatun'la evlenmiştir. Ve yine bu sıralarda Şeyhi Osman Fazlî Efendi'den gelen mektup üzerine tedrisata başlamıştır.³³

Üsküp'te vaaz ve nasihatte bulunurken bölgenin ileri gelenlerine dair kusur ve noksanları da hiç çekinmeden belirtmiştir. Bu insanların müftü, kadı ve şeyh gibi halkın gözünde mevki sahibi kimseler olduğunu bizzat sıralamıştır. Gergin ortam yaklaşık altı yıl kadar sürmüş ve bu süre zarfında Bursevî ölümle tehdit edilmeye varıncaya dek çeşitli tehlikeler atlatmıştır. Nihayetinde olay mahkemeye aksedince Osman Fazlî

²⁷Namlı, a.g.e., s.37

²⁸Namlı, a.g.e., s.37

²⁹Namlı, a.g.e., s.38

³⁰Mehmet Ali Aynî, *İsmail Hakkı Bursevî*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2013, s.39

³¹Aynî, a.g.e., s.40

³²Namlı, *İsmail Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*, s.40

³³Aynî, *İsmail Hakkı Bursevî*, s.41

Efendi de durumu işitmiş ve Köprülü’de görev yapmakta olan halifeyle yer değişikliği yapılmasını istemiştir.³⁴

Bursevî, on dört ay kadar Köprülü’de görevine devam etmiştir. Daha sonra Hakkî’nin bilgisinin ve ahlâkının yüce olduğuna inanan Ustorumca halkı tarafından Osman Fazlî Efendi’ye talep gitmiştir. Şeyh Osman Fazlî Efendi bunun uygun olduğuna muvafakat etmiş ve İsmail Hakkî’yi Ustorumca’ya göndermiştir. Bursevî burada kendisine karşı cömert ve ilgili bir ahali ile otuz ay kadar muhatap olmuştur. Görevi esnasında çeşitli eserler telif etmiştir. Ayrıca yine Ustorumca’daki dönem içerisinde kendisine müftülük teklifi yapılmıştır. Bunun için de Osman Fazlî Efendi’ye müracaat edilmiş ama ehl-i takvanın ehl-i iftâ olamayacağı açıklamasıyla olumsuz cevap alınmıştır.³⁵

Osman Fazlî Efendi, Edirne’de bulunduğu bir vakit, Ustorumca halifeliğindeki Bursevî’yi yanına çağırmıştır. Birlikte, kapalı kapılar ardında, dönemin şartlarında Kadızadeler tarafından eleştiri odağı haline gelmiş olan *Füsûsu’l-Hikem* eserinden okumalar yapmışlardır.³⁶

Dersler devam ettiği sırada Şeyh Osman Fazlî’nin Bursa halifesinin vefat haberi gelmiştir.³⁷ Bunun üzerine İsmail Hakkî, “Bursevî” olma yoluna çıkmış, miladî 1684 yılında Bursa’ya ulaşmıştır.³⁸

Burada mesken ve nafaka sıkıntısı çekmiş, ailesiyle birlikte çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Çeşitli hastalıklar atlatmıştır. Vebaya yakalanan dokuz yaşındaki kızı Hatice’yi kaybetmiştir.³⁹ Fakat daha sonra Üsküp’ün işgali haberini alırlar.

Kendisi, bu hadiseden *Kitâbü’n-Netîce*’de şöyle bahsetmiştir: “Fakir dahi vardum, ehl ü ‘ıyâli Bursa’ya getirdüm. İki sene sonra Üsküb istila-yı küffara maruz kaldı... Tekrar ziyaret-i Hazret-i Şeyh’e geldigümde Şeyh Hazretleri tebessüm buyurub “Gördün mi? O zaman bize hakkınızda vaki olan mânâ hak imiş, işte halasunıza sebep oldu.” buyurdılar.”⁴⁰

³⁴ Ali Namli, “*Kitâbetle Mübtelâ Olmak: İsmâil Hakkı Bursevî*”, s.3

³⁵ Aynî, *İsmail Hakkı Bursevî*, s.45

³⁶ Aynî, a.g.e., s.46

³⁷ Aynî, a.g.e., s.46

³⁸ Aynî, a.g.e., s.47

³⁹ Yurtsever, *İsmail Hakkı Bursevî Divan*, s.6

⁴⁰ Hüseyin Vassaf, *Kemal-name-i İsmail Hakkı-Bursevî Biyografisi*, haz. M. Murat Yurtsever, Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s.12

İsmail Hakkî, muhatap olunan her olumsuz hadiseye rağmen Bursa’da da vaaz ve nasihat görevini aksatmadan yerine getirme gayretini hiç bırakmamıştır. Ulucami’de verdiği vaazlarla *Rûhu’l-Beyân* tefsirinin telifi burada gerçekleşmiştir.⁴¹

Bursa halifeliği esnasında, beşi İstanbul’da ve sonuncusu da sürgün yeri olan Kıbrıs’ta olmak üzere, Osman Fazlî Efendi’ye çeşitli ziyaretler gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretlerde yapılan sohbetlerde tuttuğu notlar ile *Tamâmu’l-Feyz fi Bâbi’r-Ricâl* eseri meydana gelmiştir.⁴²

Bursevî’nin, Osman Fazlî Efendi tarafından Kıbrıs’a çağrılmasının sebebi; kendisinden sonra tarikat silsilesindeki yerini emanet etmek isteğiydi. Bahsedilen isteği de şu ifade ile dile getirmiştir: “Bu nefes ve tesir benden sonra sana ulaşacak, başkasına değil.”⁴³

İsmail Hakkî, Kıbrıs dönüş yolunda pek çok türbe ziyareti gerçekleştirmiştir. Bu sefer beş aydan uzun sürmüştür. 1691 yılının Mayıs ayında İsmail Hakkî Bursa’ya varmış, aynı yıl Eylül ayında Osman Fazlî Efendi vefat etmiştir. Bursevî bu vefata pek çok tarih düşürmüştür ki üçü şunlardır:

“Mâte kutbu’l-kevn, inne’l-mevte hakkun.”

“Makâmu’ş-şeyh Firdevs ve tûbâ”(Yalnızca noktalı harfler ile tarih düşürülmüştür.)

“Bülbül-i hoş lehçe-i gülzâr-ı mânâ, yani şeyh

Bulmadı âhir bu fânide bekâdan râyihâ

Kudsiyân-ı pâk-i dil Hakkî el açup dediler

Rûh-ı pâkiyçün azizin okuyalım Fâtihâ”⁴⁴

Bursevî, Osman Fazlî Efendi’nin vefatının ardından dört sene boyunca görevini sürdürmüştür. Celvetiyye’nin, Osmanlı sınırlarındaki temsilciliğini münferiden taşıması devlet erkânıyla sık bir temasa ve Bursevî’nin idari meselelerde görüşlerinin alınmasına zemin hazırlamıştır.⁴⁵ Daha sonra Sultan II. Mustafa’nın Avusturya’ya düzenlediği seferlerin ikisinde de Sadrazam Elmas Mehmet Paşa tarafından davet edilerek; vaaz ve

⁴¹ Namlı, *İsmail hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, s.54

⁴² Namlı, a.g.e., s.54

⁴³ Namlı, a.g.e., s.67

⁴⁴ Namlı, a.g.e., s.70

⁴⁵ Sakıb Yıldız, *Türk Müfessiri İsmail Hakkı Bursevî’nin Hayatı*, 1976, <http://doi.org/10.5281/zenodo.3345909>, s.11(23.07.2020)

nasihata askerler arasında devam etmiştir. Savaşlar esnasında hayli yara almış, bu yaraların iyileşmesi yaklaşık beş-on sene sürmüştür.⁴⁶

İlk haccına 1700 senesinde gitmiştir. Bu zamana kadar *Rûhu'l-Beyân*'ın Sad Sûresi'ne kadar olan kısmını bitirmiştir. Kalanını döndüğünde tamamlamıştır.⁴⁷ Bu haccında Arefe günü Cuma'ya rast geldiğinden hacc-ı ekber olmuştur. Kendisi bu durumun pek çok fütühata ve kalan ömrü üzerinde de hissedilir bir etkiye sahip olduğunu söylemiştir.⁴⁸ Bu ilk haccın gidiş ve dönüşü on yedi ay sürmüştür. Yolda da eşkıyalarla karşılaşmış çeşitli sıkıntılara düşmüştür. Fakat Bursa'ya geldiğinde sıhhati ve başkaca müşkilatı yerine gelmiştir.⁴⁹

Bursevî, hacdan döndükten bir-kaç yıl sonra yaşadığı elim bir hadise vardır. Kendi deyimiyle Arap asıllı bir kişi Ulucami içerisinde tasavvuf aleyhine vaaz ve nasihatte bulunmaktaydı. Bunun üzerine hareketlenen bazı medrese talebeleri de Ulucami'ye saldırı düzenlediler. Saldırıda Sûfilerden yaralananlar oldu ve bir kişi de vefat etti. Bu olay Kadir Gecesi'nde vuku bulmuştur. Sebebi de o gece kılınan Kadir namazıdır.⁵⁰

Sonraki beş yıl boyunca tefsirini ikmal etmiştir. 1710 yılında ise çevresinin talebiyle ikinci kez hacca gitmeye karar verir.⁵¹

İsmail Hakkî, hacdan dönüp Bursa'ya yerleştikten sonra üç farklı şehirde uzun süre ikamet etmiştir. Her seferinde Bursa'ya geri dönerek sırasıyla Tekirdağ'da, Şam'da ve Üsküdar'da üçer yıl geçirmiştir.⁵²

Tekrar Bursa'ya döndükten yaklaşık iki sene sonra dünyadan göç etmiştir. Vefatını, Hüseyin Vassaf şu şekilde yazmıştır:

“Sinn-i şerîfleri yetmiş dördü geçdiği bir sırada 1137(1724) senesi Cemâziye'l-evvel'inde, ..., öğleye karîb bir zamânda âlem-i cemâle intikâl etdiklerini...”⁵³

Vefatından hemen önce kitaplarını vakfetmiş, elindeki parasıyla da “Cami-i Muhammedi” adını verdiği caminin inşasını başlatmıştır. Bu cami Bursa'nın Tuzpazarı semtindedir. Bizzat kendisi caminin inşası hakkında şu beyti düşmüştür:

⁴⁶ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, s.73

⁴⁷ Yıldız, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî Burusevî'nin Hayatı*, s.11

⁴⁸ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, s.75

⁴⁹ Namlı, a.g.e., s.79

⁵⁰ Namlı, a.g.e., s.79

⁵¹ Yıldız, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî Burusevî'nin Hayatı*, s.12

⁵² Namlı, “*Kitâbetle Mübtelâ Olmak: İsmâil Hakkî Bursevî*”, s.17

⁵³ Vassaf, *Kemâlnâme-i İsmail Hakkî-Bursevî Biyografisi*, s.24

“Kâle li’t-târihi bânihi’l-fakîr
Temme beytu’llâhi sallû ve’budû”⁵⁴

Medfun olduğu yer Cami-i Muhammedî’nin kible tarafında bulunur.⁵⁵ Mezar taşında Hâdî Efendi tarafından düşürülen tarih kayıtlıdır:

“Hak Hak dedi azm eyledi Hakkî Efendi cennete”⁵⁶

Kabrinin yer aldığı mevkide aile efradı ve müntesiblerinin de mezarları bulunmaktadır. En az beş evlilik yaptığı bilirse de yanı başında medfun olan tek eşi Aişe Hanım’dır. On yedi kadar evladının olduğunu Tuhfe-i Halîliyye’de kendisi zikretmiştir. Fakat bunların on altısı vefat etmiş sadece Bahaeddin Muhammed isimli oğlu hayatta kalmıştır. Daha sonra Şah Muhammed’in doğumuyla bu sayı ikiye çıkmıştır.⁵⁷

Bursevî’nin Bursa’ya geldiği zamanlar oturduğu ev ve evine bitişik çilehane, misafirhane, semahane, cami ve son olarak da türbesinin yer aldığı külliyyeden bugün sadece çilehane, türbe, hazîre ve çeşme bulunmaktadır. 1900 yılında Hacı Ali Paşa başkanlığında külliye yenilenmiştir.⁵⁸

Bursevî Tekkesi’nde meşihat görevinde bulunan isimler şunlardır:

Şeyh Mehmed Efendi (ö.1817), Şeyh Mehmed Bahaeddin Efendi (ö.1818), İsmail Hakkî Efendi (ö.1844), Şeyh Rıfat Efendi (ö.1856), Şeyh Mehmed Ali Rıfkı (ö.1897), Şeyh Mehmed Hikmet Efendi (ö.1855), İsmail Hakkî Efendi (ö.1868), Mehmed Faik Efendi (ö.1900), Şeyh Selâmeddin Efendi, Üftâde Efendi, Hâfız Bahaeddin Efendi, Şeyh Cemaleddin Efendi, Hacı Ahmed Rüşdi Efendi, Mehmed Şemseddin Efendi.⁵⁹

⁵⁴ “Fakir bânî şöyle tarih düşürdü: Tamamladı Allah evini; namaz kılıp dua edin ve O’na kulluk edin.”

Aynî, *İsmail Hakkî Bursevî*, s.113

⁵⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, s.112

⁵⁶ M. Murat Yurtsever, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018, s.14

⁵⁷ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, s.116

⁵⁸ Murat Yurtsever, "İsmail Hakkî Bursevî Tekkesi", TDV İslâm Ansiklopedisi,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-hakki-tekkesi> (23.07.2020)

⁵⁹ Mustafa Kara, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2017, bkz. s.566-570.

B. İLMÎ, EDEBÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ

Hayatı bölümünde de anlatıldığı üzere yaşam tarzına uygun olan müftülük vazifesini dahi kabul etmemiş, tüm ömrünü vaaz, nasihat ve tedrisatla, gönülden çabalayarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek geçirmiştir.

Kendisinin bizzat telif ettiği çok sayıda eserinin yanında azımsanmayacak kadar da şerh kaleme almıştır. Bu denli velud olmasını yıldızının Utarid olması ile izah etmektedir. Zira Utarid, yıldıznâmelerde kâtip olarak geçer.⁶⁰

Aynı zamanda çok güçlü bir şairdir. Hem divan sahibidir hem de neredeyse her eserinde manzumeler yazmıştır. Kendisi bunların sayılarının 10.000'den fazla olduğunu söylemiştir. İsmi şuara tezkirelerinde yer almıştır. Şiirinin dili nesirlerinden sadedir.⁶¹ Muhteva olarak ise nazmı ve nesri birbirini destekleyen metinlerdir. Bu muhteva, o an okunan bir hadisten/ayetten çıkabildiği gibi hep tartışılmalı kalamî konulara veya tasavvufta bir mertebeye dair de olabilir. İslam dinine ait neredeyse tüm ilim dallarında eser yazmıştır.⁶² Örneğin Bakara 115. ayette mealen “Nereye dönerseniz dönün Rabbinizin cemâli oradadır.” buyurulmuştur. Âyetin Hakkî'deki tezahürü de aşağıdaki beyitte apaçık ortaya çıkmıştır:

“Nereye baksam gözüme sûret-i Rahman görünür
Âşıkam âşık olan canlara cânân görünür”⁶³

Eserlerinde esas olarak Türkçeyi daha sonra Arapçayı ve zaman zaman da Farsçayı kullanmıştır. Türkçeye ağırlık verme sebebi, anlamayı kolaylaştırmak ve muhatap kitleyi geniş tutmaktır. Ayrıca bu konuda ilham aldığı bir husus vardır ki o da her peygamberin kendi kavminin lisanı ile gönderilmiş olmasıdır. Hatta bu mevzu Şam'dan tekrar Bursa'ya dönme sebepleri arasında da yer alır.⁶⁴

Şahsiyeti üzerinde en çok tesiri bulunan insanların başında şüphesiz Osman Fazlî Efendi gelmektedir. Bundan başka ise çalışmamızın konusu olan eserden de

⁶⁰ Aynî, *İsmail Hakkı Bursevî*, s.114

⁶¹ Murat Yurtsever, "İsmail Hakkı Bursevî", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-hakki-bursevi/#2-edebi-yonu> (23.07.2020)

⁶² Yurtsever, *İsmail Hakkı Bursevî*, s. 17

⁶³ Murat Yurtsever, "İsmail Hakkı Bursevî'den Manzumlar (01)", Bilem TV, <https://youtu.be/rBdidMi4Q0g> (23.07.2020), dk. 1:10

⁶⁴ Namî, *İsmail Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*, s.163

anlaşılacağı üzere soyunun dayandığını söylediği Hz. Ali (kerremallâhu vecheh), yine böyle kimselerdendir. ⁶⁵ Hayatına bakıldığında Şam yolculuğu yapmasının sebeplerinin biri olan İbn Arabî'nin, Konya'ya uğradığında ziyaretini aksatmamaya çalıştığı Sadreddin Konevî'nin de Bursevî'nin gönül ve fikir dünyasındaki yerinin büyüklüğü görülebilir. Ayrıca Osman Fazlî'nin kendisini hâl ve tutum olarak benzettiği Aziz Mahmud Hüdayî'den de hayli etkilenmiştir.

Mûsikî ilmine olan âşinâlığı beste yapabilecek seviyededir. Hüdâyî'ye ait pek çok şiiri bestelemiştir. ⁶⁶

Tüm bunlar ilme daha çok küçükken yönlendirilmesinin de etkisiyle meydana gelmiştir. Sadece ilim ile değil tasavvufla da yaşı bir elin parmaklarına gelmeden tanış olmuştur. Bu vesileyle genç yaşında irşada başlama imkânı bulmuş, daha sonra da Osman Fazlî Efendi'nin vefatıyla Celvetiyye'nin şeyhi konumuna gelmiştir

Ne halifeliği ne de şeyhliği devrinde kitabetle müptela olmayı hiçbir zaman bırakmamıştır. Eserlerinin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Zira kayıp eserleri olduğu gibi aslında ona ait olmayıp da kendisine nispet edilen eserler de mevcuttur.⁶⁷ Eserler hakkında hazırlanmış çalışmalar arasında karşılaştırma yaparak güvenilir bir liste hazırlamış olmasından dolayı burada Ali Namlı'nın zikrettiği eserleri eklemenin daha uygun olduğuna karar verilmiştir. Aşağıda eserler belirli bir tasnif de gözetilerek eklenmiştir.

C. ESERLERİ

TEFSİR

1. *Rûhu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'an*

Arapça olarak üç cilt halinde yazılmıştır. Ciltler onar cüzlük tefsirlerden oluşur. Yaklaşık yirmi sene on aylık bir çalışma neticesinde ortaya çıkmıştır.

⁶⁵ İsmail Hakkî Bursevî, *Nakdü'l-Hâl*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 2153, varak: 99a

⁶⁶ Vassaf, *Kemâlnâme-i İsmail Hakkî*, s.36

⁶⁷ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, s. 162

2. *Ta'lika alâ evâili Tefsiri'l-Beydâvî (Şerh-i Tefsîr-i Fâtihâ)*

Beydâvî'nin "*Envâru't-Tenzîl*" isimli eserinin Fâtihâ sûresinin tamamı ve Bakara sûresinin son ayetleri üzerine yazılmış bir eserdir. Ta'lika türünde kaleme alınmıştır.

3. *Şerh alâ tefsîri'l-cüz'i'l-âhir li'l-Kâdi'l-Beydâvî*

Amme cüzünün Beydâvî tefsirinden şerhi olup Arapça yazılmıştır.

4. *Kitâbü'l-Mir'ât li hakâiki ba'dı'l-ehâdis*

Bursevî tarafından belirlenmiş belirli ayetlerin tefsiri ve hadislerin şerhi üzerine Arapça olarak kaleme alınmıştır.

5. *Tefsîr-i Sûreti'l-Fâtihâ*

Fâtihâ sûresi üzerine yazılmış bir tasavvufî tefsirdir. Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Her ayetin tefsirinin ardından bir nazma yer verilmiştir.

6. *Tefsîru Âmene'r-Rasûlü*

Bakara sûresinin son iki ayetinin kısa bir tefsiri olup Arapça kaleme alınmıştır.

7. *Kelimetün Zâbbe Ammâ Yeridü Metni Dâbbe veya Şerhu "Vemâ besse fihimâ min dâbbe"*

Şûrâ Sûresi 28. Ayetin kısa tefsiridir. Arapçadır.

8. *Tefsîru Sûreti'z-Zelzele*

Zilzâl Sûresi üzerine kalbine gelenler üzerine yazılmış bir tefsirdir. Kahire'de yaşadığı depremden sonra Şeyh Yûnus el-Arabî'nin ricasıyla yazmıştır. Arapçadır.

9. *Mecmûatü âyâti'l-müntehabe (I)*

Bursevî'nin 1686-1687 yıllarında vaazlarında kullanmak üzere Arapça olarak kaleme aldığı tefsir mecmuasıdır.

10. *Mecmûatü âyâti'l-müntehabe (II)*

1689-1690 yıllarında vaazlarında nakletmek amacıyla oluşturduğu Arapça tefsir mecmuasıdır.

11. *Mecmûatü't-Tefâsîr*

Bursevî'nin 1687-1712 yıllarında vaazlarında nakletmek için meydana getirdiği tefsirler ve hadis şerhlerinden oluşur. Dili Arapçadır.

12. *Levâih Teteallaku bi-Ba'dı'l-Âyâti ve'l Ehâdis*

Kimi ayet ve hadislerle ilgili gönlüne doğan maarifi Arapça olarak kaleme aldığı bir eserdir.

13. *Şerhu "Yâ eyyühe'n-nâsü'büdû Rabbeküm"*

Bakara Sûresi 21.-22. ayetlerin tefsirini içerir. Arapçadır.

HADİS

14. *Şerhi Nuhbeti'l-Fiker*

İbn Hacer'in hadis usulü üzerine yazdığı *Nuhbetü'l-Fiker*'ine dair bir şerhtir. Arapça yazılmıştır.

15. *Şerhu'l-Hadîsi'l-Erbaîn*

Arapça olarak *Riyazu's-Salihîn*'den seçtiği hadislerin yer yer şerhlerinin de verildiği bir kırk hadis şerhidir.

16. *Şerhu'l-Erbaîne Hadîsen*

İmam Nevevî'nin kırk hadisine ait tercüme ve şerhtir. Türkçe olarak yazılmıştır.

17. *Kenz-i Mahfi*

"Küntü Kenzen mahfiyyen..." kudsî hadisi üzerine on bölümlük bir şerh ve yer yer nazımları olan vâridlerden oluşur. Türkçedir.

18. *Şerhu'l-Hadîs "el-Mü'minü mir'âtü'l-mü'min"*

“Mümin müminin aynasıdır.” Hadisinin tasavvufî şerhidir. Arapça olarak kaleme alınmıştır.

19. *Şerhu'l-Hadîs “İzâ tehayyertüm fi'l-umûr fe'steinû min ehli'l-kubûr”*

“İşlerinizde şaşırıp kaldığınızda kabir ehlinde yardım isteyiniz” rivayetinin Türkçe şerhidir.

20. *Şerhu'l-Hadîs “le-Ene ekramü alellâhi min en yedeanî fi'l-ardı ekser min selâs”*

Benzer rivayetlerin kimilerince asılsız ve mevzû kabul edildiği Hz. Peygamber'in kabirde kalacağı zaman ile ilgili rivayetin Türkçe şerhidir.

21. *Mecmûatü'l-Müteferrika*

Seçme bazı hadislerin Arapça-Türkçe karışık olarak yazılmış tasavvufî şerhleridir.

FIKİH

22. *Şerhu'l-Fıkhî'l-Keydânî*

Fâzıl Keydânî adıyla bilinen Lütfullah en-Nesefî'nin namaz üzerine yazdığı risalesine dair Arapça bir şerhtir.

23. *Risâle-i Mesâil-i Fıkhîyye*

Çeşitli fikhî konular üzerine yazılmış altmıştan fazla mevzuyu ve yer yer tasavvufa, kelama dair meselelere de değinen konuları içerir. Türkçe kaleme alınmıştır.

24. *Ecvibetü'l-Hakkıyye an Es'ileti's-Şeyh Abdurrahman veya*

Ecvübetün Hakkıyyetün Şehdiyye an Esviletin Hakkıyyetin Abdiyye

İbadetlere dair yedi soru ve cevabını içeren bir manzumenin Türkçe şerhidir.

AKAİD VE KELAM

25. *Şerhü Şuabi'l-İmân*

Türkçe olarak, imanın yetmiş yedi şubesine dair dokuz bölüm halinde yazılmış bir eserdir.

26. *Şerhü'l-Kebâir*

Rumûzü'l-Künûz da denilir. Bursevî'nin tespit ettiği yetmiş büyük günah hakkında Türkçe yazılmış bir şerhtir.

27. *İhtiyârât*

Allah'ın üstün kıldığı varlıklar hakkında Türkçe kaleme alınmış bir eserdir.

28. *Er-Risâletü'l-Câmia li Mesâili'n-Nâfia*

Akaid, kelam ve fıkha dair bilgiler içeren kısa bir mukaddime ve arkasından gelen konu başlıklarından müteşekkildir. Türkçe kaleme alınmıştır.

29. *Tuhfe-i Halîiyye*

İman ve şubelerine dair, Bursevî'nin büyük kardeşi Halil Çelebi'nin talebiyle Türkçe olarak kaleme alınmıştır.

TASAVVUF

30. *Kitâbü Tamâmi'l-Feyz fî Bâbi'r-Ricâl*

Osman Fazlî Efendi'nin ahirete irtihalinden sonra onu tanıtmaya amacıyla yazılmıştır. Bir giriş ve on yedi bölümden meydana gelmiştir. Arapçadır.

31. *Kitâbü's-Silsileti'l-Celvetiyye (Silsilenâme-i Celvetî)*

Allah Teâlâ'dan başlayarak İsrâfil, Mikâil ve Cebrâil'den (a.s.) bahseden, daha sonra da Hz. Peygamber ve Hz. Ali'den itibaren otuz üçüncü kendisi olmak üzere Celvetiyye şeyhlerinin biyografilerinin Türkçe olarak yazıldığı bir silsilenâmedir. Celvetiyye'nin usullerine dair bilgiler de içerir.

32. *Kitâbü'l-Hitâb*

Yirmi bölümlük Türkçe bir eserdir. İtikad, ibadet, tasavvuf ve tarikatlara dair bilgiler ihtiva eder.

33. *Kitâbü'n-Necât*

Kitâbü'l-Hitâb'ın konu ve üslup özelliklerine sahip Türkçe bir eserdir.

34. *Kitâbü'l-Fadlî ve'n-Nevâl*

Tasavvufun yanında fıkıh ve akaid konularını da içeren ve Ömer en-Nevâlî için yazıldığı tahmin edilen eserdir. Nazım ve nesir karışık olarak Türkçe kaleme alınmıştır.

35. *Şerhu'l-Usûli'l-Aşere*

Necmeddin Kübrâ Usûli'l-Aşere isimli kitabına şerh olarak Türkçe kaleme alınmıştır.

36. *Şerh-i Esmâ-i Seb'a*

Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hayy, Kayyûm ve Kakhâr isimlerinin şerhlerinden oluşur. Türkçedir.

37. *Risâle*

Müellif tarafından isimlendirilmemiştir. Mekke'den birkaç ulemanın, Beydâvî tefsiri ve İsmüddin haşiyesindeki bazı bölümleri açıklamasını istemeleri üzerine Arapça olarak kaleme alınmıştır.

38. *Kitâbü'z-Zübdetü'l-Makûl*

Kalem suresi ilk ayetinin işarî tefsiridir. Daha sonra “kûl ve hâl” , “makul”, “kîl”, “kûl ve kavî” ve “zübde-i kelâm” ifadelerinin açıklamaları yer alır. Son bölümünde ise hüsn-i hat üzerine bilgiler ve kitâbet âdâbı işlenmiştir. Türkçedir.

39. *Kitâbü'l-Envâr*

Bursevî'ni doksan sekiz beyitlik tasavvufî içerikli şiirinin şerhini yaptığı Türkçe kaleme alınmış bir eserdir.

40. *Risâletü'l-Hazarât*

Cürcânî'ye ait *Et-Ta'rîfât* eserinden “el-insanu'l-kâmil” ve “el-hazarâtü'l-hamsü'l-ilahiyye” maddeleri üzerine yazılmış bir şerhtir.

41. *Kitâbu Hucceti'l-Bâliğa*

Tasavvufî konuları, düzenli bir tasnif ve başlıklandırma olmaksızın işlediği bir eserdir. Türkçedir.

42. *Mecû'l-Beşîr li-Ecli't-Tebşîr*

Hz. Peygamber'in müjdelenmesini konu edinir. Hz. İsa'nın Efendimiz'i müjdelediğini haber veren ayetin işarî tefsirini de içerir. Arapçadır.

43. *Vesîletü'l-Merâm*

Çeşitli tasavvufî konular Türkçe olarak ele alınmıştır.

44. *Kitâbü'ş-Şecv*

Musibet, felaket, hüzn, ... gibi mevzular ve sebeplerine dair yazılmıştır. Arapçadır.

45. *Risâle-i Nefesi'r-Rahmân*

Bursevî'nin en son eseridir. Seyyid Abdurrahman bin Abdullah adında bir zata ithaf edilmiştir. Dili Türkçedir.

46. *Şerhu Salevâti İbn Meşîş*

Abdüselam bin Meşîş el-Hasenî'ye ait salavatın tercüme ve şerhidir.

47. *Kitâbü'l-Fasl fi'l-Esrâr*

Bazı tasavvufî istilahlara hakkında yazılmış Türkçe bir risaledir.

48. *er-Risâletü'ş-Şem'ıyye* veya

Şem'-i Pür-Nûr-i İlâhî Berây-i Tenvîr-i Cân-ı Sipâhî

Şem'î Mehmed Bey Sipahi için telif edilmiştir. “Âdem bir demdir..” sözünün Türkçe bir şerhidir.

49. *Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-ı Teheccî (Hakâiku'l-Hurûf)*

Arap alfabesindeki harflerin sırlarını ve işarî yorumlarını içeren bir eserdir. Arapça olarak kaleme alınmıştır.

50. *Esrâru'l-Hurûf*

Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-ı Teheccî gibi harflerin sırlarından bahseder. Türkçedir.

51. *Mecmûa-i Hakkî*

İki bölümden müteşekkildir. İlkinde; Osman Fazlî Efendi'ye ait biri isimsiz diğeri ise *er-Risâletü'l-Berkıyye* adında iki risalesinin, Molla Câmî'nin ise *ed-Dürretü'l-Fâhira* isimli risalesinin şerhleri istinsah edilmiştir. İkinci bölümde ise Hakkî'nin bazı varidat ve şerhleri ile hayatından bilgiler yer almaktadır. Arapça-Türkçe karışık olarak kaleme alınmıştır.

52. *Bey'atnâme ve İcâzetnâmeler*

Bursevî tarafından çeşitli kimselere verilen bey'atnâme ve icâzetnâmeler başlı başına birer eser sayılabilir. Kullanılan dil Arapça-Türkçe karışıktır.

53. *Ferâhu'r-Rûh*

Yazıcızâde'nin *Muhammediyye*'sinin şerhidir. Türkçedir.

54. *Rûhu'l-Mesnevî*

Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin ilk 738 beytinin Türkçe şerhidir.

55. *Şerh-i Pend-i Attâr*

Feridüddin Attâr'ın *Pendnâme* isimli eserinin tercüme ve şerhidir.

56. *Şerh-i Nazmi's-Sülûk li'ş-Şeyh Ömer ibni'l-Farîz*

Ömer İbnü'l-Fârız'ın *Nazmü's-Sülûk* isimli kasidesinin ilk dört beytinin şerhidir.

57. *Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayram Velî*

Hacı Bayram Velî'nin “Çalabım bir şâr yaratmış...” ilahisinin Türkçe yazılmış şerhidir.

58. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre (I)*

Yunus Emre'nin “Çıkdım erik dalına...” satırıyla başlayan şiirinin şerhidir. Türkçedir.

59. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre (II)*

Yunus Emre'nin “Çıkdım erik dalına...” satırıyla başlayan şathiyesine Âşıkpaşazâde'nin “Çıkdım bâdem dalına ...” satırıyla başlayan naziresini Yunus Emre'ye nisbetle şerhetmiştir.

60. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre (III)*

Yunus Emre'nin “Sırâttan gel sıfâta”... dizesi ile başlayan şiirinin şerhidir.

61. *Şerh-i Ebyât-ı Yûnus Emre (IV)*

Yunus Emre'nin “Adım adım ileru beş âlemden içeru...” satırıyla başlayan ilahîsinin Türkçe bir şerhidir.

62. *Şerh-i Nazm-ı Hayretî*

Hayretî'nin “Sînemin bağında bitmiş bir ağaçta dört dal” dizesi ile başlayan şiirinin şerhidir. Türkçedir.

63. *Şerh-i Ebyât-ı Hasan el-Kadîrî*

“Bu gönül Hak'dadır hem anda Hak” satırı ile başlayan bir lügaz şiirinin şerhidir. Şerhte şiirin sahibine dair bir bilgi verilmemiştir. Türkçedir.

64. *Şerh-i Nazm-ı Ahmedî*

Dukakinzâde Ahmed Bey'e ait bir şiirin şerhidir. Türkçe yazılmıştır.

65. *Es'ile-i Şeyh Mısri'ye Ecvibe-i İsmail Hakkî*

Mısri'nin "Müşkilim var size..." ifadesi ile başlayan ve pek çok soru içeren şiirinin şerhidir.

66. *Es'iletü's-Sahafiyye ve Ecvibetü'l-Hakkıyye veya Şerhu'l-Atâ li-Ehli'l-Ğitâ*

"Ey kelam-ı Hakk-ı Dâna..." ifadeleriyle başlayan Mehmed Sahafî'nin sorulara dayalı yazdığı manzumesine bir şerhtir. Türkçe kaleme alınmıştır.

67. *Risâlü't-Tehaccî fi Hurûfî't-Teheccî*

Harflerin sırları ve tasavvufî açıklamalarına dair Arapça bir eserdir.

68. *Mecmûatü'l-Esrâr*

İki bölüme ayrılmıştır denebilir. İbn Arabî, Sadreddin Konevî, Dâvûd-ı Kayserî, Akşemseddin, Hüdâyî, Abdullah Bosnevî ve Osman Fazlî'nin çeşitli eserlerinden seçilmiş yazılar ilk bölümü teşkil eder.

İkinci bölümde ise Hakkî halife iken, Şeyhi ile yaptığı sohbetlerde tutulmuş notlardan oluşur. Arapçadır.

TUHFELER

69. *Sülûkü'l-Mülûk (Tuhfe-i Aliyye)*

Sırat-ı müstakîm, vezirlik mertebesi, sefer duası, mehdiyy-i muntazar, Hz. Ali'nin sıkıntılı anlarda okuduğu dua, vefk ve salavat gibi konular işlenmiştir.

70. *Tuhfe-i Recebiyye*

Hakkî'nin kendisine ve eserlerine ilgili ilgi gösteren Şam valisine takdim ettiği Allah'ın isimlerinden on ikisinin şerhidir.

71. *Tuhfe-i Bahriyye*

Çeşitli tasavvufî konular ve kimi varlıkların esrarına dair bilgiler içerir. Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiştir. Türkçedir.

72. *Tuhfe-i Hüseyniye*

Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf olunan ikinci eserdir. "Hüseyin" ismindeki harflere ait sırlar ve tasavvufî açıklamalar içerir. Türkçe yazılmıştır.

73. *Tuhfe-i Hasekiyye*

Tûbâzâde Mehmed Ağa için yazılmıştır. İçerisinde manzumeler de bulunur. Türkçedir.

74. *Kitâbü's-Sülûk*

Seyyid Ahmed Vesîmî için yazıldığından *Tuhfe-i Vesîmî* olarak da bilinir. Tasavvuf ıstılahlarına dair konular işlenmektedir. Türkçe kaleme alınmıştır.

75. *Tuhfe-i Ömeriyye*

"Ömer" isminin işarî yorumu ve tasavvufî mevzular ele alınmaktadır. Derviş Ömer Nevâlî için Türkçe olarak yazılmıştır.

76. *Tuhfe-i İsmailiyye*

İmanî konuları ve tasavvufî nasihatleri ele alır. İsmail Piyade'nin ilmihal soruları sorması üzerine kaleme alınmıştır. Türkçedir.

77. *Tuhfe-i Atâiyye*

Herhangi bir tasnifle ayrılmamıştır ve başlık kullanılmamıştır. Ağırlıklı olarak tasavvufî ve fikhî konuları işlemiştir. Türkçedir.

78. *Risâle-i Bahâiyye*

Bursevî'nin oğlu Bahâeddin Muhammed için yazdığı risâledir. Türkçedir.

79. *Şerh-i Ebyât-ı Füsûs*

Fusûsu'l-Hikem'den bazı beyitlerin şerhini içerir. Türkçe yazılmıştır.

80. *Risâletü'l-Umâriyye*

İmam Şâfiî'ye ait "Küllemâ zekerake'z-zâkirûn" cümlesinin şerhidir. Risâlenin en son bölümünde Hakkî'nin Mısır'daki ulemaya hitaben sorduğu on soru vardır. Arapçadır.

VÂRİDÂT VE ŞERHLERİ

81. *Vâridât-ı Hakkıyye (Vâridât-ı Kübrâ)*

1703-1704 yıllarında vârid olanlar ve şerhlerden müteşekkildir. Arapçadır.

82. *Vâridât*

Kitâbü'n-Necât'ın baş tarafına yerleştirilmiş vâridler ve şerhlerdir. Dili Arapça-Türkçe karışıktır.

83. *El-Vâridât*

Müellif nüshasında Kitâbü'l-Hitâb'ın hemen ardından gelir. Arapçadır fakat içerisinde Türkçe metinlere de rastlanır.

84. *Risâletü'l-Eyyühe'l-Bülbül*

Arapça yazılmış vâridât ve şerhlerden oluşur.

85. *Mecmuatu'l-Hutâb ve'l-Vâridât*

Eserin baş tarafında yer alan *Mecmuatu'l-Hutabâ* dışındaki bölüm Bursevî'nin 1707-1714 tarihlerindeki şiir, vâridât ve şerhlerden oluşur. Arapça-Türkçe karışık telif edilmiştir.

86. *Kitâbü'd-Düreri'l-İrfâniyye*

1718-1719 yılları arasındaki şiir, vâridât ve şerhlerden müteşekkildir. Arapça-Türkçe karışık olarak kaleme alınmıştır.

87. *Mecmuatü'l-Fevâid ve'l-Vâridât*

Şiir, vâridât ve şerhlerden ayrı olarak içeriğinde kırk adet mûsikî makamı bulunmaktadır. Arapça-Türkçe karışık bir dile sahiptir.

88. *Kitâb-ı Kebîr*

Eser üç bölümde incelenebilir. İlkinde Bursevî'nin 1721-1722 yıllarında yazmış olduğu vâridât ve şerhler, ikinci bölümde tasavvufî meselelere dair yorumlar, son bölümde ise İbn Arabî *Dîvan* 'ından seçmeler.

89. *Kitâbu'z-ikr veş-Şeref*

Muhteva yönünden “*Kitâb-ı Kebîr*” benzeri bir eserdir. Arapça-Türkçe karışık olarak kaleme alınmıştır.

90. *Kitâbu'l-Hakkı's-Sarîh ve'l-Keşfi's-Sahîh*

1721 yılındaki vâridât ve şerhlerine dayanır. Sadece mensur olarak yazılmıştır. Arapçadır.

91. *Kitâbü Nakdi'l-Hâl (Şeceretü'l-Yakîn ve't-tevhîd)*

1721-1722 yılları arasındaki vâridât ve şerhlerinin yanında ayet ve hadislere dair tasavvufî açıklamalara da yer verilmiş bir eserdir. Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır.

92. *Müteferrikât-ı Şeyh Hakkî*

1722 yılı vâridât ve şerhleri ile kim ayet işarî tefsiri ve hadislere dayalı tasavvufî açıklamalar yer alır. Arapça-Türkçe karışıktır.

93. *Kitâbü Müzili'l-Ahzan*

1722 yılı içerisindeki vâridât ve şerhler ile çeşitli tasavvufî konuları ihtivâ eder. Arapça-Türkçe karışıktır.

94. *Kitâbü Hayâti 'l-Bâl*

1723 yılında yazılmış manzumeler eserin büyük çoğunluğunu oluşturur. Kalan kısmında ise aynı yıla ait vâridât ve şerhler, tasavvufî meseleler, ayet ve hadislerle dayalı tasavvufî açıklamalar mevcuttur. Mensur bölümlerde Arapça da kullanılmıştır.

95. *Kitâbü 'l-Izzi 'l-Âdemî*

1723-1724 yıllarındaki vâridât ve şerhleri içerir. Arapça ve Türkçe karışık olarak yazılmıştır.

96. *Kitâbü 'n-Ne'ice*

1724 yılında yazdığı vâridât ve şerhleri içerir. Olgunluk dönemi eseridir denilebilir çünkü vefatının yaklaşık bir sene evvelinde kaleme alınmıştır. Türkçedir.

97. *Min Vâridâti 'l-Fakîr eş-Şeyh İsmail Hakkî min Evâhiri Zilhicce Min seneti 1116*

1705-1706 yılları boyunca yazdığı vâridât ve şerhlerine dairdir. Eser Arapça yazılmıştır fakat hâmişlere yazılmış çok sayıda Türkçe şiir mevcuttur.

98. *Mecmûa*

Eserin ilk varlığında “*Mecmûatü 'l-Fevâid li-Hakkî el-Burûsevî*” yazısı bulunmaktadır. Vâridât ve şerhlerle beraber Bursevî'nin etrafa gönderdiği pek çok mektubu da ihtiva eder. Arapçadır.

99. *Mecmûa*

Eserde 1711 yılındaki hac yolculuğundaki, Mısır'daki ve Hicaz'daki vâridât ve şerhleri ile Fil, Fâtihâ, Asr sûrelerinin ve Âyete'l-Kürsî'nin tasavvufî tefsirleri, Tahiyât duasının şerhi yer almaktadır. Arapçadır.

100. *Mecmûa*

Hakkî'nin 1718 yılında Şam'da bulunduğu sıradaki vâridleri ve şerhlerini ihtivâ eden Türkçe bir eserdir.

101. *Mecmûa*

Konular dağınık bir biçimde herhangi bir sıra, tasnif ve sistem takip edilmeden yazılmıştır. Çeşitli dinî-tasavvufî kavramlar, iman ve kısımları, Hakkî'nin ikinci haccı esnasındaki vâridât ve şerhler, bazı mektuplar, ... gibi mevzuları ihtiva eder. Türkçedir.

ŞİİR

102. *Dîvân-ı İsmail Hakkî veya Fütuhât-ı Burûseviyye*

Türkçe yazılmıştır ama Farsça ve Arapça şiirler de içerir. Gazeller çoğunluktadır. Kafiye sırasına göre bir düzen takip edilmiştir. Hece vezni ile yazılan şiirler de bu sisteme dahildir.

103. *Risâletü'l-Mi'râciyye*

Mesnevî tarzının tüm niteliklerine sahip bir eserdir. 477 beyit halinde Türkçe olarak kaleme alınmıştır.

104. *Min Ba'd-i Mâ Nazamehü'l-Fakîr eş-Şeyh İsmail Hakkî bi'l-Lisâni't-Türkî Min Evveli Seneti 1117*

Bursevî'nin 1117 yılında yazdığı sayısı yüz elliyi aşan Türkçe manzumelerden müteşekkildir.

105. *Mecmûa*

Bazı kelimelerin etimolojisiyle birlikte manzumeler ve makaleler içerir. Arapça-Türkçe karışıktır.

106. *Makâlât-ı İsmail Hakkî*

Divân'ı, 1687-1689 yıllarında yazılmış bazı manzumeleri, çeşitli makale ve risaleleri konu edinen Arapça-Türkçe karışık yazılmış bir eserdir.

VAAZ - HUTBE

107. *Mecâlisü'l-Vaaz ve't-Tezkîr*

Bursevî'nin 1676 yılında yazmaya başladığı vaaz ve nasihatleridir. On dört bölümden oluşur. Arapçadır.

108. *Mecâlisü'l-Müntehabe*

Hüdâyî'nin aynı isimli vaaz ve hutbelerinden oluşan eserinden yapılmış seçmelerden müteşekkildir. Arapçadır.

109. *Kitâbu'l-Hutabâ*

Çeşitli konulardaki hutbelerden oluşur. Arapça yazılmıştır.

DİĞER ESERLERİ

110. *Şerhu Mukaddimeti'l-Cezerî*

İbnü'l-Cezerî'nin *Mukaddime*'sine yazılmış bir ta'likadır. Müsvedde durumdadır ve Türkçe kaleme alınmıştır.

111. *Kitâbu'l-Fürûk (Fürûk-ı Hakkî)*

Arap dili ve gramerine dair yazılmış bir eserdir. Ali Enver Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Aslı Arapçadır.

112. *Şerhu Risâle fî Âdâbi'l-Münâzara li-Taşköprîzâde*

Taşköprîzâde'nin “*Risâle fî İlmi Âdâbi'l-Bahs*” isimli eserinin Arapça yazılmış bir şerhidir.

113. *Nuhbetü'l-Letâif*

Zemahşerî'nin “*Nevâbiğu'l-Kelîm*”inden seçmeler, Harîrî'nin “*Mir'atü's-Şeyyib*” eserinin şerhi ve Hakkî'nin çeşitli vâridâtları yer alır. Arapçadır.

114. *Mecmûatü'l-Müntehabe*

İlk yirmi sekiz varlığında “*Şerhu Risâleti İbn Zeydûn*” eserinden bir bölüm ve şahıs isimleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Geri kalan kısımda ise konular dağınık ve çeşitlidir. Arapça-Türkçe karışıktır.

KAYIP ESERLERİ

115. *Esrâru'l-Hacc*

Nazım ve nesir olarak metinlerin ve şerhlerin yer aldığı büyük bir mecmua olan eser, Bursevî hacdan dönerken eşkıyaların saldırısı neticesinde kaybolmuştur. İçeriğinde çeşitli vâridler, hac, Ka'be, ... ve benzeri konular ve bunların esrarına dair tasavvufî açıklamalar bulunmaktaydı.

116. *Tuhfe-i Şeybiyye*

Tuhfe-i Atâiyye'de ismi geçen eserlerinden birisidir.

117. *Risâle-i Hayriyye*

Tuhfe-i Atâiyye'de ismi geçen eserlerinden birisidir.

118. *Kitâbü'l-Cehr ve'l-İhfâ*

Nakdü'l-Hâl eserinde ismi geçen eserlerinden birisidir.

D. BURSEVÎ HAKKINDA YAPILMIŞ AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Yüksek Lisans Tezleri⁶⁸

Abdullah Önder, *Te'vili Açısından Taberi, Zemaşeri, Râzî Ve Bursevî'nin Tefsirlerinde Huruf-u Mukatta'a*, Erciyes Üniversitesi SBE, 2016.

Fatih Tüzek, *İsmâil Hakkı Bursevî'nin Vâridât Adlı Eserinin Transkripsiyon Ve İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi SBE, 2011.

⁶⁸ Detaylı bilgi için bkz: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Hasan Yersiz, *İsmail Hakkı Bursevî'nin 'Şerhu Tefsiri'l-Cüz'i'l-Ahîr Mine'l-Kur'ân' Adlı Eserinin Tahkîki*, Uludağ Üniversitesi SBE, 2017.

Muhammed Ali, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (II. Cilt) Ferahu'r-Ruh*, İstanbul Üniversitesi SBE, 2001.

Mustafa Çonoğlu, *Mecmû'a-i Hakkî (İnceleme-Metin)*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2019.

Mustafa Efe, *Ruhu'l-Mesnevi*, İsmail Hakkı Bursevî, (ikinci cilt 1b-99b arası) İnceleme-Metin, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2002.

Muzaffer İnneci, *Bursevî ve Ruhu'l-Beyan Adlı Eserinde Hak Kavramı*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi SBE, 2018.

Nuran Döner, *Tasavvuf Kültüründe Varidat Geleneği ve Bursevî'nin Kitab-ı Kebir'i*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2000.

Selim Çakıroğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Recebiyye Eserinin Tahkik ve Değerlendirmesi*, Marmara Üniversitesi SBE, 2006.

Şeyda Öztürk, *İsmail Hakkı Bursevî'nin İki Tuhfesi: Tuhfe-i Vesimiyye, Tuhfe-i Aliyye*, Marmara Üniversitesi SBE, 1999.

Yusuf Bilal Kara, *Mi'racın Tasavvufi Boyutu: İsmail Hakkı Bursevî Örneği*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2015.

Nurefşan Gündüz, *İsmail Hakkî Bursevî Nakdü'l-Hâl (1a-75b) İnceleme-Metin*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2019.

Tubanur Kaya, *İsmail Hakkî Bursevî'nin Fevâid mecmûası'na dair bir inceleme (Transkripsiyonlu metin)*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2019.

Faruk Duran, *İsmail Hakkî Bursevî'nin Kitâb-ı 'İzzü'l-Ademiyy adlı eseri (İnceleme-metin)*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2019.

Doktora Tezleri⁶⁹

Ali Namlı, *İsmail Hakkı Bursevî, Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*, Marmara Üniversitesi SBE, 2001.

İsmail Güleç, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Ruhu'l-Mesnevi'sinin İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi SBE, 2003.

⁶⁹ Detaylı bilgi için bkz: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Kezban Paksoy, *Bursevî İsmâil Hakkî Şerh-i Pend-Nâme-yi Attâr (I-II. Ciltler): İnceleme-Metin-Sözlük*, Erciyes Üniversitesi SBE, 2012.

M. Murat Yurtsever, *İsmail Hakkı Divanı: İnceleme-Metin*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 1990.

Nevin Gümüş, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Kitabül-Envar'ı ve Şerh (Hayatı İnceleme-Tenkidli Metin)*, Erciyes Üniversitesi SBE, 1998.

Şermin Kalafat, *Câmi'ü'l-Hisâb (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE, 2015.

Tuba Onat Çakıroğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin 'Şerh-i Pend-i Attar (Attar'ın Pendnamesi'nin Açıklaması) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attar'ın Pendnamesi ile Karşılaştırılması*, Hacettepe Üniversitesi SBE, 2012.

Makaleler⁷⁰

Necmi Sarı, “Kendi Dilinden İsmâil Hakkî Bursevî'nin Hayatı ve Şahsiyeti”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD)*, Cilt 2, sayı 1, Ocak 2015, ss.137-157.

Faruk Duran, “İsmail Hakkî Bursevî'nin “Es'ile-i Şeyh Mısrî'ye Ecvibe-i İsmâil Hakkî” İsimli Eseri”, *İSTEM*, sayı 33, Ocak 2019, ss.267-289.

Nevin Gümüş, “Türk Tarih ve Edebiyatına Dair Değerlendirilmemiş Kaynaklardan Bir Mecmua Örneği: Tuhfe-i İsmâiliye”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı 18, Ocak 2005, ss.129-162.

İbrahim Halil Tuğluk, “İsmail Hakkı Bursevî'nin Risâle-i Şem'iyeye Adlı Risâlesi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 22, Ocak 2016, ss.69-97.

Songül Aydın Yağcıoğlu, “Yûnus Emre'nin Bir Şiiri ve İsmâil Hakkı Bursevî'nin Şerhi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, cilt 55, sayı 55, Ocak 2016, ss.77-90.

Mehmet Murat Yurtsever, “Yûnus Emre, Niyâzî-i Mısrî ve İsmâ'îl Hakkî Bursevî'de Türk Tasavvuf Şiirine Özgü Maзмün Arayışları”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, cilt 23, sayı 2, 2019, ss.693-714.

⁷⁰ Detaylı bilgi için bkz: <https://dergipark.org.tr/search?q=bursevi§ion=articles>

Betül Saylan, “Ferahu’r-Rûh Adlı Eseri Çerçevesinde Bursevî’nin Sem’iyyât Bahisleri Hakkındaki Görüşleri”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (KTUİFD)*, Cilt 5, sayı 1, 2018, ss.124-154.

İKİNCİ BÖLÜM

NAKDÜ'L-HÂL MÂNÂ VE MEFHUM

I. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ'NİN VÂRIDÂTLARI

Vâridât türü eser telifi konusunda zengin bir mutasavvıf olan Bursevî, bu çalışmanın muhtevasını teşkil eden *Nakdü'l-Hâl* dahil edildiğinde sayısı toplam yirmi üçü bulan vâridât kaleme almıştır. Her biri tasavvufî muhtevâ ağırlıklı eserlerdir. Vâridler şerhleriyle birlikte verilmiştir. Mensur bir şekilde vâridin şerhi yapıldıktan sonra o vâride dair bir de manzume yazılmıştır. Vârid olan kimi zaman kendisi de bir beyit olabilmektedir. Fakat bu eserler tamamen vâridlerden oluşmamışlardır. İçeriklerinde hadis şerhleri ve âyet tefsirlerine de sıkça rastlanır. Aynı şekilde pek çoğunun ortak özelliği olarak Arapça- Türkçe karışık bir dil kullanılmıştır.

Bu eserler, elinizdeki çalışmanın ilk bölümünde diğer tüm eserleriyle birlikte kısa açıklamalar da yapılarak aktarılmıştır. Yine de burada, vâridât türünü, ulaşılabildiği kadar telif yılları da zikredilerek ayrıca görebilmenin, Bursevî'nin hayatında bu türün kapladığı yeri fark etmeyi kolaylaştıracağı düşüncesiyle bir isim listesinin daha yer almasının uygun olacağına kanaat getirilmiştir:

Vâridât-ı Hakıyye(1703-1704)

Risâletü Eyyühe'l-Bülbül(1704)

Mecmûa(1704-1705)

Min Vâridâti'l-Fakîr İsmail Hakkî min Evâhiri Zilhicce min seneti 1116(1705-1706)

Mecmûa(1710)

Mecmûa

Mecmûatü'l-Hutab ve'l-Vâridât(1707-1714)

el-Vâridât(1718)

Mecmûa(1718)

Kitâbü'd-Düreri'l-İrfâniyye(1718-1719)
Mecmûatü'l-Fevâ'id ve'l-Vâridât(1718-1719)
Vâridât(1719)
Mecmûa-i Hakkî(1720)
Kitâb-ı Kebîr(1721)
Kitâbu'z-Zikr ve's-Şeref(1721)
Kitâbu'l-Hakkî's-Sarîh ve'l-Keşfi's-Sahîh(1721)
Kenz-i Mahfi(1722)
Müteferrikât-ı Şeyh Hakkî(1722)
Kitâb-ı Müzîlü'l-Ahzân(1722)
Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl(1723)
Kitâb-ı İzzi'l-Âdemî(1723-1724)
Kitâbü'n-Netîce(1724)
Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl(1722)

II. NAKDÜ'L-HÂL

Eser 1721 yılı Zülka'de ayı ile 1722 yılı Rebûlâhir ayı arasındaki zaman diliminde kaleme alınmıştır. Eserin türünü ifade eden “vâridât” kelimesi, “vârid” kelimesinin çoğulu olup Arapçadır. “Gelen, varan, inen” anlamlarına gelir. Tasavvufî bir ıstılah olarak kulun kendiliğinden hiçbir kastı bulunmaksızın Allah tarafından kalbine gelen ilim için kullanılır.⁷¹Burada ilim olması şarttır. Vârid olması için ilim gelmiş olmalıdır.

Vârid tasavvufî düşüncede art arda gelen iki ıstılahla ilgilidir. Bunlar sekr (sarhoşluk) ve sahv (ayıklık) halleridir. Sekr, güçlü bir vârid nedeniyle kendinden geçmektir. Sahv ise sekrdan sonra gelen varidle bilincin yerine gelmesidir. Sekr sahibi o halde ölmemişse bir sahvı olmuş demektir.⁷²

Bu çalışmaya konu olan vâridlerin de çeşitli sekr-sahv halleri olduğu kullanılan ibarelerden anlaşılmaktadır. Örneğin, sahv halinde olup gelen vâridi yazmaya başlarken

⁷¹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s.510.

⁷² Suad el-Hakîm, *İbnü'l-Arabî Sözlüğü*, çev.Ekrem Demirli, İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2004, bkz. s.666-670.

pek çok yerde Bursevî söze “Ba‘de’l-intibāh” diyerek girmiştir. Bunun gibi gelen bir vâridi yazacağı zaman kullandığı diğer ifadeler şunlardır:

“Ba‘de’l-intibāh”, ‘inde’s-heri’l-a‘lā”, ‘inde’s-sabāh vârid olan beyt-i Türkîdür ki”, “fi’s-seheri’l-a‘lā kavluhū Te‘ālā”, “kīle lī”, “verade kavlehū Te‘ālā”, “ra’eytü mektūben ‘alā’s-seccādeti”, “leyletü’l-erbi‘a lāha lī”, “verade eşnāi hāzā’t-tahrīr”.

Bunlardan başka, başında hiçbir giriş ibaresi yer almadan, kalın punto ile yazılmış “Sebeka’l-müferridūn” vâridi vardır.

Eserin başında mukaddime bulunmamaktadır. Fakat 198a varağında “Şeceratü’l-yaqīn ve’t-tevhīd” yazısını içeren başlıksız bir hâtıme bulunmaktadır. Dolayısıyla kimi kaynaklarda bu yazıdaki ibâre ile isimlendirilmiş olarak bulunur. Çalışmaya kaynak olan nüshanın 2b varağında eserin adı “*Kitābu Nakdi’l-Hāl*” şeklinde yazılmıştır. “Nakd” kelimesi, “nakit, para” anlamı taşıdığı gibi, “eleştiri, tenkit, yoklama, kritisizm” gibi anlamlara da gelmektedir ki maksat bu şekli olsa gerektir. “Hâl” ise “durum, hâl, vaziyet, şu anki keyfiyet” anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Tasavvufî bir terim olarak “hâl”; insanın iradesi ve çabası dışında sadece Allah’tan bir lütuf olarak kalbe gelen mânâlar için kullanılmaktadır.⁷³ Bu noktada “vârid” kelimesi ile bir uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu sebeple eserin adı hakkında “Kalbe ihsan edilen mânâlar hakkında ve kalbin içerisinde bulunduğu durumlara dair yapılan incelemeler” anlamında bir açıklama yapılabilir. Yine bu çalışmanın dahilindeki varaklarda bulunan “Murâkabe” gibi başlıklar ve Ay’ın yirmi sekiz menziline tekabül eden kalbin yirmi sekiz menzilin çizildiği şekli de bu açıklamayı destekler niteliktedir.

Hakkî açıkladığı her meseleyi disiplinli bir usulle ele almıştır. Başlık takdir ettiği bölümler vardır. Eğer bir konu başlığı mevcut ise öncelikle konu başlığının kelime kökünü ve yanlış okunabileceğini düşünüyorsa harekesini belirtip anlamını açıklar. Daha sonra kelimenin getirmek istediği konudaki anlamını açıklar ve böylece bahse giriş yapmış olur. Başlık kullanılmıyorsa mevzu muhakkak ayet, hadis, bir beyit, bir vârid veya insanlar arasında söylenegelmiş bir ibârenin etrafında işlenmiştir. Konuyu kimi zaman maddelendirerek, kimi zaman düz bir anlatımla izah eder. Anlattığı her mevzu için delillendirme yoluna gider ve cümlelerini havada bırakmaz. Düşüncelerini tereddüte kapılmadan yazıya döker. Konunun tamamlandığına kanaat getirdiğinde

⁷³ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 203.

bazen özet sayılabilecek cümleler yazar, bazen de konuyla ilgili muhatabına nasihat anlamında ifadeler kullanır. Bu nasihatlerin devamında dikkat çekmek maksadıyla “Fe’fhem!” ve benzeri nidalara da yer vermektedir. Yine okuyucuya hitaben yaptığı “su’âl olunursa ki.., dirseñ ki..,” benzeri ifadeler de zihni canlı ve dikkati toplu tutmaktadır. Neredeyse her zaman, her konu bitiminde dua ve niyaz olarak birkaç cümle ekler. Tüm bunlardan yazdıklarının anlaşılmasına büyük ehemmiyet verdiği çıkarılabilir. Aynı sebepten olacak kullandığı dilde de -her çeşit, kendi dönemindeki cinsleriyle kıyaslandığında- ister nesir ister nazım olsun veyahut ister Arapça ister Türkçe olsun yalın bir üslup tercih edilmiştir.

Bursevî, anlatmak istediği meseleyi bitirip mevzuyu sonlandırdığında manzumeleri yazıya ilave eder. Bu sayede rahatlıkla söylenebilir ki eserdeki bir-iki örnek haricinde, her nazımdan sonra yeni bir konu başlamaktadır. Dolayısıyla manzume ile öncesindeki mensur kısım arasında konu bütünlüğü bulunmaktadır. Yazmanın estetiğine ait olabilecek, bir meselede yazılan nesri nazımla tamam etmek tarzı, okuyucuyu konu bitiminde hem zihnen hem de manevî anlamda mevzuyu özümsemiş hale getirmektedir.

Manzumelerinde kullanılan vezinler genellikle şunlardır:

“Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün”, “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Fâ’ilün”, “Mef’ülü / Mefâ’ilü / Mefâ’ilü / Fe’ülün”, “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün”, “Mef’ülü / Fâ’ilâtü / Mefâ’ilü / Fâ’ilün””Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün”, “Müstef’ilün / Müstef’ilün”, “Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün”, “Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün”, “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’il”, “Mef’ülü / Fâ’ilâtü / Mefâ’ilü / Fâ’ilün”, “Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün”, “11’li hece ölçüsü”, “8’li hece ölçüsü”, “7’li hece ölçüsü”.

Eserin bu çalışmaya konu olan 76b-150a varakları arasında bulunan 52 manzumenin sadece biri Arapça yazılmış olup geri kalan tüm nazımlar Türkçedir. Bu manzumelere başlarken kırmızı kalemle ve daha kalın bir puntuyla “Nazım” ifadesi bulunur. Bazılarına ise “Beyt” veya “Kıt’a” yazılmıştır.

Tür olarak vâridât denmekle beraber eserin içeriği sadece vâridlerle sınırlı değildir. Bunun yanında ayetlerin işârî tefsirlerine ve hadislere dair yapılmış tasavvufî şerhlere yer verilmiştir.

Eserdeki konular şu şekilde sıralanabilir:

a. Türkçe vârid olan şu beyit hakkında yapılan açıklamalar:

“Emr ile kâ'im olmadadır hayr-ı âkıbet

Seyyid şerif ile eyle yuri münâsebet”

(Bu beyit eserin ilk yetmiş beş vâridinin sonunda yer almaktadır. Altı maddede incelenmiştir. Bu çalışmanın konusu olan ilk varak 76a, yukarıda yazılı olan vâridin dördüncü, beşinci ve altıncı maddeleri ile başlamaktadır.

b. “İnsanlara bir harf bile olsa öğretin.” Vârid[78b].

c. “Her bir yudum, meselelerin kolayca süzülerek içilmesini sağlar.” Vârid[80b].

d. “Küntü kenzen mahfiyyen.” Hadis-i Kudsi[81b].

e. “Vekil-i muṭlaḳ olub âf-tâb-ı vaḥdetden

Gelür huzûrına her dem eser sa' âdetden” Varid Beyt-i Türkî[83a].

f. “Ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık.” (İsrâ 70)[86a].

g. “Gelmedi kimse hiç anuñ mişli

‘ Âlemü'l-ğaybdur anuñ aşlı” Vârid Beyt-i Türkî[87a].

h. “İşte Allah'ın doğru yolu budur, dilediğini doğru yola sevkeder.” (Enam, 88)[89a].

i. “Aşağı olanların (alçakların) şerrinden Allah'a sığının.” Vârid[90a].

j. “Muhammed” isminin harflerinin esrarı üzerine[92b].

k. “Gerçeğin dışında sapkınlıktan başka ne olabilir ki?” (Yûnus 32)[93b].

l. “Allah'ın rahmeti muhsinlere yakındır.” Vârid[95b].

m. “Seyahat edin, sıhhat bulun,...” Hadis-i Şerif[97a].

n. “Ali babamdır.” (Seccadenin üzerinde Bursevî tarafından görülmüş bir yazı)[99a]

o. “Sultan, Allah'ın gölgesidir.” Rüyada Hz. Peygamber'den işittiği cümle üzerine[100b].

p. “Kim arzularına esir olmuşsa o kimseden çok günah meydana gelir. Vârid[101a].

q. “Yeryüzüne ve gökyüzüne sığmadım. Sadece mümin kulumun kalbine sığdım. Hadis-i Kudsi[102a].

- r. “Sebeķa’l-Müferridün” Vârid[103b].
- s. “Cüssenin azameti gamsızlıktan gelir.” Vârid[106b].
- t. Kamerin ve kalbin yirmi sekiz menzili üzerine bir şekil [107b].
- (Buradan itibaren metinde çizilen şeklin kalbin durağı olarak zikrettiği kavramlar eser üzerinde sırasıyla başlık kabul edilerek işlenmiştir. Konu da başlıklara göre şekillenmiştir. Aşağıda devam eden maddelerin önemli bir bölümü bu başlıklardan oluşmaktadır.)
- u. Taleb[109a]
- v. İrâdet[111a]
- w. İnâbet[114a]
- x. Tevbe[116a]
- y. Şebât[119a]
- z. Birr[121b]
- aa. Hüzün[125b]
- bb. Hıavf[128a]
- cc. Hüdâyî türbesinde kendisine verilen üç kelimeden müteşekkil hat[132a]
- dd. İstihâş ‘ani’l-halk[132a]
- ee. “Rabbinin rahmet hazineleri sendedir. Şunu bil ki göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları Allah Teâlâ’nın elindedir.”Vârid [134b]
- ff. Hıalvet[135b]
- gg. Fikret[138a]
- hh. Hıuzür[139b]
- ii. Murâķabe[141b]
- jj. “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” (Bakara, 30)[142b]
- kk. Hıayâ[143b]
- ll. Edeb[145a]
- mm. Fütüvvet[147b]
- nn. “Salât ve selâm katında değeri yüce olan ve göğsü ilminle dolu Efendimiz(sav) Hz. Muhammed’in (sav) üzerine olsun.” Vârid[149b]
- oo. Mürü’et[149b]

Eserin ilk yetmiş beş varığı Uludağ Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk-İslâm Edebiyatı Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Nurefşan GÜNDÜZ tarafından 2019 yılında Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER danışmanlığında akademik sahaya kazandırılmıştır.

Nakdû'l-Hâl'in müellif nüshası mevcut değildir. Bu çalışmada esas alınan nüsha Hâfız İbrâhim el-Fehmî tarafından 1802 yılında istinsah edilmiştir. Bununla birlikte gerek bu nüshanın gerek diğer nüshaların müstensihlerine dair geniş çaplı bilgimiz bulunmamaktadır.

A. NAKDÜ'L-HÂL'İN NÜSHALARI

1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2153. (İ1)

Ebat: 237 x 157, 166 x 85 mm.

Varak: 295.

Sütun: Tek sütun.

Satır: Her sayfada 19 satır.

Cilt: Sırtı kırmızı bez, kapakları siyah kâğıt kaplı bir cilt. Eser cildinden ayrılmıştır.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli, filigranlı.

Yazı: Nesih.

İlk on varak kırmızı cetveli. Serlevha için üç satırlık boşluk bırakılmış ama serlevha yok. 2a varağında temellük kaydı ve şahıs mührü var. 1b-2a varaklarında bir fihrist kaydı vardır.

Müstensih: Hâfız İbrâhim el-Fehmî

İstinsah Tarihi: 1219 (1802)

2. Ankara D.T.C.F. Kütüphanesi, Râif Yelkenci Bölümü, No. 202 (R)

Yazı: Nesta'lik

Varak: 224.

Müstensih: Seyyid Mehmed Râsîm

İstinsah Tarihi: H. 1181 (1767)

Önemli: Prof. Dr. Sakıp YILDIZ'ın vermiş olduğu yukarıdaki bilgiler dikkate alınarak yapılan araştırmalarda, söz konusu nüshanın Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kütüphanesinde bulunmadığı görülmüştür.⁷⁴ D.T.C.F. Kütüphanesinde Nakdü'l-Hâl ismiyle İsmail Saib Sencer Bölümü 2395 numarada kayıtlı 49 varaklık Farsça bir eser daha mevcuttur. Muhtemelen bu ikinci eserin başına sehven yazılmış ve üstü çizilmiş “Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl” yazısı, eserin böyle bir isimle kaydedilmesine sebep olmuştur.

3. Âtîf Efendi Kütüphanesi No. 1515 (A)

Cilt: Kahverengi meşin sırtlı, ebrû kaplı, şîrâzesi sağlam, miklepsiz, mukavvalı bir cilt. Eserin tepesinde varakların üzerinde Arap harfleri ile “Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl Hakkî Efendi” yazısı var.

Kâğıt: Aharlı ve sarı

Yazı: Nesih.

Altın renkli tezhibli ve basit bir serlevha. 1b ve 2a varakları altın renkli ve kalın cetvelli, diğer varaklar kırmızı renk tek çizgi cetvelli. Harfler orta boyludur.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 268.

Satır: Her sayfada 21 satır.

Ebat: 217 x 134, 156 x 73 mm.

Müstensih: Mehmed Nûrânî

İstinsah tarihi: H. 1187 (1773)

4. Topkapı Sarayı Kütüphanesi No. E.H. 1277 (T)

Cilt: Kahverengi meşin kaplı, altın renkli cetvel süslemeli, şîrazesi sağlam, miklepli, mukavvalı, çok yıpranmamış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı ve sarı.

Yazı: Ta'lîk. Serlevha için boşluk bırakılmış, serlevha yok. Sayfalar cetvelsiz, harfler orta boylu ve özenli.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 196.

⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sakıp Yıldız, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî, Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu* (Orijinali Fransızca olan basılmamış doktora tezi), Erzurum, 1976

Satır: Her sayfada 25 satır.

Ebat: 270 x 154, 210 x 85 mm.

Müstensih: Mehmed Râşid bin Mehmed el-Burusevî

İstinsah Tarihi: H. 1202 (1787)

5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No. TY 2161 (İ2)

Cilt: Kahverengi meşinden, şemseli, salbekli, köşebendli, zencerekli, miklepli, şirazesini sağlam, çok yıpranmamış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli, su yolu filigranlıdır.

Yazı: Ta'lik. Yazı özenle yazılmıştır.

Sayfa kenarlarında müstensihin notları vardır. Sayfalar yaldızlı cetvellidir. Başta mihrâbiyeli ve tezhipli bir serlevha vardır. Sonunda bu eserin müellif nüshasıyla mukabele edildiği kaydı vardır. Mezkûr Arapça kısmın tercümesi: "Müellifin hattı ile yazılmış olan nüshada ona işaret edilmiştir. Sonra bunu yazan kişi bölümlere ayırdığı bu nüsha ile onu karşılaştırdı." [İ2 222a]

Sütun: Tek sütun.

Varak: 222.

Satır: Her sayfada 23 satır.

Ebat: 231 x 156, 161 x 81 mm.

Müstensih: Seyyid Ahmed Vâsim

İstinsah Tarihi: 1221 (1807)

6. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 1787 (E)

Cilt: Zeytûnî renk meşin kaplı, etrafı yaldız çizgili, salbekli, şemseli, miklepli, sırtı ve şirazesini biraz yıpranmış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli.

Yazı: Nesih. Başta yaldız renkli tezhipli bir serlevha vardır. Sayfalar kırmızı cetvellidir.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 244. Satır: Her sayfada 25 satır.

Ebat: 242 x 165, 183 x 91 mm.

Müstensih: el-Hâc Mehmed Emin

İstinsah Tarihi: 1239 (1824)

III. MÂNÂ VE MEFHUM

Eserin baş tarafında konular için herhangi bir başlık konulmamıştır. Bu durum varak 107b'deki Ay'ın ve kalbin yirmi sekiz menzilin gösterildiği daire şeklindeki çizime kadar devam eder. Çizimi takip eden varaklarda ise kalbin yirmi sekiz menziline sırasıyla başlık verilerek değinilmiştir. Bu sebeple, aşağıdaki ilk üç ibare, 107b'ye kadar olan konular içerisinde tarafımızca belirlenmiş, sonrasında ise müellifin kendi takdir ettiği başlıklar incelenmiştir.

Vahdet – Kesret

Vahdet “birlik” anlamına gelmektedir. Hakikî anlamda Bir (vâhid) Allah'tır. Bu sebeple tam anlamıyla vahdet, Allah hakkında söz konusudur.⁷⁵

Kesret ise “çokluk” anlamına gelmektedir. Tasavvufî ıstilahta bu iki ibare birlikte kullanıldığında şu şekilde bir tanım ortaya çıkmıştır: “Bir olan Allah'ın esma ve sıfatlarıyla tecelli ederek çokluk halinde görünmesi kesret, bu çokluğun aslında bir varlığının olmadığını kavrayıp var olarak sadece Hakk'ı görmeye vahdet denilmektedir.”⁷⁶

Bursevî, varlıktaki çokluğun, Allah'ın zâtındaki birliğin sırrını içerdiğini söyler. Kesretin ayakta kalmasının sebebi de zaten vahdetin nurunu taşımasıdır. Bu nur, kesretin üzerindeki zulmeti kaldırır. Tüm vahdetlerin varış noktası aslî bir Vahdet'tir. O asıldır, parça parça görünse bile parçalara bölünmez. Güneş'in ışığının herkesin penceresinden süzülmesi gibidir. Vahdet -kesret meselesini bu şekilde anlamayanlar imansızlığa düşerler:

“[83a]... Ve ‘âlem-i vahdet ehadîyyet-i zâtiyyedür ki cemî‘-i keşrât anuñ sırrını müstemildür. Zîrâ keşretde bir nûr-ı [83b] vahdet vardur ki ol keşret ol vahdet ile kâ’imdir. Ve anuñ zulmeti nûr-ı vahdet ile zâ’ildir. Ve bu vahdetler merci‘i vahdet-i

⁷⁵ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.506

⁷⁶ Uludağ, a.g.e., s.285

aşliyyedir. Velâkin vahdet-i aşliyyede tecezzî yokdur. Belki hişşe hişşe görindüğü kavâbilüñ te‘addüdüdür. Meşelâ pertev-i şems, nür-ı vâhiddür ve lâkin bihasebi'l ma‘ârih eşi‘‘a-i müte‘addide görünür. Ve bu ma‘nâyı bu vech ile fehm itmeyenler ilhâda düşerler ve herkesde tañrıdan birer hişşe vardur dirler. Ma‘a hâza Hağ birdür ve tecellîsi dağı emr-i vâhiddür. Velâkin senüñ ta‘ayyünüñ revzenesinden olan ‘akse nazâr idüb ol nür bendedür dirsın. Ma‘a hâza cemî‘-i ‘âlem dağı bu sözi söyler.”

İlm-i Gayb

Gayb, örtülü ve gizli olan şeylerdir. Duyu organlarıyla bilinemeyen âleme, gayb âlemi denilmektedir. İbn Arabî, gaybı; “Hakk’ın senden gizlediği şeyler” olarak tanımlamaktadır.⁷⁷

Allah Teâlâ için gayb yoktur. Gayb, kullara göredir. Bursevî, kula ait zatî sıfatın cahillik olduğunu söylemiştir. İlim, sonra eklenmektedir. Allah, her kimde ilm-i gayba istidad varsa, onun için takdir ettiği kadar ilmi şehâdet âlemine indirir. Böylece o kişi gaybın birtakım bilgilerine vakıf olur. Ve Allah’ın sıfatlarından birisi ile muttasıf olmuş olur. Ama bu iş tüm gaybların bilgisine dair değildir. İnsan, sadece Allah’ın izin verdiği bilebilir:

“[87a]... Ya‘nî Allâh Ta‘âlâ’ya göre gayb yokdur. Belki gayb bize nisbetledür ki kimi melekûta ve kimi ceberûta ve kimi lâhûta nâzırdur. Ve her kimde ki bu gıyûba isti‘dâd [87b] ola; Allâh Ta‘âlâ anı ya‘nî ol gıyûbı şehâdet mertebesine tenzîl ider. Ve ol kimseyi kendi ma‘lûmâtına vâkıf kıılır. Vâkıf olan dağı ‘âlim’ül-gayb olub şıfat-ı ilâhiyye ile muttasıf olur. Velâkin bundan cemî‘-i gıyûba ‘ilm lâzım gelmez. Ve ‘ilm dağı binefsihî degüldür. Belki ta‘rif-i ilâhî iledür.

Pes, muṭlaḳâ ‘âlimü’l-gıyûb Allâh Ta‘âlîdür ki cemî‘-i efrâd-ı gıyûbı bilür. İnsân ise “Ve lâ yuḫîṭüne bişey’in min ‘ilmihî illâ bi-mâ-şâ” mücibince ta‘rif olındığı kadar gıyba muṭṭali‘ olur.

⁷⁷ Uludağ, a.g.e., s.189

El-hāşıl, ‘abdüñ şıfat-ı zātıyyesi cehldür. Ya‘nî imkânı mertebesinüñ hükmi cehl-i muṭlaḳdur. Şoñra ifāza-i ‘ilm vāḳı‘ olmuşdur.”

Metindeki Şekle Dair

Güneş’in on iki burcu olduğu gibi Ay’ın da yirmi sekiz menzili vardır. Yirmi sekiz sayısı kamerî takvime göre bir aylık zaman dilimidir. Arap alfabesindeki harflerin sayısıdır. Ve bunun gibi pek çok özelliğe sahiptir. İbn Arabî’nin zihninde Ay, insanla özdeşleşmiştir denilebilir. Yirmi sekiz sayısı, tam da bu özdeşliğin merkezine oturtulmuştur. Güneş’in nurun kaynağı olduğu düşünülürse (Hak), Ay da kâmil insan olarak düşünülecektir. Çünkü Güneş ortalarda görünmediğinde Ay, Güneş’ten aldığı ışığı yansıtarak Dünya’yı karanlıkta bırakmaz. Onun bu anlamdaki yorumlarından biri, ayın seyir menzillerinin kâmil insanın sulûk menzilleri ve aşamalarının seyriyle aynı yönde olmasıdır.⁷⁸

⁷⁸ Mehmet Şahin, “İbn Arabî’nin Düşüncesinde Ay ve Kâmil İnsan”, Antalya: *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, Akdeniz Üniversitesi, 2016, s.399

ḳālībuñ ḥaḳīḳat-i bāṭınıdır. Ve bu kitābda menāzil-i ma‘neviyye-i mezkūre ferden ferden tafşıl olınur inşā ‘allāhu Ta‘ālā.

Talep

Allah’a giden yolun ilk durağı taleptir. Bir nesnenin varlığını teftiş edip derinlemesine araştırmaktır. Bu nesne somut ya da soyut olabilir. Çünkü soyut olanın varlığı da zihindedir. İlim gibi.. Hakikatte talep edilen, Allah’tır. Çünkü yaratılmış her şeyin başlangıç noktasıdır. Allah’ı talep etmenin dilden dökülmesi dahi Allah’a dayanır. Talebin de başlangıç noktası ilahî yardımdır:

[109a] ... Ma‘lūm ola ki sālīk-i Ḥaḳḳ’a evvel menāzil ṭalebdür. Ve ṭaleb bir nesnenüñ vüçūdından teftiṣ ve tefahḥuṣ itmekdür. Gerek ol nesne ‘ayn olsun ve gerek ma‘nā olsun. Zīrā ‘aynüñ vüçūd-ı ḥāricesi oldığı gibi, insān ve emsālī gibi, ma‘nānuñ daḥi vüçūd-ı zihniyyesi vardur; ‘ilm ve idrābı gibi. Ve maṭlūb fi’l-ḥaḳīḳa Allāh Te‘ālī’dür. Zīrā insān ve cümle-i mevcūdāta mebde-i evveldür. Ve bu ṭaleb ki dilden münba‘iṣ olur; anuñ daḥi mebde’i tevfiḳ-i İlāhīdür ki ‘abdüñ ‘ināyet-i ezeliyye ve ri‘āyet-i ebediyyeye iḥtişāsıdır.

İrâdet

Kulun irâdeti bir nesneyi talep ettiğinde çalışması ve meydana gelmesi için gayret göstermesidir. Çünkü istenilen bir işin olduğu yöne bir meyil ve rağbet gerekir. Ona göre hareket edilir. Bu noktada talep ve irâdet arasındaki fark ortaya çıkar, çünkü her talep çalışmayı gerektirmez. Yapılacak bir işten ibaret olması dışında... O iş bir yükümlülükse, yapmakla memur olan kişi onu yapmayabilir de... Pek çok insan iman etmesi gerekirken etmedi:

[111a] Ehl-i zāhir dimişlerdür ki irâdet-i ‘abd budur ki bir nesnenüñ ṭalebinde sa‘y ve ḥuṣūlünde ihtimām eyleye. Zīrā bir emrūñ ki fi’li veya terki maḳşūd ola; lâ-cerem ol ṭarafı taḥşīṣ lâzım gelür. Ve aña göre ḥareket vāḳi‘ olur. Ve bu ma‘nāya ṭaleb ile irâdetüñ mābeyninde fark zāhir olur. Zīrā her [111b] ṭaleb sa‘y ve ihtimām iḳtizā

itmez ve maḥlūb-ı talebden taḥallūf ider. Şol maḥnāya ki ḥaleb emrden ḥibāret ola. Emr ise yalıñız tekliḥi ise meḥmūrdan taḥallūf itmek cāḥizdür. Nitekim imānla meḥmūr olanlaruñ niceleri mühtedī olmadılar.

Aslında mürīd olup, irādet etmeyen olmaz. Ama irādetini Allah'ın irādeti içerisinde yok ederse, irādet Hakk'a izafe edilmiş olur. Ve bu aşamada mürīd Hak, murād ise kuldur. Çünkü kul maḥdum(mümkün) ve Hak mevcūd(vācib) varlıktır. Bu açıdan; ene'l-murād diyenler, ene'l-maḥdum mânâsını kastetmişlerdir:

[112a]... Pes, mümkün dımek maḥdūm ve vācib dımek mevcūd dımekdür. Bu maḥnādan cemīḥ-i eşyāda zāhir olan nūr-ı Ḥaḥḥdur ve ğayr yoḥdur. Ve ehl-i ḥaḥiḥat dimişlerdür ki irādet şol maḥnādur ki mürīdüñ ḥalbinde zāhir olsa anı mevānīḥ den ḥıfz ider. Ve maḥşūdına ḥāḥil ḥomaz. Yaḥnī Ḥaḥḥ-ı meşrūḥuñ ḥalebine ḥıyām ider. Tā ki ḥamele getürüb maḥām-ı rızāya vāşıl ola. Ve Ebū Yezīd Bestāmī -ḥuddise sırruh-dimışdür ki “irādet terk-i irādet”dür. Nitekim meşhūrdur ki dirler “El-mürīdü men lâ-irādete lehü.” Yaḥnī mürīd gerḥi bī-irādet olmaz velākin irādetini irādet-i Ḥaḥḥ'da ifnā idicek irādet Ḥaḥḥ'a muzāf olur ḥabde degül. Bunuñ aşlı budur ki mürīd fi'l-ḥaḥiḥa Allāh Taḥālā ve murād ḥabddür. Zīrā ḥabd maḥdūm ve Allāh Taḥālā mevcūddur. Pes, irādet mevcūddan maḥdūma taḥallūḥ ider. Yoḥsa maḥdūmdan mevcūda degül. İşte “ene'l-murād” diyenler “ene'l-maḥdūm” maḥnāsın murād itmişlerdür.

İnābet

İnābet, tevbe ve salih amellerle Allah'a yönelmektir. Her türlü hālden Allah Teālā'ya rücū(dönme)dur. İlk yöneliş rıza sıfatınadır, ikinci yöneliş ise Allah'ın zâtınadır. Bu sebeple her rızaya ulaşmış kişi Hakk'a ulaşmış demek değildir:

[114a] Zīrā inābet, tevbe ve ihlāş-ı ḥamel ile Ḥaḥḥ'a rücūḥdur. Tevbede daḥi maḥnā-yı rücū vardur. Velākin fi'l-ḥaḥiḥa tevbe maḥşiyetden ḥāḥata ve inābet ḥāḥatden mutāḥa rücūḥdur ki Allāh Taḥālīdür. Pes, sū-i ḥālden ḥasen ḥāle rücūḥ itmek de ḥoşdur. ḥammā cemīḥ-i aḥvālden Ḥaḥḥ'a rücūḥ itmek ziyāde ḥoşdur. Şol cihetden ki rücūḥ-ı

evvel şıfat-ı rızāya ve rücu'-ı şānī Nefs-i Zāt'udur. Zāt ise şıfatuñ fevķindedür. Anuñçün her rızāya vāşıl olanlar Zāt'a vāşıl olmazlar.

İnābet aşık kimsenin sevdiğine olan tavrı gibi, kişinin Allah için varlığından ve sıfatlarından eser kalmama halidir. Bu açıdan “fenāfillah”tır:

[114b] Fe'emmā inābet bi'l-küllüyye rücu'dur. Anuñçün ba'z-ı küberā buyurdılar ki: “İnābet odur ki 'āşık ma'sūka mahv ü mahķ olduğu gibi sen daħi Hāķ'da müstehlek olasin. Şöyle ki vücūd ve şıfāt-ı vücūduñdan eşer kılmaya. Bu cihetden didiler ki inābet ehl-i nihāyetüñ ħālidür ki fenāfillāhdur.

Tevbe

Tevbe; işlenen günahlardan kulluğa ve itaate dönüştür. Nimeti görüp nimetlendireni unutmak büyük bir yanılıdır. Her ibadette ve her muvaffakiyette, kişinin kendini geçip, ilahî yardımını fark etmesi, sahibine yönelmesi gerekir. Eğer böyle olmazsa yapılan tâat ve ibâdet de günahlardan sayılabilir ve edilen tevbe için bile tevbe gerekir:

[116a] Bālāda zıkr olındı ki tevbe ma'siyetden tātata rücu'dur. Velākin 'aceb ki ni'mete rükün idüb mün'imi nisyān ve tevfiķ tāt-at-i eħaķdan olduğundan zühüldür; bir ħicāb-ı ħalızdır. Pes, gerekdür ki anı ħarķ idesin ve Hāķk'a nazār eylesin ve tevfiķini göresin ve itdüğüñ tāt-atde ve muvaffāķ olduğun ħizmetde tevfiķ idene rücu' kılub kendiñi ve tāt-atüñi nazardan işķāt idesin. ZİRā tāt-at daħi böyle 'avāriż ve inzimāmıyla ma'siyet olub başķa tevbeye muħtāc olur. Belki ba'z-ı tevbe daħi tevbeye muħtācdur. Nitekim Rābi'a-i [116b] 'Adeviyye'den -rahimehallāh- menķüldür ki dimişdür: “İstiġfārunā hāzā yeħtācu ilā istiġfār.” Ya'nī istiġfār itmek şurūť ve kıyūdına muķārin olmayıcaķ ma'siyetden ma'dūd olub istiġfār-ı āħara muħtāc olur.

Sebât

Tevbe ve rücû üzere kalmak demektir. Yani iman ve itaatten sonra küfre ve isyana dönmemektir. Orta yolu takip etmektir. Bu ise hiç kolay bir iş değildir. Efendimiz(sav), “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol” hitabı karşısında, bu işin zorluğuna ithaf ederek “Hûd sûresi beni ihtiyarlattı” demiştir:

[119a]... Ya‘nî tevbe ve rücû‘ üzerine şâbit-ka-dem olma-ğ gerekdür. [119b] Zîrâ ‘amel-i hayr devâm üzerine olmadı-ğı şûretde “târikü’l-virdi mel‘ün” şâhibi mezmûm olıcağ tâ‘atden ma‘şiyete rücû‘ iden mürted bi-tariği’l-evlâ mezmûmdur. Ve hadîşde gelür: “Efđalü’l-a‘mâli edvemühâ.” Ve Qur‘ân‘da gelür: “Ve lâ-terteddü ‘alâ edbâriküm.” Ya‘nî îmân ve tâ‘atle Hağğ’a iğbâlden soñra küfr ü ma‘şiyetle idbâr itmeñüz. Zîrâ insânuñ derekâtı sey-yi‘ât ve cehli kader oldı-ğı gibi derecâtı da-ğı hasenât ve ma‘rifeti miğdârıdur. Anuñçün hadîşde gelür: “İkra’ ve’rtak.” Cennetde irtikâ-i derecât mertebe-i kırâ‘at ve ma‘rifet kadardur.

Pes, kırâ‘ati ka-ğı âyetde tamâm ve ma‘rifeti ka-ğı mertebede ka-râr iderse anuñ ma-kâmı odur. Bu cihetden gerekdür ki ric‘-i ka-ğkarî kabîlinden olmaya; belki sâbiķü ve sâri‘ü ve sîrû gibi emirlere imtişâl idüb sâbiğlardan ola. Ve tîrini cümle-i menâzilden dür bula. Ve Qur‘ân‘da gelür: “Fe’steğim kemâ ümirt.” Ve bu istiķâmet ki istiķâmet-i i‘tidâliyyedür; her ka-ğl ü fi‘l ü hâlde câri ve cemî‘-i hudûduñ mürâ‘âtine sâri olub ‘uhdesinden ħurûc itmek gâyetde şâ‘b olma-ğla Raşûlüllâh -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem-cenâbları buyurdılar ki: “Şeyyebetnî Hûd.” Ya‘nî sûre-i Hûd‘da vâķi‘ olan emr-i istiķâmet beni pîr itdi ve mahâsinüm ağıartdı. Ve bu ma‘nâdan ötürü du‘â idüb “Allâhümm’âğsilnî bi-mâ‘i’s-selci ve’l-bered.” buyururlardı.

Birr

Birr, hayırda ilerlemektir. Ve Kur‘ân‘da zikredilen ebrâr(iyilik işleyenler), her çeşit iyiliği somut ve soyut olarak meydana getirmişlerdir. Ana-babaya iyilik bunun bir örneğidir. Hocaya iyilik ise onun da üstündedir:

[121b] *Birr kesrile hayrda tevessü‘dür... [122a] Ve Qur‘ân‘da zıkr olınan ebrâr şol tâ‘ifedür ki cemî‘-i envâ‘-ı birri şüreten ve ma‘nen fi‘le getürmişler ve zâhir u bâtını ile kâ‘im olmuşlardır ki birr-i vâlideyn didikleri anuñ bir sınıfıdır. Nitekim Ebû Yezîd Bisţâmî‘den ve ğayrıden vâlide hakkında a‘lâ mertebesi vâkı‘ olmuşdur. Ve İbrâhîmeyn‘den biri ki İbrâhîm Havvâşdur tîh-i Benî İsrâ‘îl‘de gezerken Hızır‘a mülâkî oldu. Ve aña sü‘âl itdi ki; “Yâ Hızır saña ne sebebden mülâkî oldum?” Hızır didi ki; “Vâlideñe birrûñ sebebiyle.”*

Pes, vâlideye birr üzerine olmak bâ‘iş-i mülâkât-ı Hızır olıcak; birr-i üstâz vesîle-i mülâkât-ı Hâzretü‘n-Nübüvve ve birr-i şeyh vâsıta-i rü‘yet-i İlähiyye olur. Zîrâ birr üzerine olmak i‘tikâd-ı pâkden nâşîdür.

Hüzn

Yeryüzünde huşûnet(mizaç ve huy sertliği) anlamına gelir. Çünkü keder ve üzüntüden, nefiste haşinlik ortaya çıkar. Bu, insanların geneline göredir. Evliyânın keder ve üzüntüsü kalbe latiflik verir.

Hüzn, geçmişte istenilip de meydana gelmeyen istekler için duyulur. Evliyânın dünyevî arzuları bulunmadığından bu tür bir hüznü olmaz. Onun maksadı dinîdir. Bu sebeple hüznü yüksek makamlardandır. Özellikle de dünya gurbetinde bulunmak gönle yanıklık, gözlere de yaş bırakmaktadır:

[125b] ... *Bu kelime aşlda huzûnetdendür ki huşûnet fi‘l-‘arz ma‘nâsınadır. Zîrâ hemm ü hüzn den nefste huşûnet hâşıl olur. Bu dañi ‘avâmma göredür. Zîrâ havâşş-ı nâsuñ hemm ü hüznî başka ma‘nâdandır ki fi‘l-‘hakîka kalbe riķķat ve leţâfet irâş ider.*

El-hâşıl hüzn odur ki zamân-ı mâzîde fevt olan menfa‘at veyâhud hâşıl olan mazarrata ta‘alluk ider. Evliyâdan ise fevt olmuş murâd yoķdur. Zîrâ maķşûd murâd-ı dinîdür; murâd-ı dünyevî degül. Bu sebebden anlaruñ hüznî maķâmât-ı ‘âliyedendür. Nitekim Ya‘ķûb -‘aleyhi‘s-selâm- Yûsuf için bu kadar zamân maħzûn oldu ve keşret-i bükâdan dîdeleri hîrelendi. Ve ‘âriflerden hiç bir kimse ol hüznî cerħ itmedi. Zîrâ

enbiyā ve evliyānuñ müteḥallik oldıkları ahlāk ve ittiṣāf buldıkları evṣāfuñ ḥaḳā`iḳin bilürlerdi. Ḥuṣūṣan ki bu mavṭın-ı ğurbet ve imtizāc-ı cism ü cānuñ ḥükmi sūzān ve ğiryān ve büryān olmaḳdur.

Havf

Hoşlanılmayan bir şeyin meydana gelmesinden veya sevilen bir şeyin elden gitmesinden gelecek zamana dair beklentidir. Bir zan veya bilgiye bağlıdır. Recā(Ummak) ve tama'(hırsla istemek) sevilen beklentilerdir. Bunlar da zan veya bilgi emaresine bağlıdırlar. Havfin zıddı emniyet hissidir. İki de hem dinî hem dünyevî işlerde bulunur. İman etmiş kimse, ameli yönünden havf ve recā arasında tereddütlüdür:

[127b] Ḥavf ya bir mekrūhuñ ḥulūlini veya bir maḥbūbuñ fevātını tevaḳḳu' dur ki zamān-ı müstaḳbele ğoredür. Nitekim ḥüzn zamān-ı māzī i'tibāriyledür. Velākin emāret-i maznūne veya ma'lūmiyye tevaḳḳuf ider. Nitekim recā ve tama' ki tevaḳḳu'-i maḥbūbdur. Bu daḥi emāret-i mezkūreden nāṣīdür. Ve ḥavfūñ zıddı emndür ki ikisi daḥi umūr-i dīniyye ve dünyeviyyede cārīdür. Ve emn ve ḳunūt küfrdür didiklerinüñ ma'nāsı budur ki emn 'ācizden olur. Allāh Ta'ālā ḥaḳḳında 'acz i'tiḳād itmek ise küfrdür. Ve ḳunūt le'imlerden olur ve Ḥaḳ Ta'ālā ḥaḳḳında i'tiḳād-ı le'üm daḥi küfrdür. Pes, mü'min beyne'l-ḥavf ve'r-recā olmaḳ ğerekdür ki recā va'de dā'ir ve ḥavf va'ide nāzırdur. Ve insān 'ameli cihetinden bu iki ḥālet arasında mütereddiddür.

İstihāş Ani'l-Halk

Halka yabancı durmaktır. Vahşet, ünsiyet(yakınlık) kavramının zıddıdır. Vahşî tabiri, insanla yakınlık kurmayan hayvanlar için kullanılır. Bu hayvanlar gerçek müminlere karşı emniyet duyarlar:

[132a] ... Ya'nī ḥalḳdan vahşet üzerine olmaḳdur. [132b] Vahşet ünsün zamm ile zıddıdur. Vahşî didikleri ṣol ḥayvānātdur ki insānla müste'nis olmazlar. Ve belki anlardan teneffür iderler. Bu daḥi mübtedilere ğoredür ki henüz dilleri ḥalḳda remīde

olmamış ve halk-ı ‘âlem anlarıñ ta‘arruzundan selâmet bulmamışdur. Fe‘emmâ mü‘min ismine mazhar olub halk anlardan emn üzerine olanlardan vühûş ve tıyûr tevahhüş itmezler. Ve belki müste‘nis ve anlarıñ gâ‘ilelerinden bî-pervâ olurlar. Zîrâ ism-i mezkûruñ mazhar-ı tâmmında gâ‘ile ve halkı tenfir idecek hâl olmaz.

Mâsivâya karşı istihâş(yabancılık) üzere olanlar Hakk ile müste‘nis olurlar. Yani başkasına meyletmek kişiyi Hak’tan alıkoyar. Bu sebeple halkı her yönüyle terk etmek gerekir:

[133a] ... El-hâşıl mâsivâdan müstevhîş olanlar Haqq’la müste‘nis oldılar. Bu yüzden Kays-ı ‘Âmirî ki Mecnûn dimekle şöhret-yâbdur; ‘âşık-ı Leylî olduğda halkdan teneffür idüb şahrâlarda karar eyledi. Ve âhir ‘ışk-ı mecâzî vesâtiyle ‘ışk-ı haqqîye nâ‘il ve ma‘şûk-ı haqqîye vâsıl oldu. Anuñcün bî-‘ışk olan âdem hayvândur. Ve ‘ışk-ı mecâzî ehli dañi şûret-i ilâhiyyenüñ nişfi üzerinedür. Zîrâ gerçi ‘ışkı cihetiyle zindedür; fe‘emmâ müte‘allîki emr-i mecâzî olmağla mürde gibidür. Ve Qur‘ân’da gelür: “Ve kâleti’l-Yahûdü leyseti’n-Naşârâ ‘alâ şey’in ve kâleti’n-Naşârâ leyseti’l-Yahûdü ‘alâ şey’.” Ya‘nî Yahûd ve Naşârâ biri birleriyle müste‘nis olmazlar ve biri birlerinüñ dîninden teneffür iderler. Ve bu âyetden aħz idüb ba‘z-ı meşâyih dimişlerdür ki “Tâ‘ife-i şüfiyye biri birleriyle tebâğuz üzere olduğca hayrdan hâlî olmazlar.” Ya‘nî ehli-bidâyet biri birleriyle müste‘nis olmak eyü degüldür. Belki gayra sükûn ve meyl itmek Haq’dan anları mütevhîş kılmaga bâ‘iş olur. Halkı ise her vecihle terk ve Haqq’a tebettül lâzımdur; tâ ki ticâretinden pür-sûd ve nâ‘il-i maşşûd ola.

Halvet

Halkla görüşmeyi terk etmektir. Birkaç çeşide ayrılır; dağlarda, mağaralarda, tenha oturmak, kesrette vahdet bulup halk arasında olmak veya şehirde otursa da halk arasına karışmayıp nefsiyle meşgul olmaktır. Ve bir halvet daha vardır ki Allah ile sohbet etmektir. Çünkü nefsiyle meşgul olan kimse Hak ile sohbet etmiş sayılmaz. Zahiren yalnız olsa da batını başkalarıyla karışktır. Aynı şekilde zahiri kalabalık olanın

da batını tenhada ve Allah ile halvette olabilir. Ama mutlak halvet yoktur. Çünkü tümüyle çevresinden uzaklaşmak mümkün değildir:

[135b] ... Burada halvet halkla ihtilâfı terk itmekdür; gerekse aralarında olsun. Ya‘nî halvet birkaç vecihledür. Bir halvet vardur ki tağlarda mağaralarda ve emşâlinde tenhâ oturmağdur. Ve bir daği vardur ki kesretde vahdet bulub şehirlerde halk arasında olmağdur. Ve bir daği vardur ki şehirlerde sâkin olub velâkin halk arasına çıkmayub ve yanına gelüb şöbet murâd idenlere daği kapu açmayub kendi nefsine iştiğâl göstermekdür. Nitekim erbâb-ı teslik mürîdleri halvet-nişin iderler ve terbiye eylerler. Ve bir halvet daği vardur ki sırr-ı insân Hâk‘la muhâdeşe itmekdür. Vech-i hâşdan ya‘nî şol maqâmda ki anuñla bile Hâk‘dan gayrı kimse yokdur ki aşında halvet-i şahîha budur. Zîrâ nefle muhâdeşe iden kimse Hâk‘la halvet itmiş olmaz; gerekse tenhâda olsun. Şol cihetden ki bâtını ağıyârla ihtilâftadur. Fe‘emmâ yalınız zâhiri ihtilâfta olsa aña ehl-i halvet dinilür. Zîrâ bâtını hâlidür; velâkin bu maqâm-ı muntehâ hâlidür. Ve bu taqrîrden mefhûm oldı ki halvet-i mutlağa yokdur. Zîrâ bâtında Hâk Ta‘âlâ‘nuñ ma‘iyyeti ve zâhirde melâ‘ike ve ervâhuñ şöbeti vardur. Bu sebebden bi‘l-küllîyye tahallî itmek mümkün degüldür.

Fikret

Bir şeyi anlamak için akıl yürütmektir. Yani akılı kullanarak hedeflenen şeye ulaşmaktır. Fakat eğer o hedefin zihinde bir yansıması yok ise orada fikir olmaz. Nitekim Allah Teâlâ‘nın zâtı düşünülemez. Çünkü herhangi suret ile vasfedilmekten münezzehtir. İlâhlık makâmı düşünülebilir. Ve fikretmek insana mahsustur:

[138a] Fikir ve fikret bir nesneyi idrâk itmekde i‘mâl-i nazardur. Ya‘nî nazar-ı ‘aklı kullanub anuñla maqlûba tevaşşuldur; eger ol maqlûbuñ şüret-i zihniyyesi var ise. Ve illâ orada fikir olmaz. Nitekim hadîsde gelür: “Tefekkerü ‘fi elâ‘illâh ve lâ-tefekkerü fi zâtillâh.” Zîrâ Allah Ta‘âlâ şüret ile mevşûf olmağdan münezzehdür.

Pes, anuñ zātına fikir şıǵmaz. Ve bu maǵāmdandur ki vārid olmışdur: “Mā ‘arafnāke haǵka ma‘rifetik.” Zīrā fikir şıǵmadığı gibi ‘ilm ve keşf daǵı şıǵmaz.

Pes, mechül-i muṭlaǵı ṭaleb ve tefekkür itmekde fā‘ide olmaz. Belki maṭlūb olan mertebe-i ulūhiyyetdür ki mertebe-i izāfetdür. Ve fikir insāna maḥşūşdur. Ḥayvānda ve melekde fikir olmaz. Zīrā fikir ṭab‘-ı ‘unşurīnūñ ḥükmidür. İnsān ise ṭabī‘at-ı ‘unşuriyye ile ‘aǵıldan mürekkebdür. Ve fikr-i ṭabī‘i ḥayāle muşāhibdür.

Huzur

Huzur, gaybet(kaybolma) halinin zıddıdır. İstenilen şey kalbin huzurudur. Bu da nefsinden uzaklaşıp Hak ile olmaktır. Çünkü nefsin huzuru ile Hakk’ın huzuru bir arada olmaz. Bu sebeple ilim, marifetin önüne geçmiştir. Çünkü ilim sahibi hem nefsin hem Rabbini müşahede etmiştir. Namaz kılan kimse berzahta olması bakımından bu hale örnektir. Çünkü ne Rabbinin huzurundan ne de nefsinden ayrı değildir. Arif ise sadece Rabbini müşahede eden kimsedir:

[140a] Ḥuzūr ḡaybetūñ fetḥile zıddıdur. Maḥsūd ḥuzūr-ı ḡalbdür. Ya‘nī kendi nefsinden ḡāib olub Haḡ ile olmaǵdur ki fenā daǵı dirler. Zīrā iki ḥuzūr bir yerde olmaz ki biri ḥuzūr-ı Haḡ ve biri ḥuzūr-ı nefsdür. Meger ki maǵām-ı beḡāda ve mertebe-i “Ḳābe Ḳavseyñ”de ola. Anuñçün ‘ilmi ma‘rifet üzerine tercīḥ eylediler. Zīrā ‘alim şāḥibü’l[140b]-fā‘ideteyndür ki Rabb’ini ve nefsinı müşāhede eylemişdür. Ya‘nī müte‘allıǵ-i ‘ilmi iki nesneydür; ‘ilm iki mef‘üle ta‘diye itdüǵı gibi. Ve bu mertebe fi‘l-cümle beḡā-i resmle olur. Nitekim şalātda vāǵı‘dür. Ya‘nī ḡāl-i şalāt ki ḡāl-i münācātdur. Muşallī bu ḡālde berzahīdür. Ya‘nī ṭaraf-ı nefsi ve cānib-i Rabbi müşāhededen ḡālī degüldür. Ve illā münācāt dimek şāḥiḥ olmaz. Zīrā münācāt işneyniyyet iḡtizā ider ki biri “münācī”dür; şıǵa-i fā‘il üzre. Ve biri “münācā”dur; şıǵa-i mef‘ül üzre ve resm-i nefsi fi‘l-cümle bāǵı olmadıǵça ma‘nā-yı mezkūr ḡuşūle gelmez. Fe‘emmā ‘ārif yalıñız Rabbini müşāhede eyleyen kimseye dirler ki müte‘allıǵ-i ma‘rifeti emr-i vāḥiddür; ma‘rifet bir mef‘üle ta‘diye eyledıǵı gibi. Ve bu mertebede

beḳā-i resm yokdur belki Ḥaḳḳ'ı müşāhede eyleyen Ḥaḳdur. Bi-nefsihi bu şūretde 'ārif fāyide-i vāhıde şāhibi olur ve noḳşānla mu'lem ḳalur.

Murākabe

Rakabe kökünden gözetlemek manasında kullanılan bir kelimedir. Allah'ın her daim kuluna nazar ettiğine dair kalbe ait bir ilimdir. Bazı vakitlerde kul, bu ilimden gafil olursa buna murākabe denmez. Aynı kapıda bekleyen bir bekçi gibidir ki kapıda hiç beklemediğinde olacak olan, yerinden bir anlık ayrıldığında veya uyuyakaldığında da başına gelebilir:

[141b] Bu kelime aşlında "rakabe" dendür ki 'uzv-ı maḥşüşuñ ismidür. Şoñra raḳīb [ü] ḥāfız ma'nāsına isti'māl olındı; ya maḥfūzuñ raḳabesini mürā'āt veya ḥāfızuñ ref'-i raḳabe itmesi için. Zīrā bir kimse bir nesnenüñ muḥāfazasında ihtimām itse ref'-i raḳabe itmekle aña niḡeh-bān olmaḳdan ḥālī degüldür. Burada murāḳabe ḳalbüñ 'ilmidür. Ḥaḳ Ta'ālā'nuñ aña nazarına ya'nī Ḥaḳ Ta'ālī'nuñ cemī'-i aḥvālde aña muḫḫālī' olduğına istidāme-i 'ilmiyyedür. Zīrā gāhıce bu ma'nā meḫḫūd olsa ya'nī ba'z-ı evḳātde ḡaflet ve zūhūl bulınsa aña murāḳabe dimezler. Nitekim bir ḳapuya pās-bān naşb olınan gāh bīdār olsa gāh ḥāba varsa aña pās-bān dimezler. Zīrā ḥidmetinde ḳāşırdur. Pes, cā'izdür ki ḡafleti ḥālinde bir āfet vāḳi' ola; murāḳabe-i dā'imesi olmayandan vāḳi' olduğu gibi. Zīrā belki ol eşnāda bir ma'şiyetle mübtelā ola.

Hayâ

Kınanmaya sebep olacak şeyi terk etmektir. Bir de azaba sebep olacak şeyden yüz çevirmek şeklinde imanî hayâ vardır. İlk hayâ ise nefsanîdir. Ve halkın kınamasından çekinmektir. İkincisi Allah korkusundandır. Bu ikisi birlikte din ve dünya işlerinde düzen sağlarlar:

[143b] ... Ḥayâ infī'āl-i nefsanîdür ki muḫtezāsı bā'ış-i melāmet olacaḳ nesneyi terkdür. Ve bir ḥayâ daḡı vardur ki mūcibi sebeb-i 'uḳūbet olan nesneden i'rāzdur ki aña ḥayâ-i imānī dirler.

Pes, hayā-i nefsanī melāmet-i halka ve imānī havf-ı Hakk'a raci'dür. Ve bu iki hayānuñ ictimā'ı umūr-ı dīn ve dünyānuñ intizāmına bā'ışdır.

Yine sūflerin yürüdükleri sırada ayak uçlarına bakması hayadandır:

[144a] ... Ve bu maḳāmdandır ki tā'ife-i şūfiyye meşy [144b] itdikleri yerde pāpūşları üzerine nazār iderler ve eṭrāfa bakmazlar. Zīrā erbāb-ı hevāya müşāreketle terk-i edeb vāki' olduğundan ğayrı nazārları nice umūr-ı müstaḳbahaya toḳınur . Huşūşan maḳall-i shehevāta ve vücūh-ı ehl-i inkāra nazār itmek şūreten ve ma'nen bā'ış-i hasāret ve noḳsān olur.

Edep

Her türlü güzel davranışa uymak ve hayırları kendinde toplamaktır. Yani hayırlı ve güzel amellerden birini yapıp birini yapmasa edep sahibi olamaz. Kendisinde her türlü hayrın toplandığı kimse Efendimiz(sav)'dir ki en güzel ahlakla gönderilmiştir. “Övülmüş” olarak adlandırılmasına bu sebep olmuştur:

[145a] Edeb; umūr-ı müstaḫsenei ri'āyet ve ḫayrātı cem'dür. Zīrā “me'dübe”den müstaḳdur ki ta'ām üzerine ictimā' ma'nāsınadır. Kezālik edeb daḫi ḫayrātuñ ictimā'ından 'ibāretdür. Pes, müstaḫsenātdan birin işleyüb birin terk eylese aña şāḫibü'l-edeb dinilmez. Tevbe ve inābet gibidür. Nitekim bālāda mürūr eyledi. [145b] Ve ḫadīşde gelür ki: “İnnallāhe eddebenī fe-aḫsene te'dībī.” Bunuñ taḳdīri; innallāhe eddebenī aḫsene te'dībün dimekdür. Zīrā bu “fā”ya fā-i tefsīriyye dirler. Ya'nī ne ḳadar meḫāsin ve ḫayrāt var ise Allāh Ta'ālā bende cem' eyledi. Ve beni mecmū'a-i fezā'il ve menāḳıb ḳıldı. Ḫattā Cibrīl gelüb luḡat-ı İsmā'īlī aşlı üzerine telḳīn eyleyüb efşāhu fuşāḫāi 'Adnāniyye ve eblaḡu buleḡāi Ḳaḫṫāniyye olmaḡa bā'ış bu ma'nā oldı. Anuñçün 'Arab 'Urabā anı ve cemī'-i aḳvāl ve ef'ālını ziyāde istiḫsān iderlerdi. Ve Muḫammed tesmiyesine sebeb bu oldı. Zīrā merraten ba'de uḫrā Maḫmūddur. Ve ne ḳadar kemālāt-ı şūriyye ve ma'neviyye var ise andan aḫz olındı.

Fütüvvet

“Fetâ” kelimesinden gelir ki Türkçe’de “taze yiğit” kimse demektir. Şecaate dayanır. Cömertlik ve iyilikte bulunmak da buradan gelir. İ̇sâr yani kendin yerine başkasını tercih etmektir:

[147b] Fütüvvet aşlında “fetâ” dandır. “Şâbb-ı ʃariyy” ma‘nâsına ki Türkîde “tâze yigit” dimekdür. Velâkin şâbda ʃuvvet ü şecâ‘at olub seḫâ ve kerem daḫi şecâ‘atden olmaḫla fütüvveti seḫâ ve keremde isti‘mâl eylediler. Ve seḫâ şecâ‘atden oldıḫı budur ki mâl cândandır.

Peş, her kim ki bezl-i mâla şeci‘ ola bezl-i câna daḫi şeci‘ olur. Şoñra erbâb-ı ḫaḫîḫat fütüvveti ḫalkı kendi nefsi üzerine i̇sâr ve iḫtiyârda isti‘mâl eylediler; gerek dünyâ ile i̇sâr olsun ve gerekse âḫiretle olsun.

Ve ahiret i̇sârı düşünülürse, sevap olacağını düşündüğün bir işi kul kendisi yapmayıp arkadaşına teklif etmesidir. Bu “fazl-ı ilâhî kâfidir” düşüncesiyle cennetten dahi geçmeye karşılık gelir:

[148a] Ve âḫiret i̇sârını daḫi aña ḫıyâs eyle. Meşelâ bir şevâblu nesneyi sen işleyecek yerde iḫvânuñdan birine teklif idersin tâ ki ol şevâba nâ’il ola. Veyâḫud ‘amel-i ḫayruñı aña hibe idersin. Nitekim evliyâdan bir ḫâ’ifeye “muḫlisün” dirler. Zîrâ egerçi kâr-ı ḫayrda bulnurlar velâkin kendi nefisleri için aşlâ bir ‘amel iddiḫâr itmezler. Ğayra bezl iderler ve “fazl-ı ilâhî bize kâfidür” dirler. Zîrâ ol kâr-ı ḫayra tevfiḫ daḫi fazl-ı ilâhîdür.

Mürûet

Arapçe “mer” kökünden gelir ve kişi anlamında kullanılır. Mürûet de insan olmanın kemâl noktası mânâsındadır. Yani mürûet kişinin yaptığı güzel işlerden ortaya çıkan kuvvetidir. Üç ayrılmıştır; doğru sözlü olmak, komşuların üzerinden ezâ ve cefâyı kaldırmak ve Müslümanları, bilhassa da çevresindeki insanları kendinden ayırmamaktır:

[149b] Hemze ile “fü‘ület” vezni üzerine ki lafz-ı mer’den ahz olunmuşdur. Mer’ “kişi” ma‘nâsnadır. Pes, mürü’et kemâlü’l-mer’ dimekdür; kişilik ma‘nâsına. Nitekim racüliyyet kemâlü’r-racül dimekdür; erlik ma‘nâsına. Ve ta‘rîfnde dimişlerdür ki mürü’et bir kuvvet-i nefsiyyedür ki ef‘âl-i cemîle şudürına mebde’dür. Ya‘nî şol ef‘âl ki şer‘an ve ‘aqlen ve ‘örfen memdüha ola. Ve ba‘zılar tahşîş idüb mürü’et ve racüliyyet üç nesneden ‘ibâretdür dimişlerdür .

Evvelkisi şıdku’l-lisândur. Ya‘nî toğrı sözlü ola.

...

[150a] ... Ve ikinci def‘u’l-ezâ ‘ani’l-cîrândur. Ya‘nî hânesi ve dükkânı civârında olanlara eziyyet ve cefâ itmeye.

...

Ve üçincisi el-muväsätü me‘a’l-ehavândur. Ya‘nî cümle mü’minleri huşûşan şohbet itdügi kimseleri kendi gibi tutmağdur.

IV. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1. *Nakdü’l-Hâl*’in mevcut tüm nüshaları temin edilmiştir. R nüshasına ulaşılammıştır.
2. Çalışmanın hazırlanmasında İ1 nüshası esas alınmıştır.
3. Esas nüsha, A ve İ2 nüshaları ile mukabele yapılmış, ulaşılan farklılıklar dipnot olarak belirtilmiştir.
4. Türkçe metinler, Transkripsiyon alfabesi kullanılarak latinize edilmiştir.
5. Arapça metinler, Arap alfabesi ile birebir yazılmış hemen ardından köşeli parantez içerisinde ve italik yazı tipiyle Türkçe tercümesi verilmiştir.
6. Âyet mealleri, dipnotta gösterilmiştir.
7. Kaynaklarına ulaşılabilen hadislerin kaynağı dipnotlarda verilmiştir. Metin içerisindeki dört hadisin kaynağına ulaşılammıştır.

8. Varak numaraları, metin içerisinde köşeli parantez içerisinde ve kalın yazı tipiyle belirtilmiştir.
9. Gerek duyulan yerlerde paragraf yapılmıştır.
10. Metin içerisinde geçip müellifin kendi takdiri olmayan başlıklar köşeli parantez içerisinde verilmiş, müellife ait başlıklar tırnak içerisine alınmıştır.
11. Manzumelerin vezinleri belirlenip köşeli parantez içerisinde verilmiştir.
12. Manzumelerdeki beyitler numaralandırılmıştır.
13. Türkçe metin içerisinde geçen âyetler, hadisler ve Arapça tabirler transkripsiyon alfabesi kullanılarak birebir aktarılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

I. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

II. METİN

NAKDÜ'L-ĤĀL [76a-150b]

[76a]

Ķıt[ ] a

[Fā[ ] ilātūn / Fā[ ] ilātūn / Fā[ ] ilātūn / Fā[ ] ilūn]

Nefsi ħurbān itdi İsmā[ ] il ĤaĶĶī ĤaĶĶ için
Sen de Allāh emrine teslīm olub gel vir boyun
Heykelūn bir postdur zāhrunda⁷⁹ neylersin anı
ĤalmaĶ isterseñ fenā baħrine irkenden Őoyun

Dördüncisi budur ki: Seyyid-i Őerīf gerçi mü'ellif meŐhūr Seyyid Cürĉānī'yi ihām ider. Velākin murād-ı Őeyh-i ecell ve ekmel Őeyħum Seyyid Fazlī-i İlāhīdür ki Őerīf-i mezkūrula zāhir ve bātında müŐterekdür.

Zāhirde iŐtirāki te'lifātıdır ki: MuħtaŐar ve Muħavvel ve TenĶih ve Tevzih ve emŐalini Őerħ itmiŐ ve   ilm-i taŐavvufda daħi Tefsir-i Fātiħa ve Miftāħu'l-Ĝayb Őerhlerin ve Lāihāt⁸⁰-ı BerĶiyyāt ve daħi bu Ķadar āŐarı ĶomıŐ gitmiŐdür. Ve ħulefā-i   ulemā ve   urefā ile aĶtār-ı arzı ihyā eylemiŐ ve aña müyesser olan Ķudret ve kemāl kendi   aŐrında degül belki edvār-ı māzīde daħi nādir vāĶi[ ] olmiŐdur. -Ķaddesallāhu sırrahū ve edāme   alā'Ķ-Ķalibin feyzahū ve birrahū-

Ve bātında iŐtirāki budur ki: “Őerīf-i mezkūr daħi Őüfiyyeden oldıĶı⁸¹ meŐhūr ve mütevātirdür. Ĥattā dimiŐdür ki: Eger meŐāyih-i Őirāz'dan⁸² Őeyħ Zeynüddin Kelāle'ye

⁷⁹ zāhrunda : A zāhrında

⁸⁰ lā'ihāt : A lāyihāt İ2 lāyihāt

⁸¹ oldıĶı : A olduĶı

⁸² Őirāz'dan : A Sırāz'dan

irişmeyeydüm, rafzdan kurtulmazdum. Ve eger Hâce ‘Alā’addin Aṭṭār şohbetine peyveste olmayaydum, Haḳ Ta‘ālā’yı añlamaz ve bilmezdüm.” İşte bu ma‘nā ve Kitāb-ı Ta‘rifāt ve emşāli, Şerif’ün şūfiyyeden olduğına⁸³ dāldür. Ve bu huşuşla aḳrānından ser-efrāz olmışdur; Sa‘adeddin ve ‘Allāme’-i Şirāzī ve emşāli gibi. Nazm:

[Fe’ilātün / Mefā’ilün / Fe’ilün]

1. Ders-i ‘ışk itmeyen olmaz ‘ālim
Eylese her ne ḳadar taḳḳāt
2. Sādedür cild gibi ehl-i rüsüm [76b]
Oldı evrāk-ı ehl-i dil⁸⁴ ḳāt ḳāt

Beşincisi budur ki burada münāsebet ile murād; münasebet-i ma‘neviyye ve ‘ulūm ve a‘māl ve aḥvāl yüzinden cihet-i cāmi‘ adur. Nitekim ḥadīşde vārid olmışdur ki; “ Yā Alī! İnne ḳaşrake fi’l-cenneti fi müḳābeleti ḳaşrī ve fi rivāyetin fi muḥāzāti ḳaşrī ve ḳāle fi ḥaḳḳi’l-‘Abbāsi ḳarīben min zālīk”.⁸⁵ Ya‘nī bunda muḥāzāt-ı ḳaşrā kemāl-i mütāba‘ata ve evşāf ve aḥlāk-ı nebeviyye ile ittişāf ve teḥalluḳa tenbīh vardur. Zīrā merātib ve derecāt-ı cināniyye şuver-i a‘māldür. Ve şüretde mümāşelet, ma‘nāda mümāşelete dāldür. Nitekim İbn-i Fāriż işāret idüb dimişdür, beyt;

Ve mā nāle şey’ en minhü ḡayrī sivā fetā
‘Alā ḳademī fi’l-ḳabzi ve’l-baştı mā fetā

⁸³ olduğına : A olduğına

⁸⁴ dil : A’da yok

⁸⁵ Taradığımız kaynaklarda zikredilen hadise rastlanamamıştır.

Ey mā zāle velākin bu ma‘ nā İbn-i Fāriz’den da‘ vādur. Zīrā kadem-i Şiddīk ve kadem-i Murtażā üzerine olan fi’l-ḥaḳīka Şeyḫ Muḫyiddīn el-‘ Arabīdür. Ve Şeyḫ İbn-i Fāriz ile mu‘ āşır idi.

Ḥattā bir vaḳitde Mışır’da Cāmi‘-i Ezher’de ittifākan Şeyḫ Sa‘ adeddīn el-Ḥamevī ve Bāhirzī ve Sühreverdī ve Necm-i Dāye ve İbn-i Fāriz ve Şeyḫ ‘ Arabī mu‘ tekif olmuşlardı. Velākin Şeyḫ ile İbn-i Fāriz miyānında mülākāt vāḳi‘ olmadı. Ve Şeyḫ, Fütūḫāt’da Mehdī’nün seyfle uḫuvveti gibi kendinün Ḳur’ānla ve Ḥazreti ‘ Alī ile uḫuvvetine işāret eylemişdür.

Pes, Şeyḫ ve ‘ Alī, ikisi, iki mir’āt-i celīdür ki şuver-i ‘ ulūm-ı nebeviyye anlarda zāhir olmuşdur. Ve biz yine şadede gelelüm ki cihet-i münāsebetde cumhūr-ı mü’minin ḥaḳḳında ḥadīşde gelür ki; “Le eḫadiküm ehdā ilā menzilihī fi’l-cenneti minhü ilā menzilihī fi’d-dünyā”⁸⁶ Ya‘ nī cennetde olan menāzil şuver-i a‘ māl olub ‘ āmiline ziyāde ihtişāşlı oldığı cihetden kızuları, anaları olan koyunlar arasına irsāl itdikde irtibāt-ı velādet sebebiyle biri birlerin teşḫiş [77a] ve idrāk itdikleri gibi anlar daḫi şuver-i a‘ māl ol vech ile mühtedī olular.

El-ḥāşıl Ḳur’ān’da “Ḳul in küntüm tüḫibbūnallāhe fettebi‘ ūnī”⁸⁷ mūcibince her mü’minden metbū‘ı olan Rasūlullāh’a –şallallāhü ‘ aleyhi ve sellem- ittibā‘ lāzımdur. Ve ittibā‘ ḳuvvet buldıḳca iştirāk daḫi ziyāde olur. Ve iştirāk ziyāde oldıḳca imtiyāz noḳşān bulup eḫadiyyet zuhūr ider. Ve tābi‘ iken metbū‘ şüretin bulur. Bu cihetden her ḫalīfe-i Ḥaḳ ‘ ayn-ı Muḫammeddür. Zīrā miyānlarında mā bihi’l-imtiyāz ḳalīl veya ma‘ dūmdur. Ve geh olur ki bi ḫasebi’l-meşārib feyz-i maḫşūş zuhūr ider. Bu sebebden Ebū Bekir feyz-i şıdk ve ‘ Ömer feyz-i ‘ adl ve ‘ Oşmān feyz-i ḫayā ve ‘ Alī feyz-i ‘ ilm vesā’ir aşḫāb daḫi –raḫıyallāhu ‘ anhüm- her zaman ḫāllerine göre birer feyzün maḫzarı

⁸⁶ Buhārī, Rikāk, 48

⁸⁷ “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun.” Ali İmran 31

ve bir pertevün maṭraḥı ve bir nūruñ maṭla‘ı olub “Aşḫābī ke’n-nücūmi bi eyyihim iḳtedeytüm ihtedeytüm” teşrīf ve iltifātına sezāvār oldılar.

Pes, bu ma‘nālarda ‘ayn-ı Muḥammedür dinilür. Nitekim envār-ı nücūm ‘ayn-ı nūr-ı şemsdür. Egerçi meṭālī‘-i i‘tibār ile muḥtelifler ve ta‘ayyün cihetinden mütebāyinlerdür. Fe‘emmā ehl-i dil ve ehl-i naẓar olan maḥbūbuñ ḥüsüne ḥayrāndur; gerek üzerinde cāme-i dībā olsun ve gerek olmasun. Ve bir kitābı merḡūb iden elfāz-ı laṭīfe ve me‘ānī-i şerīfesidür. Gerek zerrīn ‘ünvān ve cedveli ve müzehheb cildi olsun ve gerek olmasun.

El-hāşıl-ı kelām, nefis nūrdadır, yoḥsa ta‘ayyünde degül. Zīrā kemāl-i insānī⁸⁸ ta‘ayyüne tābī‘ degüldür. Belki isti‘dāda dā’irdür. Nitekim Şeyḫ-i Ekber –ḳuddise sırruhu’l-eṭḥār- Ḥazretleri diyār-ı Maḡrīb’de iken ḳuṭb-ı vücuda mülākī olub anuñla bir miḳdār şoḫbet itdi. Gördi ki eşelldür ya‘nī bir elinde yebes ve zihāb-ı ḳuvvet vardur ki beyne’n-nās [77b] ‘uyūbdan ma‘düddür ki Türkī’de anuñ şāḫibine colaḳ⁸⁹ dirler.

İşte Allāh Ta‘alā bir eşelli isti‘dādı cihetinden medār-ı ‘ālem ve sebeb-i beḳā-i benī Ādem ḳıldı. Senūñ yanuñda ise ḳuṭub olmaḳ böyle kimseye mi ḳaldı dimek cā’izdür. Nitekim zāhir-bīn⁹⁰ olanuñ ḫāli budur. Gel imdi ‘ālem-i ḥiss ve şüretten ‘ālem-i ma‘nā ve ḫaḳīḳate meyl eyle. Ve enbiyā ve evliyā ile münāsebet e şarf-ı evḳāt it. Tā ki anlarla maḥşūr olasın ve derecāt-ı cināniyyede kemāl-i ḳurb bulasın. Nitekim bir A‘rābī gelüb Rasūlullāh’dan –şallallāhu ‘aleyhi ve sellem- cennetde mürāfaḳat ṭaleb itdikde cevābında buyurdılar ki; “E‘innī bi keşrati’s-sücūd”⁹¹ ya‘nī bilā-münāsebet mürāfaḳat olmaz. Ve sücūd a‘zam-ı münāsebetdendür. Zīrā zāhiri tevāzu‘ ve bātını fenā-fi’llāhdur.

⁸⁸ kemāl-i insānī : İ2 ikmāl-i insānī

⁸⁹ colaḳ : A ḳolaḳ İ2 ḳolaḳ

⁹⁰ zāhir-bīn : A zābīn

⁹¹ Müslim, Salāt, 226

Pes, her ne kadar keşretde olsa⁹² iktirâb ol kadar olur. Nitekim Qur'an'da gelir; "Ve'scüd ve'kterib"⁹³ ve Qur'an'da her nerde münferiden rükûc gelirse secde gibi inkiyâd ma'nâsınadır. Egerçi secdede inkiyâd ziyâdedür ve Hazret-i Meryem'e – radıyallâhu 'anhâ- hitâbda "Ve'scüdî ve'rke'î me'a'r-râki'in"⁹⁴ vârid olduğu merâtibi beyân içündür. Ve rükûc te'hîr olunmak edne'l-emri beyândur. Ve illâ mu'teber olan rükûc ve sücüd şûri degüldür. Belki kalbün Haqq'a inkiyâdı dâ'imîdür ki bu ma'nâ huşûle gelmedikce secde dürüst olmaz. Ve sücüd rükûc dan a'zam olduğundan ötürü bir kimse âhara münhanî olmak mekrûh ve secde itmek küfr oldu. Eger bi- tarîk'il-ibâde olursa ve eger secdesi ta'zîmen ise haşar-ı 'azîm vardır. Ve hadîsde gelir ki; "Allâhümme lâ tec'al kabrî veşenen yu'bed"⁹⁵

Pes, kabirlerine secde câ'iz olmayacak kendilerine bi-tarîki'l-evlâdur ve hâlâ ki Ravza muqâbelesinde [78a] ba'z-ı ricâl ve nisâ taqbil-i arz iderler. Ve yüz yere qorlar. Mücib-i hadîs-i mezkûra göre memnûdur. Egerçi bâtın-ı cenâb-ı rişâlet haşdur ve bâb-ı Fâtima-i Zehrâ -radıyallâhu 'anhâ- da daği vaż'ı mezkûr-ı 'Arab cârîdür. Hatta miftâh ve kufl-i simîni daği operler. Egerçi Fâtımâ şehâdet-i nebeviyye ile kâmilâtındur ki anuñ daği bâtını, bâtın-ı nebevî gibidür. Ve zâhir olan budur ki ol dergâha yüz sürmek gayri dergâhlara yüz sürmek gibi degüldür. Nitekim ism-i şerîfi bile ta'zîm olunup mersûm olan maşalde buse virilür. Ve bizüm fehm itdügümüz budur ki Cenâb-ı Nebevî'nüñ kemâli, edebi terk edeb-i münâfidür. Fe'fhem fe innehü mimmâ li't-tafşil fihi muhâl⁹⁶. Nazm:

[Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün]

⁹² olsa : A olsa Haqq'a İ2 olsa Haqq'a

⁹³ "Secdeye kapan ve (Allah'a] yakınlaş." Alak 19

⁹⁴ "Secdeye kapan, (huzurunda] eğilenlerle beraber sen de eğil." Ali İmran 43

⁹⁵ İmam Mâlik, Muvattâ, Bâbü Camiu's-Salât, 85

⁹⁶ muhâl : İ2 mecâl

1. Ey yüzi mazhar-ı tecellâ-i Hak
Sendedür sırr-ı ilâhî muṭlak
2. Kâmet-i kadrüne fezâ' il heb
Oldı vallâhi libâs-ı evfaḳ
3. Secdegâh-ı cebîn-i 'âlemdür
Âsitân-ı sa'âdetüñ el-ḥaḳ
4. Pertev-i rüyuña nisbet Hurşid
Küşe-i çarḥda oldı çü şafaḳ
5. Maḳdem-i zât-ı müstetâbuñ ile
Meclis-i üns bulup durur revnaḳ
6. Ey Rasûl-i Hudâ bu Ḥaḳḳî'ya
Keremünden nazâr-ı luṭf ile baḳ

Altıncısı budur ki; beyt-i mezkûrda Şeyḥum Seyyid-i mezbûruñ sîret-i ḥasenesine işâret ve ḥalîfe-i ḥaḳ olduğuna remz vardur. Şöyle ki anuñla münâsebet itmek hemân Cenâb-ı Nübüvvet ile münâsebet gibidür. Ve ba'z-ı taḥrîrâtında gelür ki; “Allâh Ta'âlâ beni üç nesneye maḥabbet ile merzûḳ eyledi. Biri her salât için tecdîd-i vuzû ve biri daḥi her vaḳitde cemâ'ate huzûr ve biri daḥi her 'ibâdet ve mu'âmele ve 'âdetde kitâb ve sünnete temessük” –raḍıyallâhu ta'âlâ 'anh-. Ve yigirmi üç sene ḳuṭb olduğuna bu 'ibâretle remz ider ki [78b] “İnne zâten tedüllü 'aleyhâ ḥurûfi 'Oşmanin şârat ṭıbḳan biḳaderi hicâbi ḥurûfi kef-cîm intehâ” ve anuñ eṭvârı ve sâ'ir esrâr “Ṭarîḳat-ı Celvetiyye -bi'l-cîm- “Tamâmü'l Feyz” nâm eṣerimizde mufaşşal ve meşrûḥdur. Nazm:

[Müstef' ilün / Müstef' ilün]

1. Ben Celvetiyem Celveti
Çalbümedür devrân baña
Devr-i kamer gibi çatı
‘ Ālem bütün seyrân baña
2. Pervâne-veş dönsün dönen
Yaşsun bu şem‘ a cân u ten
Benden yanubdur cümle ben
Nür ile bir nîrân baña
3. Bir sırr idüm gâyet nihân
Şûret bulup oldum ‘ıyân
Görmez beni a‘ mâ olan
Düşmen olur nâdân baña
4. Yolum çatı şeh-râhdur
Şeyhum ‘ aceb âgâhdur
Aşlum benüm Allâhdur
Çokdur bugün ihsân baña
5. Ger merkez ola ger kenâr
Bir noktadan gayrı ne var
Hakkı bu sırrı kim tıyar
Ben kul odur sulţân bana

[İNSANLARA BİR HARF BİLE OLSA ÖĞRETİN]

بعد الانتباه علمو الناس ولو حرفا الحرف عبارة عن الكلام القليل كثير كما بقول العجم حرف نهاز و كذا الكلمة عبارة عن الكلام مطلقا نحو كلمة الشهادة و كلمة لبيد و كلمة الحويدرة لقصيدة حادرة الذبباني و ذلك ان الكلام اذا ارتبط بعضه ببعض صار كأنها كلمة واحدة او حرف واحد والمراد بالحرف هنا القلة اى علمو الناس ولو مسئلة واحدة من مسائل الدين او علموها ولو حرفا واحدا من القران فيكون على حقيقته فلحديث خركم تعلم القران و علمه فيشمل تعليم النظم والمعنى جميعا اما العرب فلا حاجة لهم الى تعليم المعنى الا قليلا و اما غيرهم فمحتاجون الى تعليم كل منهما فتعلم النظم موقوف على تعليم حرف بعد حرف على ما هو شان المبتدى و اللهم اني اسألك فعل الخيرات وترك [٧٩a] تعليم المعنى يشمل تعليم معنى حرفا او كلمة او كلام و في الحديث المنكرات و حب المساكين و ان تغفرلى و ترحمنى و اذا ارادت بعبادك فتنة فاقبضنى اليك غير مفتون اسألك حبك و حب من يحبك و حب عمل تقربنى الى حبك ثم قال انها حق فادرسوها اى تعلموها اولا فان الدرسو الدراسة بالفارسية بمعنى علم خواندن ثم علموها الناس ليوظبوا عليها و في قوله و حب عمل الح. اشارة الى طلب الوسيلة و محبتها كمحبة النوافل فانها وسيلة محبة الله و قربه و في ال مرفوع النافلة هدية المؤمن الى ربه فالحسن احكم هدته و لطيبها و قد افاد قوله عميه الصلوة و السلام تهادوا تحابوا الى ان التهادى سبب المحبة من الطرفين و ما زال الصوفية المحققون احسن الله عواقبهم يقومون بكل من الفرائض و النوافل امتثالاً لامره تعالى و محبة له حتى احبهم الله فافاض عليهم بركتهو جعل العلوم و المعارف و الحقائق هدية لهم من عنده و ما فتئى من عاداهم يطعنونهم في النوافل حتى ختم الله على قلوبهم فلا يدخلها شيء من اسرار الغيوب فالمنع من العمل الحق صفة الباطل فاعلموا و اعملوا او علموا حتى تحرزوا اجرين فانه من قتل نفسا فكانما قتل الناس جميعا و من احى نفسا فكانما احى الناس جميعا و الأمر الى ان اخفوا اية الكرسي فى اعقاب الصلوة مع ان فى الجهر التعليم و اظهار ما هو اساس الدين و هو القران و قد قالو استماع القران اثوب من تلاوته فاين تذهبون و قد دخلتم تحت قوله تعالى قاتلهم الله انى يؤفكون و قوله اولئك الذين لعنهم الله فاصمهم و اعمى ابصارهم [٧٩b] اما صممهم فانهم لا يستمعون الى القران الذي بحب جهره و اظهاره للناس و منه جمعوا الناس على التراويح في خلافة عمر رض حتى قال نعمت البدعت هذه فاحب الجماعة البدعية لكونها وسيلة الى تعلم القران و احكامه و لله دره فى علمه و عرفانه فانه الذين اعطاه صلى الله عليه و سلم بقية شربه من اللبن و قال انه العلم و اما عماهم فانهم لا يبصرون الشواهد والبيانات كما كان اهل الشرك عليه حتى قال الله فانهم لا تعمى الابصار و لكن تعما القلوب التى فى الصدور ولو كان من شانهم الابصار لا دركوا الامر على ما هو عليه و خضعوا له تعالى فى احكام القران و حقائقه و طلبوا الوسيلة الى المعرفة الالهية و قد قال تعالى و علمناه من لدنا علما يعنى ان الله تعالى هو المعلم الاول و منه اخذ الانبياء والاولياء ثم افاضوا على المستعدين مما افاض الله عليهم فان قلت هل يجرى التعلم فى العلوم اللدنية و المعارف الحقائقية فانها ارزاق لا يشار اليها ولا يعبر عنها قلت نعم لآكن بالاشارة لا بالعبارات و من طريق اللوازما من طريق الملزومات الا ترى الى قصة الحضر مع موسى عليهما السلام فان الحضر انما قتل غلاما و حرق سفينة و اقام جدارا لآكن اشار بها الى حقائق كثيرة لم يهتد اليها موسى حتى اعترض عليه فى كل من ذلك فان قلت كيف عدم الاهتداء و موسى نبي رسول و النبوة فوق مرتبة الولاية و لا يحصل الولاية ال بعد الدخول فملكوت السموات و الارض اى اسرارهما و حقائقهما قلت قد جاء فى حقه المثل

المشهور حفظت شيئا و غابت عنك اشياء فان الحضر انما حكم على موسى من خصوص الاسم الباطن لا من عمومه [٨٠a] و قد جعل الحضر منبع ذلك الاسم بالنسبة الى غيره ولا نهانة لما يحتويه من البطون الى بطن البطون و التفاضل جار بين نبي و ولي من حيث الفيض الالهي فيكون الفاضل مفضولا من تلك الحثية فجر يانه بين نبي و نبي من طريق الاولى فان الخضر من الانبياء باتفاق الجمهور فظهر انه اعلم من وجه دون وجه و كذا موسى ولو لا هذا التفاضل لم يبق بين الاسماء تفاوت و قد قال تعالى و فوق كل ذى علم عليم و هو الله تعالى ثم بينا صلى الله عليه و سلم فان علوم غيره من المخلوقات بالنسبة الى علمه كقطرة واحدة من سبعة ابحر فهو اوسع استعدادا و علما من غيره و لذا قال تعالى وما اوتيتم من العلم الا قليلا اى ما تفلونه ترفعونه بحسب استعداداتكم المتفاوتة و انما قلنا باوسعيته عليه الصلات والسلام حتى كان ما اقله و رفعه فوق غيره لانه هو اول التعينات الروحانية و قد جعله الله مثله كما قال ليس كمثل شىء فان الكاف ليست بزائدة عند هل الحقائق ولا يلزم منه المثلية فى الحقيقة فان امراد مثلية ذلك التعين بحسبه لا بحسب الله تعالى فانه بحسبه لا يعادله شىء الا ترى الى قوله تعالى و لا يحيطون بشىء من علمه الا بما شاء ولما اعطاه الله علوم الاولين و الاخرين و سلم اليه مفاتيح خزائن السماوات و الارض كانت احاطته فوق احاطة الكل فهو السلطان الاعظم و له مشرق الارواح و مغرب الاجسام و اقاليم العالم العلوى و السفلى من الاجرام.

[Kendime geldiğimde vârid oldu ki; “İnsanlara bir harf bile olsa öğretin.” Harf, Acemlerin "harf-i nehâz" dediği gibi, az ve çok kelimadan ibarettir. Aynı şekilde kelime, genel anlamda “Şehâdet”, “Lebîd” ve Hadratü'z-Zübyânî kasîdesinde olan “el-Hüveydira” kelimesi gibi kelimadan ibarettir. İşte kelam, birbiriyle bağlantı kurulduğunda sanki bir kelime ya da bir harf haline gelmiştir. Burada harfle maksat, azlıktır. Yani, dinî meselelerde, insanları bilgilendirin ve Kur'ân'dan bir harf bile olsa onlara öğretin. Yeter ki hakikati üzere olsun.

Hadiste şöyle geçer: " Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenidir." Eğitim okuma ve anlamının bütününe kapsar. Araplara gelince, anlam eğitimine ihtiyaçları azdır. Ancak diğerlerine gelince, onların her iki eğitime de ihtiyaçları vardır.

Okuma eğitimi, başlayanın durumuna göre, bir harften sonra diğer bir harfin eğitimini temel alır. Anlam eğitimi ise bir harfin, bir kelimenin veya bir sözün anlamının öğretimini kapsar. Hadiste şöyle geçer: [79a] “Allah'ım, senden hayırları yapmayı, kötü şeyleri terk etmeyi, fakirleri sevmeyi, bana mağfiret etmeni ve merhamet etmeni talep ediyorum! Kullarına bir fitne dersen, beni fitneye düşmeden yanına al. Senin sevgini, seni sevenin sevgisini ve beni senin sevgine yaklaştıracak sevgiyi senden istiyorum!” Sonra şöyle dedi: “O haktır. Onu okutun sonra öğretin.” Yani bu kelime

veya dualar haktır. Onu okutun. Yani ilk önce onu okutun. Çünkü derse ve araştırmaya, Farsça'da "Okuma İlmi" denir. Sonra onu hadisteki gibi ta'lim etmeleri için insanlara öğretin.

Amel sevgisi ise, nâfile ibâdetlerin sevgisi gibi vesîlenin talebi ve muhabbetine işâret eder. Ve de o, Allah'ın sevgisine ve O'na yakınlaşmaya bir vesiledir. Merfû bir hadiste "Nâfile, hediyesinin en güzel ve en iyi olmasını istediğinden dolayı müminin Rabb'ine hediyesidir." denilmiştir. Şüphesiz Aleyhisselâtü Vesselâm'ın kavli buna işâret etti: "Hediyeleşin ve hibe edin." Çünkü hediyeleşmek taraflar arasında muhabbetin sebebidir. Hakikî sûfîler, Allah Teâlâ'nın emrine uymak için bütün farzları ve nâfileleri yerine getirirler de âkâbetleri güzelleşir. Ve Allah onları sevsin diye O'na karşı sevgi gösterirler. Böylece bereketleri kendilerini aşar ve ilimler, marifetler ve hakikatler Allah katından onlara hediye edilir. Kimi insanlar, Allah kalplerini mühürleyinceye dek, nâfileler hakkında onları kötöleme alışkanlıklarını devam ettirirler. Böylece kalplerine gizli sıklardan bir şey girmez. Hak amelden yasaklama bâtilin sıfatıdır. Öğrendiler, amel ettiler ve öğrettiler de karşılığını iki kat aldılar. Bir kişiyi öldürmek tüm insanlığı öldürmek gibidir. Bir kimseyi yaşatmak ise bütün bir insanlığı yaşatmak gibidir. İş, alenen talim ile dînin esâsının -ki o Kur'ân'dır- izhârına ve bununla birlikte namazın sonunda sessizce Âyete'l-Kürsî okumaya dayanır.

Şüphesiz şöyle dediler: "Kur'ân'ı dinlemek onu okumaktan daha çok sevap kazandırır." Gidiş nereye? Nitekim siz, Allah Teâlâ'nın " Allah onları kahretsin! Nasıl da haktan çevriliyorlar?" ve " İşte bunlar, Allah'ın lânetleyip, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimselerdir." kavlinin hükmü altına girdiniz. [79b] Onlara sağırlık verdiğinde, onlar insanlar için açıkça okunması ve izhârı gereken Kur'ân'a kulak vermezler.

Ömer(raj)'in hilâfeti döneminde insanlar terâvihe toplandı, hatta Ömer onlara "Bid'atin nimeti budur" dedi. Şüphesiz bid'î cemâatin güzelliği, Kur'ân'ı ve hükümlerini öğrenmeye vesile olmasından dolayıdır. Allah, Ömer'e ilmîni ve irfânını akıtmıştır. Nebî (sav) de uykusunda içtiği süttten fazlasını Ömer'e verdi. Ve yorumu hakkında şöyle buyurdu: "Bu ilimdir." Fakat kulaklarına sağırlık gözlerine körlük verilmiş kimseler,

şirk ehlinde olduğu gibi, işâretleri ve delilleri görmezler. Hatta Allah şöyle buyurdu: “Çünkü gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler kör olur.” Eğer onların (kalp) gözleri olsaydı, gözler muhakkak üzerine düşen emri idrâk eder ve Allah Teâlâ'ya Kur'ân'ın hükümlerinde ve hakikatlerinde itâat ederlerdi. İlâhî mârifete vesîle istediler de Allah şöyle buyurdu: "Kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik." Yani Allah Teâlâ ilk öğreticidir, nebîleri ve evliyâları mesul tutmak ondandır. Sonra Allah'ın nebîlere ve evliyâlara öğrettiğini onlar hazır olanlara aktardılar. Eğer sen “Ledünnî ilimlerde ve hakîkî bilgilerde öğretim bir yerden bir yere geçer mi?” dersin, onlar parmakla gösterilemeyen ve ifade edilemeyen rızıklardır. Derim ki “Evet, ifade edilemez sadece işaret edilebilir. İhtiyaçlar yoluyla olur, Hızır'la Mûsâ (a.s) kıssasında olduğu gibi zarûretler yoluyla değil.”

Şüphesiz Hızır; bir köleyi öldürdü, bir tekneyi deldi ve bir duvar inşa etti. Bunlarla Mûsâ'nın bulmadığı pek çok hakikate işaret etti. Hatta bu sebepten dolayı Mûsâ, tüm işlerde Hızır'a karşı çıktı. Desen ki: “Mûsâ nebî ve resul iken ve nübüvvet, velâyet mertebesinin yukarısındayken nasıl bu ilme erişemez?” Velâyet ancak göklerin ve yerin melekût âlemine, yani o ikisinin sırları ve hakikatlerine girdikten sonra olur.

Dersen ki “Şu meşhur atasözü senin hakkındadır: ‘Bir şeyi korudun ama birçok şeyi kaybettin.’” Muhakkak Hızır'ın Mûsâ üzerindeki hükmü ancak Bâtın isminin bir özelliğidir, umumî değildir. [80a] Şüphesiz Allah diğer isimlere kıyasla Hızır'ı bu ismin kaynağı kıldı. Ve Hızır'ın bir bâtından diğer bâtına sahip olduklarının bir sonu yoktur. Mûsâ ile aralarındaki fazilet yarışı, ilâhî feyz bakımından nebî ile velî arasında cereyan etmiştir. Birinci görüşe göre iki peygamber arasında cereyân eden bu fazilet yarışında bir yönüyle fâzıl olan üstün gelmiştir. Hızır cumhur ittifakına göre peygamberlerdendir. Ve ortaya çıkmıştır ki Hızır, bir açıdan daha bilgilidir diğer açıdan değildir. Mûsâ Aleyhisselam için de aynı durum geçerlidir.

Bu üstünlük olmasaydı, isimler arasında farklılık kalmazdı. Şüphesiz Allah Teâlâ şöyle buyurdu: “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.” O da Allah Teâlâ'dır, sonra Peygamberimiz (sav)'dir. Diğer yaratılmışların ilmi Peygamberimizin ilmine göre yedi denizde bir damla gibidir. Peygamberimizin yeteneği ve ilmi diğerlerinden daha geniştir. Bu yüzden Allah şöyle buyurdu: “Size pek az ilim verilmiştir.” Yani eksiklikleriniz ve fazlalıklarınız çeşitli yeteneklerinize göredir. Biz O'nun kapasitesini dile getirmekle, O'nun azlığıyla da fazlalığıyla da diğerlerinden

üstün olduğunu söylemiş oluruz. Çünkü o ruhanî nuranî varlıkların ilkidir. Allah'ın Peygamberimiz'i diğer varlıklara benzetmiş olması "O'nun benzeri gibisi yoktur." ayetindeki benzetme lafzı gibidir. Ayet-i Kerîme'de benzetme edatı olarak geçen "Kef" harfi hakikat ehline göre zâid değildir ve hakikatte O'na, benzerlik gerekmez. Buradaki benzerlikten maksat Allah Teâlâ'nın bir benzere gerek duymadığını belirtme açısındandır. Ve hiçbir şeyin O'nu kuşatamayacağı açısındandır. Şu ayette buyurulduğu gibi: O'nun dilediği kadarından başka ilâhî ilimden hiçbir şey kavrayamazlar. Allah öncekilerin ve sonrakilerin ilimlerini; göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarlarını Peygamberimiz'e teslim ettiği için O'nun kuşatması, tüm kuşatmaların üzerinde olmuştur. O en büyük sultandır ve ruhların doğuşunun, cisimlerin batışının, ulvî âlemin ve süflî cisimlerin sırları O'nundur.]

Nazm:

[Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Yâ Rasûlallâh 'ilmüñ oldu baħr-i bî-kenâr
 Çatre-i feyzüñle kılsañ cânımı zinde ne var
2. Olmasayduñ feyz-baħş-ı cân-ı Cibrîl-i Emîn [80b]
 Böyle Rûhu'l-Çuds ile olmazdı hergiz nâm-dâr
3. Şâh-sâr-ı rif' atüñle olmadı hem-sâye 'arş
 Zirve-i ervâha tâ kılduñ şeb-i İsrâ güzâr
4. Şâh-bâz-ı cezbe-i kudret çü açdı bâl ü per
 Zâtuña beñzer tezervi itmedi aşlâ şikâr
5. Cân-ı Haqqî olalı sâhil-nişîn-i fûrkatüñ
 Semt-i vaşluñda nice gözlerle gözler rûzgâr

[HER BİR YUDUM MESELELERİN KOLAYCA SÜZÜLEREK İÇİLMESİNİ SAĞLAR]

عند السهر الاعلى كل شربة مسهلة الا شربة المسألة يعنى ان الشراب ايا كان لا يبقى فى البطن وو انما يبقى و قتي محدود اثم ينحدر و تثبت و انما عبر عنها بالشربة لان العلم فيض الروح كما ان الماء فيض البدن يعنى ان كل واحد منهما انما يحيى بما يناسبه من الفيض ثم ان بقاء العلم فنقلب انما هو للعمل فيزول العلم بالموت و يبقى ثواب العمل و هذا هو علم الاحكام و اما علم الحقائق فلا يزول عن الانسان ابدا في الدنيا و الآخرة كما لا يفارقه الا يمان و العقل لان للروح البقاء و كذا القوى و الكمالات اللا حقت له فظهر الفرق بين علم الاحكام و علم الحقائق و من ثم اخذوا علم الحال بقدر الكفاية و صرفوا اكثر العمر الى علم الحقائق و خسر من تعمق فى الرسوم و توغل فى الظواهر حتى خرج من الدنيا و ليس على لوحه اثر و لا لقلية ذوق و لا لروحه مشاهدة و فيلكلام اشارة الى وجوب المسألة فانه تعالى قال فى كتابه فسألوا اهل الذكر ان كنتم لا تعلمو و المراد باه الذكر اهل القران و العلم و بهم يقوم علقتوى و التقوى و قد قال تعالى و لا رطب و لا يابس الا فى كتاب مبين يعنى ان كل ما يحتاج اليه من امور الدين و الدنيا [٨١a] فهو فى القران و عند اهله فاذا وجد من يفتى فيها و الا فيدار فى البلاد الى ان يخل عقدة المسألة اذا لا يصح القياس للمفتى اذا لم يجد نصا في المسألة فربما يكون من هو اعلم منه و كذا التعارض الواقع بين الاقوال فانه مدفوع عند من هو الحبر و قد قيل اعط القوس باريها و كذا حال العلوم الذوقية فقد يشتد الامر عند بعض القاصرين و يحمل كلام الكمل على غير محمله او ينكره و يقع من ذلك شيء فى قلوب الناس حتى يادى الى فساد الاعتقاد و كم منهم فى الحال و كم منهم يجيء فى الاستقبال لان الله تعالى خلق الخلق على التفاوت و جعل ارزاقهم الصورية و المعنوية كذلك و جعاهم متسلسلين الى قيام الساعة و من قطع النظر عن الحس و فتح العين الى جانب الملكوت فانه لا ضيق عنده بفضل الله تعالى من كل الوجوه والله يرزق من يشاء بغير حساب.

[Mübârek bir seher vaktinde vârid oldu ki: “Her bir yudum, meselelerin kolayca süzülerek içilmesini sağlar.”]

Yani herhangi bir içecek karında sınırlı bir sürede kalır. Sonra aşağıya doğru süzülükçe kolaylaştıran ve kolaylaştırmayan unsurlar bir kabul edilir. Fakat dinî ilimlere gelince onlar kalpte kalır ve sabit olur. Yine de onu yudumla ifade etti. Çünkü ilim, suyun bedenden taşması gibi ruhun kabından taşmasıdır. Her ikisi de yalnız taşıdığı kadarıyla yaşamını devam ettirir. Beden ve ruhun her ikisi de taşandan elde ettiği kadarıyla hayatını sürdürür. İlmin kalpteki bekâsı ancak amelle olur. İlim ölümle

sona erer, geriye amelin sevâbı kalır. Bu, ahkâm ilmidir. Hakikatlerin ilmine gelince, dünyada ve ahirette insandan asla ayrılmaz. Aynı şekilde iman ve akıl da farklılık göstermez. Çünkü ruh sonsuzdur; ayrıca kuvvetlidir ve kendisine tahsis edilen kemâlâtı vardır. Böylece ahkâm ilmi ve hakikatlerin ilmi arasındaki fark ortaya çıkmış oldu.

Daha sonra yeterli miktardaki hâl ilmi ve onu ömrün çoğunda ilm-i hakikat yolunda sarf etmek gelir. Ulemâ-i rüsûm dünyadan göçüp gidene kadar, şekillerde derinleşmekten ve yüzeyde kalmaktan dolayı zarar gördüler. İlm-i hakikatin ne bir etkisi kaldı, ne kalpte tadı kaldı ne de ruhta müşâhedesi... Kelam'da meselenin gerekliliğine dair bir işâret vardır. Nitekim Allah Teâlâ Kitap'ta şöyle buyurur: "Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun." Zikir ehlinde maksat, fetvâ ve takvâ ilmini birlikte esas alan Kur'ân ve ilm-i hakikat ehlidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dahilinde, Levh-i Mahfûzda] bulunmasın." O bilgi, din ve dünya işlerinde ona muhtaç olunan her şeydir. [81a] O da Kur'ân'da ve Kur'ân ehlinde dir. Fetvâ veren birisi bulunduğunda, şer'î bir meselenin düğümünü çözmek için ülke ülke dolaşmalıdır. Çünkü şer'î meseleler konusunda bir nass bulunmadığı takdirde müftî için kıyas yapmak sağlıklı olmaz. Belki de ondan daha iyi bilen çıkar. Kezâ sözler arasında ihtilâf bulunabilir. Verilen hükümlerin karşılığı âlim katında ödenmiştir. Muhakkak şöyle dendi: "İşi ehline ver!" Kezâ zevke dair ilimlerin hali de aynıdır. Durum bazı akılsızların elinde kötüleşebilir. Mükemmel olan kelam, uygun olmayan yerlere taşınabilir veya inkâr edilebilir. Bu yüzden insanların kalplerinde itikatta bozulmaya varıncaya kadar birçok şey vukû bulur. Bu geçmişte de böyledir, şimdi de böyledir, gelecekte de böyle olacaktır. Çünkü Allah Ta'âlâ mahlûkâtı farklı yaratmıştır ve onların maddî ve manevî rızıklarını vermiştir.

Aynı şekilde onları kıyamete kadar, göz açıp kapadığımız sürece durmaksızın yaratacaktır. Bu, hiçbir açıdan Allah Teâlâ'nın fazlına nispetle zor değildir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.]

Nazm:

[11'li hece ölçüsü]

1. Yine bād-ı şabā haber getürdi
Dostuñ hediyyesin dosta yetürdi
2. Nergis gibi çeşmi açıldı āhir
Gönül tende ğāfil olub yaturdı
3. Veleh-i⁹⁷ kalb oldı halīfe-i Hāķ
İrşād için seccādeye oturdı
4. Zī sa' ādet ol kula kim fenādan
Beķāya göçmedin iş bitürdi
5. Göçdi gitdi Şeyh İsmā' il Hāķķī
Raħt u baħtın bu ' ālemden götürdi

Nazm:

[Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün]

1. Sīnem güher-i ma' rifete kān olupdur
Lūlü-yi şafāya dilüm ' ummān olupdur
2. Lafzumda olan dilber-i ma' nīye nażar kıl
Rağbetde hemān Yūsuf-ı Ken' ān olupdur

⁹⁷ veleh-i kalb : A veled-i kalb

3. Bir mey-gedeyem cām-keş-i feyzüm olan dil
İklīm-i fenā tahtına sulṭān olupdur
4. Ben cennet ü dil ḥabbe-i gendüm gibi şīrīn⁹⁸
Ādem göricek ḥabbemi ḥayrān olupdur
5. Çün māye-i kudretten olur mā'ide peydā [81b]
Ol ni' met ezelden baña iḥsān olupdur
6. Teslīm oluñuz emr-i İlāhīye çü Ḥaḳḳī
Kim ol niçe Ḥaḳ yoluna ḳurbān olupdur

[KÜNTÜ KENZEN MAḤFİYYEN]

Miṣāl: “Küntü kenzen maḥfiyyen”⁹⁹ kelāmuñ¹⁰⁰ muḳtezāsı üzre; Zāt-ı İlāhī bir tuḥm ve bir nevāt gibidür ki taḥte'l-arz defn olunub andan bir ṣecere-i müntehā ve ol ṣecereden ṣemere-i lezīze ḥāşıl olmuşdur.

Pes, ol ṣecere vücūd-ı 'ālemdür ki aña āfāk dirler ve cemī'-i esmā-i İlāhiyye 'ālemdə müteferriḳa¹⁰¹ düşmişdür; ṣecerede ağşān ve evrāk müteferriḳ düşdüğü gibi. Ve insān ol ṣecerenüñ ṣemeresi gibidür ki ṣecereden maḳşūd-ı bi'z-zāt olan ṣemere oldığı gibi 'ālem-i āfaḳdan daḥi murād 'ālem-i enfüsdür ki insāndur. Anuñçün insāna 'ālem-i ṣaḡīr didiler. Zīrā muḥtaşar-ı 'ālemdür. Ve 'ālemden mu'aḥḥar oldığı 'ālemüñ ḥavāşşını

⁹⁸ şīrīn : A sīrīn

⁹⁹ Aclūnī, İsmail bin Muhammed, *Keşfü'l-Hafā*, (thk. Abdülhamid bin Ahmet Hindāvī), Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 2000, C. 2, s.155

¹⁰⁰ kelāmuñ : A kelāmuñ

¹⁰¹ müteferriḳa : A müteferriḳ

cem^ç içündür. Zîrâ dimişlerdür ki “el-veledü sırru ebîh” ya^çnî veledde sîret ve şekil peder oldığı gibi âdemde daği şüret ve ma^ç nî-i ‘âlem vardır. Zîrâ andan münteħabdur.

Tefekkür ve nazâr eyle ki nuṭfe didikleri mâ-i şâfi eczâ-i insândan¹⁰² süzilüb müctemi^ç olduğu gibi insân daği efrâd-ı ‘âlemden yekûn bulmuşdur. Bu cihetden ‘âleme beñzer; ya^çnî esmâ-i ilâhiyye ve şüret cihetinden. Zîrâ ‘âlemde hiçbir isim yokdur ki insân anı câmi^ç olmaya. Ve ‘arşdan taḥte’ş-şerâya dek ne kadar şuver-i muḥtelife var ise insânda anuñ bir numûnesi vardır ki kemâl didikleri bu iki nüshayı birbirine taḥbîk itmekdür. Nitekim Şeyḥ-i Ekber –ḳuddise sırruhu’l-ather- Ḥazretleri’nden ve ğayrıdan tafşîlât-ı ğarîbe vâki^ç olmuşdur. El-ḥâşıl eger nuṭfe ancak bir cüz’den munfaşıl olmak lâzım gelse veledüñ münâsebeti ancak ol cüz’i maḥşûşa [82a] olurdu. Eger şeklen ve eger ḥâşıyyeten bu şüretde cem^ç iyyet bulunmaz ve sâde ḳalurdı çünkü eczâ-i insâniyye ‘âleme taḥbîk ile ḥalk olunub rûḥ daği cem^ç -i eṭvârdan ‘ubûr itmekle şüret ve ma^ç nâ insânda her vech ile cem^ç iyyet bulundu. Ve ‘âlemüñ her cüz’i müstaḳill i^ç tibâr olınsa sâde ḳaldı. Ve lâkin benî Âdem birbirine nisbet ile a^ç zâ-vâr olduğu gibi şahs-ı ‘âlemüñ daği cem^ç -i eczâsı a^ç zâ gibidür ki müctemi^ç olmadıkça ‘âlem daği dinilmez. İşte bu taḳrîrden âdemüñ ‘âlemden ta’ahḥurunuñ vechi bir hoş fehm olındı. Zîrâ bir nesnenüñ terḳîbi müfredâtından sonra ve müfredâtını cem^ç iledür; Eczâdan mürekkeb olan ḥab ve ma^ç cûn gibi. Ve bundan zâhir oldu ki nevâtta şecere ve şemere bi’l-ḳuvve münderic idi. Anuñçün aña nevât dirlerdi. Şecere ve şemere dimezlerdi. Çünkü ağşân ve evrâḳ zuhûr eyledi. Bi’l-fi’l şecere oldu ve ism-i evvel şecerenuñ ta^ç ayyününe göre tebdîl ḳılındı. Zîrâ şecere zâhirde nevât degüldür. Anuñçün ism-i maḥşûş ile müsemmâdur ki şeceredür. Meşelâ bir kimseye Aḥmed dirler, sonra Mollâ¹⁰³ Aḥmed dirler, ba^ç de Ahmed Efendi, andan Ḥacî Aḥmed Efendi dirler. Ve Aḥmediyyeti bu eṭvâr ile bile¹⁰⁴ devr ider; nevât olmak şeceriyyet ile devr itdüğü gibi. Velâkin laḳab meşhûr olıcaḳ isim metrûk olduğu gibi şöhret-i şecereye binâ’en ism-i evvel ki nevâtdur; mehcûr olur. Ve

¹⁰² insândan : A insânen

¹⁰³ mollâ : A monlâ

¹⁰⁴ bile : A’da yok

şecere zımında alır. Ve şecere kemāl bulub mīve-dār olduda nihāyet bidāyete rücū‘
ider ki nevātdur. Zīrā her mīve tumdan hālī degūldür.

Binā‘en ‘alā haza, şecere her ne adar müstaım olsa ma‘nāda halka üslūbunda
devri olduı¹⁰⁵ gibi şūretde daı [82b] inkisārdan hālī degūldür. Nitekim ur’an’da
amer haında gelür; “Hattā ‘ādeke‘l-‘urcūni‘l-adīm”¹⁰⁶ ve bu üslūb üzerine eşyādan
bir nesne yodur ki bi‘l-āara münkesir ve münanī olmaya. Zīrā ecsāmdan ibtidā
malū olan cirme felek dirler ki müdevverdür. Ve tedvīri her nesnenūñ alına rücū‘ una
dāldür. Nitekim halkānuñ āyeti bidāyetine mūltaīdür. Ve bu ma‘nāya işāret idüb
ur’an’da gelür; “Ve ileyhi türce‘ün”¹⁰⁷ Zīrā rücū‘ itmek maall-i hisābe olsa daı.
Nitekim¹⁰⁸ ‘ulemā-i tefsīr zāhib olmuşlardır. Muāsib şīa-i fā‘il üzerine Allāh
Ta‘ālīdür. Nitekim esmā-i hūsnādan biri daı Hāsībdür. Ve ur’an’da gelür; “Ve kefā
bi‘llāhi hasībā.”¹⁰⁹ Ve zāhirde melā‘ike vesāatiyle muāsebe vāi‘ olma ma‘nā-yı
mezurı mūnāfi degūldür. Zīrā ‘abdūñ Hā’a vech-i ‘āmm ve vech-i hūşş yüzinden
irtibātı vardur ki ‘ulemā-i bi‘llāh bilürler.

El-hāşıl şecerenuñ āyeti mīve ve mīvenūñ nihāyeti tum olduı gibi ‘ālemūn
encāmı ādem ve ādemūñ ‘āıbeti Hādur ki kenz-i mafī mertebesine rücū‘dur. Ve bu
mertebede Bāın ve Āir isimleriyle mevsūmdur.

Ve bundan fehm olındı ki merci-i insān Hā olıca cemī-i eşyānuñ merci‘i daı
Hādur. Zīrā insān mutaşar-ı ‘ālemdür. Nitekim bālāda mūrūr eyledi. Ve insān
eşıyāya öre maşhar-ı Celāl olma bizzāt Hā’dan bu‘dunı iktizā itmez. Anuñün
dūnyāda ur’an’da kendini ma‘ıyyet ve arabiyyet ile vaşf eyledi.

¹⁰⁵ olduı : A olduı

¹⁰⁶ “... Sonunda o hurma salkımının [aata kalan] yıllanmış sapı gibi olur.” Yāsın 39

¹⁰⁷ “Oysa siz de yalnızca O’na dōndürüleceksiniz.” Yāsın 22

¹⁰⁸ nitekim : İ2 nitekim ba‘z-ı

¹⁰⁹ “Hesap sorucu olarak Allah yeter.” Ahzab 39

Pes, şakī için Na‘īm şıfâtı yokdur; ta‘ām ve şarāb ve libās ve nikāh ve emşālī gibi. Velākin mürūr-ı aḥḳābdan şoñra Na‘īm zātı vardur. Yā‘nī Ḥaḳḳ’ı ism-i Celāl āyīnesinde müşāhede idüb ma‘rifet-i ilāhīye ḥāşıl [83a] olsa gerekdür ki ol ma‘rifet ve müşāhede mü’minlere dünyāda ḥāşıldur. Naẓar eyle ki müddet-i ḳalīlede bu ma‘nānuñ ḥuşūlī müyesser iken cehl ü ḡaflet sebebiyle ‘azāb-ı elimde ḳaldılar. Zīrā cehennem dāru’l-‘azābdur ki ‘azābına inḳitā‘ yokdur. Nitekim cennet dāru’ş-şevābdur ki anuñ daḥi şevābına inşırām yokdur.

Gel imdi ‘ālem-i aşla iḥtiyāruñla rücū‘ eyle. Tā ki zencīrden ḥalāş olasın ve evliyā ile bile muḳarreb-i dergāh olasın. Nazm:

[Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün]

1. Bu ‘ālem bir şecer insān olupdur mīvesi anuñ
Alur bu mīveden lezzet dimāḡı cümle eşyānuñ
2. Nevātuñ çünki seyri ire encāma döner aşla
Anuñçün Ḥaḳḳ’a rācī‘dür ḳamu efrādı insānuñ
3. Bu bir āteşdür anda āb olur encāmda peydā
Yüri seyr eyle şahrāyı içinde tenüñ zindānuñ
4. Ḳo ‘aḳlı ‘ışka vü keşfe iriş¹¹⁰ kim bundadur ‘ālem
Eger ādem iseñ dünyāda tekmīl eyle ‘irfānun
5. Seni a‘mā iden Ḥaḳḳ’dan gözüñdür baḳ ne sırdur bu
Gel imdi çeşm-i ḥissi yum uyar var dīde-i cānuñ

¹¹⁰ iriş : A ir

6. Egerçi¹¹¹ yokdur esrār-ı Hūdā’nuñ hadd ü pāyānı
Çıkar cevherlerin Hāḫḫī yūri deryā-yı ma‘nānuñ

[NŪR-I VAḤDET]

‘İnde’ş-şabāḥ vārid olan beyt-i Türkīdür ki taḥayyül ve tefekkürden ḥāric bir emr-i ‘acībdür:

Vekīl-i muṭlaḫ olub āf-tāb-ı vaḥdetden
Gelür huzūrına her dem eṣer sa‘ādetden

Ya‘nī āf-tābuñ vech-i arzda pertevinden āṣārı oldığı gibi ‘ālem-i vaḥdetūñ daḫi arz-ı ḳalbde āṣār-ı ḫasenesi vardur ki ‘ulūm ve ma‘ārif-i ḫakīkiyyedür. Ve ‘ālem-i vaḥdet eḫadiyyet-i zātiyyedür ki cemī‘-i keṣrāt anuñ sırrını müṣtemildür. Zīrā¹¹² keṣretde bir nūr-ı [83b] vaḥdet vardur ki ol keṣret ol vaḥdet ile ḳā’imdür. Ve anuñ zulmeti nūr-ı vaḥdet ile zā’ildür. Ve bu vaḥdetler¹¹³ merci‘i vaḥdet-i aṣliyyedür. Velākin vaḥdet-i aṣliyyede tecezzī yokdur. Belki ḫiṣṣe ḫiṣṣe görindügi ḳavābilūñ te‘addüdüdür. Meṣelā pertev-i ṣems, nūr-ı vāḫiddür ve lākin biḫasebi’l maṭāriḫ eṣi‘a-i müte‘addide görünür. Ve bu ma‘nāyı bu vech ile fehmi itmeyenler ilhāda düşerler ve herkesde tañrıdan birer ḫiṣṣe vardur dirler. Ma‘a hāza Hāḫḫ birdür ve tecellisi daḫi emr-i vāḫiddür. Velākin senūñ ta‘ayyünūñ revzenesinden olan ‘akse nazar idüb ol nūr bendedür dirsın. Ma‘a hāza cemī‘-i ‘ālem daḫi bu sözi söyler.

¹¹¹ egerçi : A eger

¹¹² zīrā : A zīrā her İ2 zīrā her

¹¹³ vaḥdetler : İ2 vaḥdetlerin

Pes, nefsi-nürda¹¹⁴ te'addüd yokdur. Belki te'addüd görünmek senün cânibüñdendür¹¹⁵. Çünkü nür-ı tevḥīd ile çeşm-i başiretüñ pür ola, ol vaḳıtte ne seni görürsin ve ne ğayrı. Ve görseñ daḫi eḫadiyyet nazarı ile nazar idince şirkden ḫalāş olur ve şiddik olursın. Ve şiddik olmadıkça zendeḫadan necāt bulmazsın. Fe'fhem cidden!

Ve bu kelāmda işāret vardır. Evvelkisi budur ki; vezīru'l-vüzerā-i sulṭān-ı a'zamuñ, vekīl-i muṭlak oldığı gibi āşār-ı ilḫām daḫi āf-tāb-ı vaḫdetüñ vekīlidür. Zīrā Ḥaḳḳ'a göre nüzül ve şu'ūd yokdur. Belki anuñ nüzüli āşār-ı ḫakikatüñ zuḫūrı iledür. Nitekim her seḫer felek ḫamere nüzül ider. Ve dimişlerdür ki; “el-ān 'alā mā kāne 'aleyh.” Ya'nī Ḥaḳ Ta'alā'nuñ mertebe-i zātda tenezzühi ke'l-evveldür ki 'ālemlerden ğanīdür. Belki eşyāya 'aks iden āşār-ı esmā ve şıfātıdır. Nitekim sulṭānuñ memleketinde āşār-ı esmāsı zāhir ve kendi muḫtefidür. Fe'emmā gözi olan 'adde 'ādili görür, zulmde zālimi gördüğü gibi. Ve eşerden mü'eşşire intikāl ider. [84a] Ve şol ki a'mādur ne görür ne bilür. Nitekim evliyānuñ kerāmet-i 'ilmiyyesi Ḥaḳ ile olan mu'āmelelerine delīldür. Fe'emmā 'ulūm-ı resmiyye erbābı anı ta'allūm ile ḫāşıl olur zann idüb 'ulūm-ı şınā'ıyyeye ilḫāḳ iderler. Heyhāt! Belki ilḫāmāt-ı ilāhiyye maḫz-ı ilḳā ile ḫāşıldur; kesb ile degül. Eger kesb ile taḫşiline imkān var ise varsunlar anlar daḫi kesb ve taḫşil itsünler.

Gel imdi mücerred kütüb ve resā'il mütāla'asına ḫanā'at itme. Belki levḫ-i maḫfūzdan aḫz itmege daḫi sa'y eyle ve işi uşūli ile tut. Ve illā maḫrūm olursın. Nazm:

[Fā'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilün]

1. Bulagör ḳābil-i cilā mir'āt
Seng-i bed-gevheri yabāna at

¹¹⁴ nürda : A nürdan

¹¹⁵ cânibüñdendür : A cânibindendür

2. Gördüñ ise elifde noqtayı ger
Z̄arar itmez saña ülûf ü mi 'ât

Ve saña bir mişâl dağı şems ile kamerdür ki kamerde olan nür şemsün pertevinün aksidür. Ve illâ şems nür-ı şa' şa'ânisi ile muhtecibdür. Ya' nî nürünüñ bu kadar zuhûri var iken yine göz anı görmez. Fe emmâ zulmet-i leylde kamer görünür. Zîrâ nefis zulmet-i leyl ve vech-i kamerde olan kelef âyîne zâhrında olan kurşun gibidür ki ol kurşun olmasa âyîne şûret göstermez.

Ve kezâlik zulmet-i şebağ ya' nî vücûd-ı hissî olmasa nür-ı şa' şa'ânî müşâhedesine gönül tâkat getürmez. Belki ol zulmet aña tılâ' gibi olub anuñ perdesinden görünür. İşte buradandır ki imkân mertebesi Haqq'a âyinedür dirler. Anuñçün cennetde bile zâ'il olmaz. Ve Haqq'a rü'yet ol mertebeden hâşıl olur ki mazhâr-ı rubûbiyettür. Nitekim hadîşde gelür: "İnneküm seteravne Rabbeküm."¹¹⁶

Ve âfâkda kamer ve enfüsde kalb dağı meritebe-i [84b] rubûbiyete dâ'irdür. Ve tecellî-i berķi¹¹⁷ didikleri berķ-i hâţif gibi ânî nesnedür ki maţla' -ı dilden tülû' ve gurûbı ân-ı vâhiddedür. Anuñçün kalb muhterik olmaz. Ve illâ kalb degül belki kâlîba dağı sârî olur. Nitekim tecellî-i Tûr nefis-i Tûr'a ve Mûsâ'ya -'aleyhi's-selâm- sârî oldu ki Mûsâ ol maķâmda kalb-i Tûr gibi idi. Egerçi tecellî nefis-i kâlîb tarafından peydâ oldu. Nitekim Qur'an'da gelür: "Felemmâ tecellâ Rabbehü li'l-cebel."¹¹⁸ Ya' nî felemmâ tecellâ'r-Rabbü li-Mûsâ dinilmedi. Belki vâdi-i imânda nefis-i şecereden tecellî vâķi' olduğı gibi Tûr'da dağı nefis-i Tûr'dan vâķi' oldu.

¹¹⁶ Buhârî, Mevâkîtü's-Salât, 554

¹¹⁷ tecellî-i berķi : İ2 tecellî[-i] berķi

¹¹⁸ "Rabbi dağa tecelli edince..." A'râf 143

Pes, Mūsā alb-i alem olduđı cihetden min-vechin alb ur ve ur aa alb¹¹⁹ gibi oldu. Ve tecellı nefs-i ur'a vi olmađla orada Mūsā fa ve ur enfuse bezedi. Ve nr-ı enfusden fa sereyn eyledi. Ma' a hza nefs-i ur'a vi olan tecellı alb-i Mūsā'ya dađı vi oldu. Anuun "Felemm harra Mūsā a' ia"¹²⁰ dinildi. Ve bundan zhir oldu ki nefs-i tecellı birdr. Velkin ur ile Mūsā'ya gre mutelifdr ki anula birin zhiri ve birin btını yandı. Ve lb-ı Mūsā dađı albe tbı olub urr itdi. Nitekim vat-i vayde enbiyya istila vi olur. F' lem zalik. Nazm:

[Mstef iln / Mstef iln]

1. Ate belrdi cnda
Gel yanalum gel yanalum
Ia db her nda
Gel yanalum gel yanalum
2. Yanmadan itme gel azer
Pervneye eyle nazr
al olalum mnend-i zer
Gel yanalum gel yanalum
3. ur'a irb nr-ı Cell
tdi vcdum py-ml
Nr oldu nra n me'l
Gel yanalum gel yanalum
4. Yanub yaılsun o vcd

¹¹⁹ alb : 2 lb

¹²⁰ "Ms da baygn dt." A'f 143

İtsün gönül Hakk'a sücüd
Her yüzden ine feyz ü cüd
Gel yanalum gel yanalum

5. Yağ cân u dilde âteşi
Yanmağ durur [85a] ' aşık işi
Hakkî'yı diñle ey kişi
Gel yanalum gel yanalum

İkincisi istiğrâkdur ki “Gelür huşûrına her dem” ‘ibâretinden me’ hûzdur. Mağşûd ‘ilm-i ilâhîniñ her vaqıtde vürüd [ve] teceddüdidür¹²¹. Zîrâ istivâ-i yevmeynde ğabn vardır. Ve yevmeynden murâd âneydür. Nitekim bâlâda mürür eyledi. Ve ‘ilmüñ tevârüdi huşûruñ dañi isti’ âb-ı evkât itdüğini müstelzimdür. Ve şühüd-ı dâ’im mağlûb-ı kümmeldür. Egerçi derecât-ı muhtelifesi vardır. Ve hadîşde gelür: “Ve es’elüke lezzete’n-nağari ilâ vechike’l-kerîm ebeden dâ’imen sermedâ.”¹²² Ve yine gelür: “Şımfun min ehli’l-cenneti lâ yestetiru’r-Rabbü ‘anhüm.”¹²³ Bu ğod ma’lûmdur ki her kemâl-i uğrevî şûret-i ğâl-i dünyevîdür. Ya’ nî dünyâda ğaşıl olmayan kemâl âğiretde ğaşıl olmaz. Bu sebebdendür ki âğiretde kümmel-i evliyâya ve cemî’-i enbiyâya ğaşıl olan ‘adem-i istitâr dünyâda olan istiğrâquñ şemere ve şûretidür. Ve lezzet-i nağar i’tidâl-i ğâldedür ki “ğâbe ğavseyñ”üñ ğükmidür. Zîrâ ciheti Hağ ve ğalkı cämî’dür. Zîrâ mağcûbda cânib-i ğalk ve ehl-i fenâda cânib-i Hağ ğâlib olmağla iki şûretde dañi müşâhede mefğüddür.

¹²¹ vürüd [ve] teceddüdidür : İ2 vürüd ve teceddüdidür

¹²² Taberânî, Ebu’l-Kasım Süleyman bin Ahmed, *ed-Duâ’i li’t-Taberânî*, (thk. Mustafa Abdülkadir Atâ), Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1994, s.199

¹²³ Taradığımız kaynaklarda zikredilen hadise rastlanamamıştır.

Üçüncüsü ‘ilm-i ilāhīnūñ eşer-i sa‘adet olduğudur. Zīrā Hādī isminden gelür. Ve zavāhir ile telfīki kâbıldür. Muẓıll isminde olanların hâlleri ise eşer-i şekâvetdür ki istidrâcdur.

Pes, sa‘idūñ imdâdı ism-i Raḥīm’ dendür ki hükmi hâşdur. Ve şaḥīnūñ i‘āneti ism-i Raḥmān’ dandır ki hükmi ‘āmdur. Anuñçün Qur’an’da gelür: “Vesi‘at raḥmeti külle şey’in.”¹²⁴ ya‘nī raḥmet-i vücūd cümleye şāmil olduğı gibi raḥmet-i imdād daḥi böyledür. Nitekim Qur’an’da gelür:”Küllen nümiddü hā’ülā’i ve hā’ülā’i min ‘aṭā’i Rabbik.”¹²⁵ ve yine gelür: **[85b]** “Fe’lyemdüd lehü’r-Raḥmānū meddā.”¹²⁶

Ve muḳteẓā-yı rubūbiyyet daḥi budur. Zīrā Rabbü’l-‘ālemīndür ki mü’mīn ve kâfir ve muṭī‘ ve ‘āşī ‘ālemde dāḥıldür. Sü’âl olunursa ki ‘ilm-i ilāhī ile ğayruñ ve Hādī ile Muḍıll’ūñ farkı nedür ki Muḍıll isminde olanlar daḥi nice ma‘ārif ve ḥavāriḳ gösterürler? Cevāb budur ki teḳavvī ve ‘amel-i şāliḥ ve sülūk üzerine mebnī olan ma‘ārif-i Ḥaḳḳa ve mā‘adāsı ma‘ārif-i şeyṭāniyyedür. Ve ḥavāriḳ ‘ādāt-ı istidrâc ṭarıḳıyla daḥi olur. Zīrā nefḥ-i rüḥda eşḳıyā daḥi dāḥıldür.

Pes, ba‘z-ı memkûrlerden āşār-ı kemālāt-ı rüḥāniyye şadır olmak ba‘id degüldür. Ḥattā küfrden bile şadır olur. Nitekim erbāb-ı riyāzet olan ruḥbāndan meşhûrdur. Velākin merātibi fark itmege başiret-i ḳaviyye ister. Ve ‘ämme-i nās a‘mā oldukları cihetden fark idemezler. Zīrā hiss-i beşerīleri ğālibdür ki umūr-ı maḥsûseye ṭalmışlardır. Bu vecihden nerede ḥāriḳ-i ‘ādāt¹²⁷ görürlerse ḥaḳ olmak ḳānıderler. Ve buradan didiler ki “el-‘Avāmmu ke’l-hevāmm.” Ya‘nī ‘āvām-ı nās ḥaşerāt maḳûleleridür ki bī-i‘tibārlar ve fā’idelerinden zararları çokdur. Ḥattā her ḥāriḳ-i ‘ādāt

¹²⁴ “Raḥmetim her şeyi kuşatmıştır.” A’râf 156

¹²⁵ “Hepsine, bunlara da ötekilere de Rabbinin ihsanından kesintisiz veririz.” İsrâ 20

¹²⁶ “Raḥmān ona bir süre versin.” Meryem 75

¹²⁷ ḥāriḳ-i ‘ādāt : İ2 ḥavāriḳ-i ‘ādāt

şadır olan kimsenün başına üşürler ve sâ'irleri¹²⁸ daği zebğ ve dâlâline bâ' iş olurlar. Zîrâ idrâkât-ı 'âklyyeden'âriler ve kitâb ve sünnet ile fark ve temyîzden 'âcizlerdür. "Ülâ'ike ke'l-en'âmi bel hüm eğall"¹²⁹.

Nazm:

[Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün]

1. Şu kim Yûsuf yüzinde ânı görmez anı n'eylerler
Açılmazsa başiret bu ten ü bu cānı n'eylerler
2. Çü âdem şüret-i Hâğdur kamu esmāyı cāmi' dür
Bu esmāda müsem mā bilmeyen nādānı n'eylerler
3. Riyāzatdan murād olan şühūd-ı Hâzret-i Hâğdur
Mücerred ekl ü şürbi terk iden ruhbānı n'eylerler
4. Kemāl-i âdemī 'ışka irişmekdür bu 'âlemde
Bu hâletden[86a] haberdār olmayan hayvānı neylerler
5. İçer tıfl-ı tarikat şîr-i feyz-i ma' rifet Hâğkî
Ki bu feyz olmasa dilde tamarda kanı neylerler

[VE ONLARI YARATTIKLARIMIZIN ÇOĞUNDAN ÜSTÜN KILDIK]

¹²⁸ sâ'irleri : A sâ'irlerün İ2 sâ'irlerün

¹²⁹ "Onlar hayvanlar gibidir, hatta daha şaşkındırlar." A'râf 179

Kāle'llāhu sübhānehū: “Ve feddālnāhüm ‘alā keşirin mimmen ḥalākñā tafđilā.”¹³⁰
Şeyḥ Necmüddīn Dāye –kuddise sırruh- “keşir”i melā’ike üzerine ḥaml eyleyüb bu
vech ile insānı melā’ike üzerine tafzīl eylemişdür.

Pes, tenkīr melā’ikenüñ fi nefsi’l-emr ziyāde keşretine delālet ider. Zīrā anlar
‘ammāru’s-semāvātdur. Ve semāvātdan bir mevzi‘ yokdur ki melā’ikeden anuñ ‘āmiri
olmaya. Çünkü ecrām-ı ‘ulviyye ecrām-ı süfliyyeden evsa‘ dur. Lā-cerem ḥalkı daḥi ehl-
i arzdan ekşerdür. Ve ba‘z-ı küberā daḥi buyurmuşlardur ki melek insāndan eşref
degüldür. Zīrā insānuñ cüz’idür. Cüz’ ise külden efđal olmaz. Ve ekşer-i ‘ulemā bunuñ
üzerinedür ki insān neş’et cihetinden ve melek menzilet yüzünden ekmeldür. Zīrā du‘ā-i
Nebevī’de gelür ki: “Vec‘alenī nūrā.”¹³¹

Ya‘nī melā’ike gibi nūr olmağı taleb eylediler. Eger melā’ikenüñ nūrāniyyetini¹³²
anlara şeref ziyāde virmese efđalü’l-enbiyā lisānından nūrāniyyet maṭlūb olmazdı. Ve
ba‘z-ı ehādīs-i ḳudsiyyede gelür ki: “Men zekeranī fi mele’in zekertehū fi mele’in
ḥayrun minhüm.”¹³³ Ya‘nī mele-i şānīden mūrād melā’ikedür ki ḥayriyyet ile mevşūf
oldılar. Ve muṭlaḳ melā’ike efđal olıcaḳ ervāḥ-ı ‘āliye ki müheyyemün dirler; bi
ṭarīḳi’l-evlā efđal olurlar. Zīrā anlar şühūd-ı Ḥaḳ’da müstaḡraḳlerdür. Ve ḥadīs-i
mezḳürda bu faḳīre lāyiḥ olan budur ki; zikir ki nisyān muḳābelesindedür.

Fi’l-ḥaḳīḳa maḥcūb ḥālīdür. Güyā demek olur ki bir kimse benden maḥcūb ve beni
maḥcūblar ve ḡāfiller arasında zıkr eylese [86b] ben anı anlardan ḥayırlı ṭā’ife arasında
zıkr iderüm ki ervāḥ-ı ‘āliye-i ehl-i kemāl ve mükāşif ve müşāhid-i ḥüsn ü cemāldür. Bu
ma‘nāya melā’ike beşerden efđal olmaḳ lāzım gelmez. Belki insānuñ ekāmili nāḳışları
üzerine mufaẓzal olmaḳ lāzım gelür. Bu ise müttefeḳun ‘aleyhdür. Anuñçün şiddīḳlar
şühedā üzerine ve enbiyā daḥi şiddīḳlar üzerine taḳdīm olunmuşdur. Nitekim Ḳur’ān’da

¹³⁰ “Ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık.” İsrā 70

¹³¹ Müslīm, Kitābu Salāti’l-Müsâfirine ve Kasrihâ, 763

¹³² nūrāniyyetini : A nūrāniyyeti

¹³³ Buhârî, Tevhîd, 15

gelür: “Fe ülâ’ike me‘ allezîne en‘ amallâhu ‘ aleyhim mine’n-nebiyyîne ve’s-şiddîkîne ve’s-şühedâ’i ve’s-şâlihîn.”¹³⁴

El-hâşıl muḳarrabûn ebrârdan efḍaldür. Anuñçün şarâb-ı tesnîmi ğayr-ı memzûc iĉerler. Ebrârün şarâbı ise memzûcdur, şırf degüldür. Ve ebrâr “ḳâbe ḳavseyñ” ehlidür. Muḳarrabûn ise “ev ednâ”yı añña zamm itmişler ve ḥalkla Ḥaḳ’dan ve bi’l-‘ aks muḥteciñ olmamışlardur¹³⁵ ki anlara istiğrâḳ-ı dâ’im ehli dirler. Ve Âdemüñ şecere-i vücüddan mîve gibi olması daḥi melekden efḍaliyyetini iş‘âr ider. Zîrâ melek yapraḳ meşâbesindedür. Nitekim Ḳur’ân’da gelür: “Ve yesteğfirillezîne âmenü.”¹³⁶ Ya‘nî melâ’ike mü’minler iĉün istiğfâr iderler. İstiğfâr ise ğufr ve setr taleb itmekdür.

Pes, yapraḳ mîve’i¹³⁷ setr itdügi gibi melek daḥi insânı setr itdi. Çünki mîve yapraḳdan efḍaldür. Lâ-cerem insân daḥi melekden ekmeldür. Fe‘ lem zâlik. Nazm:

[Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Ḳıble-ğâh-ı ehl-i dildür küşe-i miḥrâb-ı ‘ ışḳ
Ḳâbe ḳavseyne tutubdur yüzlerin erbâb-ı ‘ ışḳ
2. Feyz-i ‘ ışḳı bulmadı şadrında aşlâ bir melek
Âdeme açıldı dest-i ḳudret ile bâb-ı ‘ ışḳ
3. Ṭalsa ger deryâ-yı hefte bulmaz anı hîç kes
Baḥr-i dilde bulmur ancak dür-i nâyâb-ı ‘ ışḳ

¹³⁴ “Allah’ın kendilerine lütuflarda bulunduĝu peygamberler, sıddıklar, şehidler ve sâlih kişilerle beraberdirler.” Nisâ 69

¹³⁵ olmamışlardur: A olmuşlardur

¹³⁶ “Ve mü’minlerin bağışlanmasını dilerler.” Mü’min 7

¹³⁷ mîve’i : A mîveyi

4. Şeyhler bî-vecd ü hâlet hâlden hâlî mürîd
Rûh yokdur tekyelerde [87a]kandedür aşhâb-ı ʿışk
5. Meşk-leb¹³⁸ kılma leb-i deryâda zâhid tut nefes
Mürğ-ı âbî-veş cihânda olagör ğarķ-âb-ı ʿışk
6. Bu ʿacûz-ı dehr daʿvâyı kusun ehl-i dile
Merddür Hakkî yeñilmez kimseye Sührâb-ı ʿışk

**[GELMEDİ KİMSE HİÇ ANUÑ MIŞLI
ʿÂLEMÜʿL-ĠAYBDUR ANUÑ AŞLI]**

Leyletüʿl-eħad verade hazâʿl-beytiʿt-Türkî:

Gelmedi kimse hiç anuñ mişli
ʿÂlemüʿl-Ġaybdur anuñ aşlı

Nefy-i mişliyyet min baʿzîʿl-vücūhdur ki ʿilm-i ilâhîye dâʿirdür. Nitekim ʿâlemüʿl-Ġayb aña ħarînedür. Ve ʿilm-i ilâhî daħi vücūh-ı muħtelife üzerinedür. Aʿlemüʿl-ħalk Rasūlullâhdur –şallallâhu ʿaleyhi ve sellem- ki aña nisbetle sâʿirüñ ʿilmi yedi deryâdan bir ħatre gibidür. Ve evliyânuñ daħi enbiyâya göre ve ʿumûm-ı müʿmininüñ daħi evliyâya nisbetle bu üslûb üzredür. Zîrâ ʿilm-i ilâhî tecerrüde tâbîʿdür. Ĥavâşş u eħaşşuñ ise âyîneleri sâʿirlerden mücellâ ve derûnları taʿallükât-ı mâsivâdan ziyâde muʿarrâdur. Nitekim âyât ve eħâdiş aña dâldür. Meşelâ “Ve tebettel ileyhi tebtîlâ.”¹³⁹ Ve daħi “Ĥulillâhu şümme zerħüm.”¹⁴⁰ Ve daħi “Eleysallâhu bikâfin

¹³⁸Meşk-leb : A Ĥuşk-leb

¹³⁹ “Bütûn varlıĝınla Oʻna yönel.” Müzemmil 8

¹⁴⁰ “Sen “Allah” de, sonra onları bırak.” Enʿâm 91

‘abdeh.”¹⁴¹ Ve emşâli, Cenâb-ı Nebvî’nün Hakk’a inkıta‘-ı tammına delâlet ider. Huşûşan ki müşâhede yüzinden olan ma‘rifet kevnine lemhadan inkıta‘a mevķûfdur. Anuñçün kimine envâr-ı melekût ve ba‘zına andan terakķî hâşıl olub esrâr-ı ceberût ve niceleri dağı a‘lâya şâ‘id olub ğuyüb-ı ‘âlem-i lâhût münkeşif olur. Nitekim ‘âlemü’l-ğaybda aña remz vardur. Ya‘nî Allâh Ta‘âlâ’ya göre ğayb yoķdur. Belki ğayb bize nisbetledür ki kimi melekûta ve kimi ceberûta ve kimi lâhûta nâzırdur. Ve her kimde ki bu ğuyûba isti‘dâd [87b] ola; Allâh Ta‘âlâ anı ya‘nî ol ğuyûbı şehâdet mertebesine tenzîl ider. Ve ol kimseyi kendi ma‘lûmâtına vâķıf kılar. Vâķıf olan dağı ‘âlim’ül-ğayb olub şıfat-ı ilâhiyye ile muttaşif olur. Velâkin bundan cemî‘-i ğuyûba ‘ilm lâzım gelmez. Ve ‘ilm dağı binefsihî degüldür. Belki ta‘rif-i ilâhî iledür.

Pes, muţlakâ ‘âlimü’l-ğuyüb Allâh Ta‘âlâdır ki cemî‘-i efrâd-ı ğuyûbı bilür. İnsân ise “Ve lâ yuĥıţüne bişey’in min ‘ilmihî illâ bi-mâ-şâ”¹⁴² mücibince ta‘rif olındıĝı¹⁴³ kadar ğayba muţtali‘ olur.

El-hâşıl, ‘abdüñ şıfat-ı zâtiyyesi cehldür. Ya‘nî imkânı mertebesinüñ ĥükmi cehl-i muţlakdur. Şoñra ifâza-i ‘ilm vâķı‘ olmuşdur. Nitekim bâlâda “İnnâllâhe ĥalaķa’l-ĥalka fî zulmetin”¹⁴⁴ ĥadışinde mürür itdi. Zîrâ zulmetden murâd ya zulmet-i ‘adem veya zulmet-i cehldür. Ve reşş-i nürdan maķşûd ifâza-i vücûd veya ‘ilmdür. Nitekim buyurur “Şümme raşşe ‘aleyhim min nürih.”¹⁴⁵ Nazar eyle ki ebu’l-beşer Âdem - ‘aleyhi’s-selâm- ‘anâşırdan tahmîr olındıķda cemâd mertebesinde idi. Şoñra nefĥ-i rûĥ vâķı‘ olduķda ĥayât buldı. Şoñra ta‘lîm-i esmâ olındıķda ‘âlim dinildi.

¹⁴¹ “Allah kuluna kâfi deĝil mi?” Zümer 36

¹⁴² “O’nun ilminden ĥiçbir şeyi -dilediĝi müstesnâ- kimse bilgisi içine sıĝdıramaz.” Bakara 255

¹⁴³ olındıĝı : A olındıĝı

¹⁴⁴ Tirmizî, İman, 18

¹⁴⁵ Tirmizî, İman, 18

Pes, ‘ilm zātuñ şıfât-ı şerīfesinden oldu. Ve zâtdan murâd mertebe-i ūlâda rūḥ-ı zâtî ve mertebe-i şânide rūḥ-ı insânîdür. İşte buradan mışrâ‘-ı şânîniñ ma‘nâsı daḥi mütebeyyen oldu. Ya‘nî insânıñ vâlidî rūḥ ve rūḥuñ vâlidî daḥi nūr-ı Ḥaḫdur.

Pes, aşl-ı insân bu ma‘nâya Ḥaḫdur. Ve rūḥ-ı zâtî mertebesinde olan ḥayâtı ‘avâmm-ı nâsa ḥafî ve ḥavâşşa göre celîdür. Zîrâ ḥavâş başiretle bâṭına nazâr ider. Bu cihetden ‘âlem-i ḥiss aña perde olmaz. Ve insânî mertebesinde [88a] ḥayâtı cümleye zâhirdür. Zîrâ rūḥ-ı insânîniñ şu‘âsından rūḥ-ı ḥayvânî vücûd bulub mebd-e-i ḥis ve ḥareket oldığı cihetden arz-ı beden âşâr-ı rūḥ ve envâr-ı ḥayât ile işrâḫ itmişdür. Fe sübhâne’l-Ḳâdir.

Nazâr eyle ki bir ‘azmı ki kulaḫdur; mazḥar-ı sem‘ kıldı. Ve bir şaḫmı ki gözdür; maṭla‘-ı nūr-ı nazâr kıldı. Ve bir laḫmı ki dildür; menba‘-ı feyz-i nuṭḫ eyledi. Ve eger ‘umûm üzre tecellî kılsa eczâ-i bedenüñ cümlesi sem‘ ve başar ve lisân olur. Ve kulaḫ görür ve göz işidür ve lisân ‘aḫl gibi idrâk eyler. İşte bunlar cihet-i leṭâ’ife dâ’irdür ki ba‘z-ı enbiyâya ve kümmel-i evliyâyâ ḥâşıl olmuşdur. Anuñçün Hazreti Mûsâ -âleyhi’s-selâm- kelâm-ı Ḥaḫḫ’ı cemî‘î cihâtından işitdi. Ve Rasûlullâh -şallallâhu ‘aleyhi ve sellem- cümle-i eczâsından gördi. Bu cihetden ḥâlet-i şalâtda ḫafasından daḥi idrâk iderdi. Ya‘nî namaz içinde yüz ile ḫafa aña bir olurdu. Ve her cânibinden idrâk ve müşâhedeye mâni‘ ḫalmazdı. Nitekim muḥâzât-ı ilâhiyyeniñ ḫükmi budur. Ya‘nî¹⁴⁶ bir kimse Ḥaḫ ile rû-be-rû olsa cihât-ı sitteden münseliḫ olur. Zîrâ Ḥaḫ’da cihet olmaz. Belki mekân ve zamân ta‘ayyüne tâbi‘dür, müte‘ayyine degül. Çünkü müte‘ayyiniñ tecellisinden cihet-i ta‘ayyün fenâ bula; ‘abd Mevlâ hey’etiyle zâhir olur ki ıtlâḫdur. Ve aña aşlâ bir ḫayd ḫalmaz. İşte ṭayy-i zamân ve mekân itmek buradan ma‘lûm olur ki ta‘ayyün-i bedene baḫılsa ḫaṭ‘-ı râḫ itmek zamâna mevḫûfdur. Anuñçün sâ‘ât ve eyyâm taḫdîr olunmuşdur. Ve ıtlâḫ-ı rûḫa nazâr olınsa insân-ı kâmil rūḫu’l-emîne döner ki Cibrîl -‘âleyhi’s-selâm- bir lemḫada Sidretü’l-Müntehâ’dan ḫücre-i ‘Ā’işe’ye nüzûl iderdi.

¹⁴⁶ Ya‘nî : A’da yok

Ma' a hāzā, tayy itdūgi mesāfāt nice biñ yıllıķ yoldur. Buradandur ki dirler; “Sefer-i [88b] rūhānide ķurb ü bu' d-i menzil yoķdur.” Zīrā 'ālem-i leṭāfetdendür. Keşf ise lāṭife ḥicāb olmaz. Bu cihetdendür ki müteravḥin olanlar dīvārdan iķeru dāḥil olurlar. Ma' a hāzā keşifde daḥi cihet-i leṭāfet vardur ki bu yüzden laṭif ile mücānislerdür. Egerçi keşāfeti cānibine nażar olinsa cihet-i münāsebet yoķdur.

Ey 'Ārif! İşte bu maķāmdan sen seni ve Rabbiñi fehm idersin. Zīrā mādāmki sen sensin. Ve 'ālem-i imkānda sen Rabbüñ ile cihet-i münāsebet yoķdur. Zīrā Rabbüñ Vācibü'l-Vücūd ve sen mümkinü'l-vücūdsın. Ve vücūbla imkānuñ nisbeti nūrle zulmetüñ nisbeti gibidür. Ve nūr zulmetüñ zıddı oldıgı cihetden gerçi biri biriyle mütebeyyin olur. Fe'emmā eḥadühümā āḥaruñ 'aynı veya delili degüldür. Belki nūra delil olan yine nürdür. Meşelā vech-i arzda olan pertev-i şemsdür ki şemse delıldür. Zīrā anuñ eşeridür. Yoḥsa sāye degüldür. Zīrā sāye bir ḥicāb-ı keşifden nāşidür.

Pes, zıll ile zü'l-zıllüñ münāsebeti nūrle nūruñ münāsebeti gibi degüldür. Ve bu eşyāya zıllāl'uz-żalāl didiler. Zīrā a' yān-ı şābite tecellī-i ilāhīnūñ zıllāli ve eşyā-i ḥārice daḥi a' yānı şābitenüñ zıllālidür. Ve bu cümle zıllālāt Ḥaķķ'a sücūddadır. Şol cihetden ki zıll, zü'l-zıll ile devr eyler ve aña tābi' olur. Ve çüñki seyrüñ 'ālem-i vücūba teraķķī eyleye, ol vaķitde vācibi vācib ile seyr idersin. Bu cihetden dirler ki, Ḥaķķ'a delil olan Ḥaķķdur. Ve Ḥaķķ'ı bilen daḥi Ḥaķķdur. Zīrā Ḥaķķla ḥalk arasında münāsebet yoķdur. Egerçi ki irtibāṭ-ı ma' nevī vardur. Ḥadīdle mıķnāṭis ve şıfat ile mevşūf irtibāṭı gibi.

Sü'āl olunursa ki seyr-i vücūba ķādir olan kimse imkāndan vücūba münķalib olmaķ lāzım [89a] gelür. Zīrā seyri başar-ı Ḥaķ iledür. Cevāb budur ki inķılāb ve istihāle memnū' dur. Velākin evşāf-ı 'abd bi'l-külliyeye fenā bulduķda müşāhede nisbeti daḥi fenā bulur. Ve ṭālib-i müşāhede olan¹⁴⁷ “Ķābe Ķavseyn” mertebesine nüzül ider ki mertebe-i imkāndur. Ve mertebe-i imkān müşāhedeye āyine gibidür.

¹⁴⁷ olan : İ2 olan kesi

Pes, Hâk bu âyîneden kendi zâtını seyr ider ki aña isticlâ dirler. Nitekim pâdişâh kendi esmâsını merâtibinde seyr ider. Ve ol merâtib aña âyîne gibi olur. Meşelâ vekâlet-i muṭlaқа ve imâret ve қаzâ ve fetvâ ve emşâli gibi. Fe'fhem cidden. Nazm:

[Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün]

1. Ey kibriyâ-i zâtuña ' âlem ridâ oldu senüñ
Senden saña ' âyînedür her cevher-i ferdi anuñ
2. Mümkün benüm vâcib senüñ zât-ı қadîmüñdür ebed
Қılduñ tecelliden dili ma' mür u oldu meskenüñ
3. Bu kîse-i imkânda itdüñ zer-i sırruñ nihân
Her dâne-i şun' uñda var maḥşûlden biñ ḥırmenuñ
4. Şun' -ı bedî' uñ bâğına esmâyı ezhâr eyledüñ
Erbâb-ı zikre meclis-i tevḥîd olupdur gülşenüñ
5. Seyr itmege âşâruñı büstân-ı şun' uñda bugün
Yâ Rab yâ Hâk dîde-i Hâkḫî olupdur revzenüñ

[HİDAYET]

في السهر الاعلا قوله تعالى ذلك هدى الله يهدى به من يشاء اشار الى ان الهداية عامة و خاصة اما العامة فلعموم المؤمنن بالايمان و الاعتقاد الحق و العمل الشرعى و اما الخاصة فالخصوصهم بالايقان و الاحسان و الاعتقاد الجامع و العمل بالله و اليه الاشارة بقوله تعالى و الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا و قوله تعالى و من يؤمن بالله يهد قلبه فان هداية القلب بعد هداية الايمان انما هي من الهدايات [٨٩b] الخاصة فلا يزال العارف متر قيافى درجات الهدايات اليلابد فان المقامات و ان كانت لها نهاية محدودة هي بها لاكن لا نهائية للسير فى الله فكل من

المزيد المتعلق بالعلوم الالهية والتجليات الاسمائية و الذاتية من قبيل الهداية فلو لا الله ما اهتدينا ولو لا هدايته الخاصة ما شممنا رائحة المزيد الابدى ثم ان المزيد مما يستجلب الشكر الجديد وهو بالاعتراف و الاقرار و العمل فان المزيد اذا كان رحمانيا يورث مزيد شكر و نشاط و رغبة بخلاف ما اذا كان من يد الاسم المضل فانه ليس بمزيد فى الحقيقة بل مكر و استدراج و هذا انما يجري اذا كان السالك فى المقامات الكونية فاذا ترقى منها فلا سبيل للشيطان اليه و حد هذه المقامات و نهايتها مقام الروح فانه مخلوق حادث يشترك فى كمالته الكافر و المؤمن و العاصى و المطيع لا ان الكل داخل فى نفخ الروح و الايمان و الكفر و سائر النسب لا تعتبر فى مقام الروح فانه مخلوق حادث يشترك فى كمالته الكافر و المؤمن و العاصى و المطيع لان الكل داخل فى نفخ الروح و الايمان و الكفر و سائر النسب لا تعتبر فى مقام الروح الصريح بخلاف ما اذا كان متعلقا بالبدن فان التكليف لا يرتفع عنه ابدا لما يقتضيه المحل الكيانى من الامر و النهى و من هذا المقام قالوا ان العبد لا يبلغ الى درجة يسقط عنه الامر و النهى فيها و انما لا امر و لا نهى فى مقام الارواح و فيما بعد الموت كثير من الناس زلوا فى هذا المقام فصاروا ملاحدة و هذا من سوء الفهم و قلة الذوق و فقدان المرشد الهادى الى طريق السداد

[Mübarek bir seher vaktinde Allah Teâlâ şöyle buyurdu: " İşte Allah'ın doğru yolu budur, dilediğini doğru yola sevkeder." Bu âyetle hidayetin genel ve kişiye has şeklinde iki türüne işaret etti. Müminlerin hepsinde olan iman, hak îtikat ve şer'î amel genel hidayettir. Kişiye has hidayet ise bazı insanlarda bulunan yakîn, ihsan, özel îtikat ve " Bizim için savaşanları yollarımıza sevkederiz." ayeti ile "Kim Allah'a iman ederse, onun kalbini hidayete yöneltir." ayetinde işâret edilen Allah yolunda ameldir. Kalbin hidayeti, imanın hidayetinden sonradır. Şüphesiz bu kişinin kendine has bir hidayettir. [89b] Hidayetlerin derecelerinde sonsuz bir ilerlemeye devam eden ârifin, sınırlı sonuçlar elde etmiş olsa bile; ilahî ilimler, isimlerin ve Zât'ın tecellileri ile ilgili her bir feyzden dolayı Allah'a olan yolculuğu sona ermez.

Halbuki hidayetten önce durum böyle miydi? Allah bizi hidayete erdirmeseydi ve O'nun bize karşı hususî bir hidayeti olmasaydı, sonsuz feyzin kokusunu asla koklayamazdık. Gerçek şu ki; bundan dolayı elde edilen feyizler bizi yeni bir şükre çağırıyor. O da itiraf, ikrar ve amel ile olur. Eğer bu elde edilen feyiz Rahmânî ise Muzill isminin aksine şükürü, gayreti ve rağbeti kişiye miras bırakır. Fakat kişi, hakikatte bir yükselişte değilse tuzağa ve istidrâca düşmüştür. Bu düşme; sâlik, yaratılış makamlarındayken meydana geldiğinde olur. Yaratılış makamı aşıldığında şeytanın tuzağa düşürecek bir yolu yoktur. Bu makamların sınırı ve son noktası, ruh makamıdır. Muhakkak ki ruh; mükemmelliğini inkarcının, müminin, isyan edenin ve itaat edenin

kabul ettiği sonradan yaratılmış bir varlıktır. Çünkü onların hepsi ruhun soluğuna dahildirler. İman, küfür ve bunun gibi diğer sıfatlar, bedenle bağlantılı olsa da saf ruhun makamında sayılmazlar. Çünkü yaratılış âlemi emir ve nehy gerektirdiğinde bedenin üzerinden mükellefiyet asla düşmez. Bu makamdan dediler ki: “Kul, kendisinden emir ve yasakların düştüğü bir dereceye ulaşmaz.” Ancak ruhlar makamında, ölüm sonrasında emir ve yasaklar yoktur. İnsanların çoğu bu makamda hataya düştüler, doğru yoldan çıktılar. Bu; yanlış anlamaktan, az tasavvur etmekten ve tıkanmış yola karşı rehber bir mürişidin olmayışından kaynaklanır.]

Nazm:

[Müstef ilün / Müstef ilün]

1. Sulţân-ı şer‘ üñ tut sözün
Fermâna gel fermâna gel
Şûretde gör mâ‘ nâ yüzün
Seyrâna gel seyrâna gel
2. Muşhaf alursañ ger ele
Ta‘ zîm kı l cildi ile
Fehm it bu güftârı hele
‘ İrfâna gel ‘ irfâna gel
3. Ger mâye olmazsa leben
Çande bulursın semni sen
[90a] İster iseñ dürr-i ‘ Aden
‘ Ummâna gel ‘ ummâna gel
4. Deryâ-yı istiğrâka ıtâl

Aşdâfi aç lûlûyi al
Gevher ise sözde me'al
Berk-âne gel berk-âne gel

5. Sünnetle yu Haqqî yüzün
Farz ola tâ kim her sözün
Hak nüshasına aç gözün
Kur'an'a gel Kur'an'a gel

[AŞAĞI OLANLARIN ŞERRİNDEN ALLAH'A SIĞININ]

ليلة الاثنيين قيل لى تعوذوا بالله من شر التحتانى هذا من جوامع الكلم ففيه معان الاول ان المعنى تؤذوا بالله من شر الفراش تحته و وجه التعوذ من شره انه محل المنام و الغفله فقد يئدى الراحة البدنية الى كثرة النوم و طوله فيفوت الورد عن وقته فيكون كل من البيت و النفس و الليل مظلما و في حكم الميت اما البيت فلانه من حيث كونه محلا للسكان تابع له في نوره و ظلمته و حياته و مماته الا ترى ان المدينة النبوية منورة و حية بنور النبي صلى الله عليه و سلم و حياته فانه كما ان القبر المنيف ضم جسده اللطيف فكذا المدينة ضم المسجد و الروضة و القبر و لذا نقول اللهم صل على قبر محمد فى القبور و صل على بلد محمد فى البلاد كما نقول اللهم صل على روح محمد فى الارواح و صل على جسد محمد فى الاجساد و كل ذلك من اسرار السريان و من ثم لم يزل الاختيار يتركون بخرق الاولياء و ثيابهم و ما اتصل بهم ايا كان و قد ثبت ان البيت الذى لا يذكر الله فيه ميت اى كاملية في انه ليس فيه روح الذكر و التلاوة و اما النفس فلاتها فى الاصل مظلمة بظلمة للعناصر و الطبائع فلا بد من الذكر لاجراجها من الظلمات الى النور حتى تكون خيرة مطية للروح للسير في جنح الليل الى علم الملكوت فان التعلق بيتهما الى [٩٠b] ان ينتهيا الى ذروة العرش التى يقال لها المستوى ثم لا نفس هناك اصلا و اما الليل فلا نه اذا خلا عن الذاكر يحصل له ظلمة على ظلمة يرشدك اليه قولهم احياء الليل بل نفس الذكر ابيض كالميت بدون الاستعمال كما قالوا احياء الذكر و الثاني ان المعنى تعوذوا بالله من شر الهيكل تابعا للنفس الطابعية الحيوانية و من حكمها الشهوات كالاكل و الشرب و الوقاع و المنام و كلها امور خيسة تعوق الروح عن العروج الى العالم العلوى كان محلا للاستعاذة و لذا قالوا ان من خاق على هيكله لم ير الله تعالى و معنى خوفه عليه محافظته و تربيته باللحوم و الدسوم حذرا عن الهزال و الهلاك و تغيير الصورة و قد علق الله الرؤية بالجوع و لا ريب ان الجوع انما هو من ترك الاكل و تركه يؤدى الى ذبول البدن و ذهاب نضارته و طراوته و لما اطلع اهل الحال على حقيقة الامر لم يبالوا جانب الجسد بل اهملوه و اكتفوا بقدر الكفايت و القوة اذ مادام الجسد قويا كان الروح ضعيفا و بالعكس فمن اراد القوة القدسية فعليه بالرياضة و تقليل الغداء و الثالث ان المعنى تعوذوا بالله من شر العالم التحتانى و هو الارض و ما يتبعها فان الله تعالى جعل الارض زينة ليلوا الناس ايهم يغتر بها و يأخذها و ايهم يتركها و يحسن لعمل الله تعالى بل

يترقى من الحسن الى الاحسن فالحسن عملا هو من كان متعلق نيته الاخرة و درجاتها و الاحسن هو من كان متعلق
 نيته وجه الله و قربته و ينعكس من هذا السوء عملا و هو من كان فى لسانه و قلبه الدنيا كالكافر و الاسوء عملا و
 هو من كان فى لسانه الاخرة و فى جنانه الدنيا كالمناقق فان [٩١a] قلت كي يمتحن الله عياده بالدنيا و قد خلق لهم
 ما فى الارض جميعا قلت انما منعهم من التعلق لا من الاتفاع فليكن ظواهرهم منتفعة و يواطنهم منقطعة فالفرج
 ليس بوجود الفضل بل بشهود المفضل فى الفضل فلو لم يكن الفضل فى اليد لم يحصل الشهود و لهذا السر السرى
 قال عليه الصلوات و السلام خيركم من اخذ من هذه و هذه اى من الدنيا و الاخرة جميعا فان الموطن لا يقتضى
 الترك بالكلية و من ثم اخذ الاخير بقدر البلغة و قل اهل الترك الكلى على انه قال بعض الكمل ان المسكن ليس من
 الضروريات اذ يمكن للعبيد المجرى ان يسكن فى الغيران و الكهوف و نحو ذلك و اما المطعم و المشرب و الملابس
 فلا بد من ذلك و حسبك عملا ان تسلك الطريقة النبوية فى ظاهره و باطنه فانها اقوم الطرق و جاله اعدل الاحوال
 فهذه النصيحة كافية لك ان استمعت اليها و الرابع ان المعنى تعوذوا بالله من شر الشخص التحتانى و هى المرأة اذ
 هى صورة النفس الكلية فكما انها تحت القلم الهعلى فكذا المرأة تحت الرجل كما قال تعالى الرجل قوامون على
 النساء و لا شك ان القائم فوق الذى يقوم عليه كالدائن يقوم على المدين و يشتولى عليه بالمطالبة كما قال تعالى الا
 ما دمت عليه قائما ثم ان من اسرار تحتانية المرأة ان الملوك و الرعية يسجدون لها حين الوقاع فيكون التحتانية
 فوقانية فى الرتبة و من ثم كانت اقوى من الرجل حتى غلبت عليه فقد يكون الغلبة يبحث تجره الشر فيجب الاستعاذة
 من شرها حتى ورد شاوروهم و خالفوهن اى لانه كثيرا ما يكون فى المخالفة خير و فى الموافقة شر و يستثنى منهن
 من لها الفضل و وور العقل فان امسلة رض عن [٩١b] اشارت برأى فى صلح الحديدية فاصابت و كذا ابنة شعيب
 فى امر موسى عليه السلام و اسمها صفوراء و قد كانت الازواج المطهرة رضى الله عنهن مطيعة لجناب النبوة
 لانهن كن صور نفسه المطمئنة و كان قرينة ايض مسلما اى داخلا فى الاسلام الحقيقى كما يدخل الكافر الانسى فيه
 فان الثقلين مكلفان فمنهم مؤمن و منهم كافر فيقال للمؤمن الجن و للمتمرد الشيطان فكما ان فى مؤمنى الانس و
 كفارهم سفهاء و فرقا مختلفة فكذا فى مؤمن الجن و كفارهم و منه التعشيق لبعض نبات الانس و تعرضهم لاولادهم
 نحوهم بالسوء و الخامس ان المعنى تعوذوا بالله من شر الجن التحتانى لانهم المضلون المسوسون المتعرضون
 بالسوء من غير سبب ظاهر لان الله خلق الشيطان و اولاده الكفار لاجل الاضلال فهم بيد الاسم المضل و معنى
 كونه تحتانيا ان الانس يسخره كسليمان عليه السام و نحوه من اهل التسخير و ان الجن على جناح واحد و هو الجلال
 بخلاف الانس فان له الجمال و الجلال جميعا و لا شك ان اهل الاسم الجامع حاكم على غيره و فوقه و فيه سر
 سبقت رحمتى غضبى و ذلك ان اهل الرحمة سابق و مقدم كما ان اهل الغضب مسبوق و مؤخر و قد قالوا الفضل
 للمتقدم و سبب تأخر الغضب ان كلا من الرحمة و الغضب و ان كانتا من الصفات الالهية التى لا تقدم فيها و لا
 تأخر من حيث الذات لكن تعلق الغضب انما هو بعد وجود السبب من المغضوب عليه و ذلك السبب حادث
 متأخر عن وجود المغضوب عليه الذى هو من الرحمة الامتتانية فانه انما قيل له المغضوب عليه بعد وجود السبب لا
 قبله الا ترى ان ابليس كان اسمه قبل الالباء و الاستكبار عزازيل و هو من الاسماء المشرفة ثم الاق عليه ابليس و
 شيطان و الرجيم و نحوها اى بعد الالباء ن السجدة فكان مغضوبا [٩٢a] بكفره بعد ما كان مرحوما بايمانه فزال
 الرحمة و بقي الغضب لات العلم الالهى لا يتغير على ان الغضب اللاحق من وجه لا ينافى الرحمة السابقة من وجه
 اخر لان الوجود كله من عين الرحمة فافهم و منه يفهم معنى قولهم ان الضلالة عين الهداية اى الهداية المطلقة كما

فى سورة هود لا الهداية المقيدة كما فى سورة الملك فتفتن لذلك فليس فى الاعيان غضب و ضلال بل فى الاحوال و نظيره قولهم انما الكون خيال و هو حق فى الحقيقة و من الخيالات الشيطان و كل من بيد الاسم المضل فهو حق حقيقي و باطل اضافي اذ لو كان باطلا حقيقيا لم يشم رائحة الوجود ثم ان مسكن و من الجن هو العاراف و هو السور المحيط بالجنان الذى فى داخله الرحمة و ظاهره من قبله العذاب و الدرجات عالية عليه لانها صاعدة الى ذروة العرش و لا يعرف حدها الا الله فكان اهل الجنة عالية عليهم من كل الوجوه اذ لا نعيم لهم فى ذلك السور كنعيم اهل الجنة فى الجنان و انما تتعمهم بحسب ما يناسب احوالهم كما فى الدنيا و الله بكل شىء محيط و هو بكل شىء عليم و السادس ان المعنى تعوذوا بالله من شر القوم التحتانى و هم الكفرة الفجرة لانهم مازالوا يوقدون نار الحرب و الشر و ان كان الله لم يجعل لهم على المؤمنين سبيلا فالعدو عدو يجب الحذر عن شره و ان اظهر السلم و السلام الا ترى الى اهل الخراج و الذمة فانه ما يؤمن على شرهم و كذا النفس و لذا كان الجهاد ما ضيا الى يوم القيمة اى الى قيام القيمة الصغرى و الكبرى فعند ذلك ينتهى الجهاد كما انه يطلب العلم من المهد الى اللحد اى من اول السلوك الى غاية الغناء فان اهل البداية كاطفال المهد فلا يزالون فى ادى اهل التربية متزايدين من العلم الاهى [٩٢b] الى ان يصلوا الى الله فاذا يصب الله عليهم الفيض بالكيل الاو فى فيكون غداؤهم غداء الرجل لا غداء الاطفال نسأل الله ان يفيض علينا سجال فيضه و افضاله و يطعمنا الوان عطاءه و نواله

[Pazartesi gecesi bana dendi ki: "Aşağı olanların (alçakların) şerrinden Allah'a sığının." Bu cevâmiu'l-keîmdir. Bunda iki anlam vardır: Birincisi döşegin altındakilerin şerrinden Allah'a sığının. Çünkü insan yatakta uyur, yatak onun altında olur ve sığınmanın sebebi onun şerridir. Yatak, uyku ve gaflet yeridir. Çünkü bedenî rahatlık, uykunun çok ve uzun olmasına neden olur. Güllerin vakti değerini bilemeden geçer. Evin, beşerin ve gecenin her biri kasvetli olur, ölü hükmüne girer. Falancanın evine gelince, doğası gereği gündüzünde, gecesinde, hayatında ve ölümünde o eve bağlı olan(sakin olan) kişinin mahallidir. Görmez misin, Medînetü'n-Nebevî , Nebî sallallahu aleyhi ve sellemın nuru ve hayatıyla aydınlık ve canlıdır. Mübarek kabri zarif bedenini kucaklar. Aynı zamanda Şehir de Mescid'i, Ravza'yı ve Kabr'i de içine alır. Bu sebeple deriz ki: " Allah'ım, kabirlerden Muhammed'in kabrine rahmet et, şehirlerden Muhammed'in şehrine rahmet et." Yine şöyle deriz: "Allah'ım, ruhlardan Muhammed'in ruhuna rahmet et, cesetlerden Muhammed'in cesedine rahmet et." Bunların tamamı sirâyetin sırlarındandır. Bu yüzden hayır sahipleri hâlâ evliyaların hücrelerini, elbiselerini ve onlarla bağlantılı neleri varsa bırakıyorlar. Sabit olmuştur ki, içinde Allah'ın zikredilmediği ev, onda zikrin ve tilâvetin ruhu bulunmadığından ölüdür, yani ölü gibidir. Falancanın nefesine gelince, aslında çevresindeki unsurların ve mizacının

zulmetiyle karanlıktır. Ama o kişinin, gecenin karanlığından melekut alemine doğru bir seyir halinde bulunan ruh vesilesiyle, karanlıktan aydınlığa çıkması kaçınılmazdır.

Kendisine müstevâ denilen arşın zirvesine ulaşmalarıylaruh ve zikir arasındaki bağ bâkî kalır. [90b] Ve orada nefis yoktur. Eğer o kimse geceyi zikirsiz geçirirse onun için karanlık üstüne karanlık vardır. Onların gecenin ihyasına dair olan sözü seni zikrin kendisine yönlendirir. Zikrin ihyasını söyledikleri gibi tam tersine zikretmeyen bir nefsin amel etmeyen bir ölü gibi olduğunu da söylerler.

İkinci anlam: "Alçak bedenın şerrinden Allah'a sığının." Çünkü ruhun ona olan nisbeti, bedenın hilafına, ontolojik bakımdan semâvî olması nedeniyle, üsttedir. Şüphesiz bedenın unsurları süflîdir. Ama beden, hayvânî nefsin doğasına ve onun şehevî hükümlerinden yeme, içme, üreme ve uyku gibi arzulara tabi olunca, ruhu bir sığınak olan ulvî âleme ulaşmaktan alıkoyan değersiz işlerdir. Bu sebep le derler ki; "Bedeni için korkan Allah Teâlâ'yı göremez." Bu korkunun anlamı; cılızlıktan, yok olmaktan ve suretin değişmesinden sakınarak bedeni et ile ve şişmanlıkla muhafaza etmek ve beslemektir. Muhakkak ki Allah, ru'yeti açlığa bağladı. Kuşkusuz açlık, yemeyi terk etmektir. Onun terk edilmesi; bedenın canlılığını yitirmesine, dinçliğini ve tazeliğini kaybetmesine neden olur. Durumun iç yüzünü bilen hal ehli, cesede önem vermediler. Aksine onu ihmal ettiler ve yeteri kadar bir kuvvetle yetindiler. Cesed kuvvetli olursa ruh zayıf düşer. Aksine kim ilâhî bir güç isterse, onun işi riyâzât yapmak ve yemeği azaltmak olmalıdır.

Bahsedilen cümleın üçüncü anlamı da şudur: "Alt âlemin şerrinden Allah'a sığının. O da, yeryüzü ve ona tabi olanların âlemidir." Çünkü Allah Teâlâ yeryüzünü insanları sınamak için bir ziynet(süs) kılmıştır. Onlardan bir kısmı yabancılaşır ve onu elde eder. Bir kısmı da onu terkeder ve Allah Teâlâ için hayırlı işler yapar böylelikle iyi olandan daha iyi olana yükselir. İyilik, kişinin niyetinin ahirete ve onun derecelerine bağlandığı ameldir. En iyi ise, kişinin Allah'ın vechine ve O'na yakınlaşmaya niyetine bağlı olan ameldir. Bunun tam tersini yapan kimse, kötü bir amelde bulunan kişidir. O, kâfir gibi dilinde ve kalbinde dünya kelamı olan kimsedir. En kötü amel ise, münâfık gibi dilinde ahiret, özünde dünya olan kişinin amelidir.

[91a]Eğer "Allah kullarını dünya ile nasıl imtihan ediyor?" dersin, muhakkak O, yerdekilerin hepsini onlar için yaratmıştır. Dersin ki: "Fakat onları, dünyaya bağlı olmaktan ve öncelik vermekten menetmiştir." Şöyle ki, dünya nimetleri zâhiren faydalı ama bâtinen gönülden kopuk olsun.

Mutluluk, erdemın varlığında değil, aksine erdemlinin şahitliğindedir. Eğer erdem elde olmasaydı, şahitlik de olmazdı. Gizli sır bunun içindir. Aleyhissalâtü Vesselâm şöyle buyurdu: "Sizin en hayırlınız ondan ve bundan alan kişidir." Yani dünya ve ahiretin hepsinden faydalanan demektir. Çünkü yurt edinmek, tamamen terk edilemez. Hayırlı amel sahibi olanlar yetecek bir eve sahip olur. Bazı kemal sahiplerinin: "Mesken, zorunlu değildir." demesine rağmen, yurt edinmeyi terk edenler azaldı. Çünkü yalnız yaşayan kulun kovuklarda, mağaralarda ve bunun gibi yerleri mesken edinmesi mümkündür. Yemek, içmek ve giyinmek meselesine gelince, bunlar zorunludur. Sana zâhirde ve bâtında nebevî yolu tutmak yeterlidir. Çünkü o en doğru yoldur ve vaziyeti diğer vaziyetlerden en düzgün olandır. Bu nasihat onu dinlediğin sürece sana kâfidir.

Dördüncü anlam: "Alttaki kişilerin şerrinden Allah'a sığın." Bahsedilen kişi kadındır. Çünkü o yüce kalemin altındaki hat olarak küllî nefsin sûretidir. Bunun gibi Allah Teâlâ'nın "Erkekler kadınlardan üstündür" buyruğuyla da kadın adamın altındadır. Şüphesiz alacaklının borçluya karşı üstünlüğü gibi üstün olan yüksektedir, âyette Allah Teala'nın "...tepesine dikilip durmazsan.." buyurduğu gibi borç veren, alacağını ancak isteyerek alır.

Kralların ve halkın cinsel birleşme esnasında ona secde etmesi aşağılık kadınların sırlarındandır. Böylece rütbe olarak alt kattaki üst kata çıkmış olur. Üstün gelinceye dek kadınlar adamlardan daha güçlü hale gelir. Böylelikle şerre sürükleyecek bir zafer meydana gelir. Kadının şerrinden sığınmak gerekir. Hatta bu konuda şu ifade nakledilmiştir; kadınlarla istişâre ediniz ve onlara muhalefet ediniz. Çünkü muhalefette bulunmanın çok hayrı vardır, muvâfakatta ise çok şer vardır. Onları faziletten ve aklını kullanmaktan muaf tutmak gerekir.

Gerçekten Ümmü Seleme -radiyallâhu anhâ- [91b] Hudeybiye Anlaşması'nda bir görüş belirtti ve görüşünde haklı çıktı. Aynı şekilde Şuayb Aleyhisselâm'ın kızı, Mûsâ Aleyhisselâm ile ilgili bir hususta -aleyhimâsselâm- haklı çıktı. Bu kızın ismi Safûrâ idi. Muhakkak Efendimiz'in tertemiz eşleri de -Allah onlardan razı olsun- Cenâb-ı Nübüvvet'e itaatkâr kimselerdi. Çünkü onlar nefs-i mutmainne makamında idiler. Kâfir bir insanın gerçek anlamda İslâm'a girmesi gibi teslim olmuş eşlerdi.

Bir kısmı müminlerden bir kısmı da kafirlerden olmak üzere iki dünyada iki çeşit mükellef vardır. Mümine, şeytanın isyankâr bir cin olduğu söylenir. Mümin insanların ve kâfir insanların içinde beyinsizler olduğu gibi farklı fırkalar da vardır. Aynı şekilde cin olan müminler ve kafirlerin içinde de bazı insanların kızlarına âşık olan ve onların çocuklarına kötülük maksadıyla musallat olanlar vardır.

Beşinci anlam: Alttaki cinlerin şerrinden Allah'a sığının. Çünkü onlar aldatan, vesvese veren ve açık bir sebep olmaksızın kötülük amacıyla musallat olanlardır. Çünkü Allah şeytanı ve onun kafir olan çocuklarını, Mudill isminin eliyle, dalâlet için yaratmıştır. Onun alt tabaka oluşunun anlamı; Süleyman Aleyhisselâm'ın hizmetine verilen topluluk örneğindeki gibi, insanın hizmetine verilmiş olmasıdır.

Şüphesiz cinler, insanın aksine yüce bir boyuttadır. Çünkü o boyutta güzellik ve yücelik tümüyle bulunur. Şüphe yok ki Câmî' isminin ehli, her şeyin hâkimidir ve onların üstündedir. Onda "Rahmetim gazabımı geçmiştir." sırrı vardır. Gazap ehlinin geride kaldığı gibi rahmet ehli de onun önüne geçmiştir. Şüphesiz şöyle diyorlar: "Fazilet, önde olanlarındır. Ve gazap, geride kalma sebebidir." Rahmet ve gazabın her ikisi de bizzat birbirinin önünde veya arkasında olmayan iki ilâhî sıfat olmasına rağmen gazap, kendisine gazaplanılan sebebin meydana gelmesinden sonrası ile ilgilidir. O sebep kendisine kızılan suçun var olmasından sonra meydana gelir. O kimse Allah'ın rahmetinden sakınmıştır. Denilir ki öfkelenilen sebep meydana geldikten sonra kendisine kızılır, önce değil. Bildiğin gibi İblis'in ismi isyandan ve büyüklenmeden önce Azâzil idi. O da şerefli bir isimdir. Secdeye isyanından sonra ise ona İblis, Şeytan, Racîm ve benzeri isimler konuldu. İmanı sebebiyle rahmet edilen iken sonradan küfrü sebebiyle gazap edilen oldu. [92a] Rahmet yok oldu ve geriye gazap kaldı. Bir yandan

gazabın rahmetten sonra gelmesi ile diğer yandan rahmetin öne geçmiş olmasının çelişmezliği üzerinde ilm-i ilâhî değişmez.

Anlamalısın ki tümüyle varlık rahmetin kaynağındandır. Böylece onların “Dalalet hidayetin kaynağıdır.” sözünün manası da anlaşılır. Yani burada kastedilen Hud Suresi'ndeki gibi mutlak hidayettir; Mülk Suresi'ndeki gibi sınırlı bir hidayet değildir. Bu nedenle düşün! Gazap ve dalalet kendi başına görünür olmayıp tam tersine davranışlarda ortaya çıkar. Yani yaratılmışların hakikat zannedilmesi şeytanın kuruntularındandır. Ve bunların hepsi Muzill isminden gelir. Hak gerçektir ve bâtil izâfidir. Eğer bâtil, hakikî varlık olsaydı; hakikî varlığın kokusu bile duyulamazdı.

Mümin cinlerin ise meskeni, içinde rahmet ve daha önce dışında azabın olduğu cennetlerle kuşatılan A'râf'tır. Oradaki dereceleri yüksektir ve arşın zirvesine kadar uzanmaktadır. Sınırını Allah'tan başkası bilemez. Cennet ehli ise her açıdan onlardan yüksektedir. Mümin cinler, bu kuşatılmış alanda Cennet ehlinin sahip olduğu nimetlere sahip olmasalar bile Dünya'daki gibi kendi durumlarına uygun bir şekilde nimetlendirilirler. Allah her şeyi çepeçevre kuşatmıştır ve O her şeyi hakkıyla bilendir.

Altıncı anlam: "Alçak kavmin şerrinden Allah'a sığın." Onlar günahkâr kafirlerdir. Çünkü onlar savaşın ve şerrin ateşini yakmaya devam ediyorlar. Allah onlar için müminlere karşı bir zafer yolu kılmasa da düşman düşmandır, barış ve esenlik de ortaya çıksa, şerrinden sakınmak gerekir. Hatta harâc ehline ve zimmîlere baktığında onların şerrinden emin olunamayacağını görürsün. Nefis de böyledir. Bu yüzden cihat kıyamet gününe kadar devam eder. Yani küçük ve büyük kıyametin oluşuna kadar. Düşman ile yapılan cihat sona erse bile “Beşikten mezara ilim talep ediniz” hadisinde buyrulduğu gibi sülûk baştan eder. Sülûkun başındaki kimseler beşikteki çocuklar gibidir. Ehl-i terbiyenin elinde Allah'a ulaşınca değin ilm-i ilâhîde ilerlemeye devam ederler. [92b]

Allah, onlara yeteri miktarda feyz verdiği onları gıdası, çocukların gıdasına göre yetişkin kişilerin gıdası gibidir.

Allah'ın fazlından ve kereminden bizi nasiplendirmesini ve çeşitli nimetleriyle lütuflandırmasını istiyoruz.]

Naẓm:

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

1. Göñül bir havz dur feyz-i ilāhī andadır anda
‘İlim bir maḥzen u miftāḥı anuñ sendedür sende
2. Görinür vech-i esmā gerçi mir ’āt-ı şevāhidden
Velī zāt-ı muḳaddes hīç bilinmez ḳandedür ḳande
3. Tūtaldan cām-ı feyzi elde fermānın tutar anuñ
O Sulṫān-ı ‘Azīmü’ş-Şān’a ‘ālem bendedür bende
4. Şarāb-ı feyz iḫen dil minnet-i Hızr’ı çeker mi hīç
Ki anuñ neşvesiyle tā ḳıyāmet zindedür zinde
5. Sarāy-ı sırrına bir ḥādımem kemter ki ḥıdmetden
Cüdā şanmañ beni mādām cānum tendedür tende
6. Çü Cibrīl-i Emīn’üñ leblerinden feyz alur Ḥaḳḳī
N’ola dirse bugün sırr-ı emānet bendedür bende

محمد صلى الله عليه وسلم كل من اليمين مدورة في الاصل لان الله تعالى ما خلق شيئا خطيا مستطيلا دوريا محيطا كالحلقة ليكون اشارة الى ان كل شيء يرجع الى اصله و انه لا فراق للعبيد ابدا بل سيكون واصلا مقربا ينتهي منتهاه الى مبدئه فيلتقيان و لهذا السر كان اول ما خلق الله من الارواح هو العقل الاول فكان فايضا من النفس الرحمانى على شكل الهاء هكذا لان النفس يخرج على صورة الهاء وهو ولا شك ان حلقة الهاء كالضمير

فيشير الى مرجعه و انه يعود الى الله لانه المعين منه لا من غيره اذ لا غير هناك اصلاو كذا بعد خلق الاجسام لانه تعدد الحقائق و الماهيات جسما يقتضيه الاسماء الالهية لا ينافي وحدة حقيقة الحقائق فالهوية و العين واحدة و الصور مختلفة و مقتضى [٩٣a] التوحيد هو اسقاط الاضافات فاذا قلنا لا اله الا هو او هو مجردا عن النفي و الاثبات فلا يرجع الضمير الا الى الله لان هو مجردا عنهما مختصر منهما فاذا لا فرق بينهما في اثبات التوحيد و انه لا احتمال الرجوع الضمير الى غيره تعالى الا عند اهل الوهم و الخيال و ليس كلا منا معهم بل مع اهل التوحيد و ارباب الشهود و من ثم ان الصوفية عن شوب الوهم و الخيال اذا انفردوا او اجتمعوا و تحلقوا كان اكثر ذكرهم كامة هو هو لانه راجع الى الغيب و النفس اذا انسلخت عن الحس و الشهادة كانت حاضرة عند الغيب فيكون الغيب لها بمنزلة الشهادة فاذا تلك الكلمة و كلمة الله الله و انت انت و انا انا سواء في المودى و انما تتميز بحسب المواطن و الاحوال و لذا اختار بعضهم الجلالة و بعضهم غيرها بحسب المشارب قد علم كل اناس مشربهم فاذا تقرر هذا عرغت ان الميم الاولى انما كانت مدورة لانها مسيرة الى ما ذكرنا من الاسرار ثم اتبعت بالحاء لان الله تعالى خلق بعد العقل النفس لكلية التي هي اهو اللوح المحفوظ فهي اول موجود انبعثي و اول موجود عند سبب هو العقل الاول فكان ثانيا له و فرعا و الثانى الفرعى دال على الاول الاصلى دون العكس و لذا قال من عرف نفسه فقد عرف ربه و من هنا لم يكن الحق تعالى علة شىء اصلا لانه اول الاولين فلا يدل على شىء من حيث غناه عن العالمين فاعلم ذلك و انتفع به فظهر ان الحاء اشارة الى اللوح المذكور المتوسط بين العقل و الجسم الكلى التى منه صورة العرش و هي اى صورة العرش هي الميم الثانية لانه فلك مدور كالميم و اليه ينتهى جميع التداوير الصورية حتى دور الصوفية الذين هم اهل [٩٣b] الوجد ينتهى عنده ثم لا دور الا الا بالمعنى الى اخر عالم الارواح ثم لا حركة و لا سكون و لا غيب و لا شهادة و لا نسبة و لا اضافة و ام الدال في اخرا لا اسم الشريف فدالة على السبع الطباق فانها على صورة الدال فانظر ما ذا ترى و انتهى بالدال صور العلم لان السموت مقبية على الارضين محيطية بالعالم الذى يال له المركز الى ما تحت الثرى فالالوج الى الاعلى هو الارواح و الاوسط هو العرش و الاسفل هو السموت السبع و دون ذلك الحضيض و المركز و المجموع كالحلقة و البيضة فمن عرف الاسم محكما بصورته و معناه كان كان خليفة الله في العالم على صورة محمد و كان اسمه محمدا لانه صورة من صور محمد و لا شك ان الصورة المحمدية لا تسمى الا بمحمد و من جهل به او انكره كان مذمما لا محمدا اذ لا يحمد الا المحمود دون المذموم هكذا القى على هذا المبحث فى السحر الاعلى فالحمد لله المولى و هو اجمال و ام التفصيل فينقطع حبل المجال

[MUHAMMED

-Sallallâhu Aleyhi ve Sellem-

İki mîmden her biri aslında yuvarlaktır. Çünkü Allah düz bir çizgi şeklinde hiçbir şey yaratmadı. Bilâkis halka gibi çevreleyen bir yuvarlak şeklinde yaratmıştır. Her bir şeyin aslına döndüğüne işaret etmek için... Çünkü kullar arasında başlangıç ve sonları hakkında asla bir kopukluk yoktur. Bilâkis sonları başlangıçlarına yakın bir şekilde ulaşarak bitecek ve böylece ikisi karşılaşıacaklardır. İşte bu sır, Allah Teâlâ'nın

ruhlardan ilk yarattığı şeydir. Ve o da Rahmânî oNefes'ten “he” olarak taşan akl-ı evveldir. Bundan dolayı da nefes “he” şeklinde çıkar. Ve o “he”nin halkası, zamir gibi, aslına işaret eder. Şüphesiz ki o da Allah'a döner. Çünkü o zamir Allah'a tayin edilmiştir, başkasına değil. Döneceği başka bir asıl da yoktur. Cisimler yaratıldıktan sonra da böyledir. Çünkü hakikatler ve mahiyetlerin cisim olarak çoğalması, hakikatlerin hakikatinin birliği ile çelişmeyen ilâhî isimler gerektirir. Asıl ve öz birdir, şekiller çeşitlidir. [93a] Tevhidin gerektirdiği şey fazlalıklardan kurtulmaktır.

“O'ndan başka ilah yoktur” veya “O, doğrulanmaktan ve yanlışlanmaktan soyutlanmıştır” dediğimizde, “O” zamiri Allah'a döner. Çünkü “O” doğrulanmaktan ve yanlışlanmaktan soyut olarak bu ikisinin özüdür. Söylediğimiz bu iki cümle arasında tevhidi ispat etme konusunda aynıdır. Şüpheciler ve hayal kuranlar dışında o zamirin Allah Teâlâ'dan başkasına dönmesine ihtimal veren yoktur. Bizim fikrimiz ise vehim ve hayal ehli ile bir değildir. Bilâkis tevhid ehli ve şühûd erbâbı ile aynıdır. Çünkü sûfler vehim ve hayal ehlinin hastalıklı düşüncelerinden arınmıştır.

Sûfler tek başlarına kaldıklarında, toplandıklarında veya halka olduklarında en çok zikrettikleri kelime “Hû, Hû” olur. Çünkü kelime duyulardan ve şehadet âleminden sıyrıldığında gayb âlemine ve Rahmânî Nefs'e döner. Böylece gayb âleminde bulunan sûfî için gayb âlemi şehâdet âlemi yerine geçer. Bu durumda “Hû, Hû” kelimesi, “Allah, Allah”, “Ente, Ente” ve “Ene, Ene” kelimeleri, zikri edâ etmede eşit hâle gelir.

Şüphesiz ki sûfler birbirinden meskenlerine ve durumlarına göre değişiklik gösterir. Bu yüzden bazıları yüceliği ve bazıları da diğerlerini seçmiştir. “Her bir insan meşrebine göre bilir.” Eğer bu konuda sabitsen anlarsın ki ilk mim, döngüselidir. Çünkü o zikrettiğimiz sırlara giden bir yoldur.

Daha sonra “Hâ” harfine geçersin. Çünkü Allah Teâlâ, evvel akıldan sonra küll'i nefsi yarattı ki o da levh-i mahfûzdur. Levh-i mahfûz, kaynağı olan ve bir sebebe bağlı yaratılan ilk varlıktır. O sebep ve kaynak ta akl-ı evveldir. Levh-i mahfûz, akl-ı evvele göre ikincildir ve bir şubedir. Ve ikincil şube aksi düşünülmezsizin asıl olan ilkine işaret eder. Bu sebepten Hz. Peygamber şöyle demiştir: “Kendini bilen Rabbini bilir.” Hak

Teâlâ gerçekte hiçbir şeyin sebebi değildir. Çünkü o evvelkilerin evvelidir. Herhangi bir şeyi işaret etmekten münezzehtir. Bunu bil ve buna göre davran.

Hâ harfinin ortaya çıkması akıl ile kendisinde arşın şekli bulunan cism-i küllîyi ortalayan levh-i mahfuzdur. Cism-i küllî ise arş şeklindeki ikinci mimdir. Çünkü o arş mim gibi yuvarlak olan bir âlemdir. Ve vecd ile dönen sûfiler dahil tüm döngüler şeklen bu âlemde sona erer. [93b] Sonrasında ise mânen ruhlar âlemine olan dışında bir dönüş kalmaz. Onun da ardından ne hareket ve sükûnet, ne ğayb ve şehadet, ne nisbet ve izâfet kalır. İsm-i Şerîf'in sonundaki dâl harfine gelince; yedi tabakaya işaret eder. Ve onlar da aslında dâl şeklindedir. Çünkü gökler, kendisi için yeraltının merkezi denilen âlemi kubbe şeklinde kapatır. Onun zirvesi ruhlar âlemi, orta tabakası arş-ı âlâ, en alt kısmı ise yedi kat semâdır. Ve bunun ötesinde âlem, halka ve yumurta gibidir.

Her kim Muhammed isminin şeklini ve anlamını kavrarsa, o kimse dünyada Muhammed'in sûreti üzere Allah'ın halifesi olur. Ve onun ismi övülmüş olur. Çünkü o Muhammed'in sûretlerinden bir sûrettir. Şüphe yok ki Muhammedî sûret ancak "övülmüş" diye isimlendirilir. Kim de Muhammed ismini kavramaktan cahil kalırsa ve onu inkâr ederse o da övülmüş değil kınanmış olur. Çünkü övgü ancak övülmüş kimseyedir, kınanmış kimse için değil. İşte böyle bu konu da mübarek seher vaktinde açığa kavuştu Allah'a hamdolsun. Bu bir özettir. Ayrıntısına güç yetmemiştir.]

Nazm:

[14'lü Hece vezni]

1. Seyr ide ide geldüm bu ' âlem-i şühûda
İrdüm şehâdet içre ğaybdan bir vücûda
2. Hüsni şifâ-ı Aḫmed itdi tecellî ' arş-a
Bu vech ile yüzini pâyîne kıldı sûda

3. Zāti eḥaddür anuñ meyminden oldı imkân
İtlâka baḡ gözüñ aç düşme saḡın kıyūda
4. Bu ‘ arşı vü ferşi kıldı āyīne-i cemāli
Bir māhdur görünür gūyā ki ‘ aksi şuda
5. Bir isme mālīk olmış çār ümmühāt içinde
Vālid gibi olupdur gerçi bu feyz ü cūda
6. Yā Aḥmed ü Muḥammed Ḥaḡḡī’ya bir nazār kııl
Düşdi ḡapuñda āḡir yüz yirde ol sücūda

[ŞER‘]

Ḳālellāhu Ta‘ ālā: “Fe māzā ba‘ de’l-Ḥaḡḡī ille’ḡ-ḡalāl.”¹⁴⁸ Ya‘ nī ḡaḡ Ḳur‘ān’la ve sūnnet ile şābit olan şer‘ dūr.

Pes, şer‘ üñ [94a] ḡāricinde olan umūruñ cümlesi ḡalāldür. Ve her kimüñ yedinde ki mīzān-ı şer‘ yoḡdur; bey‘ ü şirāda bulunub elde kilo terāzūsı olmayan gibidür. Binā’en ‘alā hāzā şer‘-i Nebevī’si olmayan kimse ne iş ḡıtsa gerekdür. Belki ḡıtduḡı ḡalāldür; egerçi ki kendine ḡaḡ şūretinde görünür. Zīrā ḡaḡ bāḡıl ve bāḡıl ḡaḡ şūretinde görünmek vardur. Nitekim du‘ā-i Nebevī’de gelür: “Allāhümme erinā’l-ḡaḡḡa ḡaḡḡan verzuḡnā ittībā‘ahū ve erinā’l-bāḡıla bāḡılan verzuḡnā ictinābehū.”¹⁴⁹ Ya‘ nī bize bāḡılı ḡaḡ ve ḡaḡḡı bāḡıl şūretinde ḡösterme ve istidrāca düşürüb vehm ü ḡayāl yüzinden tecellī itme. Belki ḡaḡ ve bāḡıl fī nefsi’l-emr ne ise ol şūretde irā’et eyle. Tā ki ḡaḡḡa

¹⁴⁸ “Gerçeḡin dıřında sapkınlıktan bařka ne olabilir ki?” Yūnus 32

¹⁴⁹ Rivayeti, me’sūr bir dua-i Nebī olarak bulamadık. Ama selevin yapageldiḡi ve övdüḡü bir duadır. Bkz. Ebu Hafs Ömer bin Ahmed, *Şerhu Mezāhibi Ehli’s-Sūnne*, (thk. Âdil bin Muhammed), C.1, Cidde; Medresetü Kurtuba, 1995, s.36

ittibā^c ve bāṭıldan ictināb¹⁵⁰ idelüm. Bu ḥod ma^c lümdür ki Rasūlullāh -ṣallallāhu ^c aleyhi ve sellem- bu ma^c nāyı kendi için dimedi. Belki insānı irşād için buyurdu. Zīrā kendi Qur[']ān[']uñ zevāhir ve bevāṭınına vāḳıf idi. Ve müştebih ve mücmel olan mevāzı^c ve ma^c āniyi lisān-ı Cibrīl[']den telakḳuf iderdi. Veya Ḥaḳ[']dan bizzat ta^c rīf gelürdi. Ve ümmetini daḥi gerçi muḥacce-i beyzā üzerine terk eyledi ki ^c aḳl-ı kāmili olana cāddeden inḥirāf ve istiḳāmetden zeyḡ ve ṭarīḳden ḍalāl yoḡdur. Velākin bu^c d-ı zamān ḥasebiyle ehl-i ehvā ve bida^c çoḡalub her fırḳa kendi hevāsı üzerine kitāb ve sünnetden delil ibrāz eyledi. Ma^c a hāzā fi nefsi[']l-emr ol delilüñ müdde^c āya müsā^c adesi yoḡ idi. Belki anda muşādeme-i şer^c veya ḥarḳ-ı icmā var idi. Meşelā Ḥazret-i ^c Alī[']ye - kerremallāhu vecheh- Allāh ıtlāk itdikleri ve Ebū Ṭālib imānla gitdi didikleri gibi. Ma^c a hāzā bu maḳūleler umūr-ı zāhiredendür ki ^c aḳl-ı mühezzebi olan anuñ buṭlānını idrāk eyler. [94b] Söz müştebih olan māddelededür ki ṭarafeyne ihtimāli vardır. Çünkü temyīze ^c aḳl-ı ḳāşıruñ ḳudreti yoḡdur. Lā-cerem bu emr-i azimde bir mümeyyiz lāzımdur ki anuñla miyān-ı ḥaḳ ve bāṭıl ve sünnet ve bid^c at ḳazā ve fayşal bula. Ve bu mümeyyiz zāhiri şer^c le ve bāṭını ḥaḳāiḳ ile ma^c mūr olan kimsedür ki te[']yīd¹⁵¹ sebebiyle ilḥāmında ve ḳavlinde ve fi^c linde işābet ider. Buradandur ki “ Ve yuḥarrimu ^c aleyhimü[']l-ḥabāise¹⁵² āyetinde vāḳı^c olan lāfız, ḥabışüñ ıtlāk olındığı mevāddüñ ma^c rifetini ehl-i mūr[']et ve aḳlāḳa ḥavāle ḳıldılar. Zīrā ehl-i tezkiye olmayanlara nazar olunursa ekşeri ḥabışini istiḳābe iderler. Ve ḥall ü ibāḥatına fetvā virirler. Ve bizüm aşrımızda niceler şer^c budur diyu taḡyīr-i şer^c eylediler. Zīrā başiretleri yoḡdur. Belki ^c aḳl-ı mücerred ile ^c amel iderler. Ma^c a hāzā eger ^c aḳl kifāyet idüb min külli[']l-vücūh ḥayr u şerri temyīze ḳādir olaydı, şer^c vaz^c olunmazdı.

Pes, gāh olur ki ^c aḳl şer^c den ḥāric iş ṭutar ve ḥaḳḳı idrākden āña ^c ıḳāl¹⁵³ gibi olur. Ve bāṭın-ı şer^c de nice aḥvāl vardır ki ehl-i zāhir āña ıṭṭılā^c dan ^c ācizdür. Ve bu a^c şarda

¹⁵⁰ ictināb : A ictibāb

¹⁵¹ te[']yīd : A te[']yīd-i ilāhī İ2 te[']yīd-i ilāhī

¹⁵² “Onlara pis şeyleri haram kılar.” A[']rāf 157

¹⁵³ ^c ıḳāl : İ2 ^c uḳāl

tarīkate ve ehl-i tarīkate ta'arruz idenlerin ilhādları 'aqla tābi' olduklarıdır. Zīrā Qur'an'a¹⁵⁴ nazm ve ma'nā ve ḥaḳā'ik ya'nī zāhir ve bāḥin ile münzeldür. Bu cihetden bevāḥını inkāra düşen kimse her vech ile Qur'an'a imān getürmüş olmaz; belki küffār-ı şerā'ī ve aḥkām, küffār-ı zevāhir oldukları gibi anlar daḥi küffār-ı bevāḥın ve ḥaḳā'ik olurlar. Ve bu ma'nāya imānları tām olmaz. Ve ehl-i bid'atden olurlar. Zīrā şadr-ı evvelde ḥaḳā'ik ile 'amel iderlerdi. Nitekim kibār-ı aşḥābdan menkūldür; 'Ālī ve İbn Abbās ve Ebū Ḥureyre ve emşāli gibi -raḍiyallāhu 'anhüm.- Sü'āl olunursa ki [95a] vaşf itdügün mümeyyiz ne vech ile temyīz olunur, tā ki eṭvārı mi'yāru'l-'amel ola. Cevāb budur ki bālāda işāret olındığı üzre zāhir-i şer' ile āreste olub ism-i Hādī dā'iresinde ola. Zīrā ism-i Muẓill'de olan memkūrların sū-i ḥālleri zāhirdür. Ya'nī zāhir-i şer' olmayacak kendinden ḥāriḳ-i 'ādāt şādır olsa daḥi i'tibār yokdur.

Pes, kendi sākıt olıcaḳ ḳavl ü fi'li daḥi sākıtdur. Binā'en 'alā hāzā mümeyyiz olmaḡa şāliḥ olmaz ve ol maḳūleleri mümeyyiz naşb itmek lāzım gelse anlar laḥm-i ḥinziri bile istiḥābe ider. Ma'a hāzā ḥabāşet ve ḥurmeti maḳtū'dur. Ve eger ma'ārif-i ilāhiyenün şūretine nazār iderseñ bu a'şārdā ehl-i ḥabāşet olanların ekşerinde bulunur. Velākin taḳvā ve 'amel-i şāliḥ ve sūlūk-i şāḥiḥ üzerine mebnī olmayan ma'ārif-i ma'ārif-i şeyḫāniyyedür dimişlerdür. Zīrā şāḥibi ism-i Muẓill taḥtındadır. Ve imtiḥāna ḳādir olan gözlüye gizli olmaz. Fe'emmā sū-i ḡann ḡalebesinden nāşī ekşer-i 'ulemāda sū-i 'aḳīde vardır. Ve bu cihetden sāde dillerün daḥi ḫāḫret-i aşliyyelerinden¹⁵⁵ telvīş itmişlerdür. Ve ḥaḳ dimişlerdür ki memrūr'ul-mizāc olan lezzet-i 'asel bulmaz ve zarīr olan ḫurşīdi görmez ve ḫuffāş-meşreb nūrdan firār ider.

Gel imdi ma'ārif-i ḥaḳḳāniyye ile müteḫallī olagör ki bu ma'ārifün erbābı ḫurmet-i şer' i hetk itmezler. Ve kendilerine taşarruf i'tā olınsa daḥi ḳabūl eylemezler. Ve belki 'an-aşl bī-taşarruflardur. Zīrā ma'ārifet-i ḥaḳḳiyye anları taşarrufdan men' ider. Senün

¹⁵⁴ Qur'an'a : A Qur'an İ2 Qur'an

¹⁵⁵ aşliyyelerinden : İ2 aşliyyelerine

elüñe bu maḳûle bahâne girse n'eylerdüñ? Şimdi ḥod aña ḳudretüñ yogiken dürlü ḥileler ile taḥşil-i dünyāya [95b] ḳalışursın ve devr-i ebvāb idersin. Ve devr itdügüñ yerlerde tek oturmayub tāhir dilleri ṭa' n u teşnī' ile bir ḳat daḥi mülevveş olursın. Ma' a ḥāzā mesāvī ḥarāmdur dirsın. Arapça Beyit:

Sevfe terā izā incelā'l-ğubār

E ferasun taḥteke em ḥımār

Nazm:

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

1. 'İlm bir gevherdür anuñ nūr olupdur māyesi
Bir güher kim māyesi nūr ola olmaz sāyesi
2. Sāye-cū iseñ eger ḳalduñ güneşten bī-naşib
Vāy aña kim ma' rifetden sāye ola pāyesi
3. Sāyeden maḳşūd olan keşf ü kerāmet oldı bil
Kim taşarrufdur cihānda cāhilüñ sermāyesi
4. Ḳalma feyz-i zāhire ser-çeşmeye reh-yāb ol
Zāhirüñ bāındur ey ṭıfl-ı ṭarīḳat dāyesi
5. Ḥaḳḳıyā ḥaḳdan 'udül eyler mi ehl-i Ḥaḳ olan
Muşḥaf-ı Ḥaḳḳ'ı tutar her demde dest ü ayası

[ALLAH'IN RAHMETİ MUHSİNLERE YAKINDIR]

ورد قوله تعالى ان رحمت الله قريب من المحسنين هذا قرب اما قرب اعتبارى و اما قرب حقيقى الاول فلان المتمنى قريب و ابن كان بعيدا فان كل ات قريب اذ لا زمان بالنسبة الى الله تعالى فان تعينه انما هو باعتبار تعين المتحيز فى الزمان فان الظرف اما زمان او مكان و المظروف متحيز فى كل منهما و متمكن و ذلك الزمان غير قار لانه يحدث بحدوث دور الفلك فكلما دار الفلك حدث الزمان ساعة و يوما و اسبوعا و شهرا و سنة و دهرا و اصل الكل الان الغير المنقسم اذ هو الذى تقدره الزمان كما تقدر اليوم و الليلة باربع و عشرين ساعة و الساعة تتفصل الى الدرج و الى الدقائق و هى الى الثوانى و هى الى الثوانى حتى الى الان و الدقيقة جزء من ثائين جزء من الدرجة كما ان الدرجة جزء من ستين جزءا الساعة و الثانية جزء من ثلثين جزءا من [٩٦a] الدقيقة و الثالثة جزء من الثلثين جزءا من الثانية و الان جزء من ثلثين جزءا من الثالثة فهو الى الان بمنزلة النقطة من الخط لا يحتمل القسمة اصلا لعدم تركيبه و يفسر بالزمان الحاضر و هو اقصر الزمان و لا ينقسم الا فى الوهم و الله هو الدهر اى مبداء الزمان كما انه مبداء المكان و كما انه مبداء الكائنات حيث تجلى بالاسم النور فظهر العقل الاول فهو اول المخلوقات ثم خلق العرش فدار فظهر منه المكان و من دوره الزمان فليس للعقول زمان و انما هو للنفوس و اول النفوس ملئكة السماوات فالمهيمية ليست من النفوس و اخرها النفوس البشرية فظهر ان الزمان نسبة عدمية لا وجوده الا بدور الفلك و لسرعة الدور يصير البعيد قريبا فكم من سنة نزلت الى شهر و كم من شهر نزل الى اسبوع و كم من اسبوع نزل الى يوم م كم من يوم نزل الى ساعة و كم من ساعة نزلت الى الانة المطلوبة و مرور الاوقات و الانفاس ينفذ الاعمار و ينقضى الاجل و يرجع وقت الوفاة الى وقت الولادة كان لم يكن بينهما وقت اصلا فاعتبر ولا تغفل فكما ان الريح على الهبوب و الماء على الجريان لاثبات لهما و لا قرار فذا عمر الانسان و اما الثانى وهو القرب الحقيقى فلان القرب فى حكم المعية كما فى قوله تعالى ان مع العسر يسرا وقد اسلفناه فالمتمنى على المفعول مع المتمنى على الفاعل و ان كان يحسبه بعيدا منه و انما الانتظار الى الظهور فله وقت مخصوص لا يرفع ما تمناه رأسا الا عنده كما قالوا الامور فانما ينظر الى المعية و لا ينتظر الى الومان فانه معدوم اعتبارى كما مر و منه يرف سر قولهم بالتركى رائلر حاضره قلمش دعايبى [٩٦b] يعنى ان من كان ابن الوقت فهو يتبع الوقت و لا يتجاوز الى الماضى و الاستقبال اذا الماضى لا يحضر و المتأخر لا يتقدم فظهر من هذا التقرير سر قوله من المحسنين حيث لم يقل من المؤمنين فان كل مؤمن ليس من شأنه الانسان و هو المشاهدة بعين البصيرة لا بالبصر و عين العقل اذ لا اعتبار للعقل الا ان يكون مهذبا من الوهم و الخيال و هو العقل القدسي قال فى الفكوك لاحسان عبارة عن استحضار الحق على نحو ما وصف نفسه به فى كتبه و على السنة رسله دون مزج ذلك بشيء من التاويلات السخفية بمجرد الاستبعاد و قصور ادراك العقل النظرى عن فهم مراد الله تعالى من اخباراته و جنوحا الى الاقيسة و توهم التشبيه و الاشتراك فى الصفات انتهى و هذا اصل عظيم فى الاعتقاد عدل عنه اكثر العلماء فويل لهم و لمن قلدهم ثم ان الوجه فى اطلاق الاحسان على المشاهدة ان الله تعالى وصف نفسه بانه على ككل شيء شهيد فبشهوده حفظه من الهلاك و هو احسانه اليه و كلما ترقى العبد من حال الى حال فهو من احسان الله اليه اذ هو الذى نقله اليه ولهذا سمي الانعام احسانا فانه لا ينعم عليك بالقصد الا من يعلمك و من كان علمه عين رؤيته فهو محسن على الدوام فانه يراك على على الدوام لانه يعلمك دائما و الحاصل ان علم الله هو رؤيته لا غايب عنه ازلا و ابد بل كل شيء مشهود له ازلا و ابد و اما العبد فاول امره العلم ثم الرؤية فمن عبد الله

بمجرد العلم فقد غاب عنه و من عبده و هو يراه و ادناه ان يرى انه يراه فقد عبده حقا بحق و احسن فى عبادته فاعلم ذلك فان المرتضى كرم الله وجهه قال لا اعبد ربا لم اره فاراد بالرؤية ما كان بالبصيرة لا ما كان بالبصر فان الله ليس بمحسوس ابدا و انما المحسوس ايات توحيده و كل تلك الايات قائمة [97a] بالاسماء و الصفات و مرآة لها فمن شاهدها فانما يشاهدها من المرآة لا غير و من هذا قالوا ان الذات محتجبة بالصفلت و هى بالافعال و الشؤون

[Allah Teâlâ'nın şu ayeti vârid oldu: "Allah'ın rahmeti muhsinlere yakındır." Bu yakınlık ya itibârî yakınlık ya da hakikî yakınlıktır. Birincisine göre yakın olması istenilen kimse uzak da olsa yakındır. Çünkü Allah Teâlâ'ya göre zaman olmadığından gelecekteki her şey yakındır. O; zamanı, zamanın kendi içerisindeki önceden kararı verilmiş durumlar itibarıyla tayin eder. Zarf; zaman ya da mekandır. Bu ikisinin içerdiği mazrûf ise önceden kararı verilmiş olandır ve sabittir.

Zaman ise sabit değildir. Çünkü zaman gökcisimlerinin dönüşüyle oluşur. Gökcisimlerinin her dönüşü zamanı; saati, günü, haftayı, ayı, yılı, bir asrı ve kendisiyle zamanın takdir edildiği tüm bölünemeyecek "an"ların aslını ortaya çıkarır. Gece ve gündüzün yirmi dört saatle takdir edildiği gibi.

Saat de derecelere ayrılır. Derece dakikalara ayrılır ve dakika saniyelere ayrılır. O da sadiselere ayrılır ta ki "an"a kadar. Ve dakika derecenin altmışta biridir. Ayrıca derece de saatin altmışta biridir. Ve saniyede dakikanın altmışta biridir. [96a] Ve salise de saniyenin altmışta biridir. Ve an da salisenin altmışta biridir ve o da özü itibarı ile bileşikleri olmadığından dolayı parçalanması mümkün olmayan, çizgideki bir nokta gibidir. Bu "an" ancak hayal gücü dışında kısımlara ayrılamayan en küçük zaman birimi olan şimdiki zamandır. Allah Teâlâ ezeli ve ebedidir yani zamanın başlangıcıdır; mekânın ve kâinatın başlangıcı olduğu gibi. Öyle ki Nûr ismiyle tecelli etti ve böylece ilk akıl ortaya çıktı. O yaratılmışların ilkidir. Sonra Allah arşı yarattı. Arş da devretmeye başladı. Arştan mekân ortaya çıktı ve mekânın kurulduğu hal üzere işlemeye başlamasıyla zaman ortaya çıktı. Böylece olunca da akıllar için zaman yoktur. Zaman ancak nefisler içindir. Nefislerin başı gökteki meleklerdir. Ve akli başından uçmuş kimse nefislerden değildir. Nefislerin sonu da beşerî nefistir. Zamanın ortaya çıkması yokluğa nispetlidir. Vücudu yoktur. Ancak feleklerin dönmesi ve uzağı yakın eden dönüşün hızıyla ortaya çıkar.

Nice bir sene bir aya, nice bir ay bir haftaya, nice bir hafta bir güne, nice bir gün bir saate ve nice bir saat bir “an”a indi! Bu gereklidir. Vakitlerin ve nefislerin geçişi ömürlere nüfuz eder ve ecel gelir ve ölüm vakti doğum vaktine geri döner. Doğumla ölüm arasında gerçekte bir zaman yoktur, dikkatli ol, gafil olma! Ayrıca şüphesiz rüzgârın esmesinin ve suyun akmasının sabit olmadığı gibi insanın ömrü de sabit değildir.

İkincisine gelince; hakikî yakınlıktır. O eş zamanlı yakınlıktır. Tıpkı Allah’ın şu sözünde olduğu gibi: “Her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır.” Yukarıda bahsetmiştik, ondan uzak hissedilse de nesneden istenen şey, öznenen istenen şey ile beraberdir. Onun ortaya çıkmasını beklemek için özel bir vakit vardır. İstenilen şey hemen ortaya çıkmaz, ortaya çıkma zamanının bilgisi ancak Allah katındadır. “Her işin bir zamanı vardır” derler. Kim “Muhsin” olursa işlerin hakikatlerini görür böyle olunca da o işin olacağı zamana bakmaz onunla beraber olan kolaylığa bakar. Şüphesiz ki o itibârî olarak yoktur. Daha önce bahsettiğimiz gibi. Buradan Türklerin şu sözlerinin sırrı anlaşılır: “Erenler hâzıra kılmış duâyı.” [96b]

Yani, her kim vaktin oğlu olursa O vakte uyar, geçmişe ve geleceğe takılmaz. Çünkü mazi, şu ana gelmez, geciken de öne gelmez. Bu açıklamadan Allah Teâlâ’nın “muhsinler” ifadesindeki sırrı ortaya çıktı. Öyle ki Allah Teâlâ bu sözü “müminler” olarak söylemedi. Çünkü her bir mümin, muhsinin karakterinden değildir. İnsan, gözle ve akıl gözüyle değil basîret gözüyle görür. Çünkü; şüphelerden ve vehimden arındırılmış akıl hariç akla itibar edilmez. Bu akıl da kutsî akıldır.

Fukuk'ta şöyle denmiştir: "İhsân; Allah Teâlâ'nın muradını mesajlarından anlama konusunda nazarî aklın idrak eksikliklerinden; kalbi katılasmaya, teşbih zannına ve sıfatlara ortak olmaya meyli olan, imkansızlıktan soyutlanan saçma tevillerden bir şey karışmaksızın, kendisini kitaplarında ve resullerin sünnetinde nitelediği gibi, hakka çağırmaktan ibarettir."

Bu itikatta güçlü bir temeldir. Alimlerin çoğu ihsânı bıraktı. Onlara ve onları taklit edenlere yazıklar olsun! Sonra ihsânın görülmeye başlamasının yolu şu oldu; Allah Teâlâ, kendisini her şeye şahit olarak niteledi. O'nun bu tanıklığı insanı helâk olmaktan korudu. Bu da Allah'ın ona ihsânıdır. Kul bir hâlden diğer bir hâle her yükseldiğinde, onu Allah naklettiği için bu da Allah'ın ona olan ihsânındandır. Bu yüzden Allah, nimetleri "ihsân" diye isimlendirdi. O sana, kasıtlı olarak ancak O'nun seni bilmesiyle nimet verir. Kim ki Allah'ı aynı görüyormuş gibi bilirse o her vakit muhsindir, devamlı olarak bereket verendir. Çünkü O seni daima bilir. Velhâsıl, Allah'ın ilmi, onun görmesidir. Çünkü ezeli ve ebedî olarak hiçbir şey O'ndan gizli kalmaz. Aksine her şey ona ezeli ve ebedî olarak görünür. Kula gelince onun ilk işi bilmek sonra ru'yetidir. Kim ki ilimden soyutlanmış olarak Allah'ın kulu olursa o Allah'ı kaybetmiştir. Kim ki Allah'a hak üzere ibadetlerinde en iyisi olarak kul olursa şüphesiz ki Allah onu görüyor. O onu görür, görmek için ona yaklaşır, o da O'nu görür. Bunu bil! Murtazâ -kerremallahu vecheh- şöyle dedi: "Görmediğim bir rabbe tapmam." Gözdeki görmeyle değil basîret gözüyle O'nun ru'yetini görmeyi istedi. Şüphesiz Allah asla duyularla algılanabilir değildir. Duyularla algılanan, onu birleyen âyetlerdir. Bütün bu âyetler [97a] isimlerle ve sıfatlarla mevcuttur ve onlara aynadır. Kim isimlere ve sıfatlara tanık olursa, başkasıyla değil, ancak aynadan tanık olmuştur. Bundan dolayı şöyle dediler: "Muhakkak ki Allah'ın zâtı sıfatlarla gizlenmiştir. O sıfatlar da Allah'ın fiilleri ve durumlarıdır."]

Nazm:

[Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Yâ İlâhî baħr-i feyzüñden¹⁵⁶ meded
Eylegil ihsânuñı çün cüy-ı med¹⁵⁷
2. Raħmetüñ miħrâbdur ehl-i dile
Cân u tende ğayrı yoħdur müstened

¹⁵⁶ feyzüñden : A feyzüñdür

¹⁵⁷ med : A meded

3. Nūr-ı zātuñ oldı eşyāyı muhīt
 Kaldı ol nūr içre ‘älemler ebed
4. Virmeseñ şems-i tecelliden nişān
 Nice eylerdi seni diller raşad
5. Geldi Hū’dan gitdi Hū’ya bu vücūd
 Ger kabūl ola bu eşnāda yā rad
6. Haqqıyā tecrīd tevḥīd ehli ol
 Ṭā ferīd ide seni Ferd ü Eḥad

[MÜSÂFERET VE SEYÂḤAT]

Fi'l-ḥadıs; “Sāfirū teşihḥū ve tügnamū ve yürvā ve türzaḳū”¹⁵⁸ Ya‘nī müsāferet ve seyāḥatde ḥareket-i bedenle şihḥat-i zāhire ve ‘ibret-i dil ile ‘āfiyet-i bāṭına vardur. Ve efvāh-ı meşāyiḥ ve ‘ulemādan aḥz olunan ma‘ārif ve ḥaḳā’iḳ ‘ayn-ı ḡanīmet ve rızıḳdur. Ve bir daḡi budur ki sefer-i bāṭında ḳalbūñ emrāzdan şihḥati ḥāşıl olur. Ve emrāzdan murād aḥlāḳ-ı rediyye ve evşāf-ı dīniyyedür. Zīrā riyāzet ve mücāhede taḥşīn-i aḥlāḳ ider. Ve bir isimden bir isme intikālde ḥaḳā’iḳ-i esmādan ḡanīmet vücūda gelür ki ḡidā-yı rūḥdur.

Pes, hevā ve ‘ışḳ ve feyz-i dil, hevā ve āb-ı şūrī gibidür ki insān āb u hevā-i tebdille şihḥat-i beden ḥāşıl oldıḡı gibi teceddüd-i feyz-i ilāhī ve şevḳ-i dil ile şihḥat-i cān vücūda gelür. Nazār eyle ki bād-ı vezān olmadıkça giyāh ve evrāḳ cünbişe¹⁵⁹

¹⁵⁸Ebu Bekir Abdürrezzak es-San’ānī, *Musannef Abdürrezzak*, (thk. Habībü’r-Rahman el-A’zamī), Beyrut: el-Meclisü’l-İlmī, 1982, C.5, s.169

¹⁵⁹cünbişe : A cünbüşe

gelmez ve aşılandan feyz-i bārān vücūd bulmadıkca ter ü tāze olmaz, belki hasta gibi şararup kalur. Ve ‘ālem-i āfākuñ hāli ne ise enfüs daḡi aña göredür. Zīrā enfüs āfākuñ muhtaşarıdır. Ve veledde sırr-ı peder vardır. [97b] Ve Kūr’an’da gelür; “Ve ce‘alnā mine’l-mā’i külle şey’in ḡayy.”¹⁶⁰ Ya‘nī bundan aḡz olunur ki cemī‘-i eşyā ḡayydür. Gerek zinde şüretinde olsun ve gerek meyyit; ‘avāmm-ı ‘ulemānuñ cemād didikleri gibi.

Ve feyz-i mā iki vech iledür. Biri feyz-i şūrīdür ki ve “Kāne ‘arşühü ‘ale’l-mā.”¹⁶¹ aña nāzırdur. Daḡv-i arzda cerz vāḡi‘ olup deryā-yı muḡiṭ medd olunmuşdur. Ve bu şu aşlında ‘azb idi. Şoñra li-ecli’l-maşlaḡa mürr u māliḡ oldı. Ve Şaḡratüllāḡ altından nübü‘ idüb aḡtār-ı arza cereyān iden miyāhuñ aşı muḡiṭ-i mezḡürdur. Egerçi ‘arş-ı a‘lādan şehāba ve andan vech-i arza nüzül iden şularuñ daḡi imdādı vardır.

Fıkr eyle ki bir şu ne vech ile acı ve ne vech ile tatlı olur. ‘İlm gibi ki nāfi‘ ve ḡayr-i nāfi‘ i müştēmildür. Ve sidre gibi ki ṡaraf-ı a‘lāsı na‘īm ve esfeli zaḡḡūmdur. Ve bir nev‘ āb daḡi vardır ki her nev‘ ḡayvānuñ kendine münāsib olan nuṡfesidür. Zīrā aşı-ı ‘ālem āb üzre olicaḡ ‘anāşırdan maḡlūḡ olan eşyā daḡi ābı müştēmil olub me’kūlāt u meşrübātından daḡi zāhrında menī idā‘ olındı. Ve kendi bedeni aşılta ābdan oldıḡı gibi kendinden tevellüd iden evlādı daḡi ābdan maḡlūḡ olub ‘anāşır i‘tibārı ile aşlına rücū‘ itdi ki ābdur. Ve ābuñ ta‘ayyünātuñ iḡtilāfından ḡāşıl olan tenevvü‘i vaḡdet-i aşılyyesine māni‘ olmadı.

El-ḡāşıl şudan¹⁶² ḡāşıl oldı; egerçi biri birinüñ şüretinde degüldür. Zīrā biri birinüñ şüreti üzerine olsa netice virmez; belki ta‘ayyün ile tekeyyüfe muḡtācdur. Ve eşyānuñ televvün ve tenevvü‘i vüs‘at-i tecellīye dā’irdür. Pes, iki şaḡş bir şüretde olmaḡ vüs‘at-i mezḡüreye münāfidür. “Vallāḡü vāsi‘ un ‘alīm.”¹⁶³

¹⁶⁰ “Her canlıyı sudan yarattık.” Enbiya 30

¹⁶¹ “Arşı, su üzerinde iken...” Hūd 7

¹⁶² şudan : İ2 şudan şu

¹⁶³ “...Allah’ın hazinesi geniştir, her şeyi bilmektedir.” Nūr 32

Ve biri dağı [98a] feyz-i ma‘nevîdür ki “Şümme raşşe ‘aleyhim min nûrihi.”¹⁶⁴ aña dâldür. Ve feyz-i aqdes ve feyz-i muqaddes didikleri dağı qarîne-i celiyyedür.

Pes, feyz-i İlâhî ibtidâ ‘aql-ı evvele cārî olub andan sâ’ir ‘uqûl ve nüfûs ve ecrâm ve ecsâma sereyân itdi ki aña rûh-i zâtî dirler. Ya‘nî cemî‘-i eşyânun beğası feyz-i âba mevķûf oldığı gibi hayâtı dağı rûh-i zâtîye menûtdur. Ve bu rûh-i zâtî eķvârûn tebeddüli ile mütebeddil ve ma‘dûm olmaz. Zîrâ Allâh Ta‘âlâ ‘ağasını istirdâd itmez. Ve illâ buhl lâzım gelür. Ta‘âlâ’llâhü ‘an zâlik, bu cihetdendür ki âhîretde na‘îm ve caħîme istihķâkı olmayan hayvânât-ı arz ahîretün türâbına münķalib olsalar gerekdür ki türâb dağı haķâ’iķden bir haķîķatdür. Yoħsa bi’l-küllîyye ma‘dûm olmazlar.

Nazar eyle ki Allâh Ta‘âlâ ba‘z-ı haķâ’iķi türâba ve türâbdan maħlûk olan¹⁶⁵ âdemi kendine ircâ‘ eyledi. Bu şûretde cemî‘-i eşyâ Haķķ’a râci‘ olmuş oldı; kimi bi’z-zât ve kimi bi’l-vâsiťa. Zîrâ eşyâ âdeme tâbi‘dür.

Ve âdemün Haķķ’a irtibâtda iki vechi vardur ki biri bi’l-vâsiťadur. Ve aña vech-i ‘âmm dirler. Ve biri bi’z-zâtdur ki aña vech-i hâşş dirler. Ve cümle-i vesâ’iť yine âdemün zuhûrı ve anun mażhariyetinden ötüri tertîb olınmışdur Fe’fhem cidden!

İşte bu takrîrden zâhir oldı ki ‘âlemün bi-cemî‘i’l-eczâ hayât ü beğası feyze menûtdur oldu muţlaķâ. Ve ol feyze nefes-i raħmânî dağı dirler. Bu ma‘nâdan dünyâda mürğânun ve âhîretde insânun nuťfesi riħdur. Zîrâ âb aşında riħ şûretinde olan feyzden hâşıl olmuşdur. Binâ’en ‘alâ hâzâ aşlına rücû‘ ider.

¹⁶⁴ Tirmizî, İman, 18

¹⁶⁵ olan : A olınan

Ve ‘âlem nefesden ‘ibâret olur. Anuñcün Allâh Ta‘âlâ ‘ale’-d-devâm Mütেকellimdür. Ya‘nî nefes-i rahmânî ifâzâ itmekdedür ki “Külle yevmin hüve fi şe’n.”¹⁶⁶ mûcibince nefesden aşlâ [98b] infikâk yoқdur. Zîrâ insâna göre kelâm nefes ile hâşıldur.

Pes, kelâm muttaşıl olsa nefis dağı muttaşıl olur. Ve nefes-i rahmânî muttaşıl olduğı gibi nefes-i insânî dağı muttaşıldur. Zîrâ rûh-ı müdebbirüñ müfâraқati ile nefes münқаtı‘ olmaz. Belki münқаtı‘ olan nefes, nefes-i hayvânîdür. Ve insânuñ her ne¹⁶⁷ tavra münâsib olan vech ile nefes-i nefisi vardır. Bu yüzden Қur‘ân’da gelür; “Fe’l-müdebbirâti emrâ.”¹⁶⁸ Ya‘nî Allâh Ta‘âlâ nüfûs-ı şerîfe-i melekiyye ve insâniyyeyi müdebbirât kıldı. Tedbîr ise nefese mevķûfdur; egerçi ba‘z-ı enfâsuñ ne vech ile olduğı ehlinden ğayrıya mechûldür. Zîrâ ekşer-i nâs hîssi-i hayvânîde қaldıқlarından nefes-i insânî nedür bilmezler. Ve ğâh olur ki nefes-i hayvânî ve nefes-i rahmânî mümtezic olur. Kâmilüñ nefesi gibi ki nefh itse mürde zinde ve seķim şağıh olur. Zîrâ enfûs-i insânî nefes-i rahmânî ile tekeyyüf ider. Ve fi’l-ħaķıķa nefh iden Ħaķķ olur. Zîrâ etvâr-ı ilâhîde kemâl-i insânî ve tavr-ı insânîde kemâl-i ilâhî vücûd bulub ħalvet ü celvet ma‘naları zuhûra gelmiş ve insân Ħaķķ ile Ħaķķ olmuşdur. Ya‘nî insân gidüb Ħaķķalmışdur. Zîrâ insân fi’l-ħaķıķa ma‘dûm u fânî ve Ħaķķ Mevcûd [u] Bâķîdür. Ve kâmilüñ beķası beķâ-i Ħaķķ iledür; yoğsa ibķâ-i Ħaķķ ile degüldür didikleri bu mâ‘nâdur.

Yürî, fehmi ide gör. Ve zevķine iriş. Zîrâ bal dimekle ağız tatlı olmaz. Belki tatmak gerekdür. Velâkin insân bu lezzete irince nice niş-i zenbûrla mecrûh olur ki lütfüñ vesîlesi ķahr ve cemâlüñ vâsiţası celâldür. Fa’lem zâlik!

Nazm:

¹⁶⁶ “O her an yaratma hâlidir.” Rahmân 29

¹⁶⁷ ne : A’da yok İ2’de yok

¹⁶⁸ “Emri uygun yol ve yöntemle yerine getirenlere.” Nâziât 5

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

1. Āh kim bī-derd olan ādem nice dermān diler
Zahmı yok merhem umar hasta degül loḡmān diler
2. Zehr-i ḡahrı kāse kāse içmeyen 'āşık neden
Dest-i lütf-ı Lem-yezel'den şerbet-i ihsān diler
3. Çekmeyince derd-i ḡār-ı fūrḡati¹⁶⁹ bir 'andelīb
Bāḡ-ı vaşl içre nice bŷy-ı gül-i ḡandān diler
4. Sürmeden yüz yirde yüzün 'āşık-ı miskīn yire
Dīdesini ḡılmadan Ceyḡūn yine 'ummān diler
5. Cāhdan¹⁷⁰ bī-rŷn olursa 'āḡıbet zindān çeker
Ḥŷkm-i Sultāndur ne anı Yŷsuf-ı Ken'ān diler
6. Ḥaḡḡıyā da'vā ile olmaz bu kār-ı Ḥaḡḡ ebed
Ḥaḡḡ anuñ da'vāsına zīrā ḡavī bŷrhān diler

[ALĪ BABAMDİR]

رايت مكتوبا على السجادة و انا اصلى ركعتى الوضوء قوله على ابى اى ان المرتضى كرم الله وجهه ابى
من جهة السبب و الارتباط المعنوى و وفور الفيض من جانبه و لا شك انه باب مدينة العلم فكما ان الباب يعد من
المدينة و يقال له بالفارسية دروازه و منه اخذ قولهم المدروزون ملعونون اى الذين يدورون الابواب الجلب المال و
جر الدنيا فكذا ان الولد سر ابيه يعنى فيه ما فيه لانه خرج منه بصورة النطفة الملقاة في الرحم ثم دخل فيه بان يكون

¹⁶⁹ derd-i ḡār-ı fūrḡati : A derd-i fūrḡati

¹⁷⁰ Cāhdan : A Çāhdan

انسانا مشتتلا على حده و حقيقة فليس هناك امر من خارج و قس عليه امر الفيض الملقى في رحم الاستعداد فان المستفيض يظهر في صورة المفيض في المال فيكون عليا و ان كان مثلا لعمد و كذا يكون احمد و ان كان عليا هذا هو حكم الصورة المعنوية كما افاده قوله ان الله خلق ادم على صورته فان المراد بيان ان ادم هو الحق في الصورة المعنوية و ان كان الخلق في الصورة الحسية على ان الصورة ايض حق و حقيقة بالنسبة الى دخولها تحت الوجود و ظهر الحق بصورة كل من اسمى الهادي و المضل فافهم جدا [b 99] اذ لا مجاز عند اهل الحقيقة الا بمعنى محل الجواز من حال الى حال و من اسم الى اسم و بما قررنا ظهر ان الشيخ الاكبر قدس سره صورة مخصوصة في كل بلد من البلاد الاسلامية الجامعة كما اخبر عن نفسه بذلك و هو حق كما ان نفسه الكريمة حق ايض و كذا صورة الواقعة في البلاد فاذا وجدت صورة من صورته في بلد من البلاد فاحكم بانها الشيخ لكن بحسبها لا يحسب الشيخ فانه الختم و لا مثال له كما تحكم ايض بانها على فان الشيخ و عليا اخوان احدهما ظهر في صورة الصحابي و الاخر في صورة التابعي على ان الشيخ ايض صحابي لانه رأى رسول الله صلى الله عليه في الانسلاخ و سمع منه و هي في حكم الرؤية في اليقظة بخلاف النوم و الا لكان اكثر الناس صحابيا و نحن ذائقون من هذا داخلون في المجلس النبوي سامعون منه الحمد لله تعالى و مما سمعته من فيه في اليقظة قوله من تحقق اسمي تحقق اسمه فانظر ما معناه فانه عميق لا يغوص في بحره الا اهل التجلي السرياني و قد ذكرت لك بغض لباب المعرفة ان انت من اهل الذكر و الوجدان ثم انه جاء في الحديث النبوي انه قال لحضرة المرتضى رضى الله عنه يا على انا و انت ابوا هذه الامة فجعل عليا انا نسبيا سوريا للعلويين و الهاشميين و ابا سببيا معنويا للعارفين الواصلين فهما المرادان من لفظ الامة لا كل الامة ان اكثرهم منقطعون عن السلسلة و لذا الاعتداد بامة الدعوة على ان امة الاجابة ايض فرق مختلفة فاهل الاهواء و البدع و الاحاد خارجون فانظر كيف سوي النبي عليه الصلوة و السلام نفسه الكريمة مع نفس علي و لذا جعل قصره في الجنة بحذاء قصره فمن كان من اولاد [a 100] على كان من الاولاد النبوية و كذا من كان من اولاد حضرة الشيخ العربي قدس سره و قد ذكرنا انه و عليا اخوان و عم الرجل صنوابيه فيكون الصنوان من اصل واحد هو شجرة الوجود النبوي و قد شرفني الله ايض بولدية الشيخ فانه نفخ في و جعلني من المستفيضين من انهار معرفة و المفيضين الناس من حوض غلمه و حكمته و ليس الا من اثار السعادة و انوار الهداية ولذا وتبت البارحة كتابا يسمى بحقائق الهداية كان الحقائق شرح الهداية في الفقه و ما سمعت شرحا للهداية مسمى بالحقائق و لكنه اشار بالهداية الى الهداية الخاصة كما اسلفنا في هذا الكتاب و بالحقائق الى ثمراتها من العلوم و المعارف و الحكم و الحقائق فان نفس الهداية امر مجمل كمتن مغلق لا بد لها من شرح تفصيل لاثارها و ثمراتها حتى تتبين اذ النواة لا تعرف الا بظهور الاغصان و الاوراق التي بمنزلة الاسماء و الصفات و لا ريب ان الاسماء و الصفات شرح الذات اذ لو لم يكن هذا الشرح و الايضاح بقي الكنز المخفي في الاجمال و الابهام فاعلم ذلك و الله الملك الاعلام.

[İki rekat vudû namazı kıliyorken seccadenin üzerinde bir yazı gördüm: "Ali babamdır." Yani Murtazâ kerremallahu vecheh manevî bir sebep ve bağ ile feyzinin bolluğu açısından babamdır. Onun ilim şehrinin kapısı olduğuna şüphe yoktur. Yine bu kapı, bizzat şehirden sayılır. Farsçada ona "dervâze" denilir. Onların "el-medrûzûne

mel'ûnûne" sözü de buradan alınmıştır. Yani onlar mal elde etmek ve dünyalık toplamak için kapı kapı dolaşıyorlar.

Çocuk da babasının sırrıdır. Yani birinde olan diğerinde de vardır. Çünkü o rahme atılan bir nutfе şeklinde ondan çıkmıştır. Sonra, tam anlamıyla bir insan olması için ona girmiştir. Burada dışarıdan bir tesir veya ona benzer bir durum yoktur. Rahme atılan su, suyu atanın sûretindedir. Örneğin Ahmet'in Ali'ye benzediği gibi, Ali de Ahmet'e benzer. Bu, Allah Teala'nın "Şüphesiz Allah Adem'i kendi suretinde yaratmıştır." sözünde ifade ettiği gibi manevî bir sûret hükmündedir. Bununla kastedilen, ademin manevî suret üzere Hak olduğunu açıklamaktır. Maddî surette yaratılıp da bir bedene girmesine karşın, aynı şekilde Hak'tır ve gerçektir. Anla ki bu husus, Hakk'ın Hâdî ve Mudill isimlerinin tam bir tezâhürü şeklindedir.

[99b] Hâlden hâle ve isimden isme geçiş evresinde izin verilme durumu hariç, hakikat ehline göre mecaz yoktur. Biz bununla, Şeyh-i Ekber'in -kuddise sirruh- haklı olarak kendisinin haber verdiği surette tüm İslam beldelerinin her birinde özel bir görünümü olduğunu kabul ederiz. Ve bu beldelerde var olan sureti de haktır. Sen ülkelerden birinde onun suretlerden birisine rastladığında, onun Şeyh olduğuna hükmet! Ama surete bakarak şeyhi bundan ibâret sanma! Çünkü o şeyhlerin sonuncusudur, Ali -kerremallâhu vecheh-in benzersiz olduğunu kabul ettiğin gibi onun da benzeri yoktur. Muhakkak ki Şeyh ve Ali iki kardeştir. Birisi sahâbî görüntüsüyle, diğeri ise tâbîî görüntüsüyle ortaya çıktı. Şu var ki şeyh sahâbî görüntüsüyle de ortaya çıktı. Çünkü o Rasulullah'ı (sav) soyut hâlde gördü ve O'nu işitti. O uykunun aksine yakaza hâlinde bir görme hükmündedir. Şayet insanların çoğu sahâbi olsaydı biz, peygamber meclisine girmenin ve ondan bir şeyler işitmenin zevkinden tatmış olurduk. "Kim ismimi yükseltirse, ismi yükselir." sözünü yakaza hâlinde duyduğumdan dolayı Allah'a hamd olsun.

Bunun ne anlama geldiğine bak! Anlamı o kadar derindir ki tecellî ehli dışında, kimse onun denizine dalamaz. Sana, eğer ki zikir ve vicdan ehline mensupsen, marifetin bazı cevherlerinden bahsettim. Sonra bu hadiste de vardır. Nebi(sav), Hz. Murtazâ -radiyallâhu anh-a şöyle dedi: "Ey Ali! Sen ve ben bu ümmetin babalarıyız." Böylece

Ali'yi Alevîler ve Haşimîler için bir neseb babası, ârifler ve vâsıllar için ise manevî bir baba kıldı. Yâni buradaki ümmet lafzıyla davet ve icabet ümmeti olmak üzere iki grup kastedilmiştir, ümmetin tamamı değil. Çünkü onların çoğu Hz. Peygamber'e icâbet edenler silsilesinden kopuktur. Bu yüzden icabet ümmetine karşılık davet ümmetine güvenilmez. Aynı şekilde hevâ, bidat ve dinden çıkan haricî ehli gibi çeşitli fırkalar vardır. Bak! Nebî -aleyhissalâtu vesselâm-ın kendisini Ali'yle nasıl eşitlediğini görüyor musun? Bunun için cennette Nebî'nin köşkünün karşısında Hz. Ali'ye bir köşk yapılmıştır. Ve kim Ali'nin evlâdındansa [100a] Nebî'nin evlâdındandır. Bu nedenle kim Hz. Şeyh İbn Arabî'nin -kuddise sırruh- evlâdı da aynı şekildedir. Biz Şeyh ve Ali'nin iki kardeş olduğunu zikrettik. Kişinin amcası babasının ikizidir ve ikizler tek bir asıldan olur. O da nebevî varlık ağacıdır.

Muhakkak ki Allah Şeyh'in çocuğu olmakla beni şereflendirdi. O bana üfledi ve beni marifet ırmaklarından içen; ilim ve hikmet havuzundan feyz alan; yalnızca mutluluğun peşinden giden ve hidâyet nuruyla nurlanan kimselerden kıldı. Bunun için dün bana "Hidayetin Hakikatleri" diye isimlendirilen bir kitap getirildi. Sanki hakikatler, fıkihtaki hidayetın şerhi gibi kolaydır. Senin duyduğun, hidâyet için bir şerhtir ve hakikatler olarak isimlendirilmiştir. Ama o, hidayetle özel bir hidayete işaret etmiştir. İlimlerden, marifetlerden ve hikmetlerden alınan faydalara varıncaya değin hakikatleri bu kitapta daha önce ifade ettik. Hidayetin ta kendisi olan hakikatler ise şerh ve detaylarla anlaşılabilen, muğlak bir metin gibi kapalıdır. Yani iyice açıklanıncaya kadar bir sonuç elde edilemez. Çünkü çekirdeğin neyin tohumu olduğu; dallar ve yapraklar ortaya çıkmadan anlaşılacağı gibi isimler ve sıfatlar da iyice açıklanmadan bilinemez. Kuşkusuz isimler ve sıfatlar Zât'ın şerhidir. Çünkü bu şerh ve izah olmasaydı, kapalılık ve belirsizlik içerisinde gizli bir hazine olarak kalırdı. Şunu bil ki, Allah hakkıyla bilendir ve ilimlerin gerçek sahibi O'dur.]

Nazm:

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

1. Silsilem 'ālī vü aşlumdur 'Alī
Hāşimīyem Hāşimīyem Hāşimī
Görinür sırr-ı 'Alī benden celī
Hāşimīyem Hāşimīyem Hāşimī
2. Bu vücūdum oldı bir zerrīn varak
Zāhiri vü bātınidur naqş-ı Hāş
Sūre-i Ahzāb'da āyāta bak
Hāşimīyem Hāşimīyem Hāşimī
3. Feyz-i ābā oldı çün 'ayn-ı Furāt
Perveriş virdi nüfūs-ı tāhirāt
Bu siyādet emrine vardur berāt
Hāşimīyem Hāşimīyem Hāşimī
4. Bir nebī vü bir velīden müctebā
Çār rükn oldı velī Āl-i 'Abā¹⁷¹
Bir yeşil nūra şarındum çün kabā
Hāşimīyem Hāşimīyem Hāşimī
5. Hüsrev-i ma' nā dilerse tāk-ı zer
Güfte-i renginüm itsün zīb-i ser
Rāstem kavlimde [100b] Hāşimī ser-be-ser
Hāşimīyem Hāşimīyem Hāşimī

¹⁷¹ Āl-i 'Abā : A 'Ālī ' Abā

[SULTAN ALLAH'IN GÖLGESİDİR]

ليلة الاربعاء لاح لى ان رسول الله صلى الله عليه و سلم انما قال السلطان ظل الله دون الخليفة ظل الله لان المراد بالجلالة هو الحقيقة الالهية و الخليفة عين هذه الحقيقة لا ظلها و معناه انه مخلوق على الصورة الالهية اصلا و انما يظهر لحقيقية المنبئة عنها الاسماء السبعة و الصفات الكمالية فهو الحق فى صورة الخلق و منه يعرف انه يجوز الاتصاف بصفة الالهية بحسب العبد لا بحسب الله كما يشبر اليه قوله ما وسعنى ارضى و لا سمائى و لكن وسعنى قلب عبدى يعنى وسعه بقدر سعته المحدودة و ما وسعه بقدر سعته الله لانه غير محدودة و لذا طلق الوسعة فى قوله والله واسع فكل من ذاته و صفاته لا نهاية له و هذا القدر الذى وسعه العبد هو الذى سوغ له انه يدعى و يقول انا الحق و نحوه و الادب ان يمسك عنه لما فى ورائه من حق لا يكتنه كنهه و من هنا يتضح سر قوله تعالى فاعلم انه لا اله الا الله يعنى جعل الالهية متعلق العلم لا ما ورائها من الذات المجردة اذ لا يتعلق العلم بها من حيث تجردها عن النسب و الاضافات و ما لا يتعلق العلم به من هذه الحيثية لا يتعلق به الرؤية فاذا لا يظهر العبد بتلك الرتبة اصلا و انما يظهر بمرتبة الالهية الاضافات كما عليه الاقطاب فان القطب مدار العالم فى كل عصر فمن راه فقد راي الحق فانه المظلول اى ذو الظل و هو باطن الظل و لذا صار السلطان السلطان ظلا لانه مظهر الاسم الظاهر و بيده الاحكام و القطب مظلولا لانه باطن الاسم الظاهر ظللانه مظهر الاسم الظاهر و بيده الاحكام و كل القطب مظلولا لانه باطن الاسم الظاهر و بيده الحقائق و الحكم و كل ظاهر فانما يتأثر من الباطن لان الباطن روح الظاهر فخاصية السلطان بيد القطب فى الباطن كما ان ناصية القطب بيد السلطان فى الظاهر و لذا اسنشهد كثبرن من [١٠١a] الانبياء و الاولياء و عذبوا فى الله فظهر ان ديار دار الوجود راس واحدة فى الحقيقة لها شعبتان شعبة الظاهر و شعبة الباطن و لكل من شعبتين عينان و هى العلم و العين فمن لم يبصر بعين العين صار اعمى عن ادراك الحقائق و اق الامر معانية اهل العين و اعتقادهم و مبايعتهم و الا ادى الى انقطاع الرأس اذ لا نصره بدون العين فافهم هذه الاسرار و كن على الاعتبار.

[Çarşamba gecesı Rasulullah (sav) bana göründü ve şöyle buyurdu: "Sultan, Allah'ın gölgesidir." Onun Allah'ın gölgesi olması halifelîğinden önce gelir. Buradaki yücelikten maksat, ilâhî hakikattir. Halife, bu hakikatin gözüdür, onun gölgesi değildir. Bunun anlamı, yedi isimden ve kâmil sıfatlardan ilâhî hakikatlerin sûreti üzere yaratılmış olmasıdır. O halk sûretinde haktır. Ve bu noktadan hareketle bilinir ki onun; Allah'a göre değil, kul oluşuna göre ilahî sıfatlarla nitelenmesi uygun düşer. Bir hadis-i kutsîde bu hususa şöyle işaret edilmiştir: "Ben yerlere ve göklere sığmadım, ancak kulumun kalbine sığdım." Kulun kalbinin genişliği, sınırlarının kapasitesi ölçüsündedir. Allah'ın genişliği ölçüsünde bir genişliği yoktur. Çünkü O, sınırlı değildir. Bu nedenle hadis-i kutsîde geçen vüs'at kavramı sınırlandırılmamıştır. Allah, zatlarının ve sıfatlarının hepsinde sonsuz ve sınırsızdır. Kulun ise "ben hakkım!" gibi iddialarda

bulunmasına, sahip olduğu kapasitesinin ölçüsüne göre izin verilmiştir. Ama edep; “Hak” kelimesinin arkasında yatan anlamdan sakınmak ve o kelimenin özünü bulandırmamaktır. Buradan da Allah’ın “Bil ki Allah’tan başka ilah yoktur” sözünün sırrı açığa çıkar. Şüphesiz Allah ulûhiyyeti, mücerred Zât’ının ötesinde olanla değil, ilim ile ilintilendirdi. İlim, her türlü eksiklikten ve fazlalıktan münezze olmasına yönüyle Allah’ın Zât’ının ötesinde olan şeylerle ilgili olmadığına, bu görünüşle alakalı olmaması açısından onunla da ilintilendirilemez. Yâni sultanın Allah’ın gölgesi olması, kulluk mertebesinde değil; kutuplarda olduğu gibi ancak kendisine izafe edilen ulûhiyyet mertebesinde görünür. Muhakkak ki kutub, her asırda âlemin merkezidir. Kim onu görse hakkı görmüş gibidir. Çünkü o gölgeliktir. Yani gölge sahibidir. O, gölgenin bătınıdır. Bu nedenle sultan bir gölgedir. Çünkü o, Zâhir isminin mazharıdır; hikmetleri elinde mevcut olmaktadır. Kutub da gölgeliktir. Çünkü o Zâhir isminin bătınıdır; hakikatleri, hikmetleri ve bütün zâhiri elinde bulundurandır. Bu yüzden zâhir bătından etkilenir, çünkü bătın zâhirin ruhudur.

Sultanın perçemi, bătında olan kutbun elindedir. Aynı şekilde kutbun perçemi, zâhirde olan sultanın elindedir. Bu yüzden peygamberlerin ve evliyaların çoğu şehit oldu [101a] ve Allah yolunda acı çektiler. Hakikatte tek başına olan varlık evinden bir keşiş ortaya çıktı. Hakikatin iki kısmı vardır: Zâhir ve bătın. Her iki kısmın da iki gözü vardır: ilim ve göz. Kim gözün gözüyle görmezse, hakikatin idrakinden kör hâle gelir. Göz ehlinin kavramları, itikatları ve anlaşmaları, temelden kopmaya yol açmaması hariç, daha azdır. Çünkü göz olmadan yardım olmaz. Bu sırları anla! Bakış açısına sahip ol.]

Nazm:

[Fâ’ ilâtün / Fâ’ ilâtün / Fâ’ ilâtün / Fâ’ ilün]

1. İsm-i a‘ zâmir görünür ‘âyine-i a‘tâbdan
Nürdür zâhir olan hürşid-i ‘âlem-tâbdan

2. Rāst rüşendür eger var ise mizān-ı naẓar
Kıbleyi teşhīş ider çeşmi olan mihrābdan
3. ‘Aksi görme ābda alma hayāl-i hābda
‘Ayna ir şadı göz et ey yār bama bābdan
4. Didi “lā mevcūde illā hū” bulan tevhīde rāh
Nūş kıldı bezm-i vahdetde şarāb-ı nābdan
5. Hüsrev-i iqlīm-i ma‘ nādur bugün dervīş olan
Var tecerrūd ide gör bu ‘ālem-i esbābdan
6. Şüret-i Hādur baılsa dīde-i Hā ile ger
Hāıyā her kim hālīfe oldu şeyh u şābdan¹⁷²

[ŞEHVET]

ile lī: “Men kāne min ehli’ş-şehvāti keşūra ‘anhü’l-hefevāt.” Şehvet bir nesneyi iltizāz ile irādetdür. Ya‘ nī nefis ki lezzet talebinde ola anuñ hāline şehvet dirler. Ekl ü şürb vesā’ir lezā’iz istemek gibi. Ve hefvat, zeel ma‘ nāsnadır. Ve dīnde zeel-i adem ile zecele teşbīh olınmışdır. Zīrā adem ile zeelde suķūṭ-ı şūrī olduı gibi zeel-i dīnde daı suķūṭ-ı ma‘ nevī vardır. Ve suķūṭuñ gāyeti siccīndür. Ve ehli-i şehvetden keşret-i zellātuñ vechi budur ki şehvet-i hicāb ṭab‘-ı keşīfdür. Ve māhcūb a‘ mā gibidür.

Pes, a‘ mādan hefevāt bisyār vāı‘ olduı gibi macūbdan daı vāı‘ dūr. Belki a‘ mā-yı bāṭın, a‘ mā-yı zāhirden eşeddür. Zīrā a‘ mā-yı zāhiruñ yedinde [101b] ‘aşası

¹⁷² şeyh u şābdan : A şeyh şābdan

vardur ki aña i‘timādla fi’l-cümle maḥfūzdur. A‘mā-yı bāḥinuñ ise delīl ü bürhānı yoḡdur. Ve illā zelev-i dīn vāḡı‘ olmazdı. Ve delīl fi nefsi’l-emr mevcūddur.

Fe’emmā ŧehvet ‘aḡla ḡālib olıcaḡ ‘aḡl daḡı delīli istiḡzār idemez. Ve ŧehvete¹⁷³ maḡlūb olur. Ve ba‘z-ı ḡazā-i mübrem vardur ki ḡükm-i ilāhī anı tenfīz iḡün zevi’l-‘uḡūlden uḡūli selb ider; gerekse aşılda ehl-i ŧehvet olmasun. Ve ḡab‘ı ŧehvetden taḡhīr itmek ibtidā-ı bābdur ki ŧerī‘ate mevḡūfdur. Ve ŧerī‘atde vera‘ odur ki ŧübuhātdan perhīz ide. Ve ḡarīḡatde vera‘ mübāḡāt maḡūlesinden¹⁷⁴ teḡavvīdür¹⁷⁵. Zīrā ikḡār-i mübāḡāt itmek ḡırmān-ı münācāta sebebdür. ḡuḡūŧan ki fi nefsi’l-emr mübāḡ-ı ḡaḡ‘ı olmaya. Zīrā erbāb-ı ŧehvāt nice muḡarremāt ve ḡabā’ıŧı bile istiḡābe idüb ḡadd-i ḡalāl-i ḡayyibe idḡāl itmiŧlerdür. Ve bu maḡūle ḡabā’ıŧ ve ḡuḡūŧan ḡavāŧŧ-ı rediyyesi olan nesneleri tenāvül ile ḡabī‘at-ı fāsıde olub bir daḡı sülūke yaramaz. Zīrā ḡabī‘at-ı ŧāniye ḡabī‘at-ı ūlāya ḡöre ḡıcāb ūzerine ḡıcāb olur.

Pes, ŧāḡıbi bu perdelerden ḡande necāt bulur. Ve ḡünki ḡabī‘at-ı ŧerī‘atle ŧalāḡ bula; nefis daḡı ḡarīḡatle ŧalāḡ bulmaḡa bed’ ider. Zīrā ekŧer-i hevā, ŧehvet didikleri āfetūñ ŧemerātıdur ki ŧehvet ḡuvvet bulduḡda hevā ve suda daḡı efvūn olur. Lā siyyemā ŧehvet-i ferc, ŧehvet-i baḡna tābi‘dür. Anuñḡün mücerredler ŧavmla me’mūrlardur. Fa‘lem zalik!

Nazm:

[8’li hece ölçüsü]

1. Ey nefis-i bed ŧimden girū
İnŧāfa gel inŧāfa gel
Dürlü hevādan ol berī
İnŧāfa gel inŧāfa gel

¹⁷³ ŧehvete : A ŧehvedine

¹⁷⁴ maḡūlesinden : A maḡūlesinde

¹⁷⁵ teḡavvīdür : İ2 taḡvādur

2. Şer‘ ā muḳayyed ḳıl seni
Şarf it Ḥaḳḳ’ a cān u teni
Ey zālīm inşāfuñ ḳanı
İnşāfa gel inşāfa gel
3. Şolmazdan evvel nevbahār
Bir gül ḳopar ḳıl terk-i ḥār
Ḥıdmetde ol leyl ü nehār
İnşāfa gel inşāfa gel[102a]
4. Şehvet yeter şehvet yeter
Lāf itme andan ne biter
Ḳıl leblerüñ zıkr ile ter
İnşāfa gel inşāfa gel
5. Ḥaḳḳī seni Ḥaḳḳ’ a yeder
Ṭoğrı yola irşād ider
Evzā‘ u eṭvārı gider
İnşāfa gel inşāfa gel

Nazm:

[Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün]

1. Ğarḳ-ı ḥün iden beni bu çeşm-i giryānum mıdur
Sāğar-ı lebrizüm içre içdigim ḳanum mıdur

2. Çekdigim bār-ı belā vü miḥnet-i ʿışkı bugün
Tā ezelden muḳtezā-yı ʿahd ü peymānum mıdur
3. Ya nazardan düşmişem cāh-ı ğama Yūsuf gibi
Ya ki dil bir tengnā tārīk-i zindānum mıdur
4. Kim bilürdü rāh-ı derdi pīr-i irşād olmasam
Her ser-i sâʿ at münebbih āh u efgānum mıdur
5. Sihrini ehl-i nüfusuñ böyle ibtāl eyleyen
Tutduğım elde ʿaşā-yı şekl-i şüʿ bānum mıdur
6. Āşaf-ı devrāna söyleñ Hāḳḳʾa ḳurbān oldığı
Cān-ı İsmāʿil Hāḳḳī emr-i sultānum mıdur

[SEMĀ MAZHAR-I CEMĀL VE ARZ MAZHAR-I CELĀLDÜR]

Fi'l-ḥadıṣi'l-ḳudsî; “Mā vesîʿ anî arzî ve lâ semāʾî ve lâkin vesîʿ anî ḳalbi ʿabdiʾt-teḳā.”¹⁷⁶ Bunda semā ve arz taḥṣiṣ ve zıkr-i cibāl tayy olındı. Maʿa hāzā āyet emānetde mūndericdür. Zīrā cibāl fi'l-ḥāḳīka arzuñ mülḥāḳātındandır. Ḥattā Kūh-i Ḳāf daḫi böyle. Egerçi seri āsumāna peyvestedür.

Pes, mevcūdātta ecrām-ı muʿtebere ikidür. Biri ecrām-ı ʿulviyyedür ki semāvātdur ve biri ecrām-ı süfliyyedür ki arāzîdür. Ve semā mazḥar-ı cemāl ve arz mazḥar-ı celāldür. Ve maḳām-ı ḥilāfet heybet ü celālet iḳtizā itmekle ebu'l-beşer Ādem

¹⁷⁶Aclûnî, İsmail bin Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, (thk. Abdülhamid bin Ahmet Hindâvî), Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 2000, C. 2, s. ۳۳.

-‘aleyhi’s-selām- bu merkezde istihlāf olunub cemāl ve celālī cāmī‘ kılındı. Anuñçün mazhar-ı kalb oldı. Zīrā kalbūñ rūhla cesed arasında berzahıyyeti vardır; Ādem’ün cemāl ü celāl ve Haqq u halk arasında berzahıyyeti oldığı [102b] gibi.

İşte bundan fehm olındı ki Allāh Ta‘ālī’nün semā ve arzdan her birine tecellisi nişfiyyet üzerinedür ki ya tecellī-i cemāl veya tecellī-i celāldür. Zīrā her birinün aşlında mecmū‘-ı tecelliyāta isti‘dādı yokdur. Ve esmā ve şifātuñ tecelliyātına mazhar olsalar daği tecellī-i Zāt’a kâbiliyetleri mefkūddür. Bu cihetden Tūr-ı Mūsā’ya tecellī maqām-ı rubūbiyyetden vâki‘ oldı ki maqām-ı şifātdur. Nitekim Kūr‘ân’da gelür: “Felemmā tecellā Rabbuhū li’l-cebel.”¹⁷⁷ Ve ulūhiyyet daği rubūbiyyet gibidür; egerçi rubūbiyyet ulūhiyyetün zıllıdır. Vekālet-i muṭlaqa salṭanatuñ zıllı oldığı gibi. Anuñçün Hazret-i Mūsā’ya -‘aleyhi’s-selām- teşrifen şecere yüzinden tecellī-i ulūhiyyet vâki‘ olub “Yā Mūsā innī ene’llāh.”¹⁷⁸ vârid oldı. Zīrā tecellī fi’l-ḥaqqı şecereye degül belki Mūsā’ya idi. Ve Mūsā’nuñ ol vaqıtde tecellī-i ulūhiyyet ile münāsebeti bu idi ki meretebe-i nübüvvet sırr-ı ulūhiyyeti iktizā iderdi. Zīrā ulūhiyyet Haqq’la halk arasında irtibāt ve nisbetdür. Nübüvvet-i Mūsā’dan daği murād halkı Haqq’a¹⁷⁹ rabṭ idi. Ya‘nī Haqq’ün ulūhiyyetin ve halkuñ me’lūhiyyetin ta‘rif idüb “Ene Rabbükümü’l-a‘lā.”¹⁸⁰ da‘vāsından taḥlīş ve merbūbiyyet mertebesiyile taqyīd idi. Zīrā merbūbuñ rubūbiyyeti ma‘kūsdur; Rabb’ün merbūbiyyeti gibi. Anuñçün taşarrufātdan hicr ve da‘vadan men‘ itdiler tā ki merātib-i rubūbiyyet ve merbūbiyyet biri birine muḥālaṭa itmeye ki anda ihtilāl-i ‘azīm ve fesād-ı zāhir vardır.

Sü’āl olunursa ki ḥadīs-i mezkūruñ zāhiri Haqq’ün muḥāt olmasın müş‘irdür. Ma‘ā hāzā Haqq muḥītdür; muḥāt degül. Cevāb budur ki bundan murād maḥzā kalbūñ

¹⁷⁷ “Rabbi o dağa tecelli edince...” A’râf 143

¹⁷⁸ “Ey Mūsâ! Muhakkak ki ben Allâh’ım.” Kasas 30

¹⁷⁹ Haqq’a : A halka

¹⁸⁰ “Ben sizin en yüce Rabbinizim.” Nâziât 24

vüs'atini ve tecellîye kâbiliyyetini beyândur. Yoḥsa zârf¹⁸¹ u mazrûfdan¹⁸² fehm olınan gibi degüldür. Ve bu bâbdandır ki gelür: “ Yâ Dâvud ferriḡlî beyten eskünehü”¹⁸³ Ya' nî Hazret-i Dâvud' uñ¹⁸⁴ kalbini mesken kıldığı bi-ḥasebi't-tecellî zuhûrına işâretdür. Zuhûr ise ḥâricden düḡül tarîkiyle [103a] olmayıcak zâhir mazḥar¹⁸⁵ ile muḡayyed olmaḡ lâzım gelmez. Nitekim cennet naşşla maḡall-i tecellîdür. Ma'a hâzâ tecellî maḡdûd degüldür. Mütecellî fiḥ olan cennet ise ekvândan olmaḡla maḡdûddur.

Pes, muzḡa-i şanevberîyye ve beden-i 'unşurî cennet-mişâldür ki tecellî i'tibâriyle muzmaḡilldür. Zâ'il olan nesne ise ḥicâb olmâz. Ve bir daḡi budur ki cennet ve emşâli maḡâm-ı esmâ ve şıfâtdur. Esmâ ve şıfât ise vech-i Zât'a perde degüldür; 'arûsuñ kınâ'ı 'arûsa perde olmadığı gibi. Zîrâ perde olmaḡ ḡayra göredir. Burada ise ḡayr melḡuz degüldür.

El-ḡaşıl, kalb-i 'abdüñ Allâḡ Ta'âlâ'ya vâsi' olması Ḥaḡḡ' uñ kendi kendine vâsi' olmasıdır ki zarfiyyet ve mazrûfiyyetden ḥâricdür. Egerçi bi-ḥasebi'l-kâbiliyyât zuhûrda tefâvüt vardır. Ve zuhûr bi-ḥasebi'l-'abddür; bi-ḥasebi'l-Ḥaḡ degüldür. Eger bi-ḥasebi'l-Ḥaḡ olsa aşlâ bir nesneye şıḡmaz; zîrâ Zât'ına nihâyet yoḡdur. Maḡlûkât ise mütenâhîdür ve mütenâhîde olan tecellî ta' ayyüne tâbi' dür. Bilâ ta' ayyün ise tecellî olmaz belki mir'âta muḡtâcdur. Eger mir'ât¹⁸⁶ i'tibâr olunmasa kenz-i maḡfî ḡâlî üzerine tecellîden ḡâlî ḡalurdı. Ve vüs'at ve zâyyıḡ ne'idüḡi bilinmezdi. Ve Ḳur'an'da ḡabz ü baş zıkr olınan me'ânîye remzdür. Ve zılluñ memdûd ve sâkin oldığı daḡi aña dâ'irdür. Söz hemân başı bi'l-fi'l bulmaḡdadur. Anuñçün mülk ve devletde imtinân-ı ilâhî vardır. Ve bu cihetdendir ki rızḡ maḡlûbdur; gerek rızḡ-ı cismânî ve gerek rızḡ-ı rûḡânî. Zîrâ ikisinde daḡi inbisât vardır ki tecellî-i ilâhîden murâd baş-ı esmâ ve

¹⁸¹ zarf : A zarf

¹⁸² mazrûfdan : A mazrûf

¹⁸³ Taradığımız kaynaklarda zikredilen rivayete rastlanamamıştır.

¹⁸⁴ Ḥazret-i Dâvud' uñ : İ2 Ḥazret-i Dâvud' uñ -'aleyhisselâm-

¹⁸⁵ mazḡar : A'da yok

¹⁸⁶ mir'ât : A mir'ât

şifâtdur. Rızık ise ism-i Kayyûm'un sednesindendir¹⁸⁷. Ve Cenâb-ı Nübüvvet'un esvâka çıkub bey' u şirâ itdükleri sırr-ı mezkûra telvîhdür. Huşûşan ki şavmla iftâr miyânında mütereddid olmak tenzîh ve teşbîhi müştemildür. Ve bu 'âlem gıdâ-i insân olduğu gibi insân-ı kâmil daği [103b] gıdâ'ü'l-kâ'inâtdur. Şöyle ki eger anuñ devâm-ı vücûdı olmasa 'âlemün daği beğâsı olmazdı. Ve bundan fehm olındı ki "Lâ ruhbâniyyete fi'l-islâm."¹⁸⁸_mücibince şâ'im ve muftır olmak müdîm-i riyâzatdan efaldür. Anuñcün Cenâb-ı Nübüvvet, İdrîs ve 'İsâ ve emşâlınden ekmeldür. Zîrâ İdrîs shevâtdan bi'l-külliyeye munka'tı'dur ki on altı sene lâ-yunka'tı' aña ekl ü şürb ü menâm vâkı' olmamışdur. Ve tecerrüd-i tâmm ile ervâh-ı 'âliyyeye mülhik olmuşdur. Ve 'İsâ'nun neş'esi ebeveyn üzerine mebnî degüldür. Belki 'âlem-i ta'ayyüne intisâbı nişfiyyet üzerinedür. Ekmeliyyât ise cemî'-i ta'ayyünâtı cem' u cümle-i esmâyı ihâţadadır.Nazm:

[Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Rûh-ı Kudsîden nefes alsa eger bu cânumuz
Minnet-i 'İsâ'yı çekdirmez idi cânânumuz
2. Bezmimiz bezm-i mağabbet cânumuz feyz-i Hudâ
Sâkî-i Hâk'dan bu feyz ile geçer devrânımız
3. Bizde her şüret ki vâr âyîne-i didârdur
Mecma'ü'l-esmâdadur hüsni yüzinde ânumuz
4. Yazdı çün Ümmü'l-Kitâb'ı rağğ-ı menşür üstine

¹⁸⁷ sednesindendir : A sedenesindendir

¹⁸⁸ Taradığımız kaynaklarda hadisın lafzına rastlanamamıştır. Fakat aynı manada rivayetler mevcuttur. Bkz. İbn Hibbân, Muhammed bin Hibbân bin Ahmet et-Temîmî, *Sahîhu İbn Hibbân*, (thk. Şuayb el-Arnaout), Beyrut: Müessesü'r-Risâle, 1993, C.1, s.184

Sūre-i Tūr ile bildürdi anı Kūr 'ân'umuz

5. Hakkıyâ Hakk şıgmadı bu dilden özge nesneye
Mesken itdi bir şanevber dānesin Raḥmān'umuz

“Vallāhü'l-mütecellī fi külli ān.”

“SEBEKA'L-MÜFERRİDÜN”

Ya' nī ehl-i tefrīdūñ mertebesi ehl-i tecrīdden ve ehl-i tecrīdūñ ehl-i tevḥīdden a' lādur. Ve ehl-i tefrīd anlardur ki muvaḥḥidi ism-i mef' ul şıgması üzre enfüs ve āfākdan taḳṭī' ve icmāl ve tafşıl nisbetlerinden tecrīd ideler. Güyā bunlaruñ sūreleri āyāta ve āyetleri kelimāta ve kelimeleri¹⁸⁹ ḥurūfa¹⁹⁰ ve ḥarfleri noḳṭaya müntehī olub Zāt-ı basīṭi bī-ta' ayyūn müşāhede itmişlerdür. Zīrā ta' ayyūnātdan murād Hakk'a nisbet irāş iden esmā ve şıfātuñ şuver-i ḥākā' ikīdur ki meşhed-i ḥüsn-i İlahīdür.

Pes, merātib ta' ayyūnāt-ı aşla delālet için [104a] bir alāy-ı fūrū' dur. Ve kemāl odur ki niseb ve izāfātı isḳāṭ idüb Hakk'ı ḥakk-ı muṭlaḳda müşāhede eyleye, ḥakk-ı muḳayyedde degül. Çünkü seyr-i¹⁹¹ mebde'ü'l-küllī müntehā ola; sā'ir erbāb berāziḫi sebḳ itmiş olur. Zīrā erbāb-ı berāziḫ henüz ḡurbetde ve sābıḳ-ı mezkūr vaṭandadır. Bu cihetden ehl-i berzaḫ mesbūḳ olur. Ve mesbūḳ min vechin fāzıl ise min vechin mefzūldür. Nitekim ehl-i 'ilm-i zāhir ne ḳadar fāzıl olsa yine ehl-i 'ilm-i bātına göre mefzūldür. Zīrā egerçi 'ilm-i zāhir daḫi kemāldür; fe'emmā 'ilm-i bātınuñ kemāli anuñ fevḳindedür ki müşāhede dā'irdür. Ve müşāhede 'ayne'l-yaḳīndür. Ve 'ayne'l-yaḳīn 'ilme'l-yaḳīne göre sābıḳdur. Zīrā cihet-i Hakk'a nāzırdur. Egerçi 'ilme'l-yaḳīn ḥuşulde

¹⁸⁹ kelimeleri : A kelimleri

¹⁹⁰ ḥurūfa : A ḥurufa

¹⁹¹ seyr-i : A seyri

andan mukāddemdür. Zīrā ibtidā bilmek ve¹⁹² ba‘ dehū bulmak ve andan olmağdur. Ve buradandur ki Haqq ile Haqq oldu dirler. Ve bu söz fi’l-ḥaḳīka müveccehdür. Egerçi kâşırlara göre küfürdür. Zīrā oldu lafzını istiḥāleye ḥaml iderler. İstiḥāle ise mümteni‘dür. Şol ma‘ nādan ki mümkün vācibe veya vācib mümkün munḳalib olmağ yokdur. Eger munḳalib olsa inḳılāb-ı ḥaḳā’iḳ lāzım¹⁹³. Bu ise bi’l-ittifāḳ memnu‘dur.

Fe’emmā bizüm cevābumız budur ki burada şayrūret ma‘ nāsı yokdur. Belki taḥaḳḳuḳ ma‘ nāsı vardır. ‘Abdüñ ḥaḳḳiyyeti¹⁹⁴ ise vücūd-ı fānīnūñ zevāli ve vücūd-ı bāḳīnūñ zūhūrı iledür¹⁹⁵. Çünki ‘abdūñ ta‘ ayyünāt-ı taḥtāniyye ve fevḳāniyyesi zā’il¹⁹⁶ ola. Vücūd-ı mümkün i‘tibārı mürtefi‘ olub ancak vücūd-ı vācib ḳalır.

Pes, burada iki vücūd yokdur ki biri birine munḳalib ola. Su’āl olunursa ki şūret¹⁹⁷ mümkün-i mevcūde¹⁹⁸ iken ne vech ile i‘tibārdan sākīta olur; cevābı budur ki şūret [104b] emr-i ‘ārīzdur. Ve ‘ārīz daḥi¹⁹⁹ ma‘ dūm ḥükmündedür. Ve bir ḥānenūñ içinde sākini olmasa ol ḥāne ḥarābdur.

Pes, insān ki kendi ta‘ ayyūni mülāḥazasından fānī ola, ḥāne-i vücūdı ḥarāb gibi olur. Zīrā kendi orada degüldür. Ve her kemāl ü noḳşān fi’l-ḥaḳīka insānuñ bāḥınnā rāci‘dür, yoḳsa zāhirine degül. Meşelā bir kimsenūñ başarı mefḳūd velākin²⁰⁰ başireti mevcūd olsa başarı ile ‘adem-i idrāk aña noḳşān olmāz. Zīrā ḳuvvet-i derrākiyyesi aña kemāldür. Maḳşūd ise ma‘rifetdür yoḳsa ḥayvān gibi mücerred eşyāyı müşāhede degüldür. Anuñçün ‘amāy-ı ḳalb var iken başarı zāhire i‘tibār olunmadı. Ba‘de zā, insān ḡayr üzerine sābıḳ olmağ mücāhedeye menūḥdur. Ve mücāhede ekşeriyyā ḥalvet ile

¹⁹² ve : A’da yok

¹⁹³ lāzım : A lāzım gelür İ2 lāzım gelür

¹⁹⁴ ḥaḳḳiyyeti : A ḥaḳīḳati

¹⁹⁵ zūhūrı iledür : A zūhūrı iledi

¹⁹⁶ zā’il : A fānī ve zā’il

¹⁹⁷ şūret : A ya şūret İ2 ya şūret

¹⁹⁸ mümkün-i mevcūde : A mümkün-i vücūde

¹⁹⁹ daḥi : İ2’de yok

²⁰⁰ velākin : İ2’de yok

olur. Anuñçün Cenāb-ı Nübüvvet able'n-nübüvve Mekke-i Mükerrede Cebel-i Hira'da riyāzat iderlerdi. Ve erba'in Hāzret-i Mūsā'dan erī'at-i muarrara aldı. Sü'al olunursa ki; kelām, ba'de'n-nübüvve olan aldedür. Ba'de'n-nübüvve ise i'tikāf-ı mesnūn vardur. Faat cevāb bu söz atādur. Zira erī'at-i muarrara ile 'amel eylemek erī'at-i cedīde ile 'ameldür; i'tikāf gibi. Ve millet-i İbrāhīm'e ittiba' daı böyledür. Ya'nī takrīr-i erī'atden at'-ı nazar ittibā' memnu'dur. Ve illā bizüm erī'atümüz akām-ı erā'i'-i üvel ile malūt olma lāzım gelür. Egeri uul-i erā'i'de ittifa vardur. Ve Cenāb-ı Nübüvvetüñ able'n-nübüvve ictihādı teknil bābindandur. Ve bā'de'n-nübüvve teekküre dā'irdür.

Binā'en 'alā hāzā tā'ife-yi şūfiyyeye dal iden akā'ıden bī-aberdür. Zira ümmetüñ ba'de'n-nübüvve ālī Cenāb-ı Nübüvvetüñ able'n-nübüvve ālī gibidür ki teknil ne'et idinceye dek mücāhedeye menūtdur. Anuñçün ekāmīl-i ümmetden her tā'ife micāhededen bir arī-i maşuş tutmuşdur. İhyā-i leyl ve şavm-ı dā'im [105a] ve alvet ve ekşār-ı zıkr ve emşālī gibi ki bunların cümlesi kitāb ve sūnetle sābitdür. Ve bi'l-farz bir nesne zāhir-i er' de olmama'adem-i 'ameli mutezi degüldür. Zira belki bātin-ı er' anı itizā ide; Hızırın atl-i ulāmı ve ar-ı sefine itmesi gibi. Bu od şūret-i ilāfdadur.

Pes, şol nesnenün ki zāhir-i er' e vifaı vardur. Bi-arīi'l' evlā ma'mül-bihīdür; nevāfil-i tāt'at gibi. Zira nevāfil-i mulaa Hā'a hediyyedür. Nitekim adişde variddür. Fe'emmā zamān ve mekānını mürā'ātden ve maallini muāfazadan sonra şurū-ı bātinası ile daı ıyām lāzımdur. Ve illā bir ednā nesneyi e'ālīden birine ihdā itmek gibi olur ki tair ve istihzādan ālī degüldür. El-aşıl arīatnāmelerde mazbūt olan olan umūruñ cümlesi ma'mül-bihīdür. Zira küberā-i ümmet anı yalınız keşfe binā itmemişlerdür. Belki nuşūşdan istinbāt eylemişlerdür. Ve fetvā ile 'amel eylemek 'āmmenün ve fetvā ve tavānuñ mecmū'ı ile 'amel aşşanuñdur. Ya'nī maallinde ruşat ve maallinde 'azīmet meşrū'dur.

Pes, hadd-i zazüretde ruhsat ile ‘amel ‘ayn-ı şer‘dür ki ‘azîmet gibi maķâm-ı maķbûbiyyete mûşıldür. Bu cihetden bir kimse ‘azîmeti bi’l-külliyeye terk itmek ve dâ’imen ruhsat ile ‘âmil olmak ķuşurdandır. Kemâl odur ki şalât ve zekât ve şıyâm şadaķa ve emşâlinde ‘azâ’im ile daķı ‘amel ide, meşelâ ferâ’iz üzerinde iķtişâr itmeye. Belki her birinûñ nevâfilinden daķı aķz ide, üzerime borç degüldür dimeye. Zîrâ ziyâde denâ’et itmiş olur. Şol ma‘nâdan ki ferâ’iz vücûd-ı vâcib ve nevâfil vücûd-ı mümkün mertebesinde teşekküre dâ’irdür. Zîrâ insân cihet-i Haķ ve ĥalkı câmi‘dür. Ve Haķ kemâl-i rahmetinden cihet-i ĥalka müte‘allik olan mertebeyi ĥalka ihâle itmişdür; tâ ki mürü’eti olduđı²⁰¹ ve olmadığı [105b] zâhir ola; ya‘nî şol kimsenûñ ki mürü’eti ve aĥlâķ-ı ĥamîdesi vardır, ferâ’iz üzerine iķtişâr itmez. Belki nevâfile daķı müsâra‘at ider. Ve nezr itmek gerçi ķurbetdür. Velâkin anda fi’l-cümle müzâheme-i rubûbiyyet vardır. Zîrâ icâb-ı Haķķ’a müfevvezdür. Çünki ‘abd kendi nefsi üzerine kendi nefsi ile icâb eyleye. Ol menzûrı edâ vâcib olur ki aña icâbı muķâbelesinde mu’âĥaze dirler. Ve Haķķ Te‘âlî’nün kendi²⁰² nefsi üzerine bir nesne vâcib degüldür; meger ki kendinûñ icâbı ile ola. Nitekim Kur’ân’da gelür: “Ketebe Rabbüküm ‘alâ nefsihi’r-rahmeh.”²⁰³ Ve mev‘ûd daķı böyledür. Ve terciyeye dâ’ir olan -‘asâ ve le‘alle- ve emşâliyle itmâ‘ olunan nesnelere dîn-i ilâhî gibidür. Zîrâ ģanîdür ve buĥl ü emşâli şıfât-ı rezîle ve deniyyeden berîdür. Nazm;

[Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Ey gönül yüz tüt Haķķ’a her vech ile Mevlâ’ya gel
‘Âlem-i ednâyı ko a‘lâ-yı ev ednâya gel
2. Nazm-ı Ķur’ân oķuduñsa mekteb-i ta‘lîmde

²⁰¹ olduğı : A olduğı

²⁰² kendi : A’da yok

²⁰³ “Rabbiniz merhamet etmeyi -bir lütuf olarak- kendine yazdı.” En’am 54

Zāhir ü bâtin nedür zevk eyleyüb ma' nāya gel

3. Hırka vü t̄ac ile olmaz gerçi bu ma' nā ebed
Kıl naz̄ar āl-i ' abāya s̄unneti iḥyāya gel
4. H̄ub olmaz ' aşıka nāz eylemek bu bābda
Tut nefsi her dem niyāz-ı dergeh-i vālāya gel
5. Evvelā şer' i nemek eyle ğıdā-yı hālūñe
Şeyḥ Ḥaḳḳī gibi şoñra s̄ukker-i ḥelvāya gel

[ZĀHIRLERİ NŪR-I VŪCŪD VE BĀTINLARI ZULMET-İ ' ADEM OLDI]

Ḳāle'llāhu te'ālā: “Ve ce'ale'z-zulümāti ve'n-nūr.”²⁰⁴ Ma'lūm ola ki “ce'ale” bir nesnenūñ bātını cānibine ta'alluḳ ider; “ḥaleḳa” zāhiri ṭarafına ta'alluḳ itdūgi gibi. Meşelā ḥilāfet-i Ādem “ce'ale” bābındandır ki 'ālem-i emr ve vüçuba nāzırdur. Nitekim cesedi ḥaleḳa bābındandır ki 'ālem-i ḥalḳ ve imkāna dā'irdür. Ve nūr ve zulmet aşda 'ālem-i emrdendir. Nitekim ḥadīşde gelür: “İnnallāhe ḥaleḳa'l-ḥalḳa fī zulmetin şümme raşşe 'aleyhim min nūrih.”²⁰⁵ Ya'nī Allāh Te'ālā ḥalḳı zulmet-i 'ademde taḳdīr itdi ki anlarda nūr-ı vüçüddan eşer yoğ idi. Şoñra nūr-ı vüçüd ifāza idüb [106a] vüçüd-ı ḥārici ile mevcūd oldılar.

Pes, zāhirleri nūr-ı vüçüd ve bātinları zulmet-i 'adem oldı. Anuñçün didiler ki a'yān-ı şābite-i 'ilmiyye nūr-ı vüçüdü şemm itmemişlerdür. Zīrā fī nefsi'l-emr ma' dūmāt mümkinedir. Velākin feyyāzdan ifāzā-i vüçüda nazarla mevcūddur dinildi.

²⁰⁴ “Karanlığı ve ışığı var eden..” En'am 1

²⁰⁵ Tirmizî, İman, 18

Bu cihetden a‘yān hem mevcūd ve hem ma‘dūm oldılar ve vücūdları vücūd-ı ḥaḳ olmağla min vechin ‘ayn-ı ḥaḳdur didiler. Ve māsivā olmağı nefy itdiler. Ve bālāda daḫi bu mā‘nādan baḫş olınmışdur. Ve bundan fehm olındı ki nūrdan murād vücūd-ı ‘āmmdur ki cemī‘-i āyān-ı kā’ināt üzerine müfāzdur. Ve aña tecellī-i sārī ve raḳḳ-ı menşūr ve nūr-ı merşūş daḫi dirler. Ve aşılarda olan vaḫdetine göre müfred irād olındı. Zīrā zāt-ı vāḫideden min ḥayşü’l-vāḫid ancak vāḫid şudūr ider ki tecellī-i ‘āmm mezkūrdır. Ve bu ma‘nādan Allāh Te‘ālā’ya “siz” deyū ḥiṭāb olunmaz. Ma‘a hāzā ta‘zīmi müş‘irdür. Belki “sen” dinilür. Tā ki vaḫdet-i şırfa ifāde ide. Ve kā’ili ihām-ı şirkden ḥalāş ola. Ve zūlmet daḫi fi’l-aşl zūlmet-i vāḫidedür ki zūlmet-i ‘ademdür. Velākin müte‘allikātınun ḥaḳā’iḳ-i muhtelifesi vardır ki te‘ayyünātı ve māhiyyātı te‘ayyünātdır. Bu māhiyyāt ise fī nefsi’l-emr müte‘addiddür. Nūr-ı vāḫid-i sārī gibi degüldür. Meşelā nūr-ı şems nūr-ı vāḫiddür ki pertevi āfāka münteşir ve mütegarriḳ²⁰⁶ olmışdur. Velākin maṭāriḫi müte‘addiddür ki tağlar ve şahrālar ve ḥāneler ve bunların emşāli nesnelerdür.

Pes, bu nūr-ı ḥissī cemī‘-i ta‘ayyünāta nice sārī ise; nūr-ı tecellī daḫi cümle-i māhiyyāta sārīdür. Ve Ḥaḳ Te‘ālā ‘ibādını zūlmātdan nūra iḫrāc itdüğü budur ki cāhilleri zūlmet-i cehlden bīrūn idüb nūr-ı ma‘rifet ile münevver ider. Ve ma‘rifetün müte‘allıḳı zıkr olınan vücūd-ı sārī ve nefes-i raḫmānīdür. Velākin aña müntehā olıncaya dek [106b] bu kadar zūlmāt-ı ta‘ayyünāt vardır ki ḥuceb-ı zūlmāniyye dirler; ecsām gibi. Mutlaḳan ve ba‘de envār-ı ta‘ayyünāt vardır ki anlara ḥucub-ı nūrāniyye dirler; ervāḫ gibi. Ve nūru’l-envār bu ḥicābları ḥarḳ itdükden soñra tecellī ider. Ve bundan zāhir oldığı gibi nūr-ı ḥissī ve zūlmet-i ḥissiyyeye i‘tibār yokdur. Zīrā bātında nūr-ı ma‘rifet olıcaḳ zāhirde zūlmet-i ‘ālem peerde olmaz. Fa‘lem zālik! Nazım:

[Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ il]

²⁰⁶ mütegarriḳ : A mütegarriḳ

- 1 .İlâhî çeşm-i cānumdan niķāb aç
Şuhūd-ı Z̄ātuña vir baña mi‘ rāc
2. Yeter z̄ulmetdeyim²⁰⁷ imkân içinde
Tecellî-i vücūduñ nūrını şaç
3. Fenāfillāhdur dīdāra çāre
Budur²⁰⁸ sālîklere ma‘ nīde minhāc
4. Budur dervīşe sultānluķ ḥaķīkat
Yedullāhdan giye bāşına zertāc
5. Bu sırrı itdi çün bīgāneye fāş
Neler çekdi ser-Manşūr-ı Ḥallāc
6. Ḳuluñ Haķķī-yı bī-dermānı Yā Rabb
Ḳapuñdan ğayrıya sen ḳılma muḥtāc

[CÜSSENİN AZAMETİ GAMSIZLIKTAN GELİR]

قيل لي ليلة الجمعة عذم الجثة من عدم الغصة يعنى ان اللحم و الشحم لا ينعقدان بالهم و الغم فليس له لحم و شحم و من لا غصة له فلا تزال جثته تعظم و تربي حتى تكون كجثة الحيوان و لا تصلح الا للذبح و الاكل و مثل هذا الانسان يذبحه الموت و يأكله الديدان فى القبر ثم يأكله النار كما قال تعالى كلما نضجت جلودهم بدلناهم جلودا غيرها فان المراد بالجلود الابدان و بنضجها احتراقها حتى تكون كالفهم و فيه تنبيه على ان من خاف على هيكله و اخذ فى تربيته بالاكل و الشرب دخل تحت قوله تعالى يأكلون كما تأكل الانعام و هو من نسيان الموت حتى ان الحيوان لو علم انه يذبح و يأكل لما اكل الناس لحما سمينا و قد قال تعالى فليضحكوا قليلا و ليبكوا كثيرا و المراد من الضحك الفرح و السرور و القلة محمولة على العدم و من البكاء الغم و الحزن و الكثرة محمولة على الدوام

²⁰⁷ z̄ulmetdeyim : A z̄ulmetde

²⁰⁸ Budur : A Bu

[١٠٧a] و لذا كان انبي صلى الله عليه و سلم دائم الفكر متو اصل الاحزان و من ثم لا يزال الصوفية المحققون هزالى و مصرفة الوجوه لقلّة الاكل و كثرة الحزن فان قلت كيف يحزنون فقد نفى الله الخوف و الحزن عن الاولياء و نص على ان لهم البشرى فى الدارين قلت الخوف و الحزن و ان ارتفعا عنهم من حيث انهم وصلوا الى غاية و راءها و لم يفت عنهم مطلوب ما لكنهم فى موقف الهيبة و الجلال دائما فلهم الانكسار و حياء فوق الغاية و الحزن من المقامات العالية اذا كان للحق فى الاسم الهادى و المضل اعلم ان الانبياء و الاولياء مظاهر الاسم الهادى ولذا لا يمتثل الشيطان بصورهم لما فيه من الاختلال البين فلا يقع الاشتباه بين الحق و الباطل اصلا و قد يقع بعض الفتنة فينسخ الله ما يلقى ثم يحكم اياته كما فى القران فعليك بقصة سورة النجم و قد نصب الله آيات و اعلام لكل من اهل الكرم و المكر فلا اشتباه بعد و ضوح الدليل قال تعالى افمن يمشى مكبا على وجهه اهدى امن يمشى سويا على صراط مستقيم و اما تمثّل الشيطان لبعض الممكورين فيريه انه الحق و يلقى اليه ما يفتريه من الباطل فذلك مدفوع فان الله تعالى صورة له و اما رؤيته صلى الله عليه و سلم اياه تعالى فى صورة شاب امرد فمن مرتبة الربوبية و المظهرية الصفات فمن راه هكذا ممن هو من مظاهر الاسم الهادى فقد رأى الحق فى بعض اطواره و من راه ممن هو من مظاهر الاسم المضل فقد رأى الباطل فى بعض اطواره ايضا و هذا الشرع هو الميزان لاهل البصائر و قد ميز الله بين الخبيث و الطيب فافتح عينك واجمع عقلك لتكون مميزا بينهما فى جميع المراتب و اللله الهادى الى سبيل الرشاد و منهالمبدأ و اليه المعاد.

[Cuma gecesi bana şöyle söylendi: "Cüssenin azameti, gamsızlıktan gelir." Yani dünya kaygısı ile ahiret kaygısı bir araya gelmediği gibi kaygı ve kederle et ve yağ da bir araya gelmez. Kaygı ve keder sahibi kimsenin et ve yağı yoktur. Gamsız kimsenin ise cüssesi hayvan cüssesi gibi olana kadar büyümeye ve gelişmeye devam eder. O ancak boğazlanınca ve yenilince ıslah olur.

Ölümün boğazladığı ve kabir böceklerinin yediği kimsenin durumu da bu insan gibidir. Daha sonra ise Allah Teala'nın " ... derilerinin her yanışında, onları başka derilerle değiştiririz." buyurduğu gibi ateş onu yer. Bundan maksat; ciltlerin kömür gibi olana kadar yanmaya devam etmesidir. Bunda, bedeni için endişelenen ve Allah Teala'nın "Hayvanlar gibi yerler." buyurduğu gibi yeme-içme alışkanlığı edinen kimseye bir uyarı vardır. Bu kimsenin durumu, hayvanlar da insanlar gibi semiz et boğazlayıp yemeyi öğrenene değin ölümü unutmaktır.

Nitekim Allah Teala şöyle buyurdu: "Artık az gülsünler de çok ağlasınlar." Gülmekten maksat, sevinç ve mutluluk; azlıktan maksat bunların yok denecek kadar az olması; ağlamaktan maksat keder ve hüzn; çokluktan maksat ise bunların sürekli

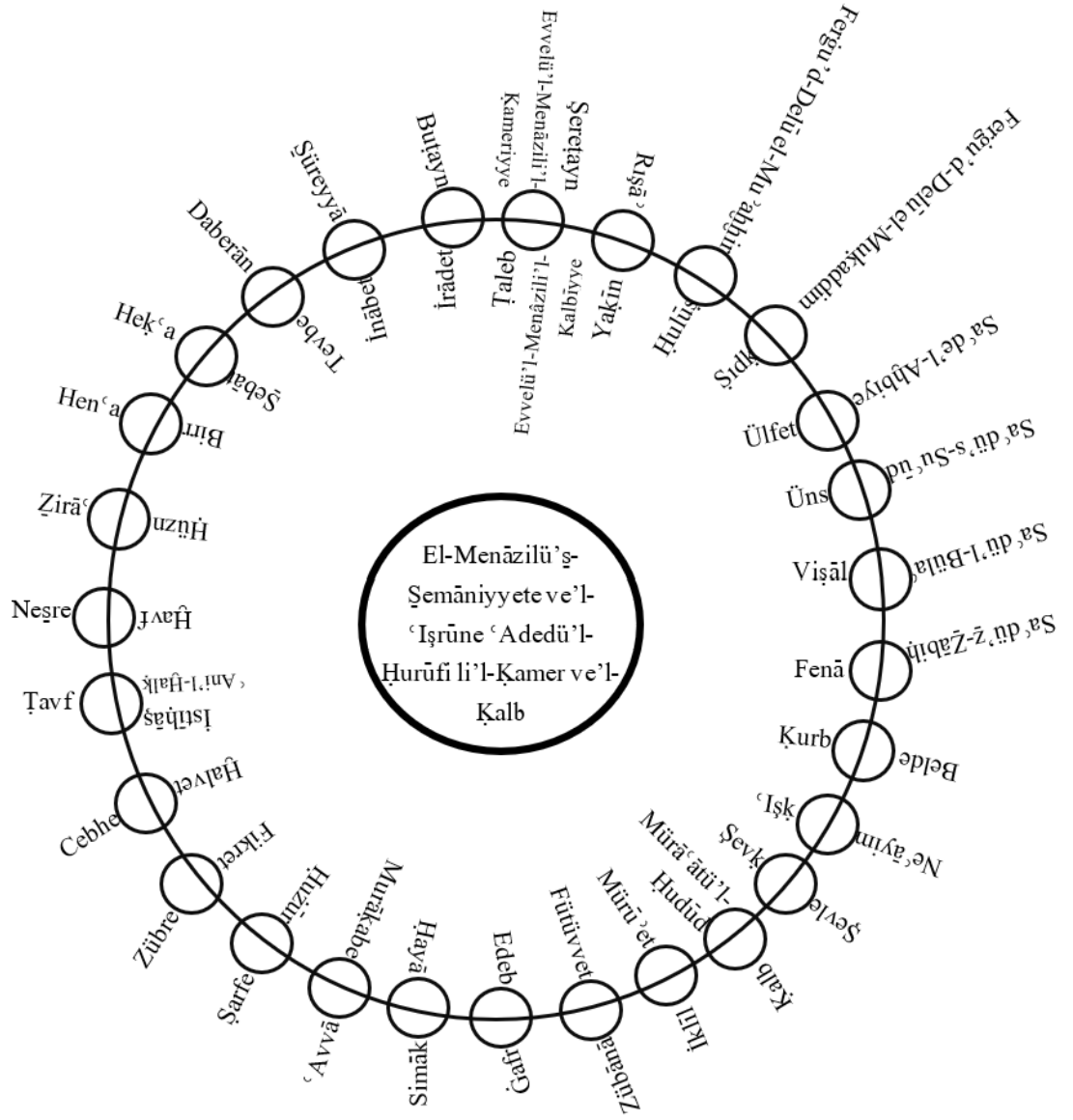
olacak olmasıdır. [107a] Bu yüzden Nebi (sav) devamlı olarak hüznü insanları düşünmekteydi. Dolayısıyla hakîkî sūfîler, yemeyi azaltmak ve hüznü çoğaltmak için yüzleri sararana değin zayıflamaya devam ediyorlardı. Eğer ki Allah, evliyalarından korkuyu ve hüznü kaldırdığı, onları iki dünyada da müjdelediği hâlde nasıl oluyor da hüznüleniyorlar dersin; ben de derim ki asıl amaca ulaşmaları açısından onların üzerinden korku ve hüznü kaldırılmıştır; onların amaçları kaybolmuş değildir. Ama onlar, amacın ve hüznün ötesinde, yüce makamlara karşı inkisar ve hayâ sahibi oldukları için sürekli celâl ve hürmet konumundadırlar.

Hâdî ve Muzill isimlerinin hakikatlerine gelince; şunu bil ki, nebiler ve evliyalar, el-Hâdî isminin tezahürleridir. Bu yüzden şeytan, onların suretlerine giremez. Çünkü hak ve batıl asla birbirine benzemez. Aralarında açık bir zıtlık vardır. Ama bir kısım fitneler meydana gelebilir ki Allah da onlara kulak asmayı menetmiştir. Sonra Allah, Kur'an'da o fitnenin alametlerini Necm Suresi'nde sana göstermiştir.

Allah Teala kerem ve tuzak sahiplerinin hepsi için alametler ve işaretler belirledi. Bu yüzden delilin ortaya çıkışından sonra karmaşa olmaz. Allah Teala şöyle buyurdu: “Şimdi, yüzüstü sürünen mi hedefe erişir, yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?” Şeytanın bazı tuzak kuranların kılığına girip görünmesine gelince, şüphesiz bu gerçektir. Ve bâtil ile hareket eden kimseyi bulur. Bu yüzden, sürgün edilmiştir.

Allah Teala'nın sûreti yoktur. Ancak O, Peygamber(sav)'imize sadece tüyü bitmemiş bir genç suretinde görünmüştür. Bu durum, rubûbiyyet mertebesinden ve sıfatların tezahürlerindedir. Aynı şekilde onu gören kişi, Hâdî ismine mazhar olmuştur. Muhakkak ki bazı durumlarda hakîkatin görünmesi de gören kimsenin Mudill ismine mazhar olmasındandır. Bazı durumlarda bâtilin görünmesi de aynı şekildedir. Şeriat, basîret ehli için ölçüdür. Allah, iyi ile kötünün arasını ayırmıştır. Bütün mertebelerde, bu ikisinin arasını ayırabilen için gözlerini aç, aklını topla! Allah doğru yola götüren Hâdî'dir. Başlangıç O'ndandır ve dönüş yine O'na olacaktır.]

[107b]

[KAMERÜN YİGİRMI SEKİZ MENZİLİ VARDUR]

Ma'lûm ola ki kamerün 'aded-i hurûfi tehecî üzre yigirmi sekiz menzili vardur ki dâ'ire-i mersûmenün taraf-ı hâricinde esmâsı zıkr olınmışdur. Ve Qur'an'da gelür: "Ve'l-kamera qaddernâhu menâzil."²⁰⁹ Ve kamer bu menâzili be-her şehr devr idüb itmâm ider. Zirâ şems gibi degül belki ser'ul-harekedür ki qalb-i insân aña nâzırdur.

²⁰⁹ "Ay için de menziller belirledik..." Yâsin 39

Anuñçün rûh-ı ebi'l-beşer Ādem ‘aleyhi’s-selām orāda ya‘nī felek-i kâmerde mütehayyızdır ki felek-i evvelîdür²¹⁰. Ve kâmer şemsden ve şems daħi nūr-ı Hâk’den istifāde eylediği gibi kâlb daħi rûhdan ve rûh daħi şühûd-ı cemāl-i Mevlâ’dan iktibās-ı nūr eyler. Bu münāsebetden ötüri kâlb içün daħi yigirmi sekiz menzil taqđır olınmışdır ki esmāsı dā’ire-i menküşenüñ taraf-ı dāhilindedür. Zırā ‘ālem-i āfāk ism-i zāhire [108a] ve ‘ālem-i enfüs ism-i bātına mazhardur. Şol ma‘nādan ki āfākda tafşil ve enfüsde icmāl vardır. İcmāl ise tafşile göre bātıñ gibidür. Huşūşan ki kâlb-i insāñ kâlibuñ haqıkat-i²¹¹ bātıñıdır. Ve bu kitābda menāzil-i ma‘neviyye-i mezkûre ferden ferden tafşil olunur inşā’allāhu Ta‘ālā. Zırā menāzil-i kâmeriyye “Rûhu’l-Beyāñ” nām tefsirimizde Sûre-i Yûnus’da meşrûhdur.

Pes, burada maqşûd-ı bi’z-zāt olan sâlik-i Hâk olanlara lâzım olan menāzili irād ve taqrirdür. Tā ki müntefi‘ olalar.

Ve bu taħrîr bu maħalle reside olduğıdaki biñ yüz otuz dört şaferinüñ tokuzuncı gice²¹² şeb-i şenbe idi. Bu ‘ibāretle hitāb-ı ğaybî vārid oldu ki; “Devr-i Ādem’deñ beri mişlüñ gelmemişdür”. Ve nefy-i mişliyyet izāfi olub ba‘z-ı merātibe dā’ir olduğı bālāda daħi işāret-i uhrā zımnında tebyin olınmışdır.

Fe’emmā, bu maħalde bu faķire ızırāb vāki‘ olub hitāb-ı mezkûr emr-i ‘azim olduğı cihetden şihhati huşūşunda cānib-i ğaybe teveccüh olındıķda bilā-ihtiyār lisān-ı hālden cārī olan beyt-i Türkîdür ki zıkr olunur. Beyt:

Biz hitāb-ı ğaybdan aldık ‘ulūmı Hâkîyā

Rāh-ı taħkîķa kâdem başmaz meger kim etkîyā

²¹⁰ evvelîdür : A evveldür

²¹¹ haqıkat-i : A haqıkatın

²¹² gice : İ2 gicesi

Güyâ dimekdür ki Cenâb-ı Risâlet'e -şallallâhu 'aleyhi ve sellem- nübüvvet i'çâ olındığı vâkı' olan ahvâl kendine daği mu'cize olub nübüvvetini taşdıķ ve "Eşhedü ennî Muhammedün Raşülüllâh" diyü ol ma'nâyı taḥķik idüb nâzil olan Qur'an ḥuşuşunda bî-rayb oldığı gibi sen daği ḥiṭâbât-ı ğaybiyye ḥuşuşunda bî-iştibâh ol. Zîrâ ol letâ'if ve ḥakâ'ik ki taḥrîr idersen râh-ı taḥķika vaz'-ı ḳadem idenlerüñ şânlarındandır; yoḥsa muḳallidlerüñ degül. Zîrâ ehl-i taḳlîd ehl-i berâziḥdür ki şeyṭânüñ anlara müdâhalesi vardır. Etkiyâya [108b] ise mess-i şeyṭân olsa daği maḥfûzlardır. Nitekim Qur'an'da gelür: "İnnellezîne't-teḳav izâ messeḥüm tâ'ifün mine's-şeyṭâni tezekkerü fe'izâhum mübşirün."²¹³ El-ḥâşıl ma'ârif-i ilâhiyye taḳvâ ve 'amel-i şâliḥ ve sülûk-i şaḥîḥ üzerine mebnî olmağla muḥakḳik olanlarıñ kârıdır; yoḥsa muḳallidlerüñ degül.

Pes, muḥakḳik ile Allâh Ta'âlâ arasına şeyṭân duḥûl idemez. Zîrâ şeyṭân dergâhdan ecnebîdür. Şol ma'nâyı ki esrâr-ı esmâ ve şıfâtdan fi'l-cümle ḥaberdâr ise daği ittilâ'ı verâ-i perdedendür. 'Âlem-i zâta ḥod aslâ duḥûli yoḳdur. Zîrâ eger duḥûli olaydı ibâ ve istikbâr itmez ve kâfir olmazdı. Çünkü Ḥakḳ'a kâfir ve Âdem'e münkir oldı. Cenâb-ı nübüvveti daği çep geldi. Zîrâ cenâb-ı nübüvvet ism-i Hâdî'dedir. Bu sebebden şeyṭân ism-i Mużıll'de ḳaldı. Çünkü bir âdem hidâyet-i ḥâşşa ile Ḥakḳ'a mühtedî ola; ism-i Mużıll'üñ aḥkâmından maḥfûz olur. Bu cihetdendir ki ehl-i Ḥakḳ'üñ keşfi şarîḥ ve şaḥîḥdür. Bir vecihle ki ne kendileri ve ne ḥod ğayrılar²¹⁴ anı inkâr idemezler. Meger ki inkâr idenler ziyâde bî-başiret olalar; ekşer-i fuḳahâ gibi. Zîrâ 'ilm-i mu'âmelâtda faḳîḥ olmak 'âlem-i ḥakîḳatde daği 'âlim olmağı iḳtizâ itmez. Zîrâ 'ilm-i ḥakîḳat zıkr olınan umûr-ı şülâseye menûtdur ki Rasülüllâh'a ve vereseye ittibâ' la ḥâşıl olur. Ve anuñ ki ittibâ' da ḳuşûrı ve belki metbû'a inkârı ola; ol kimse metbû'ı ğörmüş ve kelâmını istimâ' itmiş olmaz.

²¹³ "Takvâ sahipleri içlerine şeytandan gelen saptırıcı bir fikir doğduğunda O'nu düşünüp hemen gerçeği görürler." A'râf 201.

²¹⁴ ḥod ğayrılar : A ḥoḳ ğayrılar

Pes, mü'min bile olmaz; fe-keyfe ki muhsin ola. Ve bi'l-farz o maqûlede ba'z-ı ahvâl zuhûr itse daği ahvâl-i felâsife ve rahâbine gibi merdûd olur. Zîrâ kendi merdûd olıcağ ahvâline daği i'tibâr kıalmaz. Meger ki [109a] i'tibâr iden anuñ gibi merdûd ola. Nitekim her 'asırda memkûrlara taqlîd idegelmişlerdür ki cümlesi²¹⁵ daği zâhir ü bâtın şerî'atden bî-ğaberlerdür.

Gel imdi Rasûlullâh'ı gör ve şerî'atine gir ve haqîkatine ir. Ve illâ tarîğ-i Hağ saña mesdûddur. Nazm:

[7'li hece ölçüsü]

1. Ey şüret-i Rağmânî
Müştağ-ı tecelliyem Dîdârûña müştağam
Yûsuf yüzünüñ ânı
Dîdârûña müştağam
2. Şehd ile şekker sözlü
Şems ile kamer yüzlü
Eyâ milğden tuzlu
Dîdârûña müştağam
3. Vechüñ gibi enver yoğ
Hâlüñ gibi 'anber yoğ
Zâtuñ gibi server yoğ
Dîdârûña müştağam
4. Zikrüñ lebümüñ virdi

²¹⁵ cümlesi : A cümle

‘ Işkuñ dilümüñ derdi
Ey hüsñ ilinüñ ferdi
Dîdâruña müştâkam

5. Seyr itmege sen şâhı
Çeşmüm gözedür râhı
Vallâhi billâhi²¹⁶
Dîdâruña müştâkam

6. Bu hâme-i ney nide
Şevkuñ nice şerh ide
Dir Hâkkî-i şûrîde
Dîdâruña müştâkam

“TALEB”

Ma‘lûm ola ki sâlik-i Hâkk’a evvel menâzil talebdür. Ve taleb bir nesnenüñ vücūdından teftiş ve tefahhüş²¹⁷ itmekdür. Gerek ol nesne ‘ayn olsun ve gerek ma‘nâ olsun. Zîrâ ‘aynüñ vücūd-ı hâricesi oldığı gibi, insân ve emsâli gibi, ma‘nânüñ dağı vücūd-ı zihniyyesi vardır; ‘ilm ve idrâbı gibi. Ve ma‘lûb fi’l-hâkîka Allâh Te‘âlî’dür. Zîrâ insân ve cümle-i mevcûdâta mebd-e-i evveldür. Ve bu taleb ki dilden münba‘is olur; anuñ dağı mebd-e-i tevfiq-i İlahîdür ki ‘abdüñ ‘inâyet-i ezeliyye ve ri‘âyet-i ebediyyeye ihtişâşıdır. Zîrâ tevfiq muvâfaqatdendür ve muvâfaqat bir ma‘nâdur ki ‘abdi emr-i şer‘a muhâlefetden hıfz ider. Anuñçün tevfiq kemâl bulmasa aña ‘işmet ve hıfz-ı İlahî dirler.

²¹⁶ Vallâhi billâhi : İ2 Vallâhi ve billâhi

²¹⁷ tefahhüş : A tefahhüş İ2 tefahhüş

Pes, fi'l-cümle [109b] muvāfaqat kifāyet itmez. Meşelā arz-ı mağşūbede namāz kılmak gibi ki şalāt olduğu cihetden muvāfaqat ve maḥalli arz-ı mağşūbe olduğu vech ile²¹⁸ muḥālefedür. Ve bu maḳūle tevfiḳ noḳşāndan ḥālī degüldür. Zīrā ‘abde cemī‘-i aḥvālede istiḫābı yoḳdur. Ve ḳuşūr muvaffıḳda degüldür ki şīḡa-i fā‘il üzerine Allāh Ta‘ālīdür. Belki muvaffaḳdadur ki şīḡa-i mef‘ül üzerine ‘abddür.

Ey Sālik! Bir hoş tefekkür eyle ki muvāfaqat yüzinden Ḥaḳ‘la barışursın ki anda rızā vardır. Ve muḥālefet yüzinden bozışursın ki anda ḡazāb vardır.

Pes, iki zıd bir yerde nice müctemi‘ olur. Anuñçün sūre-i Fātiḡa’da mün‘amün ‘aleyh olmak ile iktifā olunmayub “ḡayri’l-maḡşūb” daḡi añā²¹⁹ zamm olındı. Tā ki min-vechin mün‘amün ‘aleyh olan kimse ḡāline maḡrūr olmaya ve belki bil-küllīye şā‘ibe-i ḡazābdan pāk olub rızā-i tām ehli ola. Zīrā cā‘izdür ki ḡazāb şıfatı rızāya ḡālib gele. Ve bu cihetdendir ki taşadduḡ ehli olan kimse menn ü ezādan men‘ olındı. Zīrā şadaḡasıyla faḡirūñ cismāniyyetine fā‘idesi var ise de imtinānı yüzinden rüḡāniyyetine zararı daḡi vardır. Zīrā mutaşadduḡuñ eziyyetiyle ḡalbi münkesir olur. Ve āḡir şadaḡası bāḡıla olub nef‘-i cismāniyyesi olduğına i‘tibār olunmaz. İşte ekşer-i ḡalḡuñ aḡleb-i a‘māli zıkr olunan ḡabīldendir. Ey nice ḡayrāt ve ḡasenāḡ şadedinde olanlar vardır ki ḡayırlarını māl-ı ḡabīş üzerine binā itdiklerinden mā‘adā ya idmān-ı ḡamr iderler veya ḡayri²²⁰ vecihle minhāc-ı şer‘den taşra giderler. Ba‘de zā tevfiḡuñ eşeri ḡaleb ve ḡalebūñ eşeri daḡi taḡşīl-i ‘ilimdür. Ya‘nī çünki Ḥaḳ maḡlūb ola elbet ḡālibe anuñ ‘ilmi lāzımdur. Ve ‘ilm-i nāfi‘uñ müte‘allıḡı [110a] zāt u esmā ve şıfat-ı Ḥaḡdur ki zātuñ vaḡdetini ve vüçübını ma‘lūm idinüb esmā ve şıfatında ilḡād itmeye ve Ḥaḡḡ‘ı ḡaḡ üzerine i‘tikād eyleye. Ve ḡikmet-i ‘ilmiyye ‘ilm-i kelāmda mübeyyendür; ḡikmet-i ‘ameliyye ‘ilm-i fiḡhda mufaşşal²²¹ olduğu gibi.

²¹⁸ vech ile : A’da yok

²¹⁹ añā : A’da yok

²²⁰ ḡayri : A ḡayr-ı

²²¹ mufaşşal : A mufaşşal

Pes, i‘tikādiyātda uşul-i kelāmiyyeye müraca‘at itmelüdü ki ehl-i sünnetüñ icmā‘ ve ittifāk itdikleri mu‘tekadātdur. Egerçi ba‘z-ı umūr vardur ki anuñ haķā‘iki keşf-i şaḥiḥ ile ma‘lūm olmuşdur. Velākin ehl-i keşf orada mezḥeb-i āḥara ittiḥāz itmezler. Belki zāhiri üzerine cereyān iderler. Şıfāt-ı ilāhiyyede olan aķvāl gibi ki kimi zātüñ ‘aynı ve kimi ğayrı ve kimi lā-‘ayn u lā-ğayr didiler. Ve ba‘z-ı ictihādiyyāt vardur ki mezḥeb-i āḥara göre daḥi haķdur. Velākin erbābı def‘-i iḥtilāl ve ḥalt-ı mezāhibden iḥtirāz için anuñla ‘amel itmezler. Kıyām-ı şalātda ‘inde’l-Ḥanefiyye vaz‘-ı yed itmek gibi ki mezḥeb-i Mālik’e göre gerçi muḥālifdür. Zırā Mālikiyye irsāl-i yed iderler. Fe’emmā erbāb-ı haķā‘ikuñ keşfine muvāfiķdur; gerekse Mālikiyyu’l-mezḥeb olsun. Fe’fhem cidden!

El-ḥāşıl, ‘ilm-i ḥāl olmayan yerde sülūk şaḥiḥ degüldür. Anuñçün tarīkatnāmelerde ‘ilm-i ḥāli taķdīm iderler. Ve “Ṭalebü’l-‘ilm ferīzatün ‘alā külli Müslimin.”²²²vefķınca ṭalebini icāb eylerler. Ve ümmī-i maḥza rağbet kılmazlar. Zırā umūr-ı şer‘iyyenüñ bilā-vāsıta ḥuşūli memnū‘dur. Meger ki ziyāde nedret ile ola. Bu daḥi ba‘de’l-‘amel işābetle ma‘lūm olur. Ya‘nī bir nesnenüñ ḥill ü ḥurmeti evvelā ma‘lūm olmasa velākin ‘āmil olan kimse işābet eylese tevfiķ-i ilāhiye dā’ir olur. Velākin işābeti kitāb ve sünnete ‘arzla bulınur. Nitekim diyār-ı mağribde bir muḥtesib var idi ki ümmī idi ve şehri devr idüb umūr-ı keşirede iḥtisāb iderdi. Ve aḥşam ḥānesine geldikde [110b] ‘ulemā ve fuķahāyı cem‘ idüb iḥtisāb itdügi umūruñ cümlesin ‘arz iderdi. Mecmū‘ı şer‘a muvāfiķ gelürdi. Ma‘a hāzā şer‘de ne vecihle olduğına ‘ilm-i muḥaddemi yoğidi. Ve Rasūlullāh’a -şallallāhu ‘aleyhi ve sellem- ümmī itlāk olunmaķ kimseden bi-ṭarīķi’l-‘āde oķıyub yazmadığına göredür. Ve illā mu‘allim min ‘indillāh olduğına nisbetle a‘lemü’l-ḥalk ve ekmelü’l-mevcūdātdur.

²²² İbn mâce, Fezâ’ilü’l-Ensâr, 17

Bu cihetden bir kimseye ümmī diseler ol daḥi “Ya Rasūlallāh ümmi degül mi idi” dise, ta‘zīr lāzım gelür. Zīrā bu maḳūle mevāzī‘-da kıyās cārī olmaz. Ba‘de-zā, nice ṭaleb vardur ki bilā-maṭlūbdur. Ve nice maṭlūb daḥi vardur ki bilā-ṭalebdür. Ve nicelere göre daḥi lā-ṭaleb ve lā-maṭlūbdur. Ve nicelere nisbetle daḥi ṭaleb ve maṭlūbdur. İşte bu kısım-ı aḥīr sālīklerinüñ ḥālidür ki maṭlūba mücāhede ile vāşıl olurlar. Zīrā mücāhede ‘ayn-ı şābitelerinüñ ḥükmidür ve şart-ı muḳayyed bulunmadıkça meşrūṭ bulunmaz. Ve bu maḳūle olan sālīk evvelā maḥrūm ve āḥiren merzūḳdur. Ve sülūki ‘ādet-i ilāhiyye üzerine vāḳi‘ olmuşdur. Zīrā Allāh Ta‘ālā eşyānuñ netā’icini tertīble ve esbāba menūṭ olduğu ḥālide izḥār eylemişdür. Ve maṭlūb-ı bilā-ṭaleb meczūblar ḥālidür ki nādir vāḳi‘ olur. Ḥāzret-i ‘Ömer -radıyallāhü ‘anh- ve seḥere-i Fir‘avn ḥālleri gibi ki evvel-i emrden ‘ilm-i zarūrī ile meczūb olmuşlardır ki aña ni‘met-i ḡayr-i müteraḳḳibe dirler. Ve bu maḳūlelere maḥdūm dirler. Evvelkilere ḥādım didikleri gibi.

Fe‘emmā, ṭaleb ve lā-maṭlūb ve daḥi lā-ṭaleb ve lā-maṭlūb olmaḳ ḥırmān şūretidür. Egerçi kısım-ı evvelüñ sülūki şurūṭı üzerine ise āḥiretde maṭlūb ayaḡına gelmek ihtimāli vardur. Zīrā Allāh Ta‘ālā izā‘at-i ecr itmez. Meger ki dünyāda ya şerī‘atda veya [111a] ṭarīḳatda irtidāvele²²³ intikāl ide, bu şūretde maḥrūm-ı ebedīdür. Ya‘nī eger şerī‘atde irtidāvele²²⁴ gūzer itdiyse kāfirdür. Ve eger ṭarīḳatde irtidāvele²²⁵ irtihāl itdiyse sā’ir ehl-i ‘umūm gibi maḥcūbdur. Ve bu ḥicāb ebedī zā’il olmaz. Gerekse āḥiretde cennetde müşāhede-i rubūbiyyet vāḳi‘ olsun. Zīrā verā-i perdeden müşāhede ile bī-perde müşāhede bir degüldür.

Gel imdi ṭalebi elden ḳoma, maṭlūba irince. Tā ki dünyāda maḥrūm iseñ de āḥiretde merzūḳ olasın. Muḳarrabīn gibi derece-i ihtişāş bulasın. Ve illā ḳamer-i ḳalbün maḥāḳ olub bī-nūr ve fer ḳalur. Ve çarḥ-ı sa‘ādetde yıldızın ḳalmaz ve ḳalb ve rūḥuñda

²²³irtidāvele : A irtidādla

²²⁴ irtidāvele : A irtidādla

²²⁵ irtidāvele : A irtidādla

ḍav' olmayacak ba' de'l-mevt melekūta nereden ve ne vecihle dūhūl idersin. Zīrā dūhūl-i mezkūra azucuḡ mūnāsebet ve cihet-i cāmi' a lāzımdur. Fe'fhem cidden! Naẓm:

[Fā' ilātūn / Fā' ilātūn / Fā' lātūn / Fā' ilūn]

1. جاهدوا فى الله يا اهل الطريق
حسبكم فيه الفناء من رفيق
2. قاصد البيت الحرام لا ينام
كيف هذا النوم و الفج عميق
3. ايكم يمشى بجذب من حبيب
لو طوى فى الطرفة الارض يلىق
4. لا يروم الوصل الا من له
فى هوى معشوقه قلب حريق
5. كم هوى من مدع فى الحادية
كم ترى فى بحر معنى من غريق
6. كل قول جاء من حقى الفقير
انه الحق و بالحق حقيق

[Ey tarik ehli! Allah yolunda cihad edin

Size yoldaş olarak "fenâ" yeter

Beytü'l-Haram yolcusunu uyku tutmaz

Bu uyku onu dört bir yandan sarmışken

Herhangi biriniz aşkın cezbesiyle yol aldığında

Yeryüzü bir anda dürülse lâyıktır

Ona ancak sevgiliye duyulan arzuyla

Kalbi yanık olanlar ulaşabilir

Nice hidâyet bulduğunu iddia edenler savruldu gitti

Nicelerini mânâ denizinde boğulmuş görürsün

Bütün bu sözler fakir Hakkî'den geldi

Şüphesiz o sözler haktır ve gerçekten doğrudur]

“İRÂDET”

Ehl-i zâhir dimişlerdür ki irâdet-i ‘abd budur ki bir nesnenün talebinde sa‘y ve huşûlinde ihtimâm eyleye. Zîrâ bir emrûn ki fi‘li veya terki maqşûd ola; lâ-cerem ol tarafı taḥşîş lâzım gelür. Ve aña göre hareket vâkı‘ olur. Ve bu ma‘nâya taleb ile irâdetün mâbeyninde fark zâhir olur. Zîrâ her [111b] taleb sa‘y ve ihtimâm iktizâ itmez ve maḥlûb-ı talebden taḥallûf ider. Şol ma‘nâya ki taleb emrden ‘ibâret ola. Emr ise yalnız teklîfi ise me‘mûrdan taḥallûf itmek câ‘izdür. Nitekim îmânla me‘mûr olanların niceleri mühtedî olmadılar. Zîrâ emr-i irâdiye dâ‘ir degül belki mücerred teklîf bâbından idi.

Fe'emmā murād irādetden taḥallūf itmez. Zīrā irādetde Eḥad cānibini taḥṣīṣ vardır. Ba'de't-taḥṣīṣ ise murāduñ 'adem-i ḥuṣūli ya 'acdden veyahud bed' didikleri ma'nādan nāṣīdūr ki Allāh Ta'ālā ikisinden daḥi berīdūr. Ve Kūr'ān'da gelür: “Ve izā eradnā en nūhlike ḳaryeten emernā mütrafihā fe-feseḳū fihā.”²²⁶ Ya'nī bir ḳaryenūñ helākine irādet-i ilāhiyye ta'allūḳ itse ehline daḥi fiṣḳla emr-i irādī ta'allūḳ ider.

Pes, murād faḥṣā ve fiṣḳla emir degüldür. Zīrā bu maḳūleye emir ta'allūḳ itmez. Belki ṣalāḥ ve taḳvāya ta'allūḳ ider ki bi'ṣet-i rusül ve inzāl-i kütübden murād bu ma'nādur. Velākin fiṣḳa irādet ta'allūḳ ider. Zīrā ṭā'at ve fiṣḳuñ mecmū'ı irādete menūṭdur. Ve fiṣḳuñ vücūdı sebep-i helākdür.

Pes, eger fiṣḳa irādet bulunmasa sebebüñ fiḳdānı ile murād ḥāṣıl olmaz. Ve taḥallūf-i mezkūr lāzım gelür. Bu mā'nādan bu maḳāmda iki irādet vardır ki biri irādet-i helāk ve biri irādet-i sebep-i helākdür. Ki vücūd-ı helāk bu iki irādete menūṭdur ki ḥaḳıḳati irādet-i vāḥidedür. Zīrā şıfāt-ı ilāhiyyede tecezzī olmaz. Velākin bi-ḥasebi'l-maḥal ta'addūd bulunur. Ve maḥallūñ inḳisāmından şıfatuñ inḳisāmı lāzım gelmez; tecell-i 'āmm-ı vücūdī gibi. Ve Ḥaḳḳ'a nisbetle irādet ma'dūma ta'allūḳ ider. Nitekim gelür: “İnnemā emruhū izā erāde şey'en.”²²⁷ Ya'nī şey-i ma'dūmuñ ki 'ayn-ı şābite oldığı cihetden şey'iyeti vardır. Mevcūd-ı ḥāricī olmaḳ lāzım gelse [112a] zāt ve irādet ve ḳavlūñ ictimā'ıyle maḳdūr ve mā'dūm iken mevcūd olur. Bu cihetden 'aynı ma'dūm olur ki cihet-i imkānına nāzırdur. Ve şūreti mevcūd olur ki ifāza-i vücūda dā'irdür. Anuñçün dirler ki a'yān-ı şābite şemm-i rā'iḥa-i vücūd itmemişlerdür. Ya'nī ifāza-i vücūddan ḳaṭ'-ı nazār ḥālā 'adem-i aṣlileri üzerinedür.

Pes, mümkin dimek ma'dūm ve vācib dimek mevcūd dimekdür. Bu ma'nādan cemī'-i eşyāda zāhir olan nūr-ı Ḥaḳḳdur ve ḡayr yoḳdur. Ve ehl-i ḥaḳıḳat dimişlerdür ki

²²⁶ “Bir ülkeyi helāk etmek istediğimizde oranın şıarmış yöneticilerine emirler veririz, onlar ise orada günah işlemeye devam ederler.” İsrā 16.

²²⁷ “Bir şeyi istediğinde, O'nun buyruḡu “ol!” demekten ibārettir.” Yāsın 82.

irâdet şol ma' nâdur ki mürîdüñ qalbinde zâhir olsa anı mevâni' den hıfz ider. Ve maqşûdına hâ'il qomaz. Ya' nî Haqq-ı meşrû' uñ talebine kıyâm ider. Tâ ki 'amele götürüb maqâm-ı rızâya vâşıl ola. Ve Ebû Yezîd Bestâmî -quddise sırruh- demişdür ki "irâdet terk-i irâdet"dür. Nitekim meşhûrdur ki dirler "El-mürîdü men lâ-irâdete lehü." Ya' nî mürîd gerçi bî-irâdet olmaz velâkin irâdetini irâdet-i Haqq'da ifnâ idicek irâdet Haqq'a muzâf olur 'abde degül. Bunıñ aşlı budur ki mürîd fi'l-haqqıka Allâh Ta' âlâ ve murâd 'abddür. Zîrâ 'abd ma' düm ve Allâh Ta' âlâ mevcüddur.

Pes, irâdet mevcüddan ma' duma ta' allük ider. Yoğsa ma' dumdand mevcüda degül. İşte "ene'l-murâd" diyenler "ene'l-ma' düm" ma' nâsın murâd itmişlerdür. Ba' z-ı küberâ buyurmuşlardur ki irâdet qaşd-ı hâşdur ki mükâşefe tarîkiyle 'ilm-i billâh taleb itmektür. Yoğsa berâhîn-i 'aqliye ile degül. Zîrâ ma' rifet-i zevkiyye ma' rifet-i kesbiyyeden a' lâdur. Ve zevki müyesser olmasa bârî ta' lîm-i ilâhî ile ola. Nitekim Qur'an'da gelür: "Vettekullâhe ve yu' allimükümullâh."²²⁸ Ya' nî ittikâ muhâtablara isnâd olındı ki anlaruñ vazîfesidür. Ve ta' lîm Allâh Ta' âlâ'ya nisbet [112b] olındı ki anuñ şanıdır.

Pes, şol qalbde ki mehârim ve şübühât ve mâsivâdan perhîz bulına; anuñ neticesi Allâh Ta' âlî'nüñ ta' lîmidür. Velâkin her ta' lîmde kemâl-i zevk ve vicdân yoğdur.

Pes, gerekdür ki, sebebine mübâşeretle ta' lîm mertebesine vâşıl ola ki tecellî-i 'ilmîdür. Ve andan zevk derecesine irişe ki tecellî-i 'aynîdür. Zîrâ haqqıkat-i zevk 'aynî müşâhededen gelür. Ve bundan ta' lîm ile mükâşefenüñ miyânında fark zâhir oldı. Ve ba' z-ı meşâyih demişlerdür ki irâdet 'âdet-i²²⁹ nâsı terk itmektür. Buradan dirler ki cumhûra muhâlefet itmedikçe sülûk ve irâdet şahîh olmaz. Egerçi 'inde'l-'avâmm cumhûra muhâlefet kuvvet-i haqâdandur.

²²⁸ "Allah'tan korkun, Allah size öğretiyor." Bakara 282.

²²⁹ 'âdet-i : A'da yok

El-hāşıl irâdet bulınan qalbde dâ'î-i Hâkķ'a icâbet daği bulınur. Anuñçün bir kimse ehl-i irâdet olduğda şeyhe muhâlefet itmez. Ve belki anuñ irâdeti üzerine hareket ider. Ve bundan şeyhe irâdet getürmenüñ ma' nâsın fehm itdüñ. Nitekim Şeyh Sanân²³⁰ Buĥârâ'dan hicret idüb vilâyet-i ĥamîde de bir kıryeye nüzül itdükde erbâb-ı tevfiķ mubâyâ'asına dağil olduğda Tapduķ²³¹ Emre didikleri kimse daği mubâyâ' a idüb taşra çıķduđda “biz de varduķ şeyhe tapduķ” dimesiyle Tapduķ Emre diyu mülakķab olmuşdur ki meşhür Şeyh Yünus Emre'nüñ şeyhidür²³². Hâkķâ ki ümmiler arasında anlara beñzer sâlik gelmemişdür. Ve tapduķ didüği şeyhe mubâyâ' adur. Velâkin şeyhuñ mazhar-ı Hâķ olduğın iş'âr vardur. Bu ma' nâdan sâlik ĥâķîķî şeyhe muhâlefet itmez ve illâ Hâkķ'a muhâlefet itmiş olur. ‘Aceb şarp maķâmdur ki degme sâlike müyesser olmamışdur. Anuñçün irâdetüñ lafzı var ve ma' nâsı yokdur. Ĥuşuşan ki ehl-i irâdeti geçenler tabî'at-i ĥabîşeyi ümür-ı ĥabîşeyle terbiyyeye meşğüllerdür. Çünkü ‘âdât-ı nâsla me'lûfler [113a] ve meşârib-i²³³ ‘avâmla ķâ'imlerdür. Irâdetüñ ma' nâsı nedir? Belki anlaruñ irâdetleri irâdet-i ĥalkdür. Yoĥsa irâdet-i Hâķ degüldür. Eger irâdet-i Hâķ olaydı esbâbına mübâşeret iderler ve levâzımını görürlerdi. Ve bu faķire Burusa'da iken bir gün²³⁴ bir derviş şüretlü kimse mürür idüb aĥvâlınden sü'âl olınuğda terk-i dünyâ olub mürşid arayucaķdum didi. Faķir daği nereye nüzül itdüñüz didükde bir mekrüh maĥalden ĥaber viricek gördüm ki keyfiyyât-ı ĥabîşe ile âlûde ve ihtilâf itdüği kimseler daği kendi gibi aĥbeşdür. Küşâd virdüm ve iltifât itdüm. Zirâ herkesüñ ĥâli ĥarîninden ma' lûm olur. Ve Kıur'ân'da gelür: “Ve künû me' aş-şâdiķin.”²³⁵ Bir kimse ibtidâ miftâhı bulmaduğça kıflı feth idemez; ĥuşuşan ki miftâh bî-dendân ola. Meşelâ insânda şıdķ-ı lehce ve loķma-i tayyibe ve emşâli nesnelere olmaduğça sâlik olmaz ve menzile irmez ve

²³⁰ Sanân : A Sinân

²³¹ Tapduķ : A Tapdıķ

²³² şeyhidür : A şeyhidür

²³³ meşârib-i : A müşâr-ı

²³⁴ gün : A kere

²³⁵ “Doğrularla beraber olun.” Tevbe 119.

aña kapu açılmaz. Zîrâ vücûduñ ılsımı münhal olmağa²³⁶ esbâb ve şürûṭ lâzımdur. Anuñçün dirler ki “uşülle vüṣul ḥâşıl olur.”

Pes, bî-ṭarîḳ olan adem münḥarifdür. Ve münḥarif Türkistân’a gider ve kaçan Ka‘be’ye irişür. Ey nice müdde‘iler müftezih oldılar. Ve dimişlerdür ki “Füzûhu’d-dünyâ ehvenün min füzûhu’l-âḫiret.” Ya‘nî âḫiretde ‘inde’l-enbiyâ ve’l-evliyâ rüsvây olmağdan ise dünyâda ‘uyüb-ı nefsi keşf idüb rüsvây olmağ ehvendür. Zîrâ bunuñ tedâriki mümkün ve anuñ mümteni‘dür. Vallahü’l-mürîd ve minhü’l-murâd.

Ve²³⁷ ba‘de-zâ maṭlûb-ı ḥaḳîkî Allâh Ta‘âlîdür. Velâkin her ehl-i ṭaleb ve irâdet ol maḳâm-ı menî‘a değme ṭaleb ve sülûk ile vâsıl olamaz. Zîrâ berâzih-i keşire ve maḫâvif-i vefresi vardur. Ve evvel-i emirden ta‘yîn-i maṭlab itdüğü aña kāfidür. [113b] Soñra irşâd-ı şeyḫla bi-ḥasebi’l-maḳâmât ma‘rifet ve zevḳde teraḳḳî idüb isti‘dâdı mertebesi şühûda nâ‘il olur. Anuñçün dimişlerdür ki ehl-i irâdete gerekdür ki irâdetden fenâ bula ve maḳâm-ı maḫşûs olmaya. Belki hemân nefsini tezkiye ve ḳalbini taḫliye ve tehyi‘eye meşğul ola. Tâ ki isti‘dâdı mertebesiyle mütedârik ola. Zîrâ ta‘yînde maḫzûr vardur ki ya ifrâṭ veya tefrîḫdür. Ya‘nî meretebe-i isti‘dâdıdan zâyidi veya nâḳışı ta‘yîn ile cehâlete mensûb olur. İşte bu maḳâm daḫi fehme muḫtâcdur. Ve bu maḳâmı tefhîm için Ḳur‘ân’da gelür: “Rabbenâ âtinâ fi’d-dünyâ ḫaseneten ve fi’l-âḫireti ḫaseneten.”²³⁸ Ya‘nî ḫasene muṭlaḳa ve münkerre irâd olındı. Tâ ki ‘indallâh ḫasene ne ise o maṭlûb ola. Zîrâ belki kendinüñ ḫasene diyü zu‘m itdüğü seyyi‘e ola; seyyi‘e ṭalebi ise memnû‘dur. Ey niceler Ḥaḳ’dan mâl ṭaleb iderler. Bilmezler ki kendilerine sebeb-i ṭuğyân ve bâ‘iş-i ḫızlândur. Nitekim Ḳur‘ân’da gelür: “Kellâ inne’l-insâne le-yetğâ en-ra‘âhü’stağnâ.”²³⁹ Ve niceler evlâd isterler. Bilmezler ki anlarla fitneye düşerler. Ve niceler ism-i zâhir yüzinden câh dilerler. Bilmezler ki anuñla mağrûr ve müsteḳbir

²³⁶ olmağa : A olmağla

²³⁷ Ve : A’da yok

²³⁸ “Ey Rabbimiz bize bu dünyada da iyilik ver, öteki dünyada da iyilik ver.” Bakara 201.

²³⁹ “Hayır! Gerçek şu ki insan, kendini kendine yeterli görerek çizgiyi aşar.” Alâk 6.

olsalar gerekdür. Ve niceler ism-i bâḫın ḫarafından kerāmāt-ı kevniyye ḫalebinde olurlar. Bilmezler ki anuñla memkür ve kerāmāt-ı ‘ilmiyyeden maḫrüm olurlar. Ve ‘ālā hāzā, bu maḫūleleruñ cümlesi aḡrāz-ı nefsāniyyedendür ki buḫlāna delālet ider.

Pes, Ḥaḫ ḫanda ola gelür ve maḫlüb-ı ḫaḫīḫī ne vecihle ḫāşıl olur.

Ve minallāhi’t-tevfīḫ. Li-ḫarīḫī’t-taḫḫīḫ. Ve te’yīdü’l-ḫalbi bi’t-te’yīdi’l-melekūti. Ve’t-temkīnü’l-lāhūtī. Ve’l-ḫıfz minez-zeyḡi ve’ḫ-ḫalāl. Fī-cemī’i’l-aḫvāl. Naẓm:

[Mef’ülü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fe’ülün]

1. Ey sālīk-i Mevlā seni irşād gerekdür
Bu yolda saña [114a] faḫr u fenā-zād gerekdür
2. Maḫlüb-ı ḫaḫīḫī eḡer Allāh ise dā’im
Dil zıkrine vü fikrine mu’tād gerekdür
3. Her kim ki irādetle ola mürşide teslīm
Varı vü yoḡı cümlesi berbād gerekdür
4. Şūfide şafā ehl-i irādetde vefā yoḡ
Taḫḫīḫ-i me’ānī ne ḫurı ad²⁴⁰ gerekdür
5. Şemm itmeḡe büy-ı gül-i ra’ nāyı ḫaḫīḫat
Her demde çü bülbül ḫatı feryād gerekdür
6. Her kim ki ire menzile bu rāḫda Ḥaḫḫī
Ne ḡam aña her ḫālde dilşād gerekdür

²⁴⁰ ad : A ādem

“İNĀBET”

Ḳālellāhü Ta‘ālā: “Ve enībū ilā rabbiküm.”²⁴¹ Ma‘lüm ola ki Allāh Subḥānehü ve Ta‘ālā taleb ve irādet ve inābet ve tevbenüñ her birini zıkr eylemişdür. Ve her biri için ma‘nā-yı maḥşüş vardır. Egerçi bi-ḥasebi’z-zāhir taleb ve irādet müttehid görünür. Ve ‘inābet ve tevbe daḥi bir ‘addolınur. Zīrā inābet, tevbe ve ihlāş ‘amel ile Ḥaḳḳ’a rücū‘ dur. Tevbede daḥi ma‘nā-yı rücū‘ vardır. Velākin fi’l-ḥaḳīka tevbe ma‘şiyetden tā‘ata ve inābet tā‘atden mutā‘a rücū‘ dur ki Allāh Ta‘ālīdür.

Pes, sū-i ḥālden ḥasen ḥāle rücū‘ itmek de ḥoşdur. ‘Ammā cemī‘-i aḥvālden Ḥaḳḳ’a rücū‘ itmek ziyāde ḥoşdur. Şol cihetden ki rücū‘-ı evvel şıfat-ı rızāya ve rücū‘-ı şānī Nefs-i Zāt’adur. Zāt ise şıfatuñ fevķindedür. Anuñçün her rızāya vāşıl olanlar Zāt’a vāşıl olmazlar.

Tefekkür eyle ki ehl-i cennetüñ ‘āmm u ḥāşşı ehl-i rızādur. Zīrā cennetde ğazab olmaz. Velākin ‘āmmuñ müşāhedesi maḳām-ı şıfatdan ve ḥāşşuñ maḳām-ı Zāt’dandur.

Pes, maḳām-ı keşībde cümlesi müctemī‘olmaḳ müşāhedede berāber olmaḳı iḳtizā itmez. Zīrā müşāhede herkesüñ başiretine göredür ve eger berāber olsalar derecāt-ı a‘māl ve maḳāmāt-ı [114b] ‘ulüm ve ma‘ārifeye i‘tibār ḳalmayub ḥükm-i ‘adl muḥtell²⁴² olurdu. Ve tecelliyāt-ı ilāhīyye mā-lā-nihāyedür; isti‘dādāt-ı ḥalḳ gibi. Anuñçün her şahsa tecellī başḳa yüzdendür ki isti‘dādına dā’irdür.

El-ḥāşıl, taḳrīr-i mezkūrdan fehm olındı ki inābet tevbeden ecell ü ekmeldür. Ḥuşuşan ki tevbede ḳuşūr olsa daḥi ‘inde’l-ba‘z tā’ib dinilür. Meşelā ba‘z-ı muḥarremātı terk ve ba‘zı üzerine muşırr olmaḳ gibi. Fe’emmā inābet bi’l-küllīyye

²⁴¹ “Rabbimize yönelin.” Zümer 54.

²⁴² muḥtell : A muḥill

rücū' dur. Anuñçün ba'z-ı küberā buyurdılar ki: “İnābet odur ki ‘āşık ma'şūka²⁴³ maḥv ü maḥk olduğu gibi sen daḥi Ḥaḳ'da müstehlek olasıñ. Şöyle ki vücūd ve şıfāt-ı vücūduñdan eşer ḳalmaya. Bu cihetden didiler ki inābet ehl-i nihāyetüñ ḥālidür ki fenāfillāhdur.

Sü'āl olunursa ki fülān kimse fülān şeyḥa inābet itdi dirler; pes, mübtedī ne vecihle münīb olur. Cevābı budur ki mübtedīye münīb demek biḥasebi'l-māldür. Ve bir daḥi tecrīd ṭarīḳiyedür ki muṭlaḳ ma'nā-yı rücū' ı iştimaline göredür. Her Ḥaḳḳ'a rücū' eyleyen ise 'ale'l-fevr müntehī olmaz. Belki müddet-i ṭavīlede olur ki ziyāde müste'idd olsa sinn-i erba'inde tekmīl-i neş'e idüb ba' deḥü 'ālem-i beḳāda yigirmi üç seneye dek “Ḳāb-e Ḳavseyñ” ḡāyetine irişür. Fe'fhem cidden!

Ve ekşer-i nāsa göre inābet daḥi irādet gibi lafz-ı mücerreddür²⁴⁴. Zīrā henüz mertebe-i şerī'atde evşāf-ı ṭabī'iyeden ṭahāret yoḳdur; fe-keyfe ki hevādan ve aḥlāḳ-ı zemīmeden. Ve bu sebebden didiler ki inābet ibtidā tevḥīdle olur ki zebān ile iḳrār ve dil ile iḥlāşdur. Ve bunuñ fevḳinde daḥi inābet vardur ki 'ārifler maḳāmıdır. Ve ol inābet Ḥaḳḳ ile ḥalvetde üñs ṭutmaktadır. Ve ḥalḳdan istiḥāş [115a] ve teneffürdür. Ve bunuñ fevḳinde olan inābet evliyā ve kümmel-i evliyānuñdur ki üç alāmeti vardur: Evvelkisi beşāret-i āzādī var iken ḥavf üzerine olmaḳ ve maḳām-ı heybet ve celālede ṭurmaḳdur. Ḳāle Ta'ālā: “Leḥümü'l-büşrā fi'l-ḥayāti'd-dünyā ve fi'l-āḥiret.”²⁴⁵ Ya'ñi evliyā için dareynde müjde vardur.

Pes, evliyā daḥi enbiyā gibi ḥüsn-i ḥātime ehli olduklarından²⁴⁶ bilürler velākin setr iderler. Zīrā gibi²⁴⁷ meb'ūs degüllerdür ki kendi kemāllerinden ḥalḳa izḥār ideler. Pes, buradan enbiyā ve evliyā miyānı mefrūḳ oldu. Egerçi ikisi daḥi ehl-i da'vet ve

²⁴³ ma'şūka : A ma'şūḳda

²⁴⁴ mücerreddür : A mücerrededür

²⁴⁵ “İşte onlara hem bu dünya hayatında hem de ahirette müjdeler olsun!” Yūnus 64.

²⁴⁶ olduklarından :A oldukların

²⁴⁷ gibi : A enbiyā gibi İ2 enbiyā gibi

irşâddur. Pes, evliyâyâ göre “Kum fe’enzir.”²⁴⁸ hıttâbı ibtidâ kendilerine göredür. Ve ba’zıları daği beğâyâ redd olunmadukları için muṭlağâ inzârdan hâlîlerdür. Ve redd olınanların daği nicesi kendi nefslerine meşğûllerdür. Pes, nefesine meşğûl olmak bidâyete ve nihâyete şâmidür. Fa’lem zâlik!

Ve ikincisi; şeref-i nübüvvet ve velâyet var iken hizmetten ‘âr itmezler; belki ilâ âhiri’l-’ömr ta’abbüd ve teşekkür iderler. Zîrâ bunlar haḳḳat-i ‘ubüdiyyet ve rubübiyeti bilmişlerdür. Ve kemâlâtı Haḳḳ’a teslim idüb kendileri maḳâm-ı faḳr u fenâda muḳîm olmuşlardır.

Pes²⁴⁹, eger Haḳḳ’a ve eger halka hizmetten ne vecihle ‘âr iderler? Bunlar selâṭin-i ma’nevîyyedür ki şerefleri hâdimiyyetledür; maḳdûmiyyetle²⁵⁰ degül . Selâṭin-i şüriyye ise hilâfinadur. Ve hadîsde gelür: “Seyyidü’l-kavmi hâdimühüm.”²⁵¹ Ve Kur’an’da gelür: ”Sübḫânellezî esrâ bi’abdihi.”²⁵² Ya’nî şeref-i me’âric şeref-i ‘ubüdiyyetün neticesidür. Ve ‘ânda ki ‘ubüdiyyet olmaya ta’zîm-i rubübiyyet ve ulühiyyet daği yokdur. Ve ta’zîm-i ulühiyyet bulunmadukça umûr-ı dîn ve dünyâ muḳtel ve müşevveşdür. Ḥattâ nuşret²⁵³ didikleri manşıb-ı şerîf daği ta’zîm-i mezkûra [115b] menûtdür.

Ve Üçüncüsü; bâr-ı belâ çekmekdür ve bu hâlde iken hoş dil olmakdur. Ya’nî bâr-ı girân altında olduklarından müte’ellim ve müte’ezzî degüllerdür. Belki tevḫîd-i ef’âle nâzır olub “Fe’âlün limâ yürîd.”²⁵⁴ mücibince fâ’ili fi’lde müşâhede iderler. Ve ol hâl anlara hoş gelür. El-ḥaşıl cemî’-i halk vezîre ve sultâna varınca aḳlâm-ı ilâhiyyedür ki

²⁴⁸ “Kalk ve uyar!” Müddessir 2.

²⁴⁹ Pes : A’da yok

²⁵⁰ maḳdûmiyyetle : A maḳdûmiyyetle

²⁵¹ Ebu Naîm Ahmed b. Abdullah, *El-Erba’üne ‘alâ Mezhebi’l-Müteḥakkikîn mine’s-Sûfiyyeti li-Ebî Na’îm el-İsbahânî*, (thk. Bedr bin Abdullah el-Bedr), Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1993, C. 1, s.59

²⁵² “...kulunu (Mescid-i Harâm’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya] götüren Allah eksikliklerden münezzehtir.” İsrâ 1.

²⁵³ nuşret : A naşır

²⁵⁴ “Dilediğini yapandır.” Burûc 16.

kâtib-i ezel anlarla elvâh-ı isti‘ dâdât üzerine şü‘ûn-ı ezeliyye taḥrîr ider. Bu yüzden kaleminden ağlamazlar; belki kâtibe nazar iderler. Ve kâtib Ḥaḳ olduğın bilüb ve müşâhede kılduğlarından şoñra bî-elem olurlar. Zîrâ maḥbûb yüzinden vârid olan daḫi ḥûbdur. Ve belki ol fi‘ lde olan te‘şîr kendi zâtlarından gelür; ḥâricden degül. Zîrâ gerçi cümle-i eşyâ mezâhir-i esmâ ve şîfâtdur. Velâkin mecmû‘a-i ‘âlem insân-ı kâmidür ki esmâ ve şîfâtdan mâ-‘ adâ anda bi‘l-fi‘ l sırr-ı Zât daḫi zuhûr itmişdür.

Pes, Ḥaḳ Ta‘âlî’nün cemî‘-i şü‘ûnı anuñ yüzindendür. Ve kişi kendi kendinden ve kendi işinden ağlamaz. Ve bundan fehm olındı ki ‘arş muḥîṭ ve müşt Emil oldığı eşyâ ef‘âl-i ilâhiyye zuhûrında biri birine âletdür ki ism-i Zâhir’e nâzırdur. Ve insân-ı kâmil cümlede mü‘eşşirdür ki vesîle-i şü‘ûn-ı Ḥaḳ fi‘l-ḥaḳîka odur. Ḥattâ felek-i a‘zamı idâre eden daḫi anuñ²⁵⁵ feyz-i bâtını ve te‘şîr-i ism-i câmi‘ idür.

Pes, min vech âlet-i Ḥaḳ ve min vech mazḥariyyet-i tammesine binâ‘en nefsi-sırr-ı Ḥaḳdur. Fe‘emmâ buraları fehm itmekde şu‘ûbet vardır.

İmdi nazar eyle ki her işi Zeyd ve ‘Amr’a nisbet itmekde ne kadar şirk vardır ve tevḥîd-i ḥaḳîkîden zühûldür. El-ḥamdülillâhi Ta‘âlâ ki zamânımızda tevḥîd-i ḥaḳîkî ehline muşâdefe ve anlarla şoḫbet vâki‘ olub [116a] nefes-i nefislerin almışuzdur. Ve bu maḳûlelere işâret idüb ba‘z-ı küberâ buyurmuşlardır ki: “El-‘ârifü ye’külü’l-‘asel ve’l-muḥaḳḳıku ye’külü’l-ḥanzal.“ ya‘nî muḥaḳḳıḳ olanlar her vecihle bâr-ı belâ altındadır ve yedikleri zehr-i kâtıldür. Böyle iken semender âteşde ḥoş-dil olduğu gibi anlar daḫi ğam içinde şâd u ḥurremlerdür.

²⁵⁵ anuñ : A’da yok

Allāhümme elhıknā bihim fı ahvālihımmü's-seniyyeti ve hıallişnā 'ani'l-evşāfi'd-
deniyyeti bi-cāhi'n-nebiyyi'l-kerīm. Ellezī kulte fıhi “Ve inneke le'alā hıuluķın
'azīm.”²⁵⁶ Nazm:

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

1. Ezelden cünbiş-i Hakk ile geldik işbu devrāna
İrişdi seyrimiz bu çarh içinde burc-ı insāna
2. Bu ğurbetden vaţan sevdāsına düşdük çü āhır-kār
Dönüb aşla irişdük Hazret-i Mevlā-yı Raħmān'a
3. Taleb-kār ol irādet ehli ol Hakk'a inābet kııl
Ķo bu nāmūs u 'arı 'ışķ ile gir gel bu meydāna
4. Boyan bŷy-ı fenāya şöyle kim hiç şolmasun rengŷn
Bu dil yanmazsa bunda yarın anda 'ākıbet yana
5. Yed-i sākı-i Hakk'dan nŷş-ı cām-ı feyz idüb Hakkı
Yŷri Hakk 'ışķına şal ķatreñi deryāy-yı 'ummāna

“TEVBE”

Bālāda zıkr olındı ki tevbe ma'şiyetden tātata rŷcŷ dur. Velākin 'aceb ki ni' mete
rŷkŷn idüb mŷn'imi nisyān ve tevfiķ tātata-i eħaķdan²⁵⁷ olduĝından zŷhŷldŷr; bir hiĉāb-ı
ĝalızdŷr.

²⁵⁶ “Sen elbette ŷstŷn bir ahlāka sahipsın.” Kalem 4

²⁵⁷ eħaķdan : A Hakk'dan İ2 Hakk'dan

Pes, gerekdür ki anı ħark idesin ve Ĥakk’a nazār eylesin ve tevfiķini göresin ve itdüĝüñ t̄ā’ atde ve muvaffaķ olduĝuñ ħizmetde tevfiķ idene rücu’ ķılıb kendiñi ve t̄ā’ atüñi²⁵⁸ nazardan iskāt idesin. Zīrā t̄ā’ at daħi böyle ‘avārız ve²⁵⁹ inzimāmıyla ma’ şiyet olub başķa tevbeye muħtāc olur. Belki ba’ z-ı tevbe daħi tevbeye muħtācdur. Nitekim Rābi’ a-i [116b] ‘Adeviyye’den -raħimehallāh- menķüldür ki dimişdür: “İstiĝfārünā hāzā yeħtācu ilā istiĝfār.” Ya’ nī istiĝfār itmek şurūṭ ve ķuyūdına muķārin olmayıcaķ ma’ şiyetden ma’ dūd olub istiĝfār-ı āħara muħtāc olur. Vesā’ir ezķār daħi aña kıyās olına. Nitekim Bağdād’da ħarīķ vāķi’ olub Şeyħ Şibli’nüñ -ķuddise sırruh- dükkānı ħalāř olduĝı Şibli’ye ‘aks itdükte “elħamdülillāh” deyüb soñra böyle didüĝinden istiĝfār eyledi. Zīrā böyle maķāmda teşekkür itmek ĝayruñ zararı kendine ħoř gelmek gibidür. Bu ise mü’min şıfatı degüldür. Ve bir ĝün ħāvāricden bir kimse Mescid-i Nebevī’de “ Lā-ħükme illā lillāh” didi. Ve bu sözden murādı taħķim kışşasından ötüri Ĥazret-i ‘Alī’ye -rađıyallāhu ‘anh- ta’ rīz idi. ‘Alī, anı işitdükte didi ki: “Kelimetü ħaķķin ürīde bihā bāṭıl.” Ya’ nī kelime-i mezkürenüñ min vechin ħaķķ olduĝı²⁶⁰ min vechin bāṭıl olduĝını münāfi degüldür. Zīrā niyyete rāci’ dūr ve maħallinde olmaķ gerekdür. Anuñķün bir kimseden kelimāt-ı fāħiše daħi şādır olsa şāħibinüñ mu’ azzeb olduĝı niyyet-i seyyi’esi ve kelimāt-ı nā-meşrū’ayı lisānına ĝetürmesi ħasebiyledür.

Pes, kelimāt-ı meşrū’ a bi-ħasebi’l-‘avārız ve’n-niyyāt ĝayr-ı meşrū’ a olıcaķ kelimāt-ı ĝayr-ı meşrū’ anuñ ķubħı bi-ṭarīķi’l-evlādur. Velākin anuñ ķubħı fi’l-ħaķıķa anuñ ķā’iline rāci’ dūr ki lisānına ĝetürdi. Ve maħallinüñ ĝayrıda isti’ māl eyledi. Ve illā nefsi kelimāt-ı maħlūķ maķūlesidür ki a’ yānda ħinzīr nice ise elfāzda daħi kelimāt-ı ĝayr-ı meşrū’ a daħi böyledür. Fe’fhem fe’inneħü ‘amīķun ve lā-yezķüru minhü illā hāzā’l-ķadru ve’l-bāķī bi-hālin ‘alā fehmin üli’l-ħaṭar. Ve Rasūlullāh -şallallāhu ‘aleyhi

²⁵⁸ t̄ā’ atüñi : A t̄ā’ atini

²⁵⁹ ve : İ2’de yok

²⁶⁰ olduĝı : A olındıĝı

ve sellem- tevbe ve istiğfârũ ikisini cem' itmişdür. Anuñçün “estağfirullāh ve etübü ileyh” demek gerekdür. Zīrā tevbe dīnde mezmūmdan maħmūda [117a] rücū' dur ve istiğfār ħubħ-ı ma' şıyeti bilüb i' rāz itdükden şoñra ħaleb-i mağfiretdür.

Pes, ikisinũ miyānında fark vardır ki; tevbe, istiğfardan fi'l-ħaħıķa muħaddemdür. Zīrā emr-i mezmūmdan fi'l-i maħmūda rücū' itmedükçe ħaleb-i mağfiret olmaz. El-ħāşıl tā'ib odur ki ħalbde olan ' uķde-i eşrārı ħall ide ve ħuķũķ-ı Ĥaķla ħā'im ola ve mā mezāyı işlāħ eyleye. Ya' nī ħazā iķtizā iden umūrı ħazā eyleye ki istiħlāl ve def' -i mezālim daħi anda dāħildür. Ve böyle olıcaķ aña tevbe-i naşũħ dirler ki dīnde mütemezziķ ve müteħarriķ²⁶¹ olan mevāddı ħıyātat ider gibi işlāħdur. Anuñçün ba' zılar didiler ki tevbe cemī' -i ma' āşiden olmasa aña terk dirler yoħsa tevbe dimezler. Bu cihetden şāħibi min vechin mağzũb ve min vechin marzıyy olur; min külli'l-vücũh marzī olmaz.

Pes, gerekdür ki Ĥaķķ'a rücū' itmek cihet-i muķayyededen olmaya. Zīrā inħirāfdan ħālī degũldür. İşte bu ' āşilerũ tevbesidür. Fe'emmā müti' lerũ tevbesi tevbeleri üzerine muķīm olmağa maħmũldür. Zīrā dā'imā ħā'at ve teveccũhde olan neden tevbe ider. Ve ba' z-ı zellāť vāķi' oldıģı şũretde kebā'irden ictināb aña keffāret olur. Ve enbiyā ħaķķında daħi tevbe rücū' -ı dā'im ma' nāsınadur. Ve me'mūr oldukları istiğfârũ mütea' lliķi olan zēbden baħş olunmaķ memnũ' dur. Zīrā eger zēnb ve eger istiğfār anlara göre ne ma' nāya maħmũl olduģın Allāh Ta' ālā bilür. Ancak şũ kadar vardır ki istiğfār ħaleb-i ĝufr ve setrdür ki aħķām-ı keşreti nūr-ı vaħdetle setre dā'irdür ki bi-ħasebi'l-ğālib avāħir-i ' ömrde vāķi' olur.

Sũ'āl olunursa ki nübũvvet velāyet üzerine mebnīdür. Keşreti vaħdetde maħħũr itmek ise daħi derece-i velāyetde iken ħāşıldur. [117b]Pes, avāħir-i ' ömrde olan setr-i mezkũr ne ma' nāya maħmũldür. Cevāb budur ki derece-i velāyetde olan setr-i mezkũr

²⁶¹ müteħarriķ : A muħarriķ

yalnız ma' nāya göredür. Fe'emmā maḳām-ı nübüvvet maḳām-ı teblīğ olmaḳla nebī olan kimse aḥkām-ı keşret ile fi'l-cümle inşibāğdan ḥālī degüldür. Çünkü emr-i teblīğ tamām olub vaḳt-i āḫir ola ma' nen mestür olduğı²⁶² gibi şüreten daḫi mestür olub ihtilāḫ-ı nāsdan bi'l-külliyeye munḳaḫı' olur. İşte Süre-i Naşr'da "Vestağfirh."²⁶³ ma' nā-yı mezkūra dā'irdür.

Nazar eyle ki Rasūlullāh -şallallāhu 'aleyhi ve sellem- Ḥazretleri bir ay teblīğ-i ḳabā'ili devr eyler veyāḫud bir rasūl vesāḫatiyle da'vet ḳılurdu. Ve mevsim-i ḫacda ḳabā'ilüñ riḫāli²⁶⁴ ve menāziline bi-nefsihī varub "Feşda' bi-mā-tü'mer."²⁶⁵ mücibince izḫār-ı ḫaḳ ider ve emr-i ilāḫiyi yerine getürürdi. Şoñra şuret-i uḫrā zuhūr idüb zāhiren bāḫinen nūr-ı vaḫdetle zulmet-i keşreti izāle ḳıldılar. Ve bu sırra binā'en buyurdılar ki āḫirete mecmū' olduḡuñuz ḫâlde sefer idiñüz; müteferriḳ ve perişān olduḡuñuz ḫâlde degül. Ya'nī cümle-i ḫa' allūḳātuñuzı ḳaḫ' idüb "ḳulillāh" sırrıyla ḳā'im oluñuz. Ve bu ma' nādandur ki evliyā'ullāh daḫi avāḫir-i 'ömrde bi'l-külliyeye munḳaḫı' olurlar. Ḥattā tenḳiye-i beden için riyāzāt daḫi iderler. Velākin esrār-ı ilāhiyyeden me'zūn olduḡları mertebeleri ḳaleme getürürler ve kitābete iştiğāl gösterürler. Ve bu ma' nā anlaruñ inḳitā'ına māni' olmaz. Ḥattā ešnā-i taḫrīrde bile vāridāt-ı ilāhiyye sünūḫ ve vürüd itmekdedür.

Pes, şol dil ki bī-perdedür. Aña bir nesne perde olmaz. Zīrā her lafzı ma' nā ve her şüreti sırdur. İşte anlar tevbe-i dā'ime ehlidür. Ve şalāt ve münacātlarına dā'imlerdür. Ve bunlara [118a] vācidün muḫaḳḳiḳün dirler. Fe'fhem cidden!

²⁶² olduğı : A olduḡu

²⁶³ "O'ndan af dile." Naşr 3.

²⁶⁴ riḫāli : A ricāli

²⁶⁵ "Sana buyurulanı açıkça duyur." Hicr 94.

Ve ḥadīṣ-i ṣaḥīḥde vārid olduğu üzere Rasūlullāh -ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem- cenābları ref‘-i ḡayn ve fetḥ-i ‘ayn için Esmā-i Ḥüsna ‘adedince her yevm yüz kerre²⁶⁶ istiḡfār iderlerdi. Ve tevbe ve istiḡfār Qur’ān’la ṣābit olduğu vecihden bi-ḥasebi’l-aşl mefrūz ve keyfiyet ve ‘adedi ḥadīṣle müte‘ayyin olmağla bi-ḥasebi’l-‘aded mesnūn olduğundan erbāb-ı şerī‘at ve ṭarīkat vech-i mezkūr üzere iltizām idüb ba‘z-ı evkātı istiḡfār-ı lafzīye şarf ve ḡalbi cemī‘-i evkātta Ḥaḡḡ’a tevcīh idüb mütāba‘at-i nebeviyye ile ser-efrāz olmuşlardır. Zīrā insān mādām ki bu mavṭın-ı dünyādudur²⁶⁷, cesed ve rūḥdan her birinūn kār-ı maḥşūşı²⁶⁸ vardır. Anuñçün zāhir-i şerī‘at ile’l-‘ebed ve ilā āḥiri’l-‘ömr bāḡīdür. Ve illā ilḥād-ı ekber veya küfr-i şarīḥ lāzım gelür. Ve’l-‘ıyāzū billāhi Ta‘ālā. Ve dimişlerdür ki merātib-i tevbe merātib-i taḡvā gibidür. Ya‘nī evvel-i merātib-i taḡvā menhiyyāt-ı şer‘iyyeden ictināb ve āḥiri enāniyyet ve baḡiyye-i vücūddan ittikā olduğu gibi evvel-i merātib-i tevbe daḡi ma‘āşiden rücu‘ ve āḥiri zenb-i vücūddan rücu‘dur ki ‘inde ehli’t-taḡḡīk ümmehāt-ı kebā’irdendür. Ve zenb-i vücūddan murād vücūdda tevehhüm-i te‘addüddür. Ya‘nī vücūd²⁶⁹-ı mümkün ve vücūd-ı vācibi işbāt eyleyüb²⁷⁰ vücūd-ı mümküni vücūd-ı vācibe şerīk kılmaktadır. Ma‘a hāzā vücūd-ı mümkün min ḡayşü’l-‘imkān bāṭıl ve ma‘dūmdur ki anuñ için başka ḡaḡīkat-i ṣābite yokdur. Belki ḡayrla kā’imdür ki vücūd-ı Ḥaḡḡdur. Ve bu ma‘nāya göre cemī‘-i kā’ināta bāṭıldur dinilür. Nitekim Şi‘r-i Lebīd’de²⁷¹ gelür: “Elā küllü şey’in mā ḡalāllāhu bāṭıl.” Ya‘nī vücūd-ı Ḥaḡ muḡaḡḡaḡ ve bāḡī [118b] ve vücūd-ı ḡaḡḡ mütevehhem ve fānīdür.

Pes, cümle-i mevcūdāt ism-i Ḳayyūm taḡtında dāḡıldür. Ve bu tecellī ḡalā kıyāmet-i şuḡrā ehline ḡaşıldur. Egerçi erbāb-ı zāhir kıyāmet-i kübrāya intizār iderler. Bu sebebden vücūd-ı mümkün ve vücūd-ı vācibi işbātta kitāblar te’līf idüb zaḡmetler çekmişler ve mütevehhem olan nesnelere muḡaḡḡaḡ yerine vaz‘ itmişlerdür. Bu yüzden

²⁶⁶ kerre : A kere

²⁶⁷ dünyādudur : A dünyāda

²⁶⁸ maḡşūşı : A maḡşūşı

²⁶⁹ vücūd-ı : A vücüb-ı

²⁷⁰ eyleyüb : A eyleyüb ve

²⁷¹ Lebīd’de : A Lebīd’e

ḥayālāt çoğalub sâde dillerüñ levhleri daḥi nuḳûş-ı evhâm ile māl-â-māl olmuş ve umûr-ı vehmiyyeyi taḥḳîka getürmek için ḳuvvet-i ḥayâliyyeleri efkârla ṭolmuşdur. Ḥayf²⁷² şol ‘ömre ki şukûk ve zûnûnla güzere eyleye. Ve dirîğ şol dile ki dâ’imâ müsâvî²⁷³ söyleye. Naẓar eyle ki bir a‘râbî “İzâ zülzilet”²⁷⁴ sûresini ta‘allüm üzerine iḳtişâr idüb bunuñ mazmûnı dünyâ ve âḥiretime besdür didügi Cenâb-ı Nübüvvet’e mün‘akis olduḳda buyurdılar ki: “Leḳad feḳuḥe’r-racül.”²⁷⁵

Pes, fiḳıḥ bu fiḳıḥdur ki fehm idesin ve ‘amele getüresin. Yoḥsa mücelledât-ı ḍaḥme tertüb idüb ḥâlden bî-ḥaber olıcaḳ yine câhil ve ebtersin ve za‘fda ṭıfl-ı mektebden betersin. İşte her ‘aşırda iki dürlü müfsid vardır ki biri münkerât-ı şer‘iyye ve biri münkerât-ı ḥaḳîkiyye ile ḥalkı ifsâd eyler. Münkerât-ı şer‘iyye zâhirdür. Ve münkerât-ı ḥaḳîkiyye odur ki umûr-ı şer‘iyye şüretinde ibrâz olınan mâddeler fi’l-ḥaḳîka muḥâlefetdendir; muvâfaḳâtdan degüldür. Velâkin sū-i fehmlle muvâfaḳât-i şer‘iyye şüretine ḳonılmışdur. Bu cihetden ‘avâmm-ı nâs anuñla ḍalâlete düşerler. Ve i‘tikâdların taḡyîr²⁷⁶ iderler. Ve bu maḳâmuñ emsilesi çoḳdur. Ehline ma‘lûm olmaḡla bu kitâbda derc olunmadı. Ve bu [119a] maḳûle kimseler bir ehl-i yakîne muḳârenet idüb evhâm ve ḥayâlâtdan²⁷⁷ tevbe ve istiḡfâr itmek gerekdür. Zirâ fesâd-ı bâṭınlarıyla fesâd-ı zâhir ehline mülḥaḳ olmuşlardır.

Pes, fücûr-ı şürîden tevbe itdükleri gibi fücûr-ı ma‘nevîden daḥi tevbe itmeseler tevbeleri naşûḥ olmaz. Ve fücûr-ı ma‘nevînüñ eşeddi evliyâyâ ‘adâvet ve anlar ḥaḳḳında sū-i maḳâledür. Nitekim her ‘aşırda ‘ulemâ-i rüsümüñ ekşeri ve anlara taḳlîd iden cehele-i ‘âmmenüñ ḥâlleridür. ‘Aceb ḥâldür ki teḳârüb-i zamânda esrâr-ı ilâhiyye münkeşife olub yakîn ve iṭmi’nân-ı mezîd olacaḳ iken “cehl-i billâḥ” ḡalebesiyle ekşeri-

²⁷² Ḥayf : A Ḥayf

²⁷³ Her üç nüshada da “müsâvî” olarak rastladığımız bu kelimenin, doğrusunun “mäsivâ” olması gerektiği kanaatindeyiz.

²⁷⁴ “Yer o dehşetli sarsıntısıyla] sarsıldığında;...” Zilzâl 1.

²⁷⁵ Taradığımız kaynaklarda zikredilen rivayete rastlanamamıştır.

²⁷⁶ taḡyîr : A taḡbîr

²⁷⁷ ḥayâlâtdan : A ḥayâlâtdan

nās a‘ mā olmuşlardır. Ve ikrār ve iğrāk şadedinde olanlar dađi umūr-ı tabī‘iyye-i ḥasīseye²⁷⁸ tevağğul ile behā’ime iltihāk mertebesin bulmuşlardır.

Yā aşḥābe’l-efkār ‘ aleyküm bi’l-küşüf ve yā erbābe’ş-şehvāt ihzērū mine’l-ḥusūf ve’l-küşüf. Nazm:

[Fe’ilātün / Mefā’ilün / Fe’ilün]

(Fā’ilātün) (Fa’ilün)

1. Bezekārem İlähī tübtü ileyk
İtmişem²⁷⁹ çok menāhī tübtü ileyk
2. Rū-sefid it şahīfe-i ‘ amelüm
Ḳoma gerd-i günāhı tübtü ileyk
3. Feyz-i ğufrānuñ ile yā Rabbi
Yu bu rüy-ı siyāhı tübtü ileyk
4. Zıkr ü fikründen eyledi beni dūr
İştigāl-i melāhī tübtü ileyk
5. Eyledüm aşl-ı fıtratum tağyır
Sen kıl anı ke-māhī tübtü ileyk
6. Ḳasret²⁸⁰ ü derdle olub şeb-gır
Eylerem²⁸¹ āh u vāhı tübtü ileyk

²⁷⁸ ḥasīseye : İ2 ḥasīseye

²⁷⁹İtmişem : A İtmişem-işledüm(şahḥ kaydı)

²⁸⁰ Ḳasret : A Ḳasret

7. Dir bu Hakkî gedâ kapuñda eyâ
‘Ālemüñ pâdişâhı tübtü ileyk

“ŞEBĀT”

Ya‘nî tevbe ve rücû‘ üzerine şâbit-kağem olmağı gerekdür. [119b] Zîrâ ‘amel-i hayr devâm üzerine olmadığı şüretde “târikü’l-virdi mel‘ün” şâhibi mezmûm olıcağı tã‘atden ma‘şiyete rücû‘ iden mürted bi-tarîkı’l-evlâ mezmûmdur. Ve hadîşde gelür: “Efdalü’l-a‘mâli edvemühâ.”²⁸² Ve Qur‘ân‘da gelür: “Ve lâ-terteddû ‘alâ edbâriküm.”²⁸³ Ya‘nî imân ve tã‘atle Hakk‘a ikbâlden soñra küfr ü ma‘şiyetle idbâr itmeñüz. Zîrâ insânüñ derekâtı seyvi‘ât ve cehli kağer oldığı gibi derecâtı dağı hasenât ve ma‘rifeti miğdâridur. Anuñçün hadîşde gelür: “İkra‘ ve’rtak.”²⁸⁴ Cennetde irtikâ-i derecât mertebe-i kırâ‘at ve ma‘rifet kağardur.

Pes, kırâ‘ati kađıñı âyetde tamâm ve ma‘rifeti kađıñı mertebede kağar iderse anuñ mağâmı odur. Bu cihetden gerekdür ki ric‘-i kağkağarî kağbilinden olmaya; belki sâbiķü ve sâri‘ü ve sirü gibi emirlere imtişâl idüb sâbiķlardan ola. Ve tîrini cümle-i menâzilden dür bula. Ve Qur‘ân‘da gelür: “Fe‘stekim kemâ ümirt.”²⁸⁵ Ve bu istikâmet ki istikâmet-i itidâliyyedür; her kağvî ü fi‘l ü hâlde cârî ve cem‘-i hudüduñ mürâ‘âtine sâri olub ‘uhdesinden hurûc itmek gâyetde şâ‘b olmağıla Raşülüllâh -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem-cenâbları buyurdılar ki: “Şeyyebetnî Hüd.”²⁸⁶ Ya‘nî sûre-i Hüd‘da vâķi‘ olan emri istikâmet beni pîr itdi ve mahâsinüm ağartdı. Ve bu ma‘nâdan ötürî du‘â idüb

²⁸¹ Eylerem : A Eylerem-iderem(şađıñ kaydı)

²⁸² İbn Huzeyme, Ebû Bekir Muhammed bin İshak bin Huzeyme, *Sahîhu İbn Huzeyme*, (thk. Muhammed Mustafa el-A‘zamî), Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, ۲۰۰۳, C.1, s.261

²⁸³“...sakın geri dönmeyin...” Mâide 21.

²⁸⁴ Tirmizî, Fezailü’l-Kuran, 18

²⁸⁵ “Sana buyurulduğu gibi dosdoğru ol.” Hüd 112.

²⁸⁶ Tirmizî, Ebvâbu’l-Kıraât, ۶

“Allāhümme’ğsilnī bi-mā’i’ş-şelci ve’l-bered”²⁸⁷ buyururlardı. Hattā vaqt-i namāzda ‘uhde-i emrden ne vecihle bīrūn oluram diyu ḥarāret-i dil ḥāşıl olub teskīnini murād iderlerdi ki şelc ü bered ya‘nī ṭolu didikleri dāne şuyı ile mağsūl olmağdan mağşud def‘-i [120a] ḥarāret-i mezkūredür. Ve bunuñ daḥi ğāyeti emr-i ilāhiye kemā yenbağī imtişāle tevfiķi ṭalebdür. Bu cihetden ol ḥālde sīnelerinde ğaleyān ḥāşıl olur. Ve cūşıi iḥsās olunurdi. Ve meşāyiḥ-i ṭarīķat -ḳaddesallāhu esrārahum- buyurmuşlardur ki: “Mürteddü’t-tarīķati a‘zamu zenben min mürteddi’ş-şerī‘āti.” Ve bunuñ sırrı şol kelāmdan ma‘lūm olur ki dimişlerdür: “Men ‘arafe ṭarīķan ilallāhi fe-selekehū şümme race‘a ‘anhū ‘azzebehüllāhu bi-‘azābin lem yu‘azzib bihī eḥaden mine’l-‘ālemīn.” Ya‘nī mürtedd-i şerī‘atūñ ‘azābı cismānī ve mürtedd-i ṭarīķatūñ ‘azābı rūḥānīdür. Ve ‘azāb-ı rūḥānī ‘azāb-ı cismānīden eşeddür. Zīrā rūḥ laṭīf oldığı cihetden bār-ı ḥafif bile aña şaḳīl gelür; fe-keyfe ki bār-ı girān. Ve bunuñ mişāli budur ki bir kimse şaḥīḥ velākin faḳīr olsa faḳrı cihetinden ‘azāb-ı rūḥānī çeker ve şıḥḥat-i vücūdı aña fā‘ide itmez. Ve bir kimse daḥi şaḳīm velākin ğanī olsa seḳāmeti cihetinden ‘azāb-ı cismānī çeker velākin ğināsına baḳub yine ḥoş ḥāl olur. Zīrā maraḳ ve faḳruñ ictimā‘ı ziyāde zehr-nākdür. Ve bir daḥi budur ki mürtedd-i şerī‘at cāhil ve mürtedd-i ṭarīķat ‘ārifdür. Ve ‘ālim ile cāhil berāber degüldür. Belki ‘ālimūñ ‘azābı eşeddür. Anuñçün ilzām-ı ḥüccetden şoñra ‘inād üzerine olanlar ziyāde zemm olındılar. Ḳālellāhu Ta‘ālā: “Ve ceḥadū bihā vesteyķanethā enfüsühüm.”²⁸⁸ Ve bir daḥi ḥāric-i bābda olan ile dāḥilde olanuñ farkı vardur.

Pes, ehl-i şerī‘at ḥāric-i bābda ve ehl-i ṭarīķat dāḥil-i bābda gibidür. Ve dāḥilün ḥurūcı ḥāriciñ rücv‘ından eşeddür. Bu maḳāmdan dimişlerdür ki: “Erbāb-ı ṭarīķatūñ münḥarif ve müdde‘ileri [120b] erbāb-ı zāhirūñ münkirlerinden aḳbaḥdur.” Zīrā erbāb-ı şer‘ ḥāric-i bābdadur ki daḳḳ-ı bāb iderek düḥül itmek iḥtimālleri vardur. Zīrā da‘vā-yı vuşūl itmezler. Ehl-i ṭarīķat ise vuşūl iddi‘ā iderler.

²⁸⁷ Tirmizî, Ebvābu Dev‘avāt, 79

²⁸⁸ “Mücizeleri açık ve kesin olarak görüp idrak ettikleri halde zulüm ve kibirlerinden ötürü onları inkār ettiler.” Neml 14

Pes, sâde dili münkerde olsa müdde'iyi irşâddan ehvendür. Ey bu da'vâ çâhına sâkıt olanların ekşeri kaçır-ı câhda kalmışlar ve hürûca yol bulmamışlardır. Ve nice fâsıklar ve münkerler tâ'ate ve ikrâra gelüb bi-tevfikillâhi Ta'âlâ yol almışlardır. Fikr eyle Fudayl 'Iyâz ve Mâlik Dînâr ve İbrâhim Edhem ve emsâlini ki maḥrûmü'l-bidâye iken merzûku'n-nihâye oldılar. Ve nazâr eyle²⁸⁹ Fâtiḥ Sultân Muḥammed'ün şeyḫi Akşemseddîn'e ki Ḥâcî Bayrâm Velî'ye inkârı var idi ve âḫir anuñ zencîrine bend oldu; şâḫibu'l-Muḥammediyye gibi. Ve seyyidü't-tâ'ife Cüneyd-i Bağdâdî -ḳuddise sırruh-buyurmışlardır ki : “Lev aḳbele şadîḳun 'alallâhi elfe senetin şümme a'raza 'anhü laḫzaten fâte mâ fâtehü ekşera mimmâ enâleh.” ve bunuñ sırrı budur ki her laḫza-i müta'ahḫira laḫzât-ı müteḳaddimenüñ esrârını ḫâvîdür. Nitekim insân 'aḳl-ı evvel mertebesinden seyr ü sefer itdükte kaçığı tavra mürûr itdiyse mâ-ḳablını ol tavrda cem'idüb anuñla imtiyâz bulmuşdur; tâ tavr-ı inşâna gelince. Çünkü bir laḫza fevt ola, anuñ fevtiyle ḫuşûşiyyeti olan ma'nâ daḫi fevt olub mecmû'-ı min ḫayşü'l-mecmû' olan kemâl zâyi' olur. Ve âḫiri i'tibâriyle olan ma'nâ ve emr-i zâ'idden²⁹⁰ maḥrûm ḳalur. Meşelâ insân cemî'-i eṭvârı dūr iderek mertebe-i inşâna dek seyr itmese mertebe-i insânda bulacağı ma'nâdan mâ-ḳabli enḳaşdur. Çünkü mertebe-i inşâna gele, andan hiç bir nesne fevt olmaz. [121a] Buradandır ki insânuñ ṭûl-i 'ömr istediği vaḳit kemâle vüşûl içündür. Çünkü ḳable'l-kemâl i'râz bulına zıkr itdüğümüz ma'nâyâ mü'eddî olur. Ma'a hâzâ ehl-i kemâl olsa²⁹¹ seyr-i fillâha ve tecelliyât-ı ilâhiyyeye nihâyet yokdur ki nev-be-nev mezîd ḫâşıl olmaḳdadur. Ve çün bu mezîd ḫuşûle gelmeyüb iki vaḳti müstevî ola elbet maḡbûn olur. Ve kâmiller dimişlerdür ki: “İdrâk ikidür ki biri idrâk-i icmâlî-i ḡayr-i 'aynî ve biri idrâk-i tafşilî-i 'aynîdür. Ve her biri için başḳa zevḳ vardır. Ve bu iki zevḳi cem'iden yalnız bir zevḳ ehlinden etemdür.” Nitekim bir kimse 'aseli zevḳ itse soñra 'aselden şarâb-ı tüffâḫ ṭabḫ²⁹² idüb 'aseli ol şarâbda zevḳ itse zevk-i

²⁸⁹ eyle : A eyle ki

²⁹⁰ zâ'idden : A zâyidden

²⁹¹ olsa : A olsa daḫi

²⁹² ṭabḫ : A ṭabḫ

diger olur. Ya' nî iki hâlde bile 'aseli idrāk itmiş olur. Velâkin beyne'z-zevkayn fark bulur. Binâ'en 'alâ hâzâ müşâhede ile 'ilm bir degüldür. Ve icmâlden sonra tafsîlün başka hâlî vardur. Bu cihetden 'ömr ne kadar dırâz olursa tecelliyât daği ol kadar ziyâd gerekdür. Tâ ki her tecellîde mâ-ķabli müctemî' ola ve müste'idd olan girdükçe terâķķî bula. Bu vecihden²⁹³ dimişlerdür ki: Beyt:

Şeribtü'l-ķhubbe ke'sen ba' de ke'sin
Femâ'nefide's-şerâbü ve mâ-ravîtü

Gel imdi bu sırrı kemâ yenbeği idrāk eyle ve ķalîle ķanâ'at itme ve ķandım ve işim bitdi ve ğâyete yetdi dime. Nazm:

[Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün]

[Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün]

1. Miķver-i istikâmete nazar it
İnhirâf üzre olmadan ģazer it
2. Pâye-i tevbe de şâbit ķadem ol
Tırma eķvârı cümleten ğüzer it
3. Himmetün ile ey mürîd-i 'âlî
Mis-i aĥvâlünü tebdîl-i zer it
4. **[121b]** Tırma bu bâdiye-i fūrķatde
Menzil-i vuşlata 'azm-i sefer it

²⁹³ vecihden : A cihetden

5. Urmağa sırr-ı ene'l-Ḥaḫdan dem
Sen de Maşūr gibi terk-i ser it
6. Ḥaḫḫīyā tatlu itmege ḫalkūñ
Ağzını bu ḫalemūñ ney-şeker it

“BİRR”

Birr kesrile ḫayrda tevessü' dür. Baḫrūñ muḫābili olan berre feth ile berr didikleri tevessü' inden ötürüdür. Egerçi rub' -i mesküne nazarla deryā ḫaradan evsa' dur. Ve Berr feth ile Allāh Ta' ālīdür ki vāsi' dur. Ya' nī on sekiz biñ ' ālemūñ retḫini fetḫ idüb tevsī' -i dā' ire-i vücūd itdükden soñra herkesūñ ḫāline göre feyzini başı itmişdür. Ve Ḳur'an'da gelür: “Len tenālū'l-birra ḫattā tunfiḫū mimmā tüḫibbūñ.”²⁹⁴ Kesre göre demek olur ki cennete duḫūl ve şevāba vüşūl maḫbūbuñuz olan emvāli bezle menūḫdur. Zīrā māl dünyāda nefsuñ ziyāde meyl itdügi nesnedür. Anuñçün māl dinildi.

Pes, dünyā ' alāḫası munḫaḫı' a olmadıḫça derecāt-ı ' uḫbā ḫāşıl olmaz. Ve fetha göre demek olur ki sırr-ı Ḥaḫḫ'a vāşıl olmaḫ maḫbūb olan nefsi fedāya mevḫūfdur. Zīrā māl gibi nefis gibi²⁹⁵ maḫbūbdur. Anuñçün dimişlerdür ki māl cāndandur. Ya' nī şaḫīḫ-i rūhdur ki cān gibi sevgilüdür. Velākin her māldan meylī ḫaḫ' iden cāndan geçmez. Zīrā cān māldan aḫrebür ki bedenūñ aşl-ı ḫıvāmı aña menūḫdur. Ve māl ve ğidā anuñ levāḫıḫındandur ve nefis Ḥaḫḫ'a ḫaşımdur. Ve sen ki düşmene müsā' ade idesin dostı bulamazsın. Zīrā dost düşmen iki zıddur ki bir yerde müctemi' olmaz. Pes, nefsi ḫatlı itmek zārūrī oldı; tā ki dostla dost olasın ve dostu vüşūl [122a] bulasın.

²⁹⁴ “Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz.” Âl-i İmran 92

²⁹⁵ gibi : A daḫi İ2 daḫi

Ve Kur'an'da zıkr olunan ebrār şol řā'ifedür ki cemī'-i envā'-ı birri şüret²⁹⁶ ve ma'nā²⁹⁷ fi'le getürmişler ve zāhir u bā'ını ile kâ'im olmuşlardır ki birr-i vālideyn didikleri anuñ bir şınıfıdır. Nitekim Ebū Yezīd Bişāmī'den ve ğayrıden vālide haqqında a'lā mertebesi vāqı' olmuşdur. Ve İbrāhimeyn'den biri ki İbrāhīm Havvāşdur tih-i Benī İsrā'ıl'de gezerken Hızır'a mülākī oldu. Ve aña sü'āl itdi ki; "Yā Hızır saña ne sebebden mülākī oldum?" Hızır didi ki; "Vālideñe birrūñ sebebiyle."

Pes, vālideye birr üzerine olmak bā' iş-i mülākāt-ı Hızır olıcağ; birr-i üstāz vesīle-i mülākāt-ı Hāzreti'n-Nübüvve ve birr-i şeyh vāsıta-i rü'yet-i İlähiyye olur. Zırā birr üzerine olmak i'tikād-ı pākden nāşīdür. Bu şüretde şeyhi rü'yet Haqq'ı rü'yet olur. Nitekim hadīşde gelür: "Men ra'ānī fekad ra'al-Haqq."²⁹⁸ Zırā Rasūlullāh -şallallāhu 'aleyhi ve sellem- mazhar-ı kāmīl vesā'ir mazāhir anuñ şu'belereğendür. Ve Muhammediyye kitābında gelür: Beyt:

Yüzüñ بنون meşānīdür yerāhū men yerānī dir
Velākin len-terānī dir taḥayyertü bihā tīnün

Bu beyitte evvelki "dür" edāt-ı ḥaber ve bākī "yeğülü" ma'nāsınadır. Anuñçün yā-i müşennātla yazıldı. Nitekim aşl-ı nāzımda böyledür. Ve fıkrā-i ulā Haqq'dan ve şāniye Rasūlullāh'dan ve şālişe nāzımdandır. Ya'nī "Ḥabībüm senüñ yüzüñ benüm yüzümdür ki seni şüret-i Raḥmāniyye üzerine ḥalk itdüm ve kendi hey'etüm üzerine kodum ki sen benüm mazhariyyet-i tāmmeñ cihetiyle mişliyyem²⁹⁹ ve senüñ mişlüñ yokdur. Anuñçün ehlüllāh "Leyse ke-mişlihī şey'ün."³⁰⁰ āyetinde kāfı zā'idedür³⁰¹

²⁹⁶ şüret : A şüreten İ2 şüreten

²⁹⁷ ma'nā : A ma'nen İ2 ma'nen

²⁹⁸ Buhari. Kitābu't-Tabir, hadis no:10

²⁹⁹ mişlim : A mişlüm

³⁰⁰ "O'na benzer hiçbir şey yoktur." Şûrâ 11.

³⁰¹ zā'idedür : A zāyidedür

dimediler; ‘ulemā-i rūsūm didikleri gibi. Belki aşlıyyedür diyüb [122b] mişli ta‘ ayyün-i evvele ḥaml itdiler ki ‘ aql-ı evvel ve rūḥ-i Muḥammedīdür.

Sü’āl olunursa ki kelām-ı mezkūr zāhir-i şer‘ a muḥālifdür. Zīrā fi nefsi’l-emr Ḥaḳḳ’uñ mişl ü nazīri³⁰² yokdur. Bu sebebden işbāt-ı şerīk iden kāfir olur. Cevāb budur ki kelām-ı sābıḳ ‘inde’l-‘ārifin ‘ayn-ı tevḥīddür. Zīrā ‘ aql-ı evvel Muḥammed Rasūlullāhdur. Ya‘ nī Ḥaḳ Ta‘ ālā ḥicāb-ı ‘ izzetle ve perde-i kibriyā ile muḥteciḳ olub Rasūlullāh’ı kendi şūreti üzere ḥalka irsāl eyledi. Eger kendi şūreti üzerine olmayaydı buḥl veya ‘ acz lāzım gelürdi. Allāh Ta‘ ālā³⁰³ ikisinden daḥi berīdür. Bu sebebden dimişlerdür ki: “Leyse fi’l-imkāni ebda‘ a mimmā kāne.” Zīrā bunuñ me’āli Rasūlullāh’dan ebda‘ şūret-i ilāhiyye yokdur dimekdür. Ve buradan fehmi olunur ki sırr-ı ulūhiyyetle ittişāf şahīhdür. Zīrā ittişāfuñ ma‘ nāsı bi-ḥasebi’l-‘ ābdür. Yoḥsa bi-ḥasebillāh degüldür. Zīrā Allāh Ta‘ ālā’nuñ ḥasebi ‘ abdüñ ittişāfı mertebesinden evsa‘ dur. Ve fi’l-ḥaḳīḳa ‘ ālemlerden³⁰⁴ ḡanī ve vücūb-ı zātı ve ḳuds-i aşlı ile muttasıf ve ezeliyyet ve ihāta-i tāmme ile müteḥaḳḳıḳdur ki mümkinde bu evşāf olmaḳ mümkün degüldür.

Pes, bu taḳrīrden ma‘ nā-yı mişliyyet ziyāde rüşen oldı. Zīrā murād fi’l-ḥaḳīḳa mişliyyet-i muḳayyededür; mişliyyet-i muḥlaḳa degüldür. Nitekim vezīr sulṭānuñ mişlidür. Ya‘ nī ḥükümde ve zuhūrda ve ‘ aynda birdür. Egerçi ki sulṭānuñ nice ḥaşā’ işi vardur ki vezīr-i a‘ zam ve vekīl-i muḥlaḳda bulunmaz; fe-keyfe ki ḡayrı da... İşte şūret-i Muḥammediyyenüñ şūret-i Ḥaḳḳ oldığı budur ki ta‘ ayyüni mertebesinüñ taḥammüli ḳadar esmā ve şifāt-ı ilāhiyyeye mazḥariyyetidür. Ve esmā ve şifāt-ı ilāhiyyeye şūret-i ḥaḳīḳiyye dirler. Zīrā şūret ki ḥalkı biri birinden [123a] temyīz ve teşḫīş iden ma‘ nādur. Ḥaḳ Ta‘ ālā da mutaşavver degüldür. Meger ki maḳām-ı farḳa göre ola. Nitekim “Ḥattā

³⁰² mişl ü nazīri : A mişl nazīri

³⁰³ Ta‘ ālā : A Ta‘ ālā ise İ2 Ta‘ ālā ise

³⁰⁴ ‘ ālemlerden : A ‘ ālemlerdür

na‘leme”³⁰⁵ āyeti ve daḥi “İnnallāhe yeḡulū ‘alā lisāni ‘abdiḥī semi‘allāhu limen ḡamideh.”³⁰⁶ ve emṡāli anı iş‘ār ider. Fetefetṡın lehü! Ve burada bir sırr-ı ‘azīm vardır ki degme sālīk degül belki degme bir ‘ārif aña vāḡıf degüldür. Ve ol sır budur ki; mertebe-i ḡurb ferā’izde اسهلاک-i küllī³⁰⁷ vāḡı‘ olduḡda ‘abdūñ neseb-i kevnıyyesi neseb-i ilāhiyyeye münḡalibe olur. Velākin bu inḡılāb mertebe-i ilāh ve vücbda müte‘ayyen olan neseb³⁰⁸-i ilāhiyyeye degüldür. Belki mertebe-i kevn ve imkānda müte‘ayyen olan neseb-i³⁰⁹ ilāhiyyeydür. Ve illā mümkün vācibe münḡalib olmaḡ lāzım gelür.

Pes, ‘abdūñ ḡālī ‘ālem-i vücb ve ḡıdeme tecāvüz itmez. Belki ‘ālem-i imkāñ ve ḡudūṡda vāḡı‘ olan tecelliyāt-ı esmā’ıye ve şıfāṡıye göre olur. Ve bunuñ ḡılāfını i‘tikād itmek ḡalāl ve esmā-i ilāhiyye de ilḡāddur ki herkes bu ilḡād ne idügin bilmez. Ve i‘tikādda zeyḡ ve ḡalāla düṡer. Ve aḡzına küfriyāt alır. Nitekim müdde‘iler ḡālīdür. İşte bu sırdan daḡi mişliyyet ne idügin bildūñ ve mümküni vācibe ḡıyās itmedūñ³¹⁰. ‘Aceb sırr-ı ilāhīdür ki dimişlerdür: “ Raḡımallāhu ümerā’e ‘arafe ḡazirahū ve lem yete‘adde ṡavrah.” Ya‘nī insanūñ ṡavrı ‘ālem-i imkāñ ve ḡadri anda seyrāñ itmekdür. Zırā perde-i imkāñ ‘ālem-i vücbda duḡüle māni‘dür. Fa‘lem ḡālīk!

Ba‘de biz yine ṡadede gelelim ki meṡānīden murād Ḳur’āndur dimekdür. Ya‘nī ḡabībüm senūñ yüzüñ benüm yüzümdür demek senūñ yüzüñ Ḳur’āndur dimekdür. Şol ma‘nāya ki Ḳur’ān’da gelür: “Ve’ṡ-ṡūrī ve kitābin meṡūrīn fī raḡḡın menṡūr.”³¹¹ Zırā ṡūr’dan murād ṡūr-ı ḡüviyyet-i zāṡıyye-i eḡadiyyedür. [123b] Ve kitābdan murād kitāb-ı vücbdur ki Kitāb-ı Kerīmdür. Ve anda ḡurūf-ı ṡe’n-i zāṡıyye ve vücbıyye ve imkāniyye ve kelimāt-ı a‘yāñ-ı ‘ilmiyye-i celāliyye ve cemāliyye ve āyāt-ı ervāḡ ve

³⁰⁵ “...ki ortaya çıkaralım.” Muhammed 31.

³⁰⁶ Müslim, Salāt, 64

³⁰⁷ اسهلاک-i küllī : A istihlāk-i küllī İ2 istihlāk-i küllī

³⁰⁸ neseb : A niseb

³⁰⁹ neseb-i ilāhiyyedür : A nisbet-i ilāhiyyedür

³¹⁰ itmedūñ : A itmeñ

³¹¹ “ṡūr’a, açık sahifeler üzerine yazılı kitaba...” ṡūr 1-2-3.

‘uḳûl-i mücerrede-i ƣahriyye ve luḫfiyye ve süver-i haƣā’iḳ ve ūver-i meūāliyye-i ḫissiyye-i muḳarrabe ve muba‘‘ade maūṫurdur. Ve ‘‘raḳḳ’’den murād nefes-i raḫmānī ve emr-i rabbānīdür ki māhiyyāt-ı mümkināt üzerine menūūr ve mebsūṫdur. Evvelen feyz-i aḳdes ile ki anuñla külliyyāt-ı ta‘ ayyünāt ḫāūıldur; ve aña tecellī-i zātī dirler. Ve ūaniyen feyz-i muḳaddesle ki anuñla cüz’iyyāt-ı teūaḫḫuūāt müteḫaḳḳıḳdur. Ve bu mā’ nā tecellī-i ūıfātī ve ef’ ālī ile vücūd bulmıūdur.

Pes, bu ‘ālem āfāḳ-ı furḳān ve muūḫaf-ı tekvīnīdür; Ḳur’ān muūḫaf-ı tenzīlī olduḡı gibi. Ve ‘ālem-i enfüs-i Ḳur’ān³¹² kezālik muūḫaf-ı tekvīnīdür. İūte ḫaḳḳuñ ümmü’l-kitābınuñ ūüreti bu iki ‘ālemdür ki ikisi daḫi kitāb-ı cāmi‘dür. Ya‘ nī haƣā’iḳ-i ilāhiyye ve kevnıyyeyi müūtemildür. Ve Ḳur’ān’a Furḳān daḫi dinildi. Zīrā Furḳān āfāḳī ve Kur’ān enfüsīnūñ esrārını ūerḫ ider ve haƣā’iḳ-i ilāhiyyeye remz eyler. Anuñcün dimiūlerdür ki Ḳur’ān gören Muḫammed’i görür ve Muḫammed’i gören Ḳur’ān’ı görür. Zīrā aḫḳām ve haƣā’iḳ-i Ḳur’ān Muḫammed’le ve veraūehū ile devr ider. Ve bu iki ma‘ nāya iūāret idüb ba‘ z-ı küberā buyurmıūlardır ki: Beyt:

Ene’l-Ḳur’ān ve-s’seb‘ u’l-meūānī

Ve rūḫu’r-rūḫ lā rūḫu’l-evānī

Ya‘ nī ben kitāb-ı cāmi‘-i tekvīnīyem ki haƣā’iḳ muṫlaḳā bendedür. Ve kezālik kitāb-ı muḫıṫ-i tenzīlīyem ki esrār ve aḫlāḳ benümle ḳā’imdür. Ve ben mütekellim-i ḫaḳıḳī olduḡım cihetden ḫayāt-ı bāḳıye ehliyem ki rūḫu’l-evānīnūñ bātını olan rūḫ-i ḡayr-i maḫlūḳam; yoḫsa maḫlūḳ olan rūḫ-ı zāhir degül.

El-ḫāūıl [124a] mütekellim-i ḫaḳıḳī maḫlūḳ³¹³ ve ḡayr-i maḫlūḳ³¹⁴ olan kitābınuñ esrārını benden irā’et³¹⁵ eyler ve benüm lisānumdan izḫār ider. Pes, vech ile kitāb

³¹² Ḳur’ān : İ2 Ḳur’ān ve

³¹³ maḫlūḳ : A maḫlūḳ(kevnī)

³¹⁴ ḡayr-ı maḫlūḳ : A ḡayr-ı maḫlūḳ(tenzīlī)

me’alde müttehid oldu. Anuñçün Qur’an yüzi Haq yüzidür ve kelâm-ı mütekellimden mufâriķ degüldür. Fe’fhem cidden!

Bundan soñra gūyâ Rasûlüllâh -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- buyurur ki: “Yerâhu men yerânî.” Ya’ nî her kim beni haķıķatüm üzerine gördi ise Haķķ’ı gördi. Zîrâ şüret-i Muħammed şüret-i Haķdur. Ve kezâlik her kim beni gördi ise Qur’an-ı gördi. Zîrâ Qur’anuñ esrârı ve haķâ’îķi ve ahlâķı bendedür. Ve Qur’anuñ ahlâķı ahlâķ-ı ilâhiyyedür. Anuñçün Qur’an’da gelür: “Ve inneke le’alâ ħulukin azîm.”³¹⁶ Ya’ nî ħalk-ı nebevîyi ‘azm ile vaşf itdüĝi ħalk-ı³¹⁷ ilâhî olmaĝı gösterür. Zîrâ Allâh Ta’âlâ ‘Azîm ve ħalkı daĝı ‘azîmdür. Ve Qur’an’da gelür: “Ve kâne fażlullâhi ‘aleyke ‘azîmâ.”³¹⁸ Ya’ nî saña Allâhuñ fażlı ‘azîm olan Allâh oldu. Pes, Allâh senüñ olıcaķ ħalkı daĝı senüñdür.

El-ĥâşıl sen Haq ve ħūyuñ daĝı ħūy-i Haķdur. Ve bunda “Küllî’ş-şaydi fî cevfi’l-firâ.” sırrına işâret vardur. Anuñçün ‘ulemâ-i rüsüm ile mücâleseden ‘ulemâ-i haķıķat ile mücâlese aķvâ ve a’lâdur. Zîrâ mücâlese-i ũlâda cüz’iyyet ve şâniyede külliyyet vardur. Hiç sî-pâreden bir pâre mecmû‘ gibi olur mı? “Fe ‘aleyke bi’l-efzali’l-ekmel.”

Bundan soñra nâzım aşla rücû‘ idüb dir ki: “Velâkin len terânî dir” Ya’ nî hem kelâm-ı evvel ile itmâ‘ ve hem kelâm-ı şânî ile nâ-ümîd eyler. Ben daĝı bu iki maķâle arasında müteħayyir ħaldum. Zîrâ görmeñ ile görmemeñ ne vecihle müctemi‘ olur. İşte bu söz ‘âşık-lara göre ħayret³¹⁹ [124b] sözidür. Fe’emmâ müteħaķķıķ-lara göre ħayret³²⁰ yokdur. Zîrâ aşla nazâr eyleyen “nūrânî erâhu” sırrıyla ‘amel ider. Ve Haķķuñ ĝinâ-yı zât mertebesinde hiç bir kimseye görünmeyeceĝün bilür ve taleb-kâr olmaz. Ve Ĥazret-i Mūsâ’nuñ talebi kemâl-i iştiyâķından idi. Ĥuşuşan ki enbiyâ isti‘dâdda efrâd-ı ümmetden ekmeldür.

³¹⁵ irâ’et : A irâdet

³¹⁶ “Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsin.” Kalem 4.

³¹⁷ ħalk-ı ilâhî : A ħulûk-ı ilâhî

³¹⁸ “Sana Allah’ın lutfu gerçekten büyük olmuştur.” Nisa 113.

³¹⁹ ħayret : A ħayret

³²⁰ ħayret : A ħayret

Binā'en 'alā hāzā bir nesnenūn imtinā'ını ta'rīf-i ilāhī ile bilmedükçe talebden hālī³²¹ olmazlar ve āna vesā'irlere göre³²² “len terānī” beşeriyete nāzırdur. Ya'nī “Yā Mūsā beni beşeriyet gözi ki Mūsā olmağ gözidür görmez. Zīrā ben maḥsūs degülem. Ve beni hīç bir kimse ḥiss-i baṣarī ile ebedī görmez. Belki dünyāda gördüğü āyāt-ı tevḥīddür. Eger baṣar-ı zāhirle nāzar iderse ḥaḳā'ıḳ-i esmā ve şıfāt ve tecelliyāt-ı berḳıyyedür; eger baṣiretle nāzır olursa. Ve āḫiretde gördüğü tecelliyāt-ı rubūbiyyetdür ki andan men' yokdur. Zīrā orada 'anāşır ve ṭabā'ı' telatṭuf idüb ḳālīb-ı insān ḳalb şūretine girer.

Pes, bu mavṭında ḳalble müşāhede itdüğünü orada ḳālīb ile müşāhede ider. Fe'emmā dünyāda baṣarla şūret-i raḥmāniyye görmege māni' yokdur. Zīrā idrāk olınan şūret, mer'iyyenūn ḥaḳā'ıḳidür ki baṣiret ḥālidür. Ve maḫhar-ı baṣarla idrāk itmekden ol ḥaḳā'ıḳi daḫi baṣarla idrāk itmek lāzım gelmez. Anuñçün Ḳur'ān'da gelür: “Ve terāhum yenzurūne ileyke ve hüm lā yubşırūn.”³²³ Ve yine gelür: “Efe'ente tehdi'l'umyā velev kānū lā yubşırūn.”³²⁴ Ya'nī müşrikleri i' māmla³²⁵ temşil eyledi. Ma'a hāzā zāhirde baṣarları var idi. Velākin ḥaḳıḳat-i ḥāle muṭṭali' olmadıkları için a'mā gibi bī-idrāk oldılar.

Pes, ḥiss-i baṣarīleri anlara fā'ide itmedi. Şu ḳadar [125a] vardır ki evliyā ḥaḳḳında vārid olan maḳāle-i ğarībe ki “İzā ra'a³²⁶ zıkrullāhdur” delālet ider ki bi'l-fi'l maḫhar-ı Ḥaḳ olanlarıñ yüzlerinde bir ān vardır ki tecelliyāt-ı bāṭınanuñ in' ikāsından zāhir olmuştur. Ol ānı görenler ol āna hayrete düşerler. Ve cemāl-i Nebevī'yi belki vech-i muṭṭlaḳ-ı Ḥazret'i görmüş gibi olurlar. Ve bu faḳīre bu devlet müyesser olub şeyḫum Seyyidü'l-Aḳṭāb'uñ -ḳuddise sırruh- yüzine baḳdıḳça iki dīdesin iki şem'-i

³²¹ hālī : A hālī

³²² göre : A'da yok

³²³ “Sana bakıyorlar zannedersin, oysa görmezler.” A'rāf 198.

³²⁴ “Ama eğer görmüyorlarsa körlere doğru yolu sen nasıl göstereceksin?” Yûnus 43.

³²⁵ i' māmla : A a'mā ile İ2 a'mā ile

³²⁶ “İzā ra'a...” : A “İzā ru'ü...”

İlāhī görürdüm. Ve nūr-ı şa‘ şa‘ānīsinden mütehayyir olurdum. Ve bu mertebeye remz ider şol hadīs ki imāmet bābında gelür: “Men keşūra şalātihī bi’l-leyli ḥasüne vechehū bi’n-nehāri.”³²⁷ Ya‘nī nūr-ı zātı şifātına ‘aks ider. “Ve eşraḳati’l-arzu bi-nūr-i rabbihā.”³²⁸ Mūcibince ḥāl-i bātınanuñ eşer-i zāhire sārī olub ḳālīb daḫi ḳalb gibi münevver olur. Velākin bu ḥāl ve bu rü’yet herkese müyesser olmaz. Anuñçün ekmeli’ş-şuver olan şūret-i Muḥammediyye’ye nazār idenlere bile müyesser olmadı; fe-keyfe ğayrılara.. Nāzır olanlara ‘aceb ḥāldür ki zāhir olan nesne ḥafīdür. Zīrā idrāke başār ve başīret yoḳdur. Anuñçün nūr-ı şems ne ḳadar eclā ise de ḥuffāş andan bī-naşībdür. Ve şol ki memrūru’l mizācdür ‘asel aña neylesün.

Peş, evvel bir nesnenüñ sebebini ve āletini taḫşīl idüb ba‘de maṭlūb olan kāra taşaddī itmelüdü. Şunuñ ki ‘aḳlı yoḳdur; idrāk neden gelür ve anuñ ki ḳalbi yoḳdur; müşāhede nereden olur?

Ey mü’min! Mebḥaş-i birrde tafşīl-i mezkūrula saña bir birr ya‘nī bir iyilik vāḳi‘ oldı ki anuñ fevḳinde bā‘ iş-i du‘ā olacaḳ birr olmaz. Hemān birr ü ṭā‘at ve iḥsān üzerine olub bāb-ı ebrārdan düḫūl ideğör ki şadr-ı [125b] muḳarrabāne iresün. Ve fevḳa’l-küll cemāl-i maḳşūdı göresün. Nazm:

[Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün]

1. Çün didi Ḥaḳ len tenālū’l birra ḥattā tünfikū
Var varlıḳdan elüñ yu şūfiyā dünyāyı ḳo
2. Kīse-i dilden ta‘alluḳ naḳdini bīrūn ḳıl
Ḥabbeye alma virürlerse bu dünyāyı ḳamu

³²⁷ İbn Māce, İkāmētü’s-Salāt ve’s-Sünnetü fiḥā, 174

³²⁸“ Rabbinin nuruyla yer aydınlanır.” Zümer 69.

3. Bir kıuyudur bu kıuyūd-ı dıl ki ka‘ rı yok anuñ
Düşme böyle çaha kim anda bulunmaz kaçre şu
4. Şu gibi şaf it küdürāt-ı şivādan sineñi
Alagör hün-ı cigerle eşk-i çeşm ile vuđū
5. Zülmet-i nefsi çıkar Hakkı dilerseñ nūr-ı Hakk
Nūr-ı kandil itmez işrāk olsa āb ile tolu

“HÜZN”

Bu kelime aşda huzūnetdendir ki huşūnet fi’l-‘arz ma‘ nāsınadır. Zīrā hemm ü hüznden nefste huşūnet hāşıl olur. Bu dağı ‘avāmma göredür. Zīrā havāşş-ı nāsuñ hemm ü hüzni başka ma‘ nādandır ki fi’l-hakıka kalbe rikakat ve letāfet irāş ider.

El-hāşıl hüzni odur ki zamān-ı mazīde fevt olan menfa‘at veyāhud hāşıl olan mazarrata ta‘alluk ider. Evliyādan ise fevt olmuş murād yokdur. Zīrā maqşūd murād-ı dīnīdür; murād-ı dünyevī degül. Bu sebebden anlarıñ hüzni maqāmāt-ı ‘āliyedendir. Nitekim Ya‘küb -‘aleyhi’s-selām- Yūsuf için bu kadar zamān mahzūn oldu ve keşret-i bükādan dīdeleri hīrelendi. Ve ‘ariflerden hiç bir kimse ol hüzni cerh itmedi. Zīrā enbiyā ve evliyānuñ mütehallik oldukları ahlāk ve ittişāf buldikları evşāfuñ hakā’ikin³²⁹ bilürlerdi. Huşūşan ki bu mavtın-ı ğurbet ve imtizāc-ı cism ü cānuñ hükmi sūzān ve giryān ve büryān olmağdur. Ferhān³³⁰ ve handān ve bī-pervā olmağ [126a] degül. Ve nübüvvetüñ sene-i ‘āşeresine ‘ālemü’l-hüzni³³¹ diyū tesmiye olındı. Zīrā ol senede Hāzret-i Hādice -radıyallāhu ‘anhā- ve Ebū Tālib dünyādan intikāl itdiler. Hādice’ye

³²⁹ hakā’ikin : A hakā’ikūñ

³³⁰ Ferhān : A Ferhān

³³¹ ‘ālemü’l-hüzni : A ‘āmü’l-hüzni

maḥzūn olmak ne sebebden idügi ma‘lūmdur ki ḥānedān-ı Rasūlullāhdur ve ümmü’l-mü’minīndür. Ḥuşūşan ki ekşer-i evlād-ı Nebeviyye andan tevellüd itmişdür. Ve kemāli menşūşun ‘aleyhdür. Ve Ebū Ṭālib gerçi cāhiliyyet üzerine irtiḥāl eyledi. Nitekim mecma‘un³³² ‘aleyhdür. Ḥattā imānla gitdi diyen ḥarḳ-ı icmā‘ itmiş olur. Velākin Rasūlullāh’ı dā’ire-i ḥimāyesine almış ve dā’imā nuşretine kemer-beste olmuş idi. Şöyle ki anuñ zamānında ṭā’ife-i ehl-i şirkūñ Cenāb-ı Nübüvvet’e ve taḥte’l-livā-i imānda dāḥil olanlara itāle idemezler ve mezīd-i ezā ve cefā yolına gidemezlerdi. Bu cihetden ehl-i İslām fi’l-cümle ḥoş-ḥāl idiler. Şoñra bāb-ı şerr ü fitne meftūḥ olub kānūn-ı ibtilā ‘alevlendi. Ve fiḳdān-ı mu‘īnden iş başka yüzden oldu.

Pes, bu ma‘nā sebab-i ḥüzn ve bā’iş-i hemm oldu. Velākin bu inkisār anları bilāḥare tır-veş taḳvīm³³³ ve düşmenlerini yāy gibi ta‘vīc eyledi ṭā ki Ġazve-i Bedr’de ḳalīb-i ma‘hūd içine sernigūn oldılar ve cezāların buldılar. Ve mervīdür ki; mīve-i şecere-i ‘ālem Ḥabīb-i Muḥterem -şallallāhu ‘aleyhi ve sellem- cenāblarınuñ³³⁴ semeretü’l-fu’ādları İbrāhīm -raḳıyallāhu ‘anh- Ḥarām’ı ravza-i cennet ḳılduḳda ağlayub “Ve ene ‘ālā firāḳike’l-maḥzūnūn yā İbrāhīm.” buyurdılar. Ya‘nī firāḳ didikleri ma‘nā mūcib-i ḥüzn ve bükādür. Zīrā mavṭın-ı dünyā luṭf ve ḳahrı ḥāvī [126b] ve firāḳ ve vişāli muḥtevidür. Ve beşeriyet kemāl-i inkişāf ve incilāya māni‘dür. Bu cihetden enbiyā ağlayub gitdiler ve evliyā añlayub geldiler ve mavṭınuñ ḥükmini virdiler. Ḥuşūşan ki ‘ilm ve ma‘rifet ve müşāhede ḳuvvet buldıḳça za‘f-ı beşeriyet efzūn olur. Ve dil ü cān sitem-i cüz’iden müte’essir ve ezā-yı ḳalilden münfe‘il olub müteḥayyir ḳalur. Ḳāle Ta‘ālā: “Ve ḥuliḳa’l-insānū za‘ifen.”³³⁵

Pes, bu za‘f-ı ḥaḳīḳiden bī-behre olanlar maḳām-ı ḥüznü bulmazlar. Ve maḥzūn olmayanlar insān-ı kāmīl olmazlar. Ve Fāṭıma-i Zehrā -raḳıyallāhu ‘anhā-, ki lisān-ı

³³²mecma‘un : A mūcma‘un

³³³taḳvīm : A taḳdīm

³³⁴cenāblarınuñ : A cenābları

³³⁵“...İnsan zayıf yaratılmıştır.” Nisa 28

Nübüvvet'den kemâli menşûşdur, vâlid-i mâcidleri Şefî'-i ümmet, Cenâb-ı Nübüvvet hazretleri gülşen-serâ-yı 'Adn'e hareket buyurdıklarından sonra ol muşîbet-i ciger-ğâhdan ziyâde maḥzûn ve ol fecî'adan yüregi ḥûn olub maḥbere-i Baḳî' de Hazret-i Ya'kûb -'aleyhi's-selâm- gibi beytü'l-ḥüzn ittiḥâz idüb altı ay kadar orada küşe-nişîn ve ḥalvet-güzîn oldı. Ve ḥâlâ ol maḥâma beytü'l-aḥzân dirler. Ba'z-ı evliyâ cû' ile mübtelâ olub aḡladıkda niçün aç olmaḡdan ötüri böyle aḡlarsın diyü tefrî' itdiler. Ol daḡi cevâb virüb "Allâh Ta'âlâ'nuñ beni aç itdüḡi aḡlamaḡdan ötürüdür." didi. Ya'nî her nesnenüñ bir bahânesi vardur. Ve bu ḥâlde giryân olmaḡa bahâne cû' dur.

Pes, eger maḥzûn ve ḡam-nâk ve giryân olmaḡ memdûḡ olmasa idi enbiyâ ve evliyâ anuñla mübtelâ olmazlardı. Velâkin ḥüzn ü inkisâr ḡavâşşa göre ḡaḳîqate râci' olmaḡla maḡbûldür. Sâ'irlerüñ aḡvâli ise böyle degüldür.

Pes, mâsivâ için maḥzûn olmaḡ [127a] ḡaḡâ'îḡ-i ḡüznden degüldür. İmdi muḡâla' a ehli olagör ki Allâh Ta'âlâ'nuñ Esmâ-i Celâliyye'si vardur ki anuñ aḡḡâmıyla ibtilâda 'avâmm u ḡavâşş berâberdür. Ve kemâl odur ki luḡf u ḡahruñ mecmû'ı anda bulına. Tâ ki luḡf yüzinden tesellî geldigi gibi ḡahrla daḡi âyîne-i dil jengâr-ı ḡa'alluḡâtdan pâk olub tecellî vâḡi' ola. İşte bu sırr-ı İlâhîdür ki eşedd-i belâ enbiyâya ba'de evliyâyâ ḡavâledür. Ve bir kimseye ki sırr-ı ibtilâ zâhir ola belâdan aḡlamaz. Ya'nî ḡalbinde andan rîḡ u kerâhet bulmaz. Egerçi bi-ḡasebi'l-beşeriyye zâhirde aḡlar; velâkin her aḡlamaḡ teslîmi münâfi degüldür. Belki kemâli müş'irdür. Zîrâ Celâl-i ḡaḡḡ'a muḡâvemet itmek kendinüñ aḡl-ı vaz'ına cehâletdür. İşte saña bu maḡâmdan ba'z-ı emşâle irâd itdügimiz tefhîm ve seni derece-i ḡüznde teşbît içündür. Tâ ki muşîbet-zede olanlaruñ ḡüznlere daḡl itmeyesin ve bî-muşîbet iken bile ḡüznden ḡâlî olmayasın.

Zîrâ eger berzahda iseñ o muşîbet saña yeter. Ve eger vuşlatda iseñ bülbülüñ güle ḡarşu feryâdından saña ḡişşe çıkar. Zîrâ sen vuşlatda olsañ daḡi ḡurbetdesin. Ve ḡurbetüñ ḡükmi herkesüñ ḡâline göre ḡüzndür. Eger ḡarîb iseñ yûri aḡlaya git. Ve

ḥandān olmağı aḥirete terk it. Velākin Allāh Ṭa‘ālā’dan ‘āfiyet taleb eyle. Ve çün mübtelā olasın, şer‘ ile ve Ḥaḫḫ ile şabır kııl. Ve ḥaddi tecāvüz ve te‘addī eyleme.

Nazm:

[Mef‘ ūlü / Fā‘ ilātü / Mefā‘ ilü / Fā‘ ilün]

1. Dil bir ḥāle³³⁶ ‘āşıq-ı meftūn olub gider
Bu ḥālet ile ḫad daḥi çün nūn olub gider
2. Yūsuf ‘azīz-i Mıṣr olub ‘ālemde pür-sürür
Ya‘ ḫūb emr-i Ḥaḫḫ ile maḥzūn olub [127b] gider
3. Tiryāk-i sabr zehr-i ğamı def‘ ider diyü
Ḫavl-i ḫakīm derdüme ma‘ cūn olub gider
4. Ben berg-i zerd-i nergise döndüm firāḫla
Lāle mey-i vişalle gülgūn olub gider
5. Şemm itmek içün fāyiḫa-i misk-i ma‘ rifet
Dil çün ğazāle cān u ciger ḫūn olub gider
6. Seyr-i Beriyye‘den gelür ey Ḥaḫḫī nice dil
Yūnus mişāl ba‘ zıısı Zü’n-nūn olub gider

“ḤAVF”

³³⁶ ḥāle : A cemāle İ2 cemāle

Havf ya bir mekrûhuñ hulûlini veya bir maħbûbuñ fevâtını tevakku‘dur ki zamân-ı müstaħbele göredür. Nitekim ħüzn zamân-ı mâzî i‘tibâriyledür. Velâkin emâret-i maznûne veya ma‘lûmiyye tevakkuf ider. Nitekim recâ ve çama‘ ki tevakku‘-i maħbûbdur. Bu daħi emâret-i mezkûreden nâşîdür. Ve ħavfüñ zıddı emndür ki ikisi daħi umûr-i dîniyye ve dünyeviyyede cârîdür. Ve emn ve ħunût³³⁷ küfrdür didiklerinüñ ma‘nâsı budur ki emn ‘âcizden olur. Allâh Ta‘âlâ ħaħķında ‘aciz i‘tikâd itmek ise küfrdür. Ve ħunût le’imlerden olur ve Ĥaħ Ta‘âlâ ħaħķında i‘tikâd-ı le’üm daħi küfrdür.

Pes, mü’min beyne’l-ħavf ve’r-recâ olmak gerekdür ki recâ va‘de dâ’ir ve ħavf va‘ide nâzırdur. Ve insân ‘ameli cihetinden bu iki ħâlet arasında mütereddiddür. Ve ħavf ve recânuñ fevķinde ħabz ve başt vardır. Ve ħabz ve baştıñ fevķinde heybet ve üns i‘tibâr olunur. Ve heybetüñ muķtezâsı istilâ-i Celâl’le kendi nefsinden ġaybûbet ve ünsüñ ħükmi tecellî-i Cemâl’le şaħv ve ifâķatdür.

Pes, ħavf ve recâ mübtedîlerüñ ħâli ve ħabz ve başt mütevassıtılarınıñ nişânı ve heybet ve üns müntehîlerün şanıdır. Egerçi müntehîler fi’l-ħaħķıķa [128a] izâfetden münseliħlerdür. Fe’emmâ dâ’imâ maķâm-ı Celâl ve kibriyâ’da ħururlar ve heybet-i maķâmıdan terk-i edeb itmezler. Ve da‘vâ yolına gitmezler belki ħâmûş olurlar. Ve şol sâlikler ki nihâyet-i maķâmâta vâşıl degüllerdür; anlardan nice da‘vâ şâdır olur. Zîrâ ma‘rifet ve müşâhedeleri noķşân üzerinedür. İşte müntehîlerüñ ħavfı maķâm-ı heybetden nâşî olan ma‘nâdur. Yoħsa anlar için ġam-ı müstaħbel yoķdur. Zîrâ cümle-i berâziħi ġüzer itmişlerdür.

Pes, neden ħavf iderler? Ķâlellâhu Ta‘âlâ : “Lâ ħavfun ‘aleyhim ve lâ-ħüm yahzenûn.”³³⁸ Meşelâ ħâşîd-ı Mekke ki mâl ü bedeni maħfûz olduğı ħâlde Ka‘be’ye

³³⁷ emn ve ħunût : İ2 emn ħunût

³³⁸“(Allah dostlarına] asla korku yoktur. Onlar üzüntü de çekmeyecekler.” Yûnus 62

dāhil olsa hūzn ü havfden hālāş olur. Zīrā seferi gāyet buldı ve yolda gelürken bir nesnesi daħi fevt ve zāyi‘ olmadı. Ama ğayruñ hāli böyle degüldür. Bu cihetden her merhalede ve eṣnā-i ṭarīķde havfden hālī degüldür. Ve bir sevdiği nesne zāyi‘ oldıysa anuñ hūznine düşer ve te’essüf ider. Fe’emmā bir nesne ki mefkūd olub taḥşīli müte‘assir veya müte‘azzir olsa anuñ fikrini ḳalbinden iħrāc idüb ḳazāya nazār itmek gerekdür. Ve dimişlerdür ki : “Her kim ki müsterih olmak dileye irādet-i Ḥaḳḳ’a tābi‘ ola.” Zīrā hūküm Allāh Ta‘ālī’nüñdür. Ve ‘abd-i maħkūm Rabb-i Ḥākim üzerine taḥakküm idemez. Zīrā hilāf-ı ḥaḳīķatdür ki Rabb’üñ şanı rubūbiyyet ve ‘abdüñ hāli merbūbiyyetdür. Ve bir kimse hem fā‘il hem ḳābil olmaz; meger ki bi’l-i‘tibār ola. Bu şürette fā‘il-i muḳayyed olur, muṭlaḳ olmaz. Belki fā‘il-i muṭlaḳ Allāh Ta‘ālīdür ki cemī‘-i aḥvāle [128b] mü’eşşirdür. Müte’eşşir olması mümteni‘dür. Ve ma‘nā-yı mezkūrdan nāşīdür ki insān iki ḥaḳīķati müstemildür ki biri ḥaḳīķat-i fā‘ile-i vücūbiyye ve biri daħi ḥaḳīķat-i ḳābile-i imkāniyyedür. Ve ḥaḳīķat-i ūlā rūḥ-i müdebbirüñ bāṭınına ve ḥaḳīķati şāniye nefsi hayvāniyyenüñ zāhirine göredür. Ve nefsi hayvāniyye rūḥdan müte’eşşir oldığı gibi heykele göre mü’eşşirdür. Zīrā mebbe-i ḥiss ve ḥareketdür. Bu cihetden cemī‘-i iḥsās-ı a‘zā ve ḥareket-i bedeniyye aña menūtdur. Ve rūḥ-i müdebbir aḳl vesāṭatiyle tedbīr-i umūr itmekdedür ki bu tedbīrle insān hayvāndan mümtāz olur. Ve hayvānda olan te’şīrāt ve idrākāt hayāt-ı hayvāniyyenüñ āşarıdır. Anuñçün celbi menfa‘at ve def-i mazārrat iderler. Ve bir ḳoyun meşelā aşlā ḳurd görmemiş olsa gördükde andan firār ider. Ve mütezarrır olacağın idrāk eyler. Zīrā Allāh Ta‘ālī her maḥlūḳı ḥaḳ itdükte “mā ḥalaḳa lehū” olan ma‘nāya hidāyet itmişdür. Ve ba‘z-ı hayvānātı insāna ḳarīb ḳılmışdur; feres gibi ki ru‘yā şāhibidür. Ve maymūn gibi ki ḳuvvet-i idrāki cihetinden ta‘līm ḳabül ider. Ḥattā dimişlerdür ki derzilik öğrenür ve pāsbanlık ider. Ve ‘alā hāzā nazā’ir-i keşiresi vardur. Nitekim tefsīrimüz “Rūḥu’l-Beyān³³⁹”da Sūre-i A‘lā’da bir miḳdār tafşīl olınmışdur. Ve ba‘z-ı kütüb-i mu‘teberede gelür ki Allāh Ta‘ālā vahy idüb buyurmuşdur ki “Yā Mūsā! Ḥafnī ve ḥaf nefseke ve ḥaf

³³⁹ Beyān : A Beyānımız

men lâ-yehâfenî.³⁴⁰ ” Nefsiñden havf eyle didüğü hevâ-yı nefsdan havfe râci‘dür. Zîrâ egerçi enbiyâda hevâ olmaz ki ‘ismet-i Hâk’la bi’l-fi’l maḥfûzlardur. Velâkin fi-nefsi’l-emr [129a] nefis ehl-i hevâdur. Ve beḳâ imkâna göredür ki Qur’ân’da Hâzret-i Dâvud’a -‘aleyhi’s-selâm- ḥiṭâben gelür: “Ve lâ tettebi‘u’l-hevâ.”³⁴¹ Ya‘nî imkân olmadığü mevzu‘da nehy olmaz. Bu sebebdan melâ’ike ḥaḳḳında nehy olmaz. Zîrâ nûrdan maṭbû‘ olmuşlardur. Ve aḥbâr-ı İlähî ki ‘adem-i ‘iṣyânlarına dâ’irdür. Kemâ ḳâle Ta‘âlâ: “Lâ ya‘şunellâhe mâ emerahüm.”³⁴² Hâḳıḳat ḥâl-i beyândur ve câ’izdür ki imkân daḥi ola. Nitekim maḳâm-ı medḥ anı iḳtizâ ider. Velâkin her câ’izü’l-vuḳû‘ olan nesne vücûd-ı ḥârici iḳtizâ itmez. El-ḥâşıl melâ’ike maḥlûḳdur ve her maḥlûḳ zâtında mümkindür.

Pes, şol nesnenüñ ki zâtı mümkün ola anuñ ḥaḳḳında evşâf-ı mütezâdde daḥi mümkindür. Egerçi enbiyâya göre imtinâ‘ bi’l-ğayr vardur ki ‘işmetdür. Ve melâ’ikeye göre galebe-i nûrâniyyet ve rûḥâniyyet ve leṭâfetdür. Ve ba‘de zâ Allâh Ta‘âlâ’dan havf itmeyenler a‘dâ’ullâhdur.

Pes, evliyâ a‘dâdan havf ile me’mûr olduklarından emre imtişâlen bu mavṭında oldukça düşmenlerden havf itdiler. Zîrâ düşmenler mazâhir-i Celâliyye’dür ki mazâhir-i Cemâliyye’ye anlardan işâbet-i zarar itmek mutaşavverdür. Nitekim miḥanlara şükür idiñüz diyü emr itdi.

Pes, bu ma‘nâda daḥi imtişâlen li’l-emr şükür itdiler; yoḥsa muṭlaḳâ muḥsinler ellerinden anlara ni‘met vüṣûlünden ötüri degül. El-ḥâşıl iki ḥâlde daḥi ya‘nî eger havfde ve eger şükürde emre tâbi‘lerdür; yoḥsa ğayr-i ma‘nâya degül. Ve her nerede ki emre imtişâl bulına anda meymenet ve şeref vardur; gerek imtişâl iden anuñ esrârını

³⁴⁰ Muhyiddin İbnü’l-Arabî, *Fütühât-ı Mekkiye*, (editör: Ahmed Şemseddin), Beyrut: Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, 2011, C.3, s.59

³⁴¹ “Nefsin isteklerine uyma.” Sâd 26.

³⁴² “Allah’ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen...” Tahrîm 6.

bilsün ve gerekse bilmesün. Bilenler mükâşifler ve bilmeyenler maḥcūblardur. Fa'rif cidden!

[129b] Beyāz-ı Şahīḥ

[130a] Beyāz-ı Şahīḥ

[130b] Ba' de zā enbiyā -'aleyhimü's-selām- ḥavf ile me'mūr oldukları şüretde sā'irler bi-ṭarīḳi'l-evvelidür. Bu sebebden vā'iz ve nāşih tā'yīn olunmuşdur. Tā ki bī-ḥavf olanları taḥvīf eyleyeler; gerek Allāh Ta'ālī'den ḥavf ve gerek hevā-yı nefsdan ḥavf ve gerek Allāh Ta'ālī'den ḥavf itmeyenlerden ḥavf ola. Velākin kelām-ı hikmet ve mev'izā-i ḥasene ile taḥvīf ve va'az gerekdür. Tā ki mev'üz olanlar teneffür itmeyeler ve taḥvīfün gāyeti Allāh Ta'ālā'yı ṭalebdendür. Nitekim Qur'an'da bi-ṭarīḳi'l-işāre gelür: “Ve yūḥazzirukümüllāhu nefseh.”³⁴³ Ya'nī³⁴⁴ bu taḥzīr mübtedilere göre 'azābdan mütevassıtlara nisbetle celāl ve kibriyādan ve müntehilere izāfetle ṭalebdendür. Ve ṭalebdan taḥzīrūn ma'nāsı nisbet-i ṭalebdan fenādur. Zīrā ḥaḳīḳat-i tevḥīdde³⁴⁵ izāfāt olmaz. Nitekim bu maḳāmda İmām-ı Vāsiṭi -ḳuddise sırruh-buyurmışdur ki “El-faḳīru lā-yaḥtācu ilāllāh.” Ya'nī faḳīr-i ḥaḳīḳīnūn faḳrı tām; vāşıl-ı mecbūline rücū'ı 'ale't-tamām olsa nisbet-i ihtiyāc andan mürtefi' olur. Zīrā vücūd-ı fānīnūn i'tibārı zā'il olduğdan sonra vücūd-ı bāḳī ḳalır faḳat. Ve ma'dūm mevcūda muḥtācdur dinilmedügi gibi mevcūd-ı ḥaḳīkī daḳi kendi nefesine ihtiyācdan ḡanīdür. Ya'nī bu maḳūle ihtiyāc mutaşavver degüldür. “El-faḳru hüvallah.” didikleri daḳi³⁴⁶ ma'nā-yı mezkūra rāci'dür. Zīrā dimekdür ki faḳr tamām olduğda orada mevcūd olan Allāh Ta'ālīdür. Faḳat bundan ise 'abd Ḥaḳ olmak lāzım gelmez. Zīrā 'abd bi'l-külliyeye müstehlekdür. Gel imdi bu tevḥīde vāşıl olagör. Ya'nī bi-ṭarīḳi'z-zevḳ ve's-

³⁴³“Allah kendisi hakkında sizi uyarıyor.” Âl-i İmrân 30.

³⁴⁴ Ya'nī : İ2 Zīrā

³⁴⁵ tevḥīdde : tevḥīde

³⁴⁶ daḳi : A daḳi bu

şühüd “eleh” getir tâ ki evhâm ve hayâlâtdan halâş olasin ve işneyniyetden necât bulasin. Ve illâ şirk-i hafî içinde qalursın ki [131a] aña zemb-i vücûd dirler. Vücûdda ta‘addüd tevehhüm itmekdür. Ve enfüs ve âfâk bu ma‘nâda birdür. Ya‘nî kendi vücûdunda şirkden halâş bulsañ âfâkda dañi Haqq’a kendi mañlûkını şerik kılmaktan kütulsın. Zîrâ nefsüñ şirkindedür ki aşnâmi ve emşâlini Haqq’a şerik kılar. Çünkü bu ‘âlem muṭlakâ neseb ve izâfet ve cümlede emr-i Rabbânî birdür.

Pes, Haqq’ı kendine şerik kılmakta fâ‘ide nedir? Belki bu ma‘nâ aḥvaliyetdendir. Ve çünkü başiret nûr-ı tevḥîdle mûkaḥḥal ve ḥadîd ola nazarında vâḥidden ğayrı görünmez. İşte aşl-ı ḥavf bu maḳûle nesnedendir ki Haqq Ta‘âlâ’ya mûmteni‘i nisbet idesin. Anuñçün Qur‘ân’da gelir: “İnnallâhe lâ-yağfiru en-yüşrake bihi .”³⁴⁷ Zîrâ ğufr, setr ma‘nâsınadır. Ve şeriküñ fi’l-ḥaḳîḳa vücûdı yokdur; tâ ki setre³⁴⁸ muḥtâc ola. Sâ‘ir me‘âşî ise böyle degüldür. Belki anlar için vücûd-ı ḥâricî muḥaḳḳaḳ vardır. Ve şerik ittiḥâz itdükleri vehimden nâşîdür. Ve bu vehmi def için Qur‘ân’da gelir: “Ve İlâhüküm İlâhün Vaḥid.”³⁴⁹ ve dañi gelir: “Lâ ilâhe illallâh.”

Sü‘âl olunursa ki; cemî‘-i eşyâ sırr-ı Haqq’ı müştemil olıcaḳ cümlesine secde itmek niçün câ‘iz olmadı? Ḥuşûşan ki Rasûlullâh -şallallâhu ‘aleyhi ve sellem- mazḥar-ı tâmdur. Cevâbı budur ki bu sü‘âl bâlâda zıkr olınan mâdde-i imtişâli nisyanıdır. Ya‘ni insân ki min ḥayşü’t-ta‘ayyün mañlûḳdur. Ḥâlîḳ’nuñ emrine tâbi‘dür. Ve Haqq emr itmedüğü nesneye secde itmek câ‘iz degüldür. Eger emr itse vâcib olurdu. Nitekim ebu’l-beşer Âdem’e³⁵⁰ -‘aleyhi’s-selâm- secde itmek lâzım geldi. Zîrâ ol ḥuşûşda melâ‘ike³⁵¹ me‘mûr eylediler. Ve emr-i İlâhî’ye imtişâl vâcibdür. Sü‘âl olunursa ki Âdem’den ğayrıya secde câ‘iz degüldür ki cihet-i [131b] muḳayyededendir. Haqq Ta‘âlâ ise muṭlak-ı ḥaḳîḳîdür. Fe‘emmâ âdem nev‘ine secde câ‘iz olmaḳ görünürdi. Zîrâ

³⁴⁷“Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz.” Nisâ 116.

³⁴⁸ setre : A’da yok İ2’de yok

³⁴⁹ “Tanrınız bir tek Tanrı’dır.” Bakara 163.

³⁵⁰ Âdem’e : A Âdem

³⁵¹ melâ‘ike me‘mûr eylediler : A melâ‘ike me‘mûr idiler İ2 melâ‘ike me‘mûr idiler

mecma⁶ -i esmâdur. Meşelâ bir hânenüñ bir penceresinden ‘ aks iden dav’ -i şems şems budur ancak demek olmaz. Zîrâ sâ’ir hânelerüñ revzenlerine dañi âks itmişdür. Fe’emmâ cemî⁶ -i maţâriha nisbet ile³⁵² şemsdür³⁵³ demek câ’izdür. Zîrâ bunda isti‘âb ve ihâta vardır; gerek sen aña şems di ve gerek dav’ di. Cevâb budur ki insân dañi muşayyeddür. Zîrâ muţlak olan anuñ bātınıdır ki secde añadur. Ve zâhiri sâ’ir eşyâ gibi muşayyeddür. Ve muşayyede secde câ’iz degüldür; gerekse muţlak i‘tibâriyle olsun. Zîrâ ihâmdan hâlî olmaz. Huşûşan ki teşbîh ve tenzîh miyânında olan şerî‘at-i mu‘tedile aña mâni‘dür. Ma‘a hâzâ insân bātını cihetiyle dañi muşayyeddür. Şol ma‘nâya ki anuñ mazhar-ı tâmm oldığı bi-hasebi nefsehdür; yoğsa bi-hasebillâh degüldür. Te’emmül eyle ki eger dünyânuñ iki kütre arası on ol kadar dañi olaydı yine cümlesine nûr-ı şems vefâ iderdi. Velâkin beş yüz yıllık mesâfe arasında münhaşır ve münhabis olmuşdur. Bu ma‘nâdan dimişlerdür ki bu ‘âlem-i imkân zindâñdur. Belki zindân içinde zindâñdur. Zîrâ sırr-ı İlâhî beden-i insâna ta‘alluğ itmişdür. Beden ise azyâku’s-sücündür. Anuñçün kümmel-i evliyâyâ bile tecelliyât bir uğurdan çok vâқи‘ olsa mağallüñ zîkıñdan bir miğdârı girü³⁵⁴ döner. Nitekim şeyh-i meşâyihî’d-dünyâ Şadreddîn el-Konevî -kuddise sirruh- taşrih itmişdür. İşte bu kelâm-ı iknâ‘î saña besdür; eger fi’l-cümle idrâküñ var ise. Ve illâ yüz biñ mişâl güş itseñ bir fâ’idesi bile olmaz. Ve’l-hamdü lillâh ‘alâ tefhîme ve ta‘lîme. [132a] Nazm:

[Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Eşk-i çeşm ü bîm-i cân kıahr u celâlünden³⁵⁵ midür
Feyz-i pâk ü rû-yi dil luğf u cemâlünden midür

³⁵² nisbet ile : A nisbetle

³⁵³ şemsdür : A’da yok

³⁵⁴ girü : A geri

³⁵⁵ celâlünden : A celâlinde

2. Kevşer-i ma' nâ ki dilden dem-be-dem olur revân
Cûy-ı rahmetden³⁵⁶ ağan âb-ı zülâlünden midür
3. Şûret-i kâmilde olmağ zerre-i nâkış ' ayâr
Ey ki ednâ nûr-ı gün kendi kemâlünden midür
4. Söylenen sensin kamu ' âlemde vü hem söyleyen
Cümle bu dillerde güft ü gû mağâlünden midür
5. Fürkatüñle Hakkî kul çok çağladı seylâb-veş
Şimdi hâmüş oldığı âyâ vişâlünden³⁵⁷ midür

[HAKKAN - HAK - HAKKÎ]

و لما بلغ التحرير الى هنا وقع زيارة مرقد حضرت الشيخ محمود هدايي قدس سره وهو من شيوخنا

فهذا المرسوم ثلث كلمات حقا و حق و حقى اما الاولى **حقا** الجلوتية بالجيم فتوجهت عند راسه فرسم لى هكذا فكلمة التصديق و التحقيق و هى ناظرة الى جانب لخلق لانهم الذين يقولون هذا هو الحق حقاو اما الثانية فحق باطن مطلق ناظر الى جانب الحقيقة المأثرة فى الاقوال و الافعال و الحقائق و اما الثالثة فكلمة نسبة و اضافة هى نسبة هذا الفقير المقيد الى الحق المطلق و الاصل هو الحق و اما الالف فى حقا فمن قبيل الاشارة الى المبدأ الاول و اما الباء فى حقى فمن قبيل النقطة فى الباء الموحدة اذ هى التى تفرق بين الحق و الخلق و تميز بين الالف الوجوبى و الباء الامكانى فكون النقطة واحدة اشارة الى التعيين الاول الذى هو الهوية فى مرتبة الاله و الى الذى هو العقل الاول فى مرتبة الكون و اخر الاول هو الكلام و غاية الثانى هو الانسان فاعرف جدا.

*[Konu buraya gelince, Şeyh Mahmud Hüdayî (kuddise sırruh) türbesini ziyaret ettim. O, Celvetiyye (C ile) şeyhlerimizdendir. Türbenin baş kısmına doğru yöneldim ve bana **حقا** şeklinde bir hat çizdi. Bu yazı üç kelimedden oluşur: Hakkan, Hak ve Hakkî.]*

³⁵⁶ rahmetden : A rahmetün

³⁵⁷vişâlünden : A vişälinden

Birincisi; tasdik ve tahkiktir. O yaratılış tarafına bir nazardır. Çünkü onlar: "Doğrusu bu haktır." derler. İkincisi; sözlere ve fiillere tesir eden hakikat yönüne bakan mutlak bâtinî bir haktır. Üçüncüsü ise; nisbet ve izâfet kelimesidir. Bu mukayyet fakirin mutlak hakka bağlılığına atıftır. Onun aslı haktır.

"Hakkan" kelimesindeki elife gelince, her şeyin başlangıcına işaret eder.

"Hakkî" kelimesindeki yâ ise tek noktalı be'nin noktası hükmündedir. Çünkü o Hakk ile halkı ayırır, vâcip olan elif ve mümkün olan be arasında ortaya çıkar. Noktanın varlığı, ilah mertebesi konumunda olan ilk niteliğe, varlık tabakasındaki ilk akla ve ilkin sonu olan kelama tek işarettir. Bu işaretin ikinci amacı ise insanadır. İyice anla!]

"İSTİHÂŞ 'ANİ'L-ḤALḶ"

Ya' nî ḥalḶdan vahşet üzerine olmaḶdur. [132b] Vahşet ünsün zamm ile zıddıdır. Vahşî didikleri şol ḥayvânâtdur ki insânla müste'nis olmazlar. Ve belki anlardan teneffür iderler. Bu daḶi mübtedilere göredür ki henüz dilleri ḥalḶda³⁵⁸ remide olmamış ve ḥalḶ-ı 'âlem anlarıñ ta' arruzundan selâmet bulmamışdur. Fe'emmâ mü'min ismine mazhar olub ḥalḶ anlardan emn üzerine olanlardan vühuş ve tıyür tevaḶḶuş itmezler. Ve belki müste'nis ve anlarıñ gâ'ilelerinden bî-pervâ olurlar. Zîrâ ism-i mezkûruñ mazhar-ı tammında gâ'ile ve ḥalḶı tenfir idecek ḥâl olmaz. Nitekim maḶkîdür ki Ḥatemü'l-Evliyâ -ḵuddise sırruh- evâ'il-i ḥâlinde diyâr-ı maḶribde iken töl dizgin ile mer'âlarda âhûlulara uğrar ve ramḶınıñ ucı çerâgâhda otlayan âhûlara tıḶunurdu. Ve âhûlar aşlâ serlerin mer'âdan ḵaldırmazlar ve otlarlardı. Zîrâ şeyḶüñ bâtınından anlara emn ve emân 'aks iderdi. Bu sebebden kendi ḥâllerine meşḶul olurlardı³⁵⁹. Ve sâ'ir ecâ nibden teneffür itdikleri gibi teneffür itmezlerdi. İşte buradandır ki Hârûnu'r-Reşid ḥalifenün bir oḶlı târik-i dünyâ ve sâlik-i râh-i Ḥudâ olduḶda pederi aña ḥiḶâb u 'iḶâb idüb "Beni beyne'l-mülük müfteziḶ eyledün" didikde oḶlı görüdi ki bir murḶ-ı vahşî tıruur. "Ey Peder! Şu murḶı da' vet eyle görelüm saña icâbet ider mi" didikde da' vet idüb

³⁵⁸ ḥalḶda : A ḥalḶdan

³⁵⁹ olurlardı : A olurdu

icābeti zāhir olmayıcağ oğlı orada teveccüh-i rûhānī idüb da‘ vet idicek murğ daħi ol sâ‘ at icābet ve gelüb eline konicak pederine teşnī‘ idüb “Ey Peder! sen daħi beni beyne’l-evliyā rüsvāy eyledün” didi ve pederini ilzām eyledi. Ve aña La‘ med-i Sebtī³⁶⁰ dirlerdi ki zamānında kûtb oldı. Ve şeyh-i mezbūr anuñ vefātından nice müddetden³⁶¹ soñra meţāfda rûhāniyyetine mülākī oldı ve sebtī nisbetinden [133a] sü’āl eyledi ol daħi “sebt günü ya‘ nī cüm‘ a-irtesi ki yevm-i Yehūddur; anlara rağmen ol günde bir heftelik ma‘ aşımı kesb idüb bākī eyyāmda Hakk’a meşğül olurdum” didi. İşte bu maķūleler yühricü’l-ħayye mine’l-meyyiti mazmūnunda dāhillerdür. Zīrā mezkūruñ pederi Hārūn bi ħasebi’ş-şer‘ ħayy ise daħi bi ħasebi’l-ħaķīka meyyitdür. Zīrā ħalbi feyz-i İlāhī ile zinde olmamış ve rûhı ħayāt-ı ‘ilm ü ma‘ rifetle ħayāt bulmamışdur. Bu cihetden kendi ħalife-i zāhir ve zıllullāhdur. Ve oğlı ħalife-i bātin ve mazhar-ı ħaķīkat-i İlāhīyyedür.

El-ħāşıl māsivādan müstevhış olanlar Hakk’la müste’nis oldılar. Bu yüzden Kays-ı ‘ Āmirī ki Mecnūn dimekle şöhret-yābdur; ‘ aşık-ı Leylī olduğda ħalkdan teneffür idüb şahrālarda karar eyledi. Ve āhir ‘ ışk-ı mecāzī vesātiyle ‘ ışk-ı ħaķīkiye nā’il ve ma‘ şük-ı ħaķīkiye vāşıl oldı. Anuñcün bī-‘ ışk olan ādem ħayvāndur³⁶². Ve ‘ ışk-ı mecāzī ehli daħi şuret-i ilāhiyyenüñ nısfı üzerinedür. Zīrā gerçi ‘ ışkı cihetiyle zindedür; fe’emmā müte‘ alliki emr-i mecāzī olmağla mürde gibidür. Ve Qur’an’da gelür: “Ve kâleti’l-Yahūdü leyseti’n-Naşārā ‘ alā şey’in ve kâleti’n-Naşārā leyseti’l-Yahūdü ‘ alā şey’.”³⁶³ Ya‘ nī Yahūd ve Naşārā biri birleriyle müste’nis olmazlar ve biri birlerinin dīninden teneffür iderler. Ve bu āyetden aħz idüb ba‘ z-ı meşāyih dimişlerdür ki “Tā’ife-i şūfiyye biri birleriyle tebāğuz üzere olduğca ħayrdan ħālī olmazlar.” Ya‘ nī ehli-bidāyet biri birleriyle müste’nis olmak eyü degöldür. Belki ħayra sükun ve meyl itmek Hakk’dan anları mütevaħhiş kılmağā bā’ iş olur. ħalkı ise her vecihle terk ve Hakk’a tebettül lāzımdur; tā ki ticāretinden pür-sūd ve nā’il-i maķşūd ola. Ve cemī‘-i süllāk bu

³⁶⁰ La‘ med-i Sebtī : İ2 Aħmed-i Sebtī

³⁶¹ müddetden : A müddet

³⁶² ħayvāndur : A ħayvāndan

³⁶³ “Yahudiler, “Hristiyanlar hiçbir gerçeğe dayanmıyor” dediler, Hristiyanlar da “Yahudiler hiçbir gerçeğe dayanmıyor dediler.” Bakara 113.

tarîk üzerinde [133b] sülûk itmişlerdür³⁶⁴. Egerçi ba‘ zıları ba‘ de‘t-tekmîl daği mağārāt ve kühûf ve aq̄târ-ı arzda tenhâ mağalleri ihtiyâr kılub her vecihle halvet-nişîn ve ‘uzlet-güzîn olmuşlardır. Ve bu şüretde gerçi halka fâ’idelü³⁶⁵ olmazlar. Fe’emmâ halkda daği isti‘dād olmayıcağ anlarla şöhetden ne hâşıl olur? Bu sebebden dergeh-i Üsküdar’da Hâzret-i Pîr-i Hüdâyi’nüñ ittibâ‘ı mütekeşşir olduğda ol nâhiyede bağlar peydâ idüb ekşerini mücâhedeye koşdı. Zîrâ sâ’ir vecihle mücâhede ve şeyhle şöhet ve müşâhedeye henüz bizâ‘aları yoğ idi. Ve şol kimse ki ‘uşfûr-ı havşaladır; anuñ ğidâsı dânedür. Yoğsa loğma-i ‘Ankâ degüldür. Ve Pîr-i mezkûr dünyâdan irtihâl³⁶⁶ itdikden soñra hâlden bî-haber olanlar dillerine³⁶⁷ kâr-ı dünyâya beste idüb umûr-ı ma‘âşa iştiğâlde yoldan çıkdılar girdiler. Huşûşân ki niceleri şer‘ cihetiyle mu‘âmelât-ı muharrameden daği tehâşî itmeyüb ‘anâdil ü tütüyan yerine zâğ u zağanlar konub bātınlar virâne ve tekyeler baykuş-ğâne oldu. Ve’l-emru ilallâh Ta‘âlâ. Nazm:

[Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

1. Gel ey şûfi işitdüñse eger “firrû ilallâh”
Fîrâr it İbn-i Edhem-vâr Hâkğ’a terk idüb câhı
2. Hevâ-yı nefse uymağ sâliki gümrâh ider âhîr
Ne Ka‘be belki Türkistân’a soñ demde çıkar râhı
3. Şu kim halk-ı cihândan eylemez vağşet bu dünyâda
Nice Hâkğ ile üns idüb ola esrâruñ âğâhı

³⁶⁴ itmişlerdür : A eylemişlerdür

³⁶⁵ fâ’idelü : A fayidelü

³⁶⁶ irtihâl : A intikâl

³⁶⁷ dillerine : A dillerin

4. 'Azīz-i Mıṣr olub Yūsuf serin³⁶⁸ eflāke irgürdi
Kaẓā-y-ile muḳaddem çekdi zīrā vaḥṣet-i çāhi

5. Şeker ger teng-nāy-ı neyde eyler ḥalveti ammā
Gedā ḥursun dimāğ-ı āşüfte eyler lezzeti şāhi

6. Eger māhī gibi Ḥaḳḳī ḫalarsañ ḳulzüm-i nūra
Gerçi bir gün olur 'izz ü şerefde kevkebün māhī

[RAHMET HAZİNELERİ]

و لما انتهى التحرير الى هنا قل لى وقت السحر الاعلى خزائن رحمة ربك عندك اعلم ان مفاتيحخزائن
السموات و الارض بيد الله تعالى و قد اعطاها نبينا صلى الله عليه و سلم فى اواخر حاله لانه قطب العظم الذى
عليه يدور الافلاك من الاول الى الاخر اذ كل من جاء قبله و بعده فهو شعبة من شعب شجرة ولايته و نبوته و بيده
المفاتيح المذكورة بقدر استعداده و ذلك اشارة الى الفتح الكلى المتعلق بالارزاق الظاهرة الجسمانية و الاغذية
الباطنة الروحانية و عند الامتلاء و الرى ينفتح باب الملكوت بالموت الطبيعى و يرجع التفصيل الى الاجمال و
الفرع الى الاصل و الفرق الى الجمع و البشرية الى الملكية و الملكية الى الحقية و هو قوله تعالى فى مقعد صدق
عند مليك مقتدر يعنى ان العناية الالهية تجر العبد الى مقام العندية و الحضور بل الى مرتبة الحصول و الوجود
المحض فيكتمن مليكا مقتدرا على ما لم يقتدر عليه غيره و هى الخزائن الملكية الصورية و الخزائن الملكوتية
المعنوي لانه كل شىء من المكونات فهو خزانة من خزائن الله و كذا كل شىء من المعقولات و المعلومات بمعنى ان
الله تعالى جعل لها خزائن فى طبقات الفلك المحيط منها تخرج و اليها تعود و لذا كان روح الانسان الكامل فى على
عليين لان مقام كل رجل منتهى علمه و معرفته و انما قالعندك لان المعنى ان للمفاتيح عندك و بيدك مفتاح شىء و
شىء من الاشياء او لان الانسان مختصر العالم فهو عبارة عن العرش المجيد الذى عنده الخزائن مطلقا لانه
محيط بكل شىء فله العالم السفلى [b 134] الذى هو عالم الاجساد و العالم العلوى الذى هو عالم الارواح لان روح
كل شىء مع جسده و من ثم جعل كل من العرش و الانسان جامعا للجسام و الارواح كلها لان لهما صورة و معنى
فبصورتها يقوم العالم الصورى و بمعناهما يقوم العالم المعنوى و هو الملكوت الذى قال تعالى فيه بيده ملكوت كل
شىء اى روحه و معناه و سره فقد بسط كل شىء بمد الظل و باعتباره يقال و الارض جميعا قبضته لان الجسد و
الارض مقبوضان بالقبضة الشمالية بالنظر الى الظاهر و ان كانت كلتا يديه تع يمينا مباركة فى الحقيقة فظهر سر
كونهما اى الجسد و الارض من السفليات ثم قبضه اليه بقصر الظل و باعتباره يقال و السموات مطويات بيمينه لان

³⁶⁸ serin : A serün

الروح و السموات مقبوضان باليمين لكونهما من العلويات فاذا العالم عبارة عن امرين ارض و سماء او جسد و روح او ملك و ملكوت او عرش و انسان او افاق و انفس فظهر من هذا ان الله هو القابض الباسط و المقبوض هو ما يلى جانب الملكوت و المبسوط هو ما يلى جانب الملك و المراد بالقبض قهر الكثرة فى الحدة لالاعدام المحض فان التجلى لا يرد و انما يظهر امره فى الاطوار فيظن منه الاعدام كلا و الله ان الله هو الظاهر ابدًا و الباطن ابدًا و السعداء مقبوضون بيده اليمنى و اهم الخزائن مما يدل على القدرة و الممكنة و الاشياء مقبوضون بيده اليسرى فلا قدرة لهم اصلا لانهم ذاتيون ليس عندهم شيء من الصفات التى بها يكون القبض و البطش بخلاف الاولين فانهم ذاتيون و صفاتيون فانهم العالون و لذا جعلت مساكنهم الجنة العلية بخلاف الاخرين [١٣٥a] فانهم السافلون و من ثم انزلهم الله فى سجين و لا شك ان العالى يحكم على السافل لانه اى السافل جزؤه الجلالى المقهور فافهم ذلك تفز بلباب المعرفة ثم ان الخطاب المذكور و هو عنوان المبحث يدل على التاييد الملكوتى لهذ الفقير و توسيع دائرة العلم و المعرفة الالهية بقدر القابلية و على ان ما بقى من العمر صباية ك صباية الاناء و جرعة من جرع القدحو قد بلغ الان الى اثنين و سبعين عاموا الانتظار الى رحمة الله تعالى الافا و صلوا منى رحمة الله الى اهل رحمة الله و افسحوا يفسحوا الله لكم قال تعالى قل لو انتم تملكون خزائن ربى اذا لا مسكنتم خشية الانفاق فاهل الامساك مطلقا لم يظهر و ابصفت الله الجواد الكريم المعطى الباسط و نحو ذلك فوقعهم التعين الكشف فى بئر البخل و القبض فلما عكسوا الامر جعلوا منكوسين فى بئر الطبع فلم ينفعهم علومهم و معارفهم و لا خزائهم و ارزاقهم و فى حديث القدسي انا عند حسن اظن عبدى بى ولو احسن الظن لكان عند ربه علما و عينا و راي ان ربه لا يبخل بشيء من الوجود و توابعه و انما يعوقه عن الوصول الى مقام العندية غيبته من حيث حجه الكثيفة و الله الكاشف المتجلى منه الاحسان الكلى.

[Yazı burada sona erdiğinde, bana mübârek seher vaktinde şöyle dendi: "Rabbinin rahmetinin hazineleri sendedir. Şunu bil ki, göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları Allah Teâlâ'nın elindedir." O anahtarları, son zamanlarında Peygamberimiz (sav)'e vermiştir. Çünkü o, başından sonuna kadar feleklerin etrafında döndüğü büyük kutuptur. Çünkü ondan önce ve ondan sonra gelen her kişi, velâyet ve nübüvvet ağacının dallarından bir daldır. Söz konusu anahtarlar kapasitesi ölçüsünde onun elindedir. Bu ise, zâhirde olan bedene ait rızıklar ve bâtında olan ruha ait gıdalar ile ilişkili tam bir fethetme işaretidir. Rızka doyulup suya kanıldığında melekût aleminin kapısı doğal bir ölüme açılır. Ve ayrıntılı olan özetlenmeye, dal gövdeye, parça bütüne, insanlık hükümranlığa ve hükümranlık Hakk'a döner. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: " Doğruluğun hâkim olduğu bir ortamda, gücüne sınır olmayan bir hükümdarın huzurundadırlar." Yani ilâhî lütuf, kulu; oluş ve saf varlık mertebesinin aksine, Allah katında ve huzurunda olma makamına çıkarır. Böylece kul başkasının muktedir olmadığını muktedir olan bir hükümran olur. Bu hükümranlık; kulun sahip olduğu

maddi hazineler ve melekut âlemindeki manevi hazinelerdir. Çünkü yaratılanların hepsi Allah'ın hazinelerinden bir hazinedir. Aynı şekilde, akledilenlerin ve bilinenlerin hepsi şu anlamdadır; Allah Teala, birinden çıkıp diğerine dönen kuşatıcı feleklerin tabakalarında onun için hazineler yaratmıştır. Bu nedenle kâmil insanın ruhu yücelerin yücesindedir. Çünkü her şahsın makamının sınırı kendi ilmi ve irfanı kadardır. İfadede kullanılan "sendedir" kelimesinden maksat şudur; anahtarlar sendedir ve eşyanın anahtarı senin elindedir. Her şeyden önce insan âlemin özüdür. Onun şerefi kayıtsız şartsız hazineleri katında bulunduran şerefli arş kadardır. O arş, her şeyi kuşatır. Cisimler âlemi olan süflî âlem ve ruhlar âlemi olan ulvî âlem ondadır.[134b]

Çünkü her şeyin ruhu bedeniyle birlikte. Dolayısıyla arş ve insan, bütün ruhların ve bedenlerin toplandığı bir yer kılınmıştır. Bu nedenle arş ve insanın bir sûreti ve bir de anlamı vardır. Sûret, maddî âlemi; anlam ise manevî âlemi ifade eder. Manevî âlem ise Allah Teâlâ'nın: "...her şeyin melekûtu elindedir..." buyurduğu melekût âlemidir. Melekût âlemi de eşyanın ruhu, manası ve sırrıdır. Allah Teâlâ, bütün âlemi açıp yaymıştır ve himâyesinde tutmaktadır. Bu açıdan şöyle buyrulmuştur: "Bütün yeryüzü O'nun avucundadır." Çünkü Allah Teâlâ, zâhiri yönden beden ve yeryüzünü sol eliyle tutmaktadır. Her ikisi de hakikatte Teala'nın mübarek sağ elinde olsaydı, arşın ve insanın sırrı ortaya çıkardı. Yani beden ve yeryüzü süflî âlemdendir. Allah onları himâyesinde tutmaktadır. Bu açıdan şöyle denilmiştir: "Gökler, O'nun sağında dürülmüştür." Çünkü ruh ve gökler, yüce varlıklardan olduğu için, Allah'ın sağ elinde tutulmuştur. Âlem ise; yer-gök, beden-ruh, mülk-melekût, arş-insan ve âfak-enfûs meselelerinden ibarettir. Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki Allah Teâlâ, hem Kâbız hem de Bâsıt olandır. Kâbız ismi, Allah Teâlâ'nın her şeyi elinde sıkıca tutması, melekût tarafını takip etmesidir. Bâsıt ismi ise mülk tarafını takip etmesidir. Kabzdan maksat salt bir yokluk değil; kesretin vahdet içerisinde olmaya mecbur bırakılmasıdır. Çünkü tecellîye karşı çıkılmaz emri bu durumlarda ortaya çıkar. Buradan çokluğun yokluğa çıktığı zannedilir, bu katiyyen mümkün değildir. Vallahi Allah ebedî olarak Zâhir ve Bâtın'dır. Mesut olanlar O'nun sağ eliyle tutmuş olduklarıdır. Onların hazineleri vardır. Ve bu hazineler kesinlikle sağ taraftadır. Çünkü güce ve kudrete işaret ederler. Şakîler ise sol elinde tutmuş olduklarıdır. Onların hiçbir gücü yoktur. Çünkü onlar sadece zatlarıyla var olan kimselerdir. Güç ve kuvvet sıfatları yoktur. Hem zatlarıyla

hem sıfatlarıyla var olanlar ise yüce kişilerdir. Bunun için onların meskeni diğerlerinin aksine cennet-i âlâdır. [135a] Sefil kimseler ise Allah'ın mahkûm ettiği kimselerdir. Şüphe yok ki yüce kişiler, sefillere hükmeder. Yani sefil kimse, büyük bir yenilginin parçası olmuş kimsedir. Bunu anla ve mârifet incisini kazan. Konunun özü olarak zikredilen hitap, bu fakir için melekût âleminin teyidine, ilim dairesinin ve ilâhî mârifetin kabiliyet ölçüsünde genişletilmesine, kâse kâse ömrün son kâsesi ve son kâsenin son yudumu gibi ömrün arta kalanına işaretidir. Şimdi yaşım yetmiş iki oldu. Hasret, Allah Teala'nın rahmetine binlercedir. "Allah'ın merhameti beni, Allah'ın rahmet ehline ulaştırdı, yer açın ki Allah da sizin için yer açsın." Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "De ki: Eğer siz Rabbimin rahmet hazinelerine sahip olsaydınız, o zaman da tükenir korkusuyla cimrilik ederdimiz." Cimrilik edenler mutlak anlamda Allah'ın el-Cevâd, el-Kerîm, el-Mu'tî, el-Bâsit gibi sıfatlarını dışa vurmazlar. Bu tavırları, kendilerini cimrilik kuyusuna düşürdü. Durum tersyüz olduğunda, onlar da tabiat kuyusunda ters yüz edildiler. Ne ilimleri ve marifetleri ne de hazineleri ve rızıkları onlara fayda vermeyecektir. Kutsî hadiste şöyle geçer: "Ben kulumun güzel zannı üzereyim." Eğer bu ifade "en güzel zan" olsaydı, kul Allah katında öyle bir ilim ve görüş sahibi olurdu ki Rabbi'nin hiçbir şeyi ondan esirgemediğini görürdü. Fakat kalın bir perdenin arkasına gizlenmiş olması İndiyyet makamına ulaşmasını engellemiştir. Allah yüce bir keşif sahibidir ve her türlü ihsan O'ndandır.]

Nazm:

[Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün]

1. İlâhî bâb-ı rahmetden irişdür şadr-ı ihsâna
Ki ihsânuñ ğidâ-yı rûhdur her demde insâna
2. Kaçan-kim idesin da' vet ziyâfethâne-i vaşla
Koma hicrânuñ ile âl ura şeytân imâna
3. Faķir-i bî-nevâyem hebb-i ħazâ 'in sendedür Yâ Rab
N'ola mazħar kılursañ bendeñi lütf-ı firâvâna

4. Vücūdum feyz-i cūduñdan [135b] egerçi kaçredür nāçiz
‘ Aceb mi irgürürseñ kaçremi deryā-yı ‘ ummāna
5. İlāhī çün ire peyk-i ecel emrūñle Hāçķī’ya
Umar teşrīf-i lūţfuñ hulle-i cennet ile cāna

“HALVET”

Burada halvet halkla ihtilâtı terk itmekdür; gerekse aralarında olsun. Ya‘ nî halvet birkaç vecihledür. Bir halvet vardır ki tağlarda mağaralarda ve emşâlinde tenhâ oturmağdur. Ve bir daği vardır ki keşretde vahdet bulub şehirlerde halk arasında olmağdur. Ve bir daği vardır ki şehirlerde sâkin olub velâkin halk arasına çıkmayub ve yanına gelüb şöhet murâd idenlere daği kapu açmayub kendi³⁶⁹ nefesine iştiğâl göstermekdür. Nitekim erbâb-ı teslîk mürîdleri halvet-nişin iderler ve terbiye eylerler. Ve bir halvet daği vardır ki sırr-ı insân Hāçķ’la muhâdeşe itmekdür. Vech-i hūşdan ya‘ nî şol maķâmda ki anuñla bile Hāçķ’dan ğayrı kimse yokğdur ki aşlında halvet-i şaḫîha budur. Zîrâ nefle muhâdeşe iden kimse Hāçķ’la halvet itmiş olmaz; gerekse tenhâda olsun. Şol cihetden ki bâḫını ağyârla ihtilâtdadır. Fe’emmâ yalnız zâhiri ihtilâtda olsa aña ehl-i halvet dinilür. Zîrâ bâḫını hâlidür; velâkin bu maķâm-ı müntehâ hâlidür. Ve bu takrîrden mefhûm oldı ki halvet-i muḫlaķa yokğdur. Zîrâ bâḫında Hāçķ Ta‘âlâ’nuñ ma‘iyyeti ve zâhirde melâ’ike ve ervâhuñ şöhetü vardır. Bu sebebden bi’l-külliyeye taḫallî itmek mümkün degöldür.

Pes, halvet didikleri Hāçķ’la olmağdur; yoḫsa her nesneden inķitâ‘ ve tesettür dimek degöldür. Kâle Ta‘âlâ: “Elâ hîne yestegşüne şiyâbehüm ya‘ lemü mâ yüsirrüne ve

³⁶⁹ kendi : A kendine

mā yu‘linūn.”³⁷⁰ Ve insān Ḥaqq’uñ kendisine muṭṭali‘ olduğına vāqıf olub maḳām-ı [136a] ḥuzūrda olmağa murāqabe dirler.

Pes, iṭṭilā‘-ı Ḥaqq var iken ḥalvet nice müyesser olur. Fe’emmā ḥalvet ma‘ allāh ehli olmağa terk-i iḥtilāṭ-ı nās vesīle olmağla bu ma‘ nā ‘inde’l-ḳavm ilā yevmi’l-ḳıyām ma‘ mülün bīhdür. Zīrā terk-i iḥtilāṭda mücāhede-i nefis vardır. Ya‘ nī nefsūñ hevāsı iḥtilāṭ ister. Ve terk-i iḥtilāṭ u keşret ve iḥtiyār-ı vaḥdet itmek aña ziyāde şu‘ ūbetlūdür. Ve terk-i hevā ‘ayn-ı mücāhededür. Ḳāle’llāhü Ta‘ālā: “Vellezīne cāhedū finā lenehdiyennehüm sübülenā.”³⁷¹ Ve bu āyet-i şerīfe ve sâ’ir Ḳur’ân’da vāḳı‘ olan āyāt-ı mücāhede ile ḥalvet-i meşrū‘a-i şūfiyye şābit olur. Zīrā cihād yalñız aşğara maḥmül degüldür. Belki ekbere daḫi şāmildür. Ve ḥalvet tarīḳiyle olan cihād sâ’ir ṭuruḳ ile olandan eş‘abdur. Şol vecihden ki insān temyīz ve teşḫīş ehli olaldan beri ebnā-i cinsiyle iḥtilāṭ idegelmişdür.

Pes, bu iḥtilāṭdan münḳaṭı‘ olması ṭıfl-ı şağīrūñ şīrden fiṭāmı gibidür. Bu cihetden ‘ulemā-i rūsüm ḥalveti inkār idemezler. Ve itselfer daḫi cehllere maḥmüldür. Ḥuşuşan āḫir zamānda ḥavvāş-ı nāsa ‘uzlet lāzım olduğına dimege ḥācet yoḳdur. Ve ḥalvet şerī‘at-i muḳarrara-i Müseviyye ve Muḥammediyye. Zīrā Ḥazret-i Mūsā -‘aleyhi’s-selām- Cebel-i Ṭūr’da erba‘īn çıkardı. Ve bizüm şerī‘atımızde andan men‘ olunmadı; belki ḥāli üzerine ibḳā ve taḳrīr olındı. Ve Rasūlullāh’uñ -şallallāhu ‘aleyhi ve sellem- ḳable’n-nübüvve Cebel-i Ḥirā’da ḥalvet itdükleri daḫi bu ma‘ nāyadır. Velākin ba‘de’n-nübüvve ḥalvet māni‘-i teblīḡ olmağla i‘tikāf üzerine iḳtişār olındı. Ma‘a hāzā ol vaḳitde ya‘ nī şadr-ı evvelde olanlar ḥalvet ve celvetde aḥkām ve şerā’i‘a [136b] muḥtāclar idi.

³⁷⁰“Bilesiniz ki elbiselerine büründükleri zaman dahi Allah onların gizlediklerini de açığa çıkardıklarını da bilir.” Hūd 5.

³⁷¹“Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı yapanlara gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz.” Ankebūt 69.

Pes, lisân-ı nübüvetden ahz-ı şerâ'î'ı koyub câhiliyyet üzerine halvetüñ ma' nâsı yokdur. Huşûşan ki şohbet-i Cenâb-ı Nübüvvet halvetden muğnîdür. Zîrâ anuñ rü'yeti rü'yet-i Hakk'dur. Çünkü herkes bâtinında müşâhede-i Hakk'a kâdir olmaya; Cemâl-i Nübüvvet'i görmek aña evlâdur. Fe'emmâ kûrûn-ı ulâda olan teveccühât kûrûn-ı uhırâda yokdur. Ya' nî gerçi her ' aşırda vereşe mevcûddur. Fe'emmâ her sâlik anlaruñ yüzlerine aşhâbuñ rü-yi ' âlem-tâb-ı risâlete nazarları gibi nazar idemezler. Meger ki ba' de's-sülûk ola. Sülûk ise halvet ve mücâhedeye mevķûfdur. Tefekkür eyle ki vâkı'ât ve havâdis tebyün üzerine oldukça aqvâl-i ' ulemâ dañi ihtilâf üzerine oldığı gibi bi-hasebi'l-a' şâr dañi ahvâl-i nâs tefâvütten hâlî degüldür. Bu cihetden zâhir u bâtin-ı şer' den ahz ü istinbât olunub ba' z-ı rüsüm vaz' olındığı mañzâ ıslâh-ı ' âlem içündür; yoñsa hevâ-yı nefse mütâba'at ile ibtidâ' kabîlinden degüldür. Te'emmül eyle ki bu maķüle evzâ' -ı haseneye dañl idüb evzâ' u etvâr gösterenlerüñ dañi her emri mütebeddil ve her kârı müteğayyirdür. Fe'emmâ ziyâde ' amâlarından görmezler ve halvet-i meşrû'ayı koyub devr-i ebvâb-ı nâ-meşrû' iderler. Ve libâslarında ziyâde tecemmül gösterirler. Ve nevâfil-i tã'ât sebep-i kurbât ve hediye-i cenâb-ı fâtırı'l-arz ve's-semâvât iken yanına uğramazlar. Ve tahârete muvâzabet idüb zâhir ü bâtinlarından³⁷² elvâş-ı şüriyye ve ma' neviyyeyi yumazlar. Ve hâneleri ve ehl [ü] ' iyâlleri³⁷³ cümle menhiyyâtle mâl-â-mâl ve münkerâtle esve'ü'l-ahvâl üzerinedür. Ve ehl-i velâyet ve havâşş-ı ümmeti zemme geldiği zamânda dilleri lisânu's-şevrdür. Ve sū-i zan haram iken [137a] ' umūm üzerine sū-i zan iderler. Ve ehl-i sūneti ehl-i bid'at ve ehl-i imānı ehl-i küfr i' tikkād itmeleriyle kimi dāll ü kimi kāfir olurlar. Ve'l- ' iyāzū bi'llāh min sū' i'l-hāl.

Ba' de zâ aşl-ı halvet mäsivâdan ta' allüķı tayy ve nâr-ı ' ışķ u maħabbetle vücüdiyyâtı iħrāk idüb fenâ fi'llāh maķāmında Hakk'la olmaķdur. Ve aşl-ı Celvet - cümle- beķā bi'llāh mertebesinde halka rücū'dur. Bu ma' nâdan ehl-i Halvet -hâ-i mu' ceme ile nihâyetde³⁷⁴- ehl-i celvet olub iki nisbeti cem' ider. Ve illâ bir nisbetle

³⁷² zâhir ü bâtinlarından : A zâhir bâtinlarından

³⁷³ ehl [ü] ' iyâlleri : A ehl ü ' iyâlleri

³⁷⁴ nihâyetde : A nihâyetdür

kalur. Ve Celveti -cimle- ibtidâ Halveti olur. Ve illâ nisbet-i mücerrede³⁷⁵ kalur; halvetden bi-haber olan Halveti gibi. Ve bu mertebelerin erbabi ziyade killet üzerinedür. Zira tekmi-i neş'e³⁷⁶ mevkuftur. Tekmi-i neş'e ise ihtisas-i ilahidür.

Pes, tevfiq-i hasş olmadıkça matlub eligirmez. Ey niceler ictihad-ı bisyar itdiler ve mahsulü killet üzerine buldilar. Ve niceler kalil ile kesire irdiler. Ve nicelere bab-ı Hak bi'l-kulliyeye mesdud olub şöyle haricde kaldilar ve berrani oldilar. Ve niceler kendi dalâletlerinden ma' adâ muğill da'iresine daği duğul itdiler. "Ve men lem yehdillâhü fe-mâ lehü min hâd." Huşuşan ki bu a'şarda lisân-ı taşavvuf hezeyâna döndi. Ve taşannu' ile şâ'im olub hamr ile iftar iden çoğaldı. Ve zu'umlarınca halvet çıkarub efrâd-ı nâsi ifsâda vesile oldilar. Zira halvetleri shevâta maqrün ve tenhaları fışk u fücûrla meşhündür. Huşuşan ki hayr u şer ve helâl ü harâm ve imân u küfr bilmeyenler ki ümmi şeyhlerdür; şer'i ne şürete kodilar ve tarikatı ne üslûba döndürdiler. Ve şeytânı hak yerine koyub tecelliyât da'vâsına düşdiler. Nitekim [137b] bir zamânda bir muqallide ba'z-ı ahvâl zuhur itdükde istiğrâb idüb "Acabâ peygamber bu maqâma gelmiş midür?" dimesi vardur. Ve 'alâ hâzâ lisâna ve kaleme gelmez küfriyyât zuhur eyledi. İşte şer'i bilmeyenlerin hâlleri budur ve câhillere iktidâ idenler daği muqtedâlarıyla bir zencire mürtebitlerdür ki silsile-i bu'd u katî' adur. Ve Şeyh-i Meşâyihu'd-dünyâ Hazret-i Hatemü'l-Evliyâ -kuddise sırruh- "Fefirru ilallah."³⁷⁷ âyetini ey, "mine'l-cehli ile'l-ilm" diyü tefsir eylemişdür. Ve kavli-i meşhür ki "el-ilmü hicâb" dur. Ey, hicâb mine'l-cehl diyü tebyin itmişdür. Yoğsa ümmiler fehm itdüğü üzre degül. Zira anlara 'ilm mutlakâ hicâbdur. Ve okumağ-yazmağ sâlike perdedür diyü itikâd iderler. Ve bu itikâd şahih degüldür. Zira tarikat-nâmelerde taħrîr olındığı üzre ibtidâ 'ilm-i hâl lâzımdur. Ve bu lüzüm müttefekun 'aleyhdür. Ve sâ'ir 'ulûm-ı zâyide okumağ vâcib degüldür. Anuçün muqaddem taħşil-i 'ilm-i hâl idüb hâl-i sülûkda bab-ı kıl ü kalî sedd itmelüdür. Zira halvet ile ikisi müctemi' olmaz. Ve tekmi-i sülûkdan sonra daği nisbet-i

³⁷⁵ mücerrede : A mücerredede İ2 mücerredede

³⁷⁶ neş'e : A neş'eye

³⁷⁷ "Şu halde Allah'a sığınm." Zâriyât 50.

‘ilmden fenâ bulmağ gerekdür; eger ‘ilm-i zâhir ve eger ‘ilm-i bâḫm. Zîrâ zâta vuşûl izâfetden inkiṭâ‘ ile olur. Ve ehl-i zâhirüñ ḫicâbı pindârdan gelür; yoḫsa nefis-i ‘ilmden gelmez. Zîrâ ‘ilm şıfat-ı şerîfe-i İlähiyyedür. Bu cihetden bir kimse³⁷⁸ dürlü ‘ilmi Ḥaḫḫ’a vesîle ve şıfat-ı İlähiyye olmağ üzre isti‘ mâl idüb kendine izâfet-i kemâlden ve ‘ucbdan berî olsa ‘ilm aña nür-ı İlähî ve sebep-i müşâhede-i dîdârdur. Zîrâ vesîle-i ‘ayne’l-yaḫîndür. Ve nür odur ki anuñla idrâk olunur.

Pes, nür-ı ‘ilm olmadığı yerde a‘mâ ne ile idrâk ider. Fete‘ allem hâzâ’l-‘ilme’n-nâfi‘a ve lâ tekün mine’l-câhilîn. Ve illâ fetühlekü me‘a’l-hâlikîn. [138a] Nazm:

[11’li hece ölçüsü]

1. Gel senüñle ey şüfî-i şâf dil
Lî ma‘ allâh ḫalvetine girelüm
Mevlâ ile şoḫbet idüb muttaşıl
Lî ma‘ allâh ḫalvetine girelüm
2. Boşalınca mâsivâdan bu gönül
Açılınca bâğımızda tâze gül
Nice girdi Hâdi-i ḫayru’s-sebîl
Lî ma‘ allâh ḫalvetine girelüm
3. Senligi vü benligi idüb cüdâ
Cân u dil ile diyelüm Ḥudâ
Keşreti terk eyleyelüm ebedâ
Lî ma‘ allâh ḫalvetine girelüm

³⁷⁸ kimse : A kimse her

4. “Şemme vechullāh” a bir hoş baqalum
‘ Ālem-i ıtlāka ʔoġru aqalum
Gelūñ şūret bināsını yıqalum
Lī ma‘ allāh ḥalvetine girelüm
5. Ḥaqqī kulu diñler iseñ ey kişi
Ref‘ ideġor bātınuñdan teşvīşi
Allāh Allāh Hū Hū idüb her işi
Lī ma‘ allāh ḥalvetine girelüm

“FİKRET”

Fikir ve fikret bir nesneyi idrāk itmekde i‘māl-i nazardur. Ya‘ nī nazār-ı ‘aqlı kullanub anuñla maṭlūba tevaşşuldur; eger ol maṭlūbuñ şūret-i zihniyyesi var ise. Ve illā orada fikir olmaz. Nitekim ḥadışde gelür: “Tefekkerü ‘fī ālā’illāh ve lā-tefekkerü fī zātillāh.”³⁷⁹ Zīrā Allah Ta‘alā şūret ile mevşūf olmağdan münezzehdür.

Pes, anuñ zātına fikir şıġmaz. Ve bu maqāmındandır ki vārid olmuşdur: “Mā ‘arafnāke ḥaqqā ma‘rifetik.” Zīrā fikir şıġmadığı gibi ‘ilm ve keşf daḡı şıġmaz.

Pes, mechūl-i muṭlaqı ṭaleb ve tefekkür itmekde fā’ide³⁸⁰ olmaz. Belki maṭlūb olan mertebe-i ulūhiyyetdür ki mertebe-i izāfetdür. Ve fikir insāna maḡşūşdur. Ḥayvānda ve melekde fikir olmaz. Zīrā fikir ṭab‘-ı ‘unşurīnūñ ḥükmidür. İnsān ise ṭabī‘at-ı ‘unşuriyye ile ‘aqlıdan mürekkebdür. Ve fikr-i ṭabī‘i ḡayāle muşāhibdür. Ve ḡayāl daḡı چسندن ve maḡşūsdan³⁸¹ aḡz ider. [138b] Ve ‘aql-ı mühezzebi olsa min ḡayşü

³⁷⁹ Taberānī, Ebu’l-Kasım Süleyman bin Ahmed, *el-Mu‘cemü’l-Evsat*, (thk. Tarık bin Avadallah bin Muhammed), Kahire: Dārü’l-Harameyn, 1995, C.6, s.250

³⁸⁰ fā’ide : A fāyide

³⁸¹ چسندن ve maḡşūsdan: A ḡisden ve maḡşūsdan İ2 ḡisden ve maḡşūsdan

nefsih kâbil-i tecellî olmağın hâzîz-i fikirden mürtefi' olur ve terakkî ider. Bu sûrette aña lübb dirler ki vehm ü hayâl şevbinden pāk olmışdur. Bu cihetden ülü'l-elbâb kâmil-i nâsa ıtlâk olunur.

Ve tefekkür ile tedebbürün farkı budur ki tefekkür delile nazâr ile taşarruf-ı kalbdür. Tedebbür ise 'avâkıba nazarla olan taşarrufdur. Tahayyül-i hisden gâ'ib³⁸² olan sûretleri izhârdur. Ve bu maqâmda olan fikret halkdan istihâş üzerine mebnî bir ma' nâdur. Zîrâ halkdan tevaḥḥuş idüb ḥalvet-nişin olıcaḳ kendi şanı için fikreti efzûn olur ve gitdükçe efkâr-ı mâşivâdan ḥalâş olub efkâr-ı fikr-i vâhid ider. Ve 'âlem-i ḥayrete kendine meşğûl olur. Nitekim İmâm-ı Ğazâlî -rahimehullâh- ibtidâ emrinde Ḥaḳḳ'a vuşûl ḥuşûşunda baḥr-i fikrete talub âḥir bu fikirle marîz oldı. Ve Ḥalîfe-i Bağdâd aña ṭabîbini irsâl idüb ṭabîb daḥi gelüb nabzını³⁸³ gördükde "Senün bir fikrün vardur tâ ki maṭlûbuñ ḥâşıl olmaya bu marâzdan ḳurtulmaz ve inḥirâfdan necât bulmazsın" didikde İmâm-ı Mezkûr Bağdâd'dan 'Acem'e sefer ve seyâhat idüb orada meşâyih-i kibârdan birine intisâbla sülûkden şoñra 'azm-i Dımışḳu'ş-Şâm eyleyüb gelüb Minâre-i Beyzâ'da on bir sene ḳadar meḳş eyledi ve kütüb-i celîle te'lif itdi. Ba'de oradan yine Bağdâd'a varub bir müddet daḥi tadrîsden şoñra maskaṭ-ı re'si olan Ṭûs'a 'avdet idüb orada mütevârî-i ḥâk oldı. Bu ma' nâdan öturi İmâm-ı Ğazâlî rü'esâyı ehl-i ḥaḳîḳatden ma' dūddur. Egerçi³⁸⁴ şâfi' iyyü'l-mezhebdir. Zîrâ şâfi'î daḥi bi'l-ittifâḳ evtâd-ı erba' adandur. [139a] Ve mezâhib-i erba' ada kümmel-i evliyâdan bî-'aded kimseler zuhûr eylemişdür. Ve anlar ders-i 'ıḣḳ itmedi demek me'mūldür. Zîrâ cümlesinün Ḥaḳḳ'a vuşlatları gerçi ders-i 'ıḣḳ iḳtizâ iderdi. Fe'emmâ maşlahat-ı istinbât için taḣşîş olındılar. Ve ḳameriyyetden şemsiyyete terakkî itdiler. Tâ ki meşâriḳ ve meḡârib-i arzda olan 'umûm-ı nâs anlaruñ envâr-ı 'ilmiyle müstaẓî olalar. Zîrâ herkesün nûr-ı ḥaḳîḳatden iktibâsa isti'dâdı yoḳdur. Fe'emmâ emr-i şerâ'i' ve aḥkâm böyle degüldür. Fe-tefekker cidden!

³⁸² gâ'ib : A gâyib İ2 gâyib

³⁸³ nabzını : A'da yok

³⁸⁴ Egerçi : A Eger

Ve tahrîr, bu maḥalle bâliḡ olduḡda bu âyet-i şerîfe vârid oldı ki: “Eyyedeke bi-naşrihî ve bi’l-mü’minîn.”³⁸⁵ Ya‘nî Allâh Ta‘âlâ seni te’yîd-i melekûti ile te’yîd eyledi ve kuvâ-yı rûhâniyyenüñ feyzi ile daḡı saña imdâd kıldı ki bu te’yîd ve ifâza ğıbtâ-i erbâb-ı kulûbdur. Zîrâ bunuñla ḡaḡ ve bâtıl mütemeyyiz ve ilhâm-ı Raḡmânî ile ilḡâ-i şeytânî müteşâḡḡ ve mütebeyyin olur. Ve bu te’yîd bulunmaduḡça feyzde külliyyet bulunmaz. Ve bâb-ı fetḡ muḡlak meftûḡ olmaz ki bu külliyyet aşla rücû‘ uñ ‘alâmeti ve kemâl-i neş‘enüñ eşeridür.

Ba‘de, gördüm ki zebân-ı Türki ile bu ‘ibârât resm olunmuşdur ki “Aşlı ḡubb-i zâtî ve şemeresi feyz-i aḡdes ve ba‘dehü feyz-i muḡaddesdür.” Ya‘nî saña iḡsân olunan ma‘nânüñ aşlı ḡubb-i zâtî-i ezeli-i eḡadî ve ol ḡubbüñ şemeresi evvelâ tecellî-i zâtiden ‘ayn-ı şâbite mertebesinde feyz-i aḡdes ve şâniyen tecellî-i şıfâtiden ‘ayn-ı mevcûde derecesinde feyz-i muḡaddesdür.

El-ḡâşıl, mîve-i şecere nefsi şecereye ve nefsi şecere daḡı aşl-ı nevâta müstenid olduḡı gibi feyz-i muḡaddesüñ daḡı rücû‘u feyz-i aḡdese ve feyz-i aḡdesüñ daḡı ḡubb-i zâtîyedür. [139b] Bu cihetden dillerde devr iden feyz-i aḡdesdür. Zîrâ insânda isti‘dâd ve kâbiliyyet ve maḡbûb-ı ezeli olmaḡa liyâḡat ibtidâ andan zâḡir olur. Zîrâ ‘ayn-ı şâbite mertebesinüñ mâ-fevḡı ‘âlem-i ḡaybdür ki anda mektûm olan esrâra ve sa‘âdet ve şaḡâvete ḡaḡ’dan ḡayrınıñ ittılâ‘ı yoḡdur.

Pes, keşif ehli olanlar ‘ayn-ı şâbitenüñ esrârını keşif iderler ki mertebe-i ‘ilmdür. Eger kendilerine müte‘allik olan aḡvâl ve eger ḡayra dâ’ir olan umûr. Ve ba‘zılar daḡı ibnü’l-vaḡt olub ḡükm-i vaḡte tâbi‘ olurlar. Ve sâbiḡ ve lâḡıḡdan nazarı ḡaḡ‘ iderler. Ve bu maḡûlelerden ba‘zılar ebu’l-vaḡt daḡı olurlar. Velâkin cemî‘-i esrârüñ inkişâfı bu maḡâmuñ muḡteziyâtından degüldür. Belki kümmel-i evliyâya münkeşif olan melekûtu’s-semâvât ve’l-arzudur. Ya‘nî ḡaḡâ’iḡ-i külliyye-i ‘âlemdür ki esmâ ve şıfât-ı

³⁸⁵ “Yardımyla ve müminlerle seni destekleyen O’dur.” Enfâl 62.

ilâhiyyeye dâ'irdür. Ve ba' de haqâ'ik ve esrâr-ı zâtdur. Ya'nî kâmilün kemâli seyr-i 'âlem-i ekvân ve seyr-i 'âlem-i vücûb idüb ehl-i kalb olmaqdur ki ism-i Cami'a mazhariyyetdür. Yoḥsa her olmuşı ve olacağı bilmek degüldür. Anuñçün bu maqâmda gelür: “Ve mâ edrî mâ yüf' alü bî ve lâ biküm.”³⁸⁶ Ya'nî havâdiş-i cüz'iyeye bilmek muḳtezâ-yı nübüvvet ve velâyetden degüldür. Meger ki ba'zılarına mu'cize ve nicelerine kerâmet ola. Nitekim Hâzret-i 'İsâ -'aleyhi's-selâm- haqqında gelür: “Ve ünebbiüküm bimâ te'külüne ve mâ teddeḥirüne fi büyütiküm.”³⁸⁷ Ve evliyâdan daḥi bi-tarıḳi'l-kerâme çok vâқи' olmuşdur. Hattâ Ebü Yezîd Bisṭâmî -ḳuddise sırruh- bir maḥalle mürür idüb aşhâbını istikâf eyledi. Ve “Buradan bir er zuhûr eylese gerekdür” didi. Ve fi'l-vâқи' yüz elli seneden soñra oradan Şeyḫ Ebu'l-Ḥasan el-Ḥaraḳânî -ḳuddise sırruh- zuhûr eyledi. [140a] Velâkin bu mâ'nâ eger mu'cize ve eger kerâmetdür; ta'rîf-i İlâhiye menûtdur. Zîrâ aşl-ı insân cehl ü faqr ve 'aczu za'fdur. Ve Ebü Yezîd'e ma'nâ-yı mezkûr şemmile ḥâşıl oldu. Ya'nî orada bir râ'iḥa-i haqqikat istişmâm itmekle ta'rîf-i İlâhî vâқи' oldu. Zîrâ her dimâğa o maḳûle râ'iḥa 'arız olmaz. Bu cihetden maḥcûb olan mezkûm gibidür. İşte bu daḥi feyz-i aḳdesün nişânlarındandır. Ve bu mertebeden 'ârifler herkesün miḳdârını bilürler; eger vicdân ve eger fiḳdân ehlî. Zîrâ “Küllü inâ'in yeteraşşehu bimâ fih.” mücibince muḥiḳḳ u muḅtıl âşâr-ı ḳavliyye ve fi'liyyesinden ma'lûmdur. Nazm:

[Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Ḥubb-i zâtiden tecellî eyledi çün ol Ḥudâ
 Virdi erbâb-ı ḳulûba feyz-i aḳdesden nemâ

2. Feyz-i aḳdes kim anuñ bir ḳaṭresinden münderic
 Nîce yüz biñ baḥr-i mescûr hevâ-ender-hevâ

³⁸⁶ “Bana ve size ne yapılacağı da bilemem.” Ahkâf 9.

³⁸⁷ “Ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm.” Âl-i İmran 49.

3. Düşmeyince baħr-i ‘ışka kâbil-i feyz olmadı
Ger olursa ‘ilm ü ‘irfân ile deryâ âşinâ
4. Ma‘nî-i ‘ışk nedür hergiz melâ’ike bilmedi
Kim o derse âdem-i ma‘nî idübdür ibtidâ
5. Gel meded-cû ol bu cû-yi feyzden ey ehl-i dil
Tâ lebünden ola cârî ‘ilm ü hikmet dâ’imâ
6. Nâşiye-sây ol ‘ubûdiyyetle dergâh-i Hâkķ’a
Secde-i şükr ise her yüzden murâduñ Hâkķıyâ

“HÜZÜR”

Hüzür ğaybetüñ fethile zıddıdır. Maķsüd hüzür-ı ğalbdür. Ya‘nî kendi nefsinde ğâib olub Hâķ ile olmaķdır ki fenâ dağı dirler. Zîrâ iki hüzür bir yerde olmaz ki biri hüzür-ı Hâķ ve biri hüzür-ı nefsdür. Meger ki maķâm-ı beķâda ve mertebe-i “Ķâbe Ķavseyn”de ola. Anuñcün ‘ilmi ma‘rifet üzerine tercih eylediler. Zîrâ ‘alim şâhibü’l[140b]-fâ’ideteyndür ki Rabb’ini ve nefsinin müşâhede eylemişdir. Ya‘nî müte‘allik-i ‘ilmi iki nesneydür; ‘ilm iki mef’ûle ta‘diye itdüği gibi. Ve bu mertebe fi’l-cümle beķâ-i resmle olur. Nitekim şalâtda vâķi’dür. Ya‘nî hâl-i şalât ki hâl-i münâcâtdur. Muşallî bu hâlde berzahîdür. Ya‘nî taraf-ı nefsi ve cânib-i Rabbi müşâhededden hâlî degüldür. Ve illâ münâcât demek şâhih olmaz. Zîrâ münâcât işneyniyet iktizâ ider ki biri “münâcî”dür; şîğa-i fâ’il üzre. Ve biri “münâcâ”dur; şîğa-i mef’ûl üzre ve resm-i nefsi fi’l-cümle bâķi olmadıkça ma‘nâ-yı mezkûr huşûle gelmez. Fe’emmâ ‘ârif yalñız Rabbini müşâhede eyleyen kimseye dirler ki müte‘allik-i ma‘rifet-i emr-i vâhiddür; ma‘rifet bir mef’ûle ta‘diye eylediği gibi. Ve bu mertebede

beḳā-i resm yokdur belki Ḥaḳḳ'ı müşāhede eyleyen Ḥaḳdur. Bi-nefsihi bu şūretde 'ārif fāyide-i vāhīde şāhibi olur ve noḳşānla mu'lem ḳalır. Ve şol kimse ki nefsinı müşāhede³⁸⁸ eyleye faḳat. Ya'nī müşāhede-i Ḥaḳ'dan bī-behre ola aña müşrik ve ehl-i da'vā ve ḡaflet dimişlerdür. Ve ḫāl-i şalātda ḫuzūr didikleri cemī'-i eczā-i şalātta niyyeti istişhābdur. Ve ne maḳūle namāz ḳıldığından ve kimūñ için ḳılır ve ḳılınan namāzla kime muvācehe ider ḡāfil olmamaḳdur. Ve Ḳur'an oḳurken daḫi gerekse namazuñ ḫāricinde olsun kelām ve mütেকellimden zūhūl itmemeḳdür. Ve sā'ir ezḳārda ve aḫvāilde daḫi bu sünen üzerine olıcaḳ şūhūd-ı dā'im ehline mülḫiḳ³⁸⁹ olur. Ve istiḡrāḳ-ı tām bulur.

El-ḫāşıl ḫuzūr didikleri şıfat-ı ḳalbdür ki isticlā-i ma'lūmdur. Ya'nī bir ma'lūm nesneyi şūhūda getürmeḳdür; gerek ol ma'lūm olan nesne istiḫzār ḫālinde ma'lūm olsun ve gerek muḳaddemen ma'lūm olub [141a] velākin devām-ı mülāḫazasından bir 'ā'ik 'avḳ itsün. Ve bir māni' ḫasebiyle ḡaflet ve zūhūl taḫallül eylesün.

Ve isticlā demek bir nesnenüñ kemāl-i celā ve zūhūrını ḫaleb itmekdür. Kemāl-i celā ise müşāhedeye mevḳūfdur. Anuñçün 'ayne'l-yaḳīn 'ilme'l-yaḳīnüñ fevḳindedür. Zırā 'ilme'l-yaḳīn naḫar ve istidlāle ḫāşıl olur. Bu mertebede olan ma'lūm ise 'ayn mertebesinde olan gibi mūncelī degüldür. Ka'be'nüñ 'ilmi ve müşāhedesı gibi.

Ve ḳalbüñ ḫicābları mūnkeşif olmaduḳça ḫuzūr-ı tām ḫāşıl olmaz. Ve ḫuceb ikidür ki biri cismāniyyedür. Ya'nī şuver-i cismāniyyedür ki ḫicāb-ı zulmānī-i keşifdür. Ve biri ruḫāniyyedür. Ya'nī şuver-i ruḫāniyyedür ki ḫicāb-ı nūrānī-i laḫıfdür. Ve 'ayn-ı ḫaḳīḳī bu ḫicābuñ verāsındadır. Ve bu iki ḫicābı enfūs ve āfāḳ müştemildür. Şuverüñ evveli 'arş-ı muḫīḫ ve cism-i insān ve 'aḳl-ı evvel ve rūḫ-ı ādemīdür. Fe'rif cidden! Fe'innēhū leyse verā'eke ḫicāb. Vallāhü rāfi' u'n-niḳāb.

³⁸⁸ müşāhede : A mücāhede

³⁸⁹ mülḫiḳ : A mülḫaḳ

Ve bundan ma‘lûm oldu ki her hâlde huzûr-ı kalb lâzımdur. Huşûşan ki halvet hâlinde. Pes, huzûrla maqsûd devâm-ı zikirle efkâr-ı perîşân ve havâtır-ı gûnâgûnı tefrîk idüb halvetde Hâk ile oturmağdur. Ve illâ halvetden netîce hâşıl olmaz. Ve Hâk ile huzûruñ bir fâ‘idesi budur ki tevhîd-i ef‘âli elden kıomaz. Ve halk-ı ‘âleme mertebe-i cem‘ ile mu‘âmele ider kendi nefsine farkla mu‘âmele itdügi gibi. Zîrâ selâmet bu iki mu‘âmeledeyür. Ya‘nî enfûs ve âfâka göre bu iki mu‘âmele ile herkes müsterîh olur. Zîrâ bî-râhat olmağ müşâhedesizlikden ve tevhîdde za‘îf olmağdan gelür. Nazım:

[Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Kâlb-i kâmil kim bulupdur Hâk ile dâ‘im huzûr
 Halk aña âyinedür kim [141b] Hâk ider anda zuhûr
2. Şol ki cismânî vü rûhânî hicâbı hark ider
 Zâhir olur dîdesine tal‘at-ı “Allâhü nûr”
3. Ğafleti kıo kıanda iseñ Hâk Ta‘âlâ andadur
 Kendiñi bu mertebe kıurb ile Hâk’dan itme dür
4. Hâk senüñdür belki sen Hâksın bilürseñ³⁹⁰ kendiñi
 Ger şühüduñ var ise saña Süleymân ola mür
5. Şems-i zât-ı Hâk’dan irişdi tecellî nâgehân
 Çarğ-ı icâd içre itdi rûyuñı bedru’l-büdür
6. Meşhed-i hüsn içre ey Hâkî çü Hâkdur cilve-ger
 Anuñ ânıdur cemâl-i Yûsuf ve dîdâr-ı hür

³⁹⁰ bilürseñ : A bilürsün

“MURĀḲABE”

Bu kelime aşlında “raḳabe” dendür ki ‘uzv-ı maḥşūşuñ ismidür. Şoñra raḳīb [ü] ḥāfız ma‘nāsına isti‘māl olındı; ya maḥfūzuñ raḳabesini mürā‘āt veya ḥāfızuñ ref‘-i raḳabe itmesi için. Zīrā bir kimse bir nesnenüñ muḥāfazasında³⁹¹ ihtimām itse ref‘-i raḳabe itmekle aña niḡeh-bān olmaḡdan ḥālī degüldür. Burada murāḳabe ḳalbüñ ‘ilmidür. Ḥaḳ Ta‘ālā’nuñ aña nazarına ya‘nī Ḥaḳ Ta‘ālā’nüñ cemī‘-i aḡvâlde aña muḡḡali‘ olduğına istidāme-i ‘ilmiyyedür. Zīrā gāhice bu ma‘nā mefkūd olsa ya‘nī ba‘z-ı evḳātta ḡaflet ve zühül bulınsa aña murāḳabe dimezler. Nitekim bir ḳapuya pās-bān naşb olınan gāh bīdār olsa³⁹² gāh ḥāba³⁹³ varsa aña pās-bān dimezler. Zīrā ḥidmetinde ḳāşırdu.

Pes, cā’izdür ki ḡafleti ḥālinde bir āfet vāḳi‘ ola; murāḳabe-i dā’imesi olmayandan vāḳi‘ oldıḡı gibi. Zīrā belki ol eşnāda bir ma‘şiyetle mübtelā ola. Şol sebebden ki ḥāl-i ḡafletde ḡavf zā’il olmaḡla irtikāb-ı münkiee bā‘iş olur. Anuñçün devām-ı murāḳabe ehlinden nā-sezā nesne vāḳi‘ olmaz. Meger ki ḳazā-i mübrem ola. Nitekim ḥadışde gelür ki [142a]: “İzā erādallāhü infāze ḳazā’ihī ve ḳaderihī selebe zevi’l-‘uḳūli ‘ukulehüm ḡattā izā meḡdā fihim ḳaderahū raddehā ‘aleyhim li-ya‘tebirü.”³⁹⁴

Pes, ehl-i keşif ‘aşı olmaz; mādāmki bir ḥicābla muḡteciḳ olmaya. Nitekim bu maḳāmdandur ki Ebū Yezīd Bisṡāmī’ye sü’āl idüb: “E-ya‘şil-‘ārif” didiklerinde cevābda te’eddüb idüb: “Ve kāne emrullāhi ḳaderan maḳdūrā” didi. Ya‘nī eger Allāh Ta‘ālā ol ma‘şiyyeti ‘ilm-i sābıḳında anuñ için taḳdīr itmiş ise lā-būd vücūda

³⁹¹ muḥāfazasında : A muḥāfazasından

³⁹² olsa : İ2 olsa ve

³⁹³ ḥāba : A ḥāba ve āba İ2 ḥāba ve āba

³⁹⁴ Kudāi, Muhammed bin Selāme bin Cāfer, *Müsnedü’ş-Şihāb*, (thk. Hamdi bin Abdülmeccid es-Selefi), Beyrut: Müessesetü’r-Risāle, 1986, C. 2, s. 301

gelmelüdür. Velâkin zıkr olındığı üzre hicâba mevķūfdur. Zîrâ hâl-i keşifde ma'şıyyet olmaz ki ma'rifet aña mâni'dür. El-hâşıl 'ârifden vuķū'-ı ma'şıyyet murâd-ı İlâhî olsa ol 'amel anuñ için³⁹⁵ tezyîn olunur. Velâkin bir te'vîl ile ki anuñ Hakk'a vechi vardur. Zîrâ bi-lâ-vecih intihâk-i hürmet olmaz. Nitekim Âdem -'aleyhi's-selâm- cennetde hıntayı te'vîlle tenâvül eyleyüb ma'şıyyet oldığı şoñra zâhir oldu. Müctehid gibi ki ibtidâ ictihâdında hâkdur diyü fetvâ virür şoñra haţâsı zâhir olsa andan rücū' ider.

Pes, ol 'amel ve fetvânuñ 'indallâh fesâd ve haţâsı olduğu ma'lûm olmayıcaķ 'âmil ve müftüye evvel-i emrden “‘âşî oldu ve haţâ itdi” dinilmez. Zîrâ işleri te'vîle ve ictihâda dâ'irdür ki zamân-ı vuķū'-ı fi'l ve fetvâda te'vîl ve ictihâd şübhe irâş ider. Ve bu cihetden ma'mûlün ve müftüyyün bihî olan nesne hükmi-meşrû' zan olunur. Ve lisân-ı zâhir ol vaķitde tahtı'e itmez. Belki şânî-i hâlde haķîkatü'l-emr münkeşif olduğdan şoñra tahtı'e ider. İşte bu ma'nâdan ötüri ikisi daħi hetk-i hürmet-i şer' itmiş olmazlar³⁹⁶. Velâkin bâtın-ı hâlde 'âşî ve muhtı'e olurlar. Ve şol 'ârifeye ki lisân-ı şârî üzerine [142b] “İf al mâ-şî'te fe-ķad ğafertü lek” dinilmiştir. Nitekim Ehl-i Bedr haķķında dinildi. Bu şüretde ne zâhiren ve ne bâtınen 'indallâh 'âşî olmuş olmaz; egerçi lisân-ı zâhir ma'şıyyetine hükmi ider. Kezâ ķâle ehlü'l-haķâ'ik: Fe'emmâ ehl-i zâhir bu maķûle kelimâtı 'inâyet ve müsâheleye hâml ider; teraħhuşâ degül. Bizüm sözimüz budur ki havâşdan faħşâ ve münker şâdır olmaz. Ve her câ'iz olan nesne vuķū' iķtizâ itmez. Ve'l-'ilmü 'indallâhi'l-habîr. Nazm:

[Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün]

(Fâ' ilâtün)

(Fa' lün)

1. Seri ceybe çeken murâķabeden
Gözine almaz 'âlemi ebeden

³⁹⁵ anuñ için : A anuñçün

³⁹⁶ olmazlar : A olmaz

2. İttilâ' -i Hudâ'yı³⁹⁷ bilmez mi
Göz yumub ma' şiyete cür'et iden
3. Hâl-i mâzîyi ço müstağbeli gör
Ey gönül oldu olan gitdi giden
4. Qalbüni eyle zıkr ile ma' mür
Çün bilürsin harâb olur bu beden
5. Gûşuña alma mâsivâ sözünü
Fi'l-meşel ger olursa dürr-i ' Aden
6. Baqma ağıyâra şağın ey Haqqî
Yâri isterseñ eger geç andan

[MUHAMMEDİ ŞÜRET VE MUHAMMEDİ SİRET]

ورد اثناء هذا التحرير قوله تعالى انى جاعل فى العرض خليفة اعلم ان الخليفة هو من كان على الصورة المحمدية فى شريعته و على سيرته فى حقيقته و له الاخذ عن الله تعالى من الوجه الخاص و لما كان ظاهرا بصورته و معناه كان كالنبي فى قومه فاذا كان عاملا بظاهر الشريعة فله المرتبة الموسوية و اذا كان عاملا بباطنها فله المرتبة الخضرية و انما ياخذ بالباطن لان الخلافة الحقيقية تقتضى العمل المطلق و لذا قال تعالى و ما اتيكم الرسول فخذوه اى سواء كان عن امرالله بذلك او لا فانه الفانى فى الله و الباقي بالله فكل اقواله و افعاله شريعة يعمل بها من غير تردد فكذا الخليفة و ان كان اهل الظاهر [a 14] يناذعون فيه فرقا بينهم الخليفة المستخلف و هى منازعة عن جهل لا عن علم و قد طعن الملائكة فيه ظنا منهم ان العالم مستغن عن الخليفة ثم سرى هذا الامر فى ارباب الظواهر حتى ظنواهم اىض انهم قائمون بالامر بلا احتياج الى الخليفة و لم يدروا ان الانسان الحيوانى تضاف الصورة كالميت و لا شك ان الميت لا يقوم بنفسه فكيف يقوم به غيره و لهذا السر اقتضت صورة العالم و جسده من معنى و روح فى كل عصر و اليه الاشارة بقوله انى جاعل فى الارض خليفة اى فى كل عصر من الاعصار الى انتهاء الادوار قد لمحت لك الى سر عظيم ا يسع كشفه هذا الكتاب فان به يظهر سر قوله عليه الصلوة

³⁹⁷ Hudâ'yı : A Hüdâ'yı

و سلم خطابا بالعمر رضى الله عنه وما يدريك لعل الله ان يكون قد اطلع على اهل بدر فقال اعلموا ما شئتم فقد غفرت لكم ولى فى هذا المقام اسرار تذهب معى الى الاخرة لا ابوح بها ابدا لغموضها و كونها من ابطن البواطن فعليك بالاشغال من الالفاظ الى المعانى و من المعانى الى الحقائق و من الحقائق الى حقيقة الحقائق ثم ورد سورة الايلاف و المقص منها البيت و تخصيص العبادة بربه و ذلك البيت هو القلب و ربه الاسم الجامع كما قال و ان الى ربك المنتهى فكما ان نهاية سير الحاج الى البيت و اسمه صورة ذلك الاسم فكذا نهاية السير بعد الرجوع من او ادنى الى قاب قوسين و به يتم السيور و يكمل لمر الاعلى و الاسفل و الله متمم الامور و ميسر الامال منه المبدأ و اليه المال.

[Bu konu üzerindeyken Allah Teâlâ'nın "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." âyeti vârid oldu. Bil ki halife olan kimse, şeriatinde muhammedî sûret ve hakikatinde ise muhammedî sûret üzere olan kişidir. Halifeye ait bu iki nitelik Allah'ın kendine mahsûs veçhinden ve yine Allah tarafından ona verilmiştir. Kavmi içerisindeki Nebî(sav) gibi sûreti ve manasıyla zühûr ettiği zaman, şeriatin zâhiriyle amel ettiğinde müseviyye, bâtınıyla amel ettiğinde ise hıziyye mertebesinde olur. Ve bunu ancak bâtınla elde eder. Çünkü hakikî hilafet kayıtsız şartsız ameli gerektirir. Bu nedenle Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Peygamber size ne verdiyse onu alın.." Yani, Peygamber(sav)'in buyruğu Allah'ın emrine denk kılınmıştır. Böylece o, öncelikle Allah'ta fenâ bulmuş ve Allah ile bâkî olmuştur. Onun bütün sözleri ve fiilleri, tereddütsüz olarak kendisiyle amel edilen bir şeriattir. Aynı şekilde halife eğer zahir ehli olarak [143a] halife ve onu seçenlerden bir grup arasında mücadele yaşanır. Bu mücadele ilimden değil cehâletten kaynaklanır. Melekler ise âlemin ona ihtiyaç duymadığı zannıyla halifeyi kötilediler. Sonra bu durum zâhir ehli arasında da meleklerin halifeye ihtiyaç duymadan Allah'ın emrini yerine getirebileceklerini sanmalarına yol açtı. Canlı insanın, ölü gibi, bir sûretin yarısı olduğunu fark etmediler. Şüphesiz ki ölü kendi başına bir emri yerine getiremez. Bir başkası nasıl onunla görevini yerine getirsin? Bu nedenle, sır; her dönemde âlemin sûretinin bir anlama ve insanın cesedinin bir ruha sahip olmasını gerektirir.

Allah Teâlâ'nın "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." âyeti bu duruma işaret eder. Yani insanın halifeliği kıyamete kadarki her dönem içindir. Şüphesiz sana, bu kitapta keşfi mümkün olmayan büyük bir sırrı işaret etti. Bununla Nebî(sav)'in Hz. Ömer'e (ra) hitâben buyurduğu sözünün sırrı açığa çıktı; "Kim bilir belki de Allah Teâlâ, Bedir ehlinin durumuna bakıp "Dilediğiniz gibi davranın. Sizi bağışladım."

demiştir.” Bu makamda bana, batınların en batnında gizemi ve yaratılışı sebebiyle asla açığa çıkarılmayan, benimle ahirete gidecek olan sırlar vardır. Bunun için sana lafızlardan anlamlara, anlamlardan hakikatlere, hakikatlerden hakikatlerin hakikatine doğru intikal gerekir.

Sonra Kureyş Sûresi vârit oldu. Bu sûrede Beyt ve ibadetin Beyt'in Rabbi'ne özgü kılınması anlatılmıştır. İşte o Beyt, gönüldür. Beyt'in Rabbi ise “Şüphesiz son varış Rabbi'nedir.” âyetindeki gibi Câmi' ismidir. Câmi' isminin sûret anlamı; Hac yolculuğunun Beyt'te sona ermesi şeklindedir. Câmi' isminin manevî anlamı ise sâlikin seyrinin Beyt'in Rabbi'nde sona ermesidir. “Ev Ednâ”dan, “Kâbe Kavseyn”e dönülen yolculuğun sonu ise gönül beytinedir. Bununla tüm yolculuklar biter, en yüce ve en basit iş tamamlanmış olur. Allah bütün işleri tamamlayan ve emelleri kolay kılandır. Her şey O'ndandır ve yine O'na dönecektir.]

Nazm:

[Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Çünkü 'indallâh haccü'l-Beyt dil-i mebrûr olur
'Ârifüñ zenb-i vücûdı [143b] cümle mağfûr olur
2. Sâlik-i râh-ı Hâk'a isnâd-ı cürm itme şağın
Kâşîd-ı Ka'be kamu sa' yinde bil meşkûr olur
3. Hâne-i cân zulmet-i heykelden âhîr kırtılır
Kağî dil şem'-i tecelliden begüm pür-nûr olur
4. 'Ârife çeşm-i 'anâşırîla nazar kıılma yürü
Bu nazarla kim nazar eylese gözi kör olur

5. Söz hemân maḥv-i vücūd itmekdedür yoḥsa dilâ
Levḥ-i işbâta gelince çok ‘ ilim meşṫūr olur
6. Hâḫkiyâ Hâḫ feyz-i aḫdesden virür elbet nemâ
Ḳatreler heb reşk-i baḫr ü baḫirler mescūr olur

“ḤAYĀ”

Ḥayâ infî‘âl-i nefsanîdür ki muḫtezâsı bâ‘ iş-i melâmet olacaḫ nesneyi terkdür. Ve bir ḫayâ daḫi vardur ki mûcibi sebep-i ‘uḫûbet olan nesneden i‘râz dur ki aña ḫayâ-i imânî dirler.

Pes, ḫayâ-i nefsanî melâmet-i ḫalka ve imânî ḫavf-ı Hâḫḫ’a râci‘dür. Ve bu iki ḫayânuñ ictimâ‘ı umûr-ı dîn ve dünyânuñ intizâmına bâ‘ işdür. Ve Hâḫ Ta‘âlî’nün ḫayâ ile mevşûf olduḫı mu‘âmeleye göredür. Nitekim ḫadîşde gelür: “İnnallâhe Ḥayyün Kerîmün yestahyî izâ rafe‘a’l-‘abdü ileyhi yedeyhi en-yeruddehümâ şıfran ḫattâ yeda‘u fihâ ḫayran.”³⁹⁸ Ya‘nî burada ḫayâ ‘alâ sebîli’t-temsîl cārîdür.

Pes, dimek olur ki kerîm olan kimse sâ’il-i muḫtâcı taḫyîb itmediḫi gibi Allâh Ta‘âlâ daḫi şıfru’l-yedi redd itmez ve yine gelür: “İnnallâhe yestehyî min zî’ş-şeybeti’l-Müslimi en yü‘azzibehü.”³⁹⁹ Ya‘nî ta‘zîbi terk ider ve ehl-i ḫayânuñ mu‘âmelesi gibi mu‘âmele eyler. Ve Ḳur’ân’da gelür: “İnnallâhe lâ-yestehyî en yaḫribe meşelen mâ ba‘ûzaten.”⁴⁰⁰ Ya‘nî Allâh Ta‘âlâ ba‘ûza ile ḫarb-ı meşel itmegi terk itmez. Şol kimsenün terki gibi ki ba‘ûzanuñ ḫaḫâretine baḫub anuñla temsîl eylemez.

³⁹⁸ Aladdin Ali bin Hüsameddin, *Kenzü’l-Ummâl fi Süneni’l-Akval ve’l-Ef’âl*, (thk. Bekri Hayyânî, şafvet el-Sikâ), Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1981, C. 15, s. 666

³⁹⁹ Taberânî, Ebu’l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *Mu’cemu’l-Evsât*, (thk. Tarık bin Avadallah bin Muhammed), Kahire: Dâru’l-Harameyn, 1995, C. 5, s.270

⁴⁰⁰ “Şüphe yok ki, Allah herhangi bir şeyi, bir sivrisineği, hatta onun da ötesindeki misal vermekten utanıp çekinmez.” Bakara 26.

Ba‘de zā [144a] ḥayānuñ farzı ve sünneti vardır. Ḥayā-i farz budur ki Allāh Ta‘ālā seni emr itdüğü yerde görmemekden ve nehy eyledüğü yerde bulmağdan ḥayā idesin. Anuñçün vuzūda ğasl-i vech iderken: “Allāhümme‘al vechī vechē’l-ḥayā” diyü du‘ā eyle tā ki her vecihle utanur yüzlü olasın; utanmaz olmayasın.

Ve ḥayā-i mesnūn odur ki ḥalvetde keşf-i ‘avret itmeyesin; ḥalk yüzine ḥalkdan ḥayā itdügün gibi ḥalvetde daḥi Ḥaḳ’dan ḥayā idesin. Ve laṭife-i insāniyyenün her cüz’i biri birinden setr idesin. Ve maḥremün olan ḥaṭūnuñ ve cāriyenün ‘avretine daḥi nazār itmeyesin. Egerçi ‘inde’ş-şer‘ nazār itmek mübāḥdur; velākin isti‘māl-i edeb efḍal ve evlādur. Ḥuṣūşan ki muşḥaf ve şuleḥā yüzine baḳduğün gözi müstehcen yerlerde isti‘māl itmek maḳām-ı ma‘rifet ve müşāhedeye münāsib degüldür. Anuñçün Ḥazret-i ‘Alī -kerremallāhu vecheh- mevzi‘-i edebe nazār itmedi ve “Rasūlallāh’a nazār itdigim gözle oraya nice nazār ideyim” didi. Ve Ḥazret-i ‘Oşmān -raḳıyallāhu ‘anh- yemīni ile mess-i ‘avret itmedi. Zīrā ḥāl-i mübāya‘ada yemīn-i mübāreke-i Rasūlallāh’a el urmuş idi.

Ve her kemāl ve edeb Rasūlallāh’da mevcūd idi. Velākin ḥavāşş-ı ümmetde bi-ḥasebi’l-ḥāl ba‘zısı ğālib oldı. Meşelā Ḥazret-i Şiddīk’da vaşf-ı şıdk ve Ḥazret-i Fārūḳ’da vaşf-ı ‘adl ve Ḥazret-i Zī’n-nüreyn’de vaşf-ı ḥayā ve Ḥazret-i Murtażā’da vaşf-ı ‘ilim gibi -raḳıyallāhu ‘anhüm-. Anuñçün her biri bir vaşıfla müştehir oldı⁴⁰¹. Ve her vaşfuñ ḥaḳıḳati birinde vücūd buldı. Egerçi cümlesi her mertebenün aşḫābı ve her kemālün erbābıdur. Fa‘rif!

Ve bu maḳāmdandır ki ṭā’ife-i şūfiyye meşy [144b] itdikleri yerde pāpūşları üzerine nazār iderler ve eṭrāfa⁴⁰² baḳmazlar. Zīrā erbāb-ı ḥevāya müşāreketle terk-i edeb

⁴⁰¹ oldı : A oldılar

⁴⁰² eṭrāfa : A eṭrāfına

vâki⁴⁰³ olduğundan ğayrı nazarları nice umûr-ı müstağbahaya tokınur⁴⁰³. Huşûşan mağall-i şehevâta ve vücûh-ı ehl-i inkâra nazar itmek şûret ve ma⁴⁰⁴ nâ⁴⁰⁴ bâ⁴⁰⁴ is-i ħasâret ve noğsân olur. Ve istiğdâdda kendi ⁴⁰⁵avretine ve ħitânda ğayruñ sev⁴⁰⁵esine ve cerrâh ve řabîbûñ daği nâ-mağreme⁴⁰⁵ nazarları müsteşnâdur ki mevâzi⁴⁰⁵-i zarûretdendir. Ve dimişlerdür ki: “Ez-zarûrâtü tûbîhu’l-mağzûrât.” Ve Ĥazret-i Ka⁴⁰⁶be’nûñ derûnunda eşrâfa nazar itmeye mağcûb ve mükâşifûñ ikisine daği râci⁴⁰⁶dür. Zîrâ Ka⁴⁰⁶be mağâm-ı Eĥadiyyete nâzırdur. Ĥuzûr-ı Ĥağ ise mağâm-ı Celâl ve heybetdür. Velâkin esmâ ve şifâtını muřâlâ⁴⁰⁶a şarîkiyle seyr itse lâ-be⁴⁰⁶’sdür. Zîrâ görmemekden görmek evlâdur. Edebine muğârin olıcağ muvâcehe-i Nebeviyye’de olan mu⁴⁰⁶âmele daği aña kıyâs olına. Ve ezvâc-ı muşahhera merâkıdını ziyâret daği böyledir. Anuñçün ba⁴⁰⁶zılar ĥâric-i türbeden teveccûh iderler. Zîrâ kabirleri cesedlerini zamm itmekle müşâhede-i ħubûr muřâlâ⁴⁰⁶a-i ecsâd gibi olur. Zamân-ı ĥayâtlarında ise ħarîben görmek yoğ idi; gerekse mestûr⁴⁰⁶ olsunlar. Belki ba⁴⁰⁶iden şebĥlerini ve ħaraltılarını görmek câ⁴⁰⁶’iz idi. Velâkin mertebe-i müşâhede ve nazar tefâvüt üzerinedür. Herkesûñ eger türbelerde ve eger ğayrıda nazarda ĥâlî ne idüğün Ĥağ bilür. Ve mücâzâtı aña göre olur. Çünki insân telvînât-ı nefsdan ĥalâş olmaya her ĥâlde iğmâz-ı ⁴⁰⁶ayn gerekdür. Nazar eyle ki cenâze-i ecnebiyyede imâm olan kimse meyyitûñ şadı muğâzâtında midur degül midür bilmeye ve bu mağûle muřâlâ⁴⁰⁶adan ğayib⁴⁰⁷ ola ve ⁴⁰⁶adem-i ğaybûbeti şûretinde [145a] bi-ğaderi’ğ-ğâğ tekellûf ide. Zîrâ ĥadış-i nefş menĥi ve sebeb-i buğlân-ı şalâtdur. Ve ba⁴⁰⁶z-ı ĥavâřır ki gelür ve gider; anuñ zararı olmaz. Zîrâ ⁴⁰⁶âlem-i ĥisden bi’l-külliyeye münselih olmak herkesûñ kârı degüldür. Belki kümmel-i evliyâ ĥâlidür. İşte eczâ-i şalâtuñ ba⁴⁰⁶zısı mağbûl ve ba⁴⁰⁶zısı merdûd olmak ĥadış-i nefse göredür. Gel imdi dîvân-ı Ĥağ’da şururken vesveseden ve ĥadış-i nefsdan ve emşâlınden ĥazer ve ĥayâ eyle; tâ ki mağbûl-i muşlağ olasın. Ve bu ma⁴⁰⁶nâdandır ki şalâtda cemâ⁴⁰⁶at meşrû⁴⁰⁶adur. Zîrâ cemâ⁴⁰⁶atde

⁴⁰³ tokınur : A tokınur

⁴⁰⁴ şûret ve ma⁴⁰⁴ nâ : İ2 şûreten ve ma⁴⁰⁴ nen

⁴⁰⁵ nâ-mağreme : A nâ-mağremine

⁴⁰⁶ mestûr : A mestûre

⁴⁰⁷ ğâyib : A ğâ’ib

şefâ‘at vardır. Ve şefâ‘ate zarûret olmasa dağı şe‘â’ir-i İslâmiyye’yi icrâ ve izhâr itmek taķviyyet-i dîne nâzırdur. Nazm:

[Fe‘ ilâtün / Fe‘ ilâtün / Fe‘ ilâtün / Fe‘ ilün]

1. Gelüñüz yüz sürelüm dergehine Allâhuñ
İdelüm hıdmetini bâ-dil ü cân ol şâhuñ
2. Ma‘ şıyetden uţanub perde-i ‘ ismet tıtalum
Yüzimüz nür-ı hayâdan ola reşki mâhuñ
3. Çâhda faķr u fenâyile oturmak hoşdur
Tek yüzün⁴⁰⁸ görmeyelüm ehl-i ğınâ vü câhuñ
4. Hâl ğâlib ise ger ķâle yüri hâmuş ol
Medđ ü zemmin ķoma var ķulağuña efvâhuñ
5. Hâk-i süflide ķarâr eylemenüñ ne yeri var
‘ Arş u kürsiden öte ķıl yüri seyrângâhuñ
6. Hâķķıyâ hâr u has dehri nider bülbül-i dil
Gel bî-hâr-ı beķâ ‘ ışķına eyle âhuñ

“EDEB”

⁴⁰⁸ yüzün : A yüzüñ

Edeb; umūr-ı müstaḥsenei⁴⁰⁹ ri‘āyet ve ḥayrātı cem‘dür. Zīrā “me‘dübe”den müştakdur ki ṭa‘ām üzerine ictimā‘ ma‘nāsnadır. Kezālik edeb daḥi ḥayrātūñ ictimā‘ından ‘ibāretdür. Pes, müstaḥsenātdan birin işleyüb birin terk eylese aña şāhibü’l-edeb dinilmez. Tevbe ve inābet gibidür. Nitekim bālāda mürür eyledi. [145b] Ve ḥadīŕde gelür ki: “İnnallāhe eddebenī fe-aḥsene te‘dībī.” Bunuñ taḫdīri; innallāhe eddebenī aḥsene te‘dībün dimekdür. Zīrā bu “fā”ya fā-i tefsīriyye dirler. Ya‘nī ne ḳadar meḥāsin ve ḥayrāt var ise Allāh Ta‘ālā bende cem‘ eyledi. Ve beni mecmū‘a-i fezā‘il ve menāḳıb ḳıldı. Ḥattā Cibrīl gelüb luḡat-ı İsmā‘īlī⁴¹⁰ aşlı üzerine telḳin eyleyüb efşāḥu fuşāḥā-i ‘Adnāniyye ve eblaḡu buleḡā-i Ḳaḥṭāniyye olmaḡa⁴¹¹ bā‘ iş bu ma‘nā oldu. Anuñçün ‘Arab ‘Urabā anı ve⁴¹² cemī‘-i aḳvāl ve ef‘ālını ziyāde istiḥsān iderlerdi. Ve Muḥammed tesmiyesine sebep bu oldu. Zīrā merraten ba‘de uḫrā Maḥmūddur. Ve ne ḳadar kemālāt-ı şūriyye ve ma‘neviyye var ise andan aḫz olındı. Ḥattā⁴¹³ kātibe ḳatt-ı⁴¹⁴ ḳalemi ta‘līm ve keyfiyyet-i ḥattı tefhīm itdi; egerçi kendi kitābet itmezdi. Ve cemī‘-i ehl-i şinā‘i‘a şan‘atlarınıñ deḳā‘iḳini öğretti. Nitekim Şeyḫ Muḥyiddīn el-‘Arabī -ḳuddise sırruh- ḥazretleri cemī‘-i ‘ulūmdan nice deḳā‘iḳ-i ma‘neviyye ve leṭā‘if-i lafziyyeye işāret eylediler ki erbāb-ı fūnūnuñ ol deḳā‘iḳ ve leṭā‘ife aşlā ittılā‘ları yoḡ idi. Ve kendi melekelerini nihāyet-i idrākü’l-‘uḳul ḳıyās eylerlerdi. Heyhāt! “Ve fevḳa külli zī ‘ilmin ‘Alīm.”⁴¹⁵ Hiç keşfle ‘aḳl berāber olur mı? Zīrā dimişlerdür ki Allāh Ta‘ālā ile beden arasında iki derece vardır ki biri nefis ve biri daḥi ‘aḳldur ki rūḥ-ı menfūḡ ma‘nāsnadır. Ve ḳuvvet-i derrāke⁴¹⁶ ma‘nāsına daḥi gelür ki rūḥ-ı müdebbirūñ şemerātındandır ve beden ‘ālem-i ṭabī‘atden ve ‘aḳl ‘ālem-i emr ve leṭāfetdendir. Ve ‘ālem-i ṭabī‘at maḳḫūr ve maḡlūb olmaduḡça ‘ālem-i ḥāḳiḳatūñ āşarı zuḥūr itmez. Ve ne ḳadar terk-i edeb var ise mebdē‘i ṭabī‘at ve ‘anāşır ve ne ḳadar fi‘l-i edeb var ise

⁴⁰⁹ umūr-ı müstaḥsenei : İ2 umūr-ı müstaḥseneyi

⁴¹⁰ İsmā‘īlī : A İsmā‘īl

⁴¹¹ olmaḡa : A olmaḡla

⁴¹² ve : A ‘da yok

⁴¹³ Ḥattā : A ‘da yok

⁴¹⁴ ḳatt-ı : A ḳat‘-ı

⁴¹⁵ “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.” Yūsuf 76.

⁴¹⁶ derrāke : A derrāk

ma‘deni ‘âlem-i haḳîḳat ve sırdur. Zîrâ ‘âlem-i haḳîḳate muṭṭali‘ olmaduḳça hayâ-i [146a] haḳîḳî vüçüd bulmaz. Ve hayâ bulunmayan yerde edeb daḫi bulunmaz. Anuñçün terk-i ma‘âşî idenler hayâdan terk itdiler. Zîrâ bildiler ki iki melek yanlarında hâzır ve Allâh Ta‘âlâ daḫi nâzırdur. Ve ehl-i edeb olanlar daḫi ḫüsn ü ḳubḫı⁴¹⁷ fehm itdiklerinden müte‘eddib oldılar; gerek ol ḫüsn ü ḳubḫ şer‘î olsun ve gerek ‘aḳlî olsun. Ya‘nî şer‘ an müstaḫsen ve müstaḳbeḫ olduḳı gibi ‘aḳlen daḫi vardur. Ve ḳabîḫi tenhâda bile irtikâb itmek yoḳdur; fe-keyfe ‘alâ mele‘i’n-nâs.

İşte terk-i hayâ ve terk-i edebden nizâm-ı ‘âlem ḫalel-pezîr oldu. Anuñçün terk-i şalât ve terk-i emânet ya‘nî ḫıyânet ve terk-i hayâ ve edeb eṣrâṭ-ı sâ‘ atden ‘add olındı.

Ve her maḳâmuñ bir dürlü edebi vardur. Ve mu‘allim ve müte‘allimlere göre edeb-i ders lâzımdur. Ve bu a‘şârda ‘ulûmla müntefi‘ olmaduḳları bu ma‘nâdandır. Ya‘nî ol nefes ehli üstâzdan me‘zûn olmamışlardır. Belki ḫâṭıb-ı leyl gibi şundan bundan aḫz itmişlerdür. Sâ‘illerüñ kistrât-i ḫubzi gibi. Ve şâniyen ḫîn-i ta‘lîm ve ta‘allümde edeb-i ders degül edeb-i şer‘ bile yoḳdur. Ḥattâ niceler ızṭicâ‘ idüb ağızlarında ba‘z-ı⁴¹⁸ keyfiyyât-ı ḫabîse isti‘mâliyle bile taḳrîr-i kelâm iderler⁴¹⁹. İşte bu maḳûlelerüñ ḳırâ‘etleri ḫancerelerini tecâvüz itmez. Ya‘nî oḳuduḳlarından ve oḳutduḳlarından müntefi‘ olmazlar. Ḥuşuşan ki aḡrâz-ı fâside üzerine mebnî ola. Ve ḳıbleye ḳarşu tükürmek terk-i edeb olduḳı gibi mescide düḫûlde ibtidâ şol ayaḡın ve ḫurûcda ibtidâ saḡ ayaḡın vaz‘ itmek böyledür. Ve ḳadem-gâḫ ve ḫammâm ve emşâline düḫûl ve ḫurûc anuñ ḫilâfidur. Ve saḡ elini zarûret-i ḳaviyye olmaduḳça ba‘z-ı mekrûhât ve müstebşi‘âtda isti‘mâl eylemek daḫi böyledür ve ‘alâ hâzâ. [146b] Zîrâ mevâzı‘-ı edebüñ cüz‘iyyâtı ḫaşrdan ḫâricdür. Ve dimişlerdür ki “men sâ‘e edebühü zâ‘a nesebühü.” Ya‘nî bir kimse bî-edeb olsa⁴²⁰ nesebi aña fâ‘ide itmez. Ve kişi-zâde olduḳı laḡv olur. Zîrâ edeb ḫasebdür ve ḫaseb olmayan yerde nesebe i‘tibâr yoḳdur.

⁴¹⁷ ḫüsn ü ḳubḫı :A ḫüsn ḳubḫı

⁴¹⁸ ba‘z-ı : A‘da yok

⁴¹⁹ iderler : A eylerler

⁴²⁰ olsa : A‘da yok

Fe`emmā ḥaseb ü edeb olsa velâkin neseb olmasa ḥüsn-i edeb ḳubḥ-ı nesebi setr itmekle kişi-zâdeden daḥi mu`teber olur.

Nazar eyle ki `ilm ü `amel ve edeb ile niceler fâ`ik olmuşlardır. Ma`a hâzâ ḥânevâde ya`nî ulu ocaḳdan degüldür. Belki diḥkânî veya mühtedî veya ğayırdur.

Pes, edeb `atâ-i ilâhîdür ki mevzû`ları merfû` ve ḥamilleri nebîḥ ḳılır. Ve bundan fehmi olunur ki insân bu kemâle irmege bir mü`eddibe muḥtâcdur. Ve mü`eddib ibtidâ vâlideyn ve şâniyen üstâz-ı zâhir ve şâlişen mürşid-i kâmindür. Buradan dimişlerdür ki “Men lem yü`eddibehü`l-ebevân eddebehü`l-melevân.” ya`nî bir kimsei peder ü mâderi te`dîb ve terbiye itmese leyl ü nehâr ya`nî ḥavâdiş-i rûzgâr anı te`dîb ve terbiye ider. Ve `aḳlı başında ise `âḳıbet yola ve erkâna gelür.

Ve İskender mu`allimine pederinden ziyâde ta`zîm iderdi ve dirdi ki “Pederüm beni semâdan arza ḥaṭṭ u ihbât eyledi. Mü`eddibüm ise ḥazîz-i süfliden evc-i `ulvîye çıkardı. Ve Bozorcemehr-i Ḥakîm daḥi böyle ider ve sebebinde ifâde eylerdi⁴²¹ ki “Pederüm hayât-ı fâniyyeme bâ`iş ve üstâzum ise ḥayât-ı bâḳiyeme bâdîdür.” Ya`nî ḥayât-ı fâniyye ḥayât-ı ceseddür ki mevt-i ṭabî`î ile fânî ve zâ`il olur. Anuñçün ḥayât-ı dünyâ Ḳur`ân`da zemm olındı.

Ve ḥayât-ı bâḳiyye ḥayât-ı rûḥdur ki bedenden mufâraḳatle fenâ bulmaz ve `ulûm ve ma`ârif ve edeb yüzünden aña başka ḳuvvet ve kemâl ḥâşıl olur ve derece-i a`lâ-yı `illiyîn bulur. [147a] Ve a`lâ-yı `illiyîn mertebe-i ecsâma göre zirve-i ṭabaḳât-ı `arşiyeye mertebe-i ervâḥa nisbetle pâyeye-i `aḳl-ı evveldür ki herkesün rûḥ-ı müdebbiri oraya râḳî olmaz. Egerçi oradan hübüṭ itmişdür. Zirâ ğavâşî-i `âlem-i ekvânla muḥtecib olub ṭariḳde ḳalır. Meger ki ervâḥ-ı `âliyye-i enbiyâ ve kümmel-i evliyâ ola ki bunlar tekmîl-i neş`e itmişler ve `aḳl-ı evvel mertebesine dek uçub gitmişlerdür. İşte bunlara ṭâ`ir-i

⁴²¹ eylerdi :A iderdi

ḳudsî dirler ki fi'l-ḫaḳîḳa Ḥaḳ'dan ğayrıya ḳarar itmezler. Gerekse müstevâ-yı 'arşî güzer eylesünler ve daḫi a' lâ ṭabaḳa bulsunlar.

Ve bunların leyle-i Mi'rac'da ṭabaḳât-ı semâviyyede mütehayyiz ve müteşahḫış göründükleri ümem ve aḳvâmına nisbetle ba'z-ı aḫvâlden nâşîdür. Ve illâ ervâḫ-ı mütehayyize degüldür. Anuñçün insân-ı kâmil hem ma'lûm ve hem meçhûldür. Ma'lûmiyyetleri cesed ve rûḫla ta'ayyün ve taḫayyüzlerine; meçhûliyyetleri nûr-ı vaḫdetle mestûr olub maḳâm-ı 'indiyyetde müsteḳarr olduklarına göredür.

Fe-kün ma'lûmen ve meçhûlen ve kezâ lâ-zamâniyyen ve lâ-mekâniyyen.
Fa'ḥfaz⁴²²! Nazm:

[Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Ḳanġı cân u dilde şûret bulsa ma' nâ-yı edeb
Sırr-ı a' lâ ehli eyler anı ednâyi⁴²³ edeb
2. Maḫrem-i-zâr⁴²⁴ olmaġa dergâḫ-ı şâhen-şâhda
Lâ-cerem lâzımdur ola şûret-ârâ-yı edeb
3. Dürr-i ḫikmetle pür eyler 'âlemi hem-çün şadef
Mevc-ḫîz olsa ḳaçan âdemde deryâ-yı edeb
4. İster iseñ ger hünlerden ḫil'at-i fâḫir tırâz
Olmaya ârâyiş-i câna çü dîbâ-yı edeb

⁴²² Fa'ḥfaz : A Fa'ḥfazhü

⁴²³ ednâyi : İ2 ednâ-yı

⁴²⁴ Maḫrem-i-zâr : A Maḫrem-i-râz İ2 Maḫrem-i-râz

5. Peyker-i zībāya beñzer gerçi ‘ilm ü ma‘rifet
Rūḥ bulmaz olmayınca lik ihyā-yı edeb
6. Ḥaḳḳıyā Ḥaḳ’dan ḥayā eyle şühūdün var ise
Söyleme sırr-ı “Ene’l-Ḥaḳḳ”ı gözet cā-yı edeb

Vallāhü’l-mu‘allimü’l-mü’eddib⁴²⁵

[147b]

“FÜTÜVVET”

Fütüvvet aşlında “fetā” dandır. “Şābb-ı t̄ariyy” ma‘nāsına ki Türkīde “tāze yigit” dimekdür. Velākin şābda kuvvet ü şecā‘at olub seḥā ve kerem daḥi şecā‘atden olmağla fütüvveti seḥā ve keremde isti‘māl eylediler. Ve seḥā şecā‘atden oldığı budur ki māl cāndandır.

Pes, her kim ki bezl-i māla şeci‘ola bezl-i cāna daḥi şeci‘olur. Şoñra erbāb-ı ḥaḳīḳat fütüvveti ḥalkı kendi nefsi üzerine iṣār ve iḥtiyārda isti‘māl eylediler; gerek dünyā ile iṣār olsun ve gerekse āḥiretle olsun. Dünyā ile iṣār zāhirdür ki kendine olacaq māl ü ni‘meti ḳabūl ider. Velākin fülān kimse benden eḥaḳ ve evlādur diyü aña bezl ider ve kendinün fi’l-cümle zārūret ve iḥtiyācı olduğına baḳmaz. Nitekim bir re’s-i ḡanem yedi ḥāne devr idüb bi’l-āḥare ibtidā iṣār idene rücū‘ itmişdür. Ḳāle Ta‘ālā: “Ve yū’şirüne ‘alā enfüsihim velev kāne bihim ḥaşāşat.”⁴²⁶

⁴²⁵ mü’eddib : İ2 mü’eddeb

⁴²⁶“İhtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler.” Haşr 9.

Hattâ ba‘ z-ı evliyâ Bağdâd’da müttehem olduklarında halife-i Bağdâd katillerine emr idicek aralarından biri “İbtidâ beni katl idinüz, ben vaqtimi ihvânuma îşâr iderem” didikde bu söz halîfeye ‘ aceb gelüb cümlesin âzâd itmişdür. İşte bu ma‘ nâ îşâr-ı mâlûn fevkindedir. Ve bunun fevkinde daği îşâr-ı rûhdur.

Nitekim mağrib pâdişâhının hâtunı hasta olub ihtizâr hâline geldükde meşâyih-i vaqitden biri kendi kerîmesini aña fedâ itdükde fi’l-hâl duğteri muhtażıra oldı. Ve hâtun-ı mezkûre şihhat buldı ve nice demler dünyâda kaldı. Ve şeyh bu emr-i hâ’ile razî virdiği hâtunun dünyâya fâ’idelü⁴²⁷ hâli olduğundan ötüri idi ki şâhibetü’l-hayrât ve’l-hasenât olduğudur. [148a] Ve bu fedâyı kızına ‘ arz itdükde kız daği aşlâ tevaqquf itmeyüb kâmilât-ı ‘ ârifâtdan olduğu hasebiyle fedâ-yı cân eyledi.

Ve bu ma‘ nânun nazîri Hâzret-i Ebu’l-Beşer Âdem ‘ ömründen altmış seneyi Hâzret-i Dâvûd’a hibe itdügüdür -‘ aleyhimü’s-selâm-. Ve şihhati ne yüzden⁴²⁸ olduğunu erbâb-ı ‘ irfân bilürler ve aña dâ’ir bir mikdâr kelâm bu kitâbda bâlâda “İzdiyâd-ı ‘ ömr ve noğşân” bahşinde mürür eyledi.

Ve âhîret îşârını daği aña kıyâs eyle. Meşelâ bir şevâblu nesneyi sen⁴²⁹ işleyecek yerde ihvânuñdan birine teklîf idersin tâ ki ol şevâba nâ’il ola. Veyâhud ‘ amel-i hayruñı aña hibe idersin. Nitekim evliyâdan bir tâ’ifeye “muğlisün” dirler. Zîrâ egerçi kâr-ı hayrda bulunurlar velâkin kendi nefisleri için aşlâ bir ‘ amel iddiğâr itmezler. Ğayra bezl iderler ve “fazl-ı ilâhî bize kâfidür” dirler. Zîrâ ol kâr-ı hayra tevfiğ daği fazl-ı ilâhidür.

Pes, aşılta minnet ve fazıldan Ğayrı yoğdur ve ehlullâh bu ma‘ nâyâ nazar iderler; şûret-i ‘ amele degül. Ve her kim dünyâ cihetinden hasîs ve denî ise âhîret cihetinden

⁴²⁷ fâ’idelü : A fâ’ideli

⁴²⁸ yüzden : A yüz

⁴²⁹ sen : A’da yok

daği böyledür. Zîrâ dünyâyı bezle cür'et⁴³⁰ idemeyen umûr-ı uhreviyyeyi bezle daği cesâret idemez; kıanda kıaldı ki bezl-i rûh ide. Tefekkür eyle ki tarîk-i Hâk ne şâ'b tarîkdür. Ve herkes anuñ 'aķabâtını güzêr itmek ne güçdür. Kâle Ta'âlâ: "Fele'ķ-tehame'l-'aķabe."⁴³¹.ilh.

El-hâşıl bir kimse fütüvvet ehli olmağa iki şart vardır. Biri budur ki; kârında kendi nefsinuñ emri ile yürimeye, belki ğayruñ emrine tâbi' ola. Ve biri daği budur ki kendi nefsi için sa'y itmeye, belki emr-i Hâk ile ğayruñ maşlahatında bulına. Ve eger ğayr maşlahatında bulunduğı emre muvâfaķatle⁴³² olmazsa [148b] fâ'ideden 'ârîdür.

Pes, bir nesnenüñ fi'li ve terki emr-i Hâkdur diyu işlemek gerekdür; yoħsa kendi 'inde deĝül. Maħkîdür ki Hızır -'aleyhi's-selâm- İskender'üñ muķaddimetü'l-ceyşi olub maşlahat-ı 'asker için taleb-i âbda iken âb-ı hayâta nâ'il oldu. Ve bu ma'nâ eger kendi ğaraż-ı nefsi için olaydı nâ'il olmazdı. Ve biri daği cânib-i velâyetden⁴³³ emr-i Hâk'a tâbi' idi. Nitekim kışşa-i Mûşâ 'da -'aleyhi's-selâm- "Ve mâ fe'altühü 'an emri."⁴³⁴ didi. Ve maħkîdür ki bir şeyhe mihmân nüzül itdükde mürîdine ihzâr-ı sofra ile emr eyledi. Mürîd daği gidüb te'hîr itdi. Şoñra geldikde sebab-i te'hîrden sü'âl idicek mürîd daği "Sofra içinde kıarınca varmış, kendi ihtiyârlarıyla sofradan ğurûca dek mekş itdüm ve anlara eziyyet itmedüm." diyücek şeyh mürîdden bu ğareketi istihsân idüb işâbet-i fütüvvet itdüñ didi. Fe'emmâ bu⁴³⁵ hikâye ekâmil-i nâsdan birinüñ sem'ine iricek fütüvvet idememiş didi. Zîrâ fütüvvet o idi ki sofradan kıarıncları ihrâc ide ve emr-i şer' olduğı üzre zâyfa ta'cîl-i ta'âm ide ki insân ğayrıdan mükerrermdür. Pes, insâna ezâ ve cefâdan ise andan ötüri ğayra ezâ ve cefâ itmek ehvendür. Nitekim hayvânât-ı me'külenüñ zebħi menfa'at-i insân içündür. Ve bu ma'nâda şeyh-i şânî

⁴³⁰ cür'et : A ğarâret

⁴³¹ "Fakat o, sarp yolu göze alamadı." Beled 11.

⁴³² muvâfaķatle : İ2 muvâfaķatli

⁴³³ velâyetden : A velâyetinden

⁴³⁴ "Ben bunları kendiliğimden yapmadım." Kehf 82.

⁴³⁵ bu : A'da yok

ma‘rifetde şeyhi evvele gālib geldi. Ve bu ma‘nā Dāvūd’la Süleymān -‘aleyhimā’s-selām- kışşası gibi oldu. Nitekim Qur’an’da gelür: “Fe-fehmemnāhā Süleymān.”⁴³⁶ Ve bu ma‘kūle ma‘nā fiḫhu’l-fiḫih gibidür ki biri zāhir ve biri bāṭın ve biri şūret ve biri sırdur. Ve herkesde sırr-ı ilāhī ve bāṭın-ı şer‘ fehm itmek olmaz. Ve olsa daḫi maḫallinde izhār ve iḫzārı tevfiḫ ve tezkīr-i ilāhiye mevḫūfdur. Ey niceler bildiler ve yañıldılar. “Eḍallehüllāhü ‘alā ‘ilm” ḫabīlinden oldılar. Ve ba‘zılar mertebe-i cehde [149a] ḫaldılar. Ve zāhir ve bāṭın nedir aṣlā birin daḫi bilmediler. Ve ‘ilm-i ḡayr-ı nāfi‘ ve cehlden Allāh Ta‘ālā’ya isti‘āze lāzımdur. Nitekim eḫādīs-i ṣaḫīḫada vārid olmuştur. Nazm:

[Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün]

(Fā‘ ilātün) (Fa‘ lün)

1. Yaḫmasun cān u tenūñ ḫahrla nār
İdegör bezl-i dirhem ü dīnār
2. Başdılar pāye-i fütüvvete pāy
Eyleyenler ser ü cānı iṣār
3. Nerd-bān oldı şerī‘ at-i Ḥaḫḫ’a
Ḫadem-i sa‘ yūñi düz baş yūri var
4. Ḫo bu da‘ vāyı ve ilḫādı biraḫ
Zāhir ü bāṭını pāk it ey yār
5. Selefūñ işrine giren rehrev
İder ol menzil-i ma‘ nāda ḫarar

⁴³⁶ “Süleyman’ın (dava konusunu) iyi anlamasını sağladık.” Enbiyâ 79.

6. Haḫḫıyā virme māşivāya vüçüd
Haḫ’dan özge vüçüd içinde ne var

[SALÂT VE SELÂM EFENDİMİZ’İN ÜZERİNE OLSUN]

بعد الانتباه ليلة الخميس قيل لي هذه الصلوة المباركة التي ينبغي ان تكتب على الاحداق لا على القراطيس و الاوراق و هى اللهم صل على سيدنا محمد الذى عظم عندك قدره و امتلا من علمك صدره و هى صلوات لم اسمعها من احد و لم ارها فى كتاب و انما عظم قدره عند الله لانه المظهر التام ليس له مثل فى الموجودات فهو كريم الاصل عديم المثل عظيم الخلق و هو فخم مفخم عند الناس لان العظيم عند الله عظيم عندهم و المراد بالعلم هو العلم الهى الذى لا يزال يزداد و الى الابد لا علم الاحكام و الى الاول الاشارة بقوله تعالى و قل رب زدنى علما و الى الثانى الاشارة بقوله و وجدك ضالا فهدى فانه كان لا يدري ما الكتاب و ما شعب الايمان و فروعه فقد اكمل الله له الدين و قضى دينه من ظاهره و باطنه و ما بقى لنا الا اتباعه فى شرائعه و احكامه و سننه و علومه و معارفه و حقائقه [١٥٠a] و اشار بالامتلاء الى وفرة علومه و كثرة معارفه و انه كالبحر المحيط فى الفيض الالهى و اما غيره فكالقطرة بالنسبة اليه و رمز باضافة العلم الى الحق تعالى الى انه الالقاء الالهى لا غير كما قال تعالى ان هو الا وحي يوحى و كذا علم الورثة الكاملين الاكملين و الايطعن فيه الا من احتجب بحجاب الحس و الوهم و الخيال.

[Perşembe gecesi kendime geldikten sonra kâğıtlar üzerine değil gözbebeklerine yazılması gereken şu mübârek dua bana söylendi; “Salât ve selâm katında değeri yüce olan ve göğsü ilminle dolu Efendimiz Hz. Muhammed (sav)’in üzerine olsun.” Bu, adını kimsenin duymadığı ve hiçbir kitapta göremeyeceğin bir duadır. Efendimiz (sav) tam bir mazhariyete nâil olduğu için Allah katında yüce bir değeri vardır. Varlıklar arasında onun bir benzeri yoktur. Yaratılışı yüce, benzeri olmayan şerefli bir soydan gelir. İnsanlar arasında da saygınlığı büyüktür. Çünkü Allah katında yüce olan onlar arasında da yücedir. İlimden maksat; ilelebet artan ilâhî bir ilimdir, ahkâm ilmi gibi değildir.

İlk olarak bu duruma “De ki; Rabbim ilmimi arttır.” âyetiyle bir işaret vardır. İkinci olarak ise; “Seni şaşırmiş bulup, doğru yola erıştirmedim mi?” âyetiyle bir işaret vardır. Efendimiz(sav); kitabın ne olduğunu, îmânın şûbelerinin ve dallarının ne anlama

geldiğini bilmezdi. Muhakkak Allah onun için zâhiriyle ve bâtınıyla dînini tamamladı. Bize düşen ise şeriatinde, hükümlerinde, sünnetinde, ilim ve marifetleri ile hakikatlerinde ona tabi olmaktan başka bir şey değildir. [150a] Duada geçen “dolu olma” ifadesi ile onun ilminin çokluğuna ve marifetinin bolluğuna işaret vardır. O ilâhî feyzde koca bir derya gibidir. Diğerleri ise ona nispetle bir damla gibidir. Bu karşılaştırma Allah Teâlâ'nın ilminin sınırsızlığını açıklamaktan başka bir şey için değildir. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi “Onun konuşması ancak bildirilen bir vahiy iledir.” Aynı şekilde bu ilim, gerçek kemal sahibi mirasçılardır. Sezgilerinin üstünü örtmüş, vehim ve hayal sahibi kimseden başkası buna karşı çıkmaz.]

Nazm:

[Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün]

1. Bu gülşende ruḥun bir tâze güldür Yâ Rasûlallâh
Dil ü cân bülbülin ağlatma güldür Yâ Rasûlallâh
2. Mu' allim-ḥâne-i ḥikmetde tıfla beñzer ehl-i dil
Vücûduñ şübhesiz üstâd-ı külldür Yâ Rasûlallâh
3. Çıkarırmaz pâyini rehrev-i ebed minhâc-ı şer' ünden
Hidâyet ehline ḥayru's-sübüldür Yâ Rasûlallâh
4. Ser-i gîsû-yı 'anber-büyuña dil-bestedür zîrâ
Çekinür cezbeden n'itsün gönüldür Yâ Rasûlallâh
5. Bu bir bezm-i maḥabbetdür ki dildür sāğarı anuñ
Lebünden feyz-i pâküñ anda müldür Yâ Rasûlallâh

6. Sen ol şehsiñ ki huddāmuñ olubdur ‘ālem ü ādem⁴³⁷

Biri de hıdmetüñde Haqqı kuldur Yâ Rasûlallâh

“MÜRÜ’ET”

Hemze ile “fü’ület” vezni üzerine ki lafz-ı mer’den aHz olunmuşdur. Mer’ “kişi” ma’nâsınadır. Pes, mürü’et kemâlü’l-mer’ dimekdür; kişilik ma’nâsına. Nitekim racüliyyet kemâlü’r-racül dimekdür; erlik ma’nâsına. Ve ta’rifinde dimişlerdür ki mürü’et bir kuvvet-i nefsiyyedür ki ef’âl-i cemîle şudürına mebde’dür. Ya’nî şol ef’âl ki şer’an ve ‘aqlen ve ‘örfen memdüha ola. Ve ba’zılar taşşış idüb mürü’et ve racüliyyet üç nesneden ‘ibâretdür dimişlerdür⁴³⁸.

Evvelkisi şıdķu’l-lisāndur. Ya’nî toĝrı sözlü ola. [150a] Zîrâ şıdķ-ı lehçe ve tîb-i loķma miftāhuñ dendānları gibidür ki bî-dendān olan miftāh fetĥ-i ķıfl itmez. Kezālik kāzib olan kimseye bāb-ı murād açılmaz. Nice açılır ki ‘ālem-i meleküt nūr ve kizb zulmetdür. Ve zulmet⁴³⁹ nūra vāşıta ve ‘ālet olmaz. Belki neticesi yine zulmet olur. Buradandur ki şubĥ-ı şādık ve şubĥ-ı kāzib dirler. Ya’nî şubĥuñ şıdķına ‘alāmet budur ki isfāra ve tülü’-ı şemse mü’eddî olur. Ve kizbine nişān budur ki zulmeti müsta’ķib olur. Bu cihetden şādık odur ki şifāt-ı nefşāniyye zulmetinden ĥalās ola. Ve şıddık odur ki şevb-i ĝayriyyetden daĥi pāk olub ĥicāb-ı zulmānî ve nūrāniden necāt bula.

Ve ikinci def’u’l-ezā ‘ani’l-cirāndur. Ya’nî ĥānesi ve dükkānı civārında olanlara eziyyet ve cefā itmeye. Ve illā mevķıf-ı sü’âlde bi-ĥuşuşihi anuñ içün biñ yıl maĥbûs olur. Ve zulümāt ve ‘araķ içinde ĝarķ olub ķalır. El-ĥāşıl Ķur’an’da tavşıye olınan ĥuķûķdan biri daĥi ĥaķķ-ı cārdur. Pes, ya ķavl ile veya fi’l ile ezāyı terk itmek gerekdür.

⁴³⁷ ‘ālem ü ādem : A ‘ālem ādem

⁴³⁸ dimişlerdür : İ2 dimişlerdür ki

⁴³⁹ Ve zulmet : A’da yok

Ve eger andan cefā görürse taḥammül eyleye. Nitekim Bağdād erenlerinüñ niceleri Mecūsī veya şāribü'l-ḥamr veya ğayrı vecihle fāşıka hem-civār olub ne ḥāl ise şabr iderlerdi. Ḥuşūşan ki İmām-ı A'zam Ebū Ḥaṇīfe'nün -raḥimehullāhi Ta'ālā- ḥüsn-i ḥulķı ma' rüfdur.

Ve üçincisi el-muvāsātü me'a'l-eḥavāndur. Ya'nī cümle mü'minleri ḥuşūşan şoḥbet itdüğü kimseleri kendi gibi tutmaḳdur. Ve ni' metde ve emşālinde şerik olmaḳdur. El-ḥāşıl bezl-i 'aṭā kılmāḳdur. Ve nesne imsāk itmemeḳdür. Nitekim Ḥasan-ı Başrī -raḥimehullāh- zamānında uḥuvvet-i dīniyye şöyle idi ki bir kimse bir dostını ziyārete varub kendini orada [150b] bulmasa dolabın açub nevālesi var ise tenāvül ve ekl iderdi. Ve şāḥib-i ḥücre geldikde ḥāle muṭṭali' olıcaḳ memnün olurdu. Ve bilā-izin niçün böyle itdi diyü ḥazūr⁴⁴⁰ olmazdı. Belki o maḳūle mu'āmeleyi netā'ic-i uḥuvvetden 'addeyderdi. İşte ādemde mürü'et ve ḥüsn-i ḥulķ olıcaḳ böyle gereḳdür. Velākin ol a'şāruñ iḥvānı gibi bu ezmānda iḥvān nādir olduğından herkes māl ü ni' metini kilīd altında tutar. Sü'āl olunursa ki tārik-i dünyā odur ki māl ü ni' meti olmaya pes kilīde ḥācet nedür? Cevāb budur ki herkes bu mertebede tārik-i dünyā olmaz. Zāmān-ı evvelde daḫi nādir idi. Şu ḳadar vardur ki neye mālīk ise ehli ve evlādı ve etbā'ından mu'temedine hibe eyleyüb andan bi-ṭarīki'l-'āriyye intifā' eyleye. Meşelā arḳasında cübbe ve ḳamīşine varınca ğayra temlīk ide. Ve ol ğayr daḫi aña bi-ṭarīki'l-'āriyye ilbās eyleye. Maṭ'ümāt ve meşrübāt ve merkübāt daḫi böyledür. Zīrā 'abd-i maḫẓ olan kimsede mülk olmaz. Belki “el-'abdü ve mā yemlikühü li-mevlāh” mücibince mülki şāḥibine teslīm ider. Ve kendi memlūkiyyeti üzre ḳalır. İşte bunlar ḥür iken memlūk olanlardur ki memlūk-i ḫaḳīḳīdür. Ve ḥürriyyetleri māsivādan āzād olduklarıdır. Anuñçün 'amel muḳābelesinde ecr ṭaleb eylemezler. Ve illā ecir olurlar. Ecir ise 'abdüñ ğayrıdır. Ve şol ki Ḳur'an'da gelür: “İn ecriye illā 'alāllāh.”⁴⁴¹ Bundan ṭaleb-i ücret lāzım gelmez; belki 'aṭā-i ilāhīden aḫbārdur. Ya'nī şol 'amel ki cesede menūṭdur; anuñ

⁴⁴⁰ ḥazūr : A ḥuzūr

⁴⁴¹ “Benim mükāfatımı verecek olan yalnız Allah'tır.” Sebe' 47.

muḳābelesinde ecr-i āḫiret vardur ki ūevāb ve derecāt cennetdür; gerek⁴⁴² ‘āmil olan kimse ol ecri Hāḳ’dan ṭaleb eylesün ebrār gibi ve gerek ṭaleb eylesün muḳarrabīn gibi. Ve ṭaleb itdūgi ḫālde daḫi lisān-ı ūerī‘atle ṭaleb ider. Yoḫsa lisān-ı [151a] ḫaḳīḳatle degül. Zīrā lisān-ı ḫaḳīḳat sākit ve ūāmitdür. Fe’fhem cidden!

⁴⁴² gerek : A ger

SONUÇ

Yazma eserler, açığa çıkmayı bekleyen pek çok bilgi barındırır. İncelenmiş her yazma eser farklı konu ve alanlara kaynaklık edebilir. Bursevî ise eserlerinin çokluğu dolayısıyla bu alanda çalışılabilecek çok geniş bir miras bırakmıştır. Daha önce herhangi bir çalışmaya konu olmamış olan *Nakdü'l-Hâl* isimli eseri çalışma sebebimiz; tasavvufî ve edebî sahaya, devrinin ileri gelen kişilerinden biri tarafından kaleme alınmış yeni bir kaynak sunma amacı gütmektedir.

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak eserin mevcut el yazması nüshalarının tespiti yapılmış ve müellif nüshası olmadığından beş adet müstensih nüshası temin edilmiştir. Bu nüshalar içerisinde İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, Türkçe Yazmalar bölümünde ve 2153 numarası ile kayıtlı nüshayı esas nüsha kabul edip çalışmaya başlanmıştır.

Diğer nüshalar içerisinde İstanbul Üniversitesi, TY 2161 ve Süleymaniye Atıf Efendi Kütüphanesi, TY 1515 numaralarına kayıtlı nüshalar ile esas alınan nüsha mukâbele edilerek tespit edilen farklılıklar dipnotta belirtilmiştir. Yapılan bu farklılıklar göz önüne alındığında esas kabul edilen nüsha ile İstanbul üniversitesindeki TY 2161 numarasına kayıtlı nüshanın birbirlerine büyük oranda benzerlik taşıdığı fark edilmiştir. Böylece birbirlerinden istinsah edilme ihtimali anlaşılmıştır.

Eserin, bu çalışmaya konu olan yaklaşık ilk 32 varağında müellif tarafından eklenmiş herhangi bir başlık bulunmadığı, sonrasında kalbe ve kamere ait menzil noktalarını içeren bir şekil çizildiği ve geri kalan 43 varaklık kısmın bu çizim üzerindeki kalbe ait menzillerin sırasıyla işlenmiş konularından ibaret olduğu tespit edilmiştir.

Eserin üslup ve içerik cihetinden Bursevî'nin vâridât türündeki diğer eserler ile örtüşerek; vâridlerin şerhleriyle yazılması, âyet tefsirlerine ve hadis şerhlerine de yer verilmesi, mensurların ardından manzume kaleme alınmış olması ve Arapça-Türkçe karışık bir dile sahip olması, eserin türü üzerinde şüpheye yer bırakmamıştır.

Araştırmalarımız esnasında vâridât türüne dair yapılmış çalışmaların edebiyat dünyasında geniş bir kaynağı olmadığını ve bu hususun geliştirilerek devam etmesi gerektiğini fark ettik. *Nakdü'l-Hâl*, bir vâridât olarak tasavvufî alanda bulunmasına

karşın; konu çeşitliliği, Bursevî'nin Türkçeye hakimiyeti ve manzumelerdeki mahareti dolayısıyla Türk- İslam Edebiyatı sahasında “vâridât” bir tür olarak çalışıldığında incelenmeden geçilmemesi gereken bir eserdir.

Kendimize dönük olarak, Bursevî'yi daha yakından tanıyabilmek ve Osmanlı Tükçesi üzerinde yoğunlaşabilmek yolunda çalışmamızı hazırlarken mümkün olduğunca hatasız bir çeviri yaparak metni ortaya çıkarabilmeyi ve doğru bilgiler sunmayı hedefledik. Fakat pek çok kusurumuz bulunduğunu esefle bilmekteyiz. Yine de yapılan çalışmadan bir nebze olsun istifade edilebilmesi bizi mutlu edecektir.

KAYNAKÇA

- ACLÛNÎ, İsmail bin Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, (thk. Abdülhamid bin Ahmet Hindâvî), Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 2000.
- ALAADDİN ALİ BİN HÜSAMEDDİN, *Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-Akval ve'l-Ef'âl*, (thk. Bekri Hayyânî), âafvet el-Sikâ, C. XVI, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1981.
- AYNÎ Meymet Ali, *İsmail Hakkı Bursevî*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2013.
- BANARLI Nihat Sâmi, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1983.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed bin İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, C. II, Beyrut: Risale Yayınevi, 2015.
- BURSEVÎ İsmal Hakkî, *Nakdü'l-Hâl*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Atıf Efendi Bölümü, No. 1515.
- BURSEVÎ, İsmail Hakkî, *Nakdü'l-Hâl*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nâdir Eserler Kütüphanesi, No. TY 2161.
- BURSEVÎ, İsmail Hakkî, *Nakdü'l-Hâl*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No. TY 2153.
- CEYHAN Semih, "Vârid", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/varid> (14.08.2020).
- CEYHAN Semih, "Vâridât", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/varidat> (14.08.2020).
- DÖNER Nûran, *Kitâb-ı Kebîr*, Bursa: Sır Yayıncılık, 2016.
- EBÛ BEKİR ABDÜRREZZAK es-SAN'ÂNÎ, *Musannefi Abdürrezzak*, C. XI, (thk. Habîbü'r-Rahman el-A'zamî), Beyrut: el-Meclisü'l-İlmî, 1982.
- EBÛ HAFS BİN ÖMER BİN AHMED, *Şerhu Mezâhibi Ehli's-Sünne*, thk. Âdil bin Muhammed, Cidde; Medresetü Kurtuba, 1995.

- EBÛ NAÎM AHMED BİN ABDULLAH, *El-Erba'üne 'alâ Mezhebi'l-Mütehakkikîn mine's-Sûfiyyeti li-Ebî Na'im el-İsbahânî*, (thk. Bedr bin Abdullah el-Bedr), Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1993.
- İBN HİBBÂN, Muhammed bin Hıbbân bin Ahmet et-Temîmî, *Sahîhu İbn Hıbbân*, C.18, (thk. Şuayb el-Arnaout), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.
- İBN HUZEYME, Ebû Bekir Muhammed bin İshak bin Huzeyme, *Sahîhu İbn Huzeyme*, C. 4, (thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî), Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2003.
- İBN MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed bin Yezid el-Kazvînî, *Sünen-i İbn Mâce*, C. 5, (thk. Şuayb el-Arnaout), Dârü'r-Risâletü'İlmiyye, 2009.
- İBNÜ'L-ARABÎ, Muhammed Muhyiddin *Fütühât-ı Mekiyye*, (ed: Ahmed Şemseddin), C. III, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011.
- İMAM MÂLİK, Mâlik bin Enes, *el-Muvattâ*, C. 2, Beyrut: Dârü İhyâ'ü't-Türâsü'l-Arabî, 1985.
- KARA Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2017.
- KARA Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.
- KEMİKLİ Bilal, Bursevî'nin Münacaatı, Şiir ve Hikmet, <https://youtu.be/9iTmLXsiQiw>
- KEMİKLİ Bilal, Dost İlinden Gelen Ses, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2017.
- KUDÂÎ, Muhammed bin Selâme bin Câfer, *Müsnedü's-Şihâb*, C. 2, (thk. Hamdi bin Abdülmecid es-Selefi), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986.
- KUR'ÂN-I KERÎM*, Diyanet İşleri başkanlığı, <https://kuran.diyaret.gov.tr> (17.07.2020).
- MUFASSAL OSMANLI TARİHİ*, C.VI, İstanbul: Baha Matbaası, 1960.
- MÜSLİM Ebu'l-Hüseyin Müslim bin Haccac el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, C.V, (thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1991.

- NAMLI Ali, “Kitâbetle Mübtelâ Olmak: İsmâil Hakkı Bursevî”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, ed. Yunus Uğur, C. XVI, Sayı:31-32, İstanbul: Bilim Sanat Vakfı 2018, ss. 333-368.
- NAMLI Ali, *İsmail Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2001.
- SUÂD el-HAKÎM, *İbnü’l-Arabî Sözlüğü*, (çev.Ekrem Demirli), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004.
- ŞAHİN Mehmet, “İbn Arabî’nin Düşüncesinde Ay ve Kâmil İnsan”, *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. IV, Sayı: 3, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, 2016, ss. 397 – 416.
- TABERÂNÎ, Ebu’l-Kasım Süleyman bin Ahmed, *ed-Duâ’i li’t-Taberânî*, (thk. Mustafa Abdülkadir Atâ), Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1994.
- TABERÂNÎ, Ebu’l-Kasım Süleyman bin Ahmed, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, C. 10, (thk. Tarık bin Avadallah bin Muhammed), Kahire: Dâru’l-Haremeyn, 1995.
- TİRMİZÎ, Muhammed bin İsa et-Tirmizî, *Süneni Tirmizî*, C. V, (thk. Ahmed Muhammed eş-Şakir), Mısır: Şirketü Mektebetü ve Matbaatü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975.
- ULUDAĞ Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C: VI, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- VASSAF Hüseyin, *Kemal-name-i İsmail Hakkî-Bursevî Biyografisi*, (haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000
- YILDIZ Sâkıb, *Türk Müfessiri İsmail Hakkı Burusevî’nin Hayatı*, 1976,
<http://doi.org/10.5281/zenodo.3345909> (23.07.2020).
- YURTSEVER M. Murat, "İsmail Hakkı Bursevî Tekkesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-hakki-tekkesi> (23.07.2020).

YURTSEVER M. Murat, "İsmail Hakkı Bursevî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-hakki-bursevi#2-edebi-yonu>
(23.07.2020).

YURTSEVER M. Murat, "İsmail Hakkı Bursevî'den Manzumlar (01)", *Bilem TV*,
<https://youtu.be/rBdidMi4Q0g> (23.07.2020).

YURTSEVER M. Murat, *İsmail Hakkî Bursevî Divan*, Bursa: Arasta Yayınları, 2000.

YURTSEVER M. Murat, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018.

ORJİNAL METİN SAYFALARI

مقصود تجرد باطنی در بربر بویسه مذهب اهل سنت استند خارج شد شود قدر
و از آنکه مثلا اقامت صلوات من در مساج باطل و آیتا ذکر آن مقصود
تذکره نفس در دین و صورتی باطنی قائم و لیسه بوسوز در دست زریز بو
صورتی ظاهر شرح دخی معمول به در که بوندی خلیا از صوفیه تجرد
شود و مذکور است اولاد و فنی اعتقاد و از آنکه بویکه از صوفیه شکرند بوی
بوی نور **فصله** دستیکه بشده آویز کان ل . کمر بوی ابروین اول شکرند
• زهر و اولسه عمل نازد . فقه و فقه منزه تحقیق • **بجی** بویکه
عمل هر چند نا ظاهر اولسه انتر امیزه مذکور و بویکه اولاد و صوفیه که شکرند
انتر امیزه بویکه بویکه مذکور و بویکه شکرند و بویکه شکرند و بویکه
شکرند بویکه کلور الطیور الله و الطیور الزیور اولاد امیزه بویکه بویکه
اولاد امیزه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
و هیئت شکرند و بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
ایده قائم و حکام و حقائق باطنی و نامذکور و بویکه بویکه بویکه
نارای الورد معلوم یعنی معلوم از وجهی بر آمدن طر و اولاد بویکه بویکه
بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
استفاده فقه خضوردن و ستر لیزر بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
نذر کند و در دین بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
نیست بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
نادی اولاد شکرند بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه

نزد

نزد در خارج اولسه یعنی باطنی بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
و بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
اولاد فقه فقه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
الله امر نه تسلیم اولاد بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
انی . طایق استر سالک بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
شیخ امیر اولاد بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
ظاهره شکرند بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
انتر امیزه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
و بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
و کما استر اولاد قدرت و کما استر بویکه بویکه بویکه بویکه
دخی در واقع اولسه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
اشترکی بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
دخی بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
رضند بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
اولاد بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
شکرند بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
اولاد بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه
اولاد بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه بویکه

اولی و اوراق اهل دل قات قات • بشچی بود که بود و ما سبب اباه
مراد ما سبب معنویه و علوی و اعمالی و احوالی بودند چنانچه ما سبب در
تکلیف حدیثه و اواردا و لشکر که با علی ان قسوک فی الجمله قات قات قات
و فی وایر فی مجازة هفتی و قال فی حق العباس قویا من انک یعنی بوده
مجازة قصله کما انما همته و وصاف و اقله نبویه با انظار و تفتیحه تنبیه
زیر مرتبه و درجات خاتمه صورت و احوال و صورت و ما انما سنده ما انما
دالدر تکلیف بر قاضی انشا و زید و بشد بیت و ما انال انشا بری
سوی قتی • علی قتی فی القیض و البسط ما قتی ای اما زال و لکن بومنی ان
فاضل در دعوی زید و قده صدق و قده یعنی زید و اولان فی القیض
شیخ محی الدین زید و شیخ ابان قاضی اباه معاصر کتبی و قده صره
جامع اظهروه قفا قلیج سواد کدی و بلیج و با جزوی و سر و دردی بخر اباه
و ان قاضی و شیخ عیبه متکلف انشا و ری و لکن شیخ ابان قاضی میان انما قات
و اقله و کتبی و شیخ قویانده هم کما انما سینه انشا و کتبی کتبی کتبی
و حضرت علی اباه یعنی تنه انشا و بشد و شیخ علی کتبی کتبی کتبی
صورت و نور نبویه ندره ظاهر و بشد و زینب و صدره کلام که جهت
ما سبب • جهود و مومنین حقیقه حدیثه کلوره که لاحکم اهل ان
منزله فی الجمله منتهی الی منزله فی الدنيا • یعنی خنده و اولان ما از صورت
اعمال اولوی و عاملته زیاد اختصالی و این یعنی تنه قوی و زیدی نارای اولاد
قیون ان سنده انما انکه و ارتباط و اولان سببیه بری بر لولن تخیصر

و اولاد

و ادان که اندک یکی از برخی صور اعماله اوله و هم به تدا و اولور
لما صا قرانده • قال انتم تجتولون الله فاتبعونی معنی هر چه مومنان بودی
اولان رسول الله صلی الله علیه و سلم اتباع لازمدر و اتباع قوت بولد فیه
اشترک یعنی زیده و اولور و اشترک زیاد • اوله فیه امتیاز نقصان بولون
ظهور لیدر و تابع یکی متبع صورت بولور بوجه انما هر چند متبع عیون
مجموعه در زیر امیا ندرده ما به امتیاز قلیلا و با معدومدر و کاه اولور که
بجمله انرا یعنی محض ظهور لیدر بوسبب انما بولور فی نفس صدق و عمر فیض
عدا و عثمان فیض جا و علی فیض علم و سایر اصحاب یعنی یعنی الله عزهم هر ی
حالد که کور بر فرض انده ظهیری بر بولور مطرخی و بولور کاطلع و این
اصحاب کتبی و با نام قدیم اهندیم • تشریف و التقا تنه سز و اولور بولور
بسی و معنای در عین محمد در در ناو • تیکم قوا و نجوم عین بولور بشد
اکویه طالع اعتبار بولور غنا و وقین مستندان منیا بولور قات اهل
دل و اهل نظر اولان مجبوران حسننه حیر اندر کتبی و زید و جامه دیبا
اوسون و کور و اولور و بر کتبی و بولور این الفاظ لطیفه و معانی شریفه
سید کتبی و زین عثمان و بعد و اولور و بولور کتبی و کتبی و اولور
لما صا کلام نفس نوزده در بوجه تعقیباته • کمال زین کمال انسانی تهنه
تابع و کدر بیکه استعداده و اولور • تیکم شیخ اکبر قدس بر الاحقر نظری
دیار مغربیه کتبی قلب وجوده و اولور بولور کتبی بر خدا صحبتا تدی
کور و کتبی انشا در یعنی بالنده • بسی و اولور قوت اولور که بولور اناس

میبندند و در درگاه نیکه سال صاحب بجز اولی در نشانه الله است
 برایش استعدادهای هستند اما در عالم وسیع است. بنی در قادی استندیا که
 ایسه قلب اونی و یونیکه سیه قادی در عمل جانور تکمیل ظاهر اولاد
 حال بود کارهای الحش و صورتان عالمی و حقیقت میسر اولاد
 و اولیا تا همتا استیه صروف اوقات تا که ناله حضور اولان و در خط
 خانیته ده کالایر بولاس تکمیل برای کوی رسول الله صلی الله علیه
 و آله و سلم است. چنانچه در کتب معتبره میسر اولاد که آنی بجز آنست
 باد مذهب رفیق اولان و بیخورد اعظمنا ساسا نند زین ظاهرها وضع
 و باطنی فنا فی الله در پی هر نذر کردند و ایسه تقویا و تقدر اولور
 تکمیل قرانده کلور و سجد و قرب و قوند هر روز در کوی کلورسه
 سجده بی انقیاد و معانسته در کوی سجدده نطقه و نطقه و در حضرت
 مرید رضی الله عنهما خطا بدیه و سجد و ارکبی مع انکس اولان اولیغ
 مری جان بچوند و کوی نایب اولان در ادری نایب اولان و اولان
 اولان کوی و بیخورد و کوی بلکه قلب خسته انقیاد می در که بو
 معنی خطی کلید سجد در دست اولان و بیخورد کوی در اعظم اولان
 اولوری بر کسه هر سجدی اولی و کوی و سجده ناله هر اولی که
 بطریق المعاده و اولورسه و کوی سجدت تعظیم ایسه خطی کلید و در
 وحد بنده کوی که الله جل و علاه قوی نایب اولان بی قیورنه سجد
 جان و بیخورد کوی نایب اولان اولید و حال که در وصفه خایه بنده

جنون

بعض رجال و نشاء تقییل ارض ایدرلر و بوزیره قورلر و سجد می کند
 کوره متوعده کوی باطن جناب رسالت محمد و باطن ظاهر ارضی الله
 عنها و ده وضع مذکور برای جاری در حق و قضا سجد می برای اولر
 اگر چه ظاهر شاهان نبویه الله که ملامت نند که ناله خانی باطنی اولر
 کیدر و ظاهر اولان بود که اول درگاه بوزسور اولر کیدر کاهله
 بوزسور اولر کیدر تکمیل سجد می برای تعظیم اولر و بوزسور اولر
 محله بوسه و بریلور و بوزسور اولر کیدر کاهله خانی نبوی کاهله
 اولی لایه نبوی کیدر قارم فایده عمال تقصیل فی مجال **نظم** ای یوزسور
 تجلی حق • سنده در سر الخ طایق • قامت قدره فضا غایب •
 اولی و اولی سوا فقی • سجد کاهجه بین عادل • آستان سنا نازد
 الحق بر تو و کوی نسبت خورشید • کوشه هر جده اولر سجد حق •
 مقدم ذات مستطابا باک ایله • مجلس نبوی بیدر و نطق • ای رسول
 خلد ایستی به • کوی کدنا نظر الطمعه فی • التبتی بیدر که بیت
 مذکورده سجد می برای سوز سجد سجد سجد سجد سجد سجد سجد سجد
 روز اولر در شوی که که ناله سنا سنا سنا سنا سنا سنا سنا سنا
 کیدر و بعضی کوی نایب کوی که کوی که الله تعالی با اوج شنیده محبت ایله
 مزیق ایله بری هر صلوة لیچون بیدر و سوا و ریختی هر وقت بچاه
 حضور و ریختی هر عبادت و معامله و عبادت که کوی سجد سجد
 رضی الله تعالی عنده و کوی سجد سجد سجد سجد سجد سجد سجد سجد

ان ذانا اذ اعلمنا حروف عجم صارت مطبقة بقدر حجاب ووجوه وفتح انتهى
 واذ ان طوارق وساير سوار طرقت جلوبه بلهيم تمام الغنى ثم نرى
 مفصل وشعر وحدت **ظلم** بن جلوبق جم جلوبق . قلمه در درون
 بكا . دور شرجي . عالم بقون سيران بكا . رونده ورنه ورنه
 دون . يا قسون بوشمه جان ورن . بندن يا فونيد رجايين .
 نوزيله رينيران بكا . برتس يدم غايت نهان . صورت بولوبولدم
 عيان . كورنيزي غي ولان . دشمن اولور نادان بكا . بولم قنق
 شهرهدد . شينج عجم بكا هدد . اصلم بم التهدد . جوقد بوبوك
 الحطابكا . كورنيز اولد كركار . بنقطه دن غري فولور . حتى بو
 سري كوطوبار . بن قول ودر سلطان بكا . **بقلة نيا** . علواناس
 ولوجوقا . الحرف عياره على الكلام اقليل واكثر كما يقول الجرحف ياز
 وكذا الكلمة عبارة عن الكلام ومطابقا لشكله الشهادة وكلمة لبنة وكلمة
 الجوزة لقصيدة حادثة الازديا في زماننا الكلام مرادنا الرطب يعبده
 ببعض صاركها كلمة واحدة وجرحف واحد والازديا لرفهنا انقدها
 على الناس ولوسئلة واحدة مومسائل الدين **اولهم** ووجوه فواحد
 من قران فيكون على حقيقته وفي الحديث **خيركم من علم القران كله** يشمل
 تعليم القرآن والعجم جميعا اما العرب فالجانب الذي عليه المعنى لا يقيد وانما
 غيرهم يحتاجون لتعليم كل ما يتعلمون في حروفهم فيكون في حروفهم
 ما هو شان البتة في تعليم معنى شمل تعليم حروفها وكلامه **واوهم** وفي الحديث

تعليم

اللهم في سالك فصل الخبرات وترت انكارت وحسبنا كين ولا تقرب
 ونرجى وانذا رويما ذك فحقة فاقبضه اليك يرحمك وسالك
 حبان وحسبنا من حبان وحسبنا من حبان ثم قال انما حتى فادرسها
 ثم علموها انما هذه الكلمة او الاديوية حتى فادرسها ثم علموها او لا
 فاقالندرس والدراسة بالفارسية بمعنى علم خزانة ثم علمها النال
 ليواظب عليها وفي قوله وحسبنا عمل الح اشارة الى العمل باللسان وتحتها
 كلمة التوافق فانها وسبب محبة الله وقربه في الموضع **انما افادته**
 الموضع **الذرية** فليس حكم هديته وبسببها وقد قال قول الله صلى
 والسلام ثم اذ ولما اتوا الى ان الهاد بسبب محبة من عرفون وما زال يقول
 المحققون احسن الله عوقوم يقومون كل من لا يرضى والحق انتم الا لا
 ومجته له حتى جهز الله فافترج عليهم كما نه وجعل العا وهو العارف
 والمفان هديته مومسندة وما في معنى انهم يظنونهم في التوافق
 حتى ختم الله على قلوبهم فاد يظنها شئ من اسرار النبوة فالمنع من العمل
 اليه صفة لاطل فاعلموا واعلموا وعلو حتى خبزوا اجرت فانه مثل
 نفسا فكما انما سمعنا ومن اجب نفسا فكما انما سمعنا من جميعا
 والامر ان اخفوا اليه الكسبي فاصفا للمشاهدة مع ان الجزير لتعليم
 واظهارها هو ساس الدين وهو التزك والحقائق استمع القرآن اوبى
 من تالونه فابن تذهبون وقد دخلتم تحت قوله تعالى **قلنا الله**
 التي يوقنون وقوله او انذركم الله فانصروا على ابصارهم

اما صمهم فانهم لا يستمعون الى القرآن الذي يجبرهم واشرارهم للناس
 ومنه جمعوا الناس على الذل والبيع في خلافة عمر بن الخطاب رضي الله عنه
 فاحتملوا حمة البديعة كونهن وسبيلهن في العلم والقران والحكامه والله ذرة
 في علمه وعرفانه فانه الذي اعطاه صلى الله عليه وسلم لقبه ما شريفين
 الذين وقال انه علم وامامهم فانهم لا يصرون الشواهد والبيئات كما
 كان هل الشك عليه حتى قال الله فانها لا تعجز الاجساد ولكن في القول التي
 في الصدور ولو كان منشا اهل البصائر لا ذكر الا على اهل علمه عليه
 وخضعوا له مطلقا في احكام القران وحقايقه وطلبوا الوسيلة الى معرفة الله
 وقد قال في كتابنا وصلنا به من لدنا معلما يعني ان الله تعالى هو المعلم لا في ذاته ومنه
 اخذ الانبياء والاوصياء ثم فاضوا على المستعدين مما افاد في الله عليهم
 فان قلت هل يجربوا تعلم في العالمين الذين لم يتعلموا في الحقيقة فانهم الرزق
 لا يشار اليها ولا يعبر عنها قلت نعم لكن بالاشارة لا بالاعيان والوقوف على
 الدور والامر بقران الله وما لا يرتضى في حقيقة الخضع مع مواعيدهم اللهم
 فان الخضع تماما قل غلاما وخوفا وسيفية واما جمادى كمن اشار بها
 الحقايق فمذبذبة ام تسلما اليها موسى حتى عرف عليه في كل ذلك فان
 قلت في عدم الاهتداء وموسى بنى رسول الله النبوة فوقعتم به الولاية
 ولا يحصل الولاية الا بعد الدخول في ملكوت السموات والارض في سرها
 وحقاقتها قلت قد جاء في حقايقنا ان الله لم يخلق شيئا من غير ان
 اشياء فان الخضع تماما علم على موسى بن خضوعه الى اسم الله تعالى لا على غيره

وقد جعل الله الخضع منسج فان الاسم بالنسبة الى غيره ولا ياتي له الختوية
 من الطوبى لا بطون النفاصل جاريا بين بني وروايتهم في الفيض
 الا في تكون النفاصل مضمونا من غير الحجة في غيره بانه بين بني وروايتهم
 طريق الا وروايتهم في ان الخضع الى انبياء با تفاق بينهم وفضلهم انه علم وجه
 دون وجهه وكذا موسى واولاده النفاصل لم يتبينوا لاسما في تفاوت
 وقد قال فينا وهو في كل ذي علم عليم وهو الله تعالى ثم يتبيننا على الله عليه
 وسلم فان علوه غيره من الخلق فانما بالنسبة الى علمه كقطرة واحدة من
 سبعة بحر فروع وسبع استعلا اذ اعلم امر غيره ولذا قال تعالى وما اوحيتم
 من علم الا قليلا اي ما تفاوتونه ورضوه بحسب استعلا اذ كلتم تفاوتوا
 وانما قاننا يا وسعيت عليه الصلوة والسلام حتى انك انما اقله ورفعه
 فوقيه لانه هو اول التعينات الروحية الثورية وقد جعل الله مثله
 كما قال ليس كسائرهم حتى فان كما في نسبت بزيادة عند اهل الخلق في ولا
 يلزم منه التثنية في الحقيقة فان المراد مشابيه ذلك المشابيه في الخلق الله
 تعالى فانما بحسب ليعاد له معنى الارتضى في قوله تعالى ولا يجتهدون في شيء
 من علمه الا بما نشاء ولما اعطاه الله علوه والاولين والاخرين وسلم اليه
 من ان يخرج من السموات لا يرضى ان احاطه فورا احاطة الكثرة في التثنية
 الاخرى والامر بالارواح ومعها الجوار والقيام الى العلو والارواح والاسفل
 من الجوار **نظم** يا رسول الله علوا اولدي جبري كسائر قطرة فيضك
 فلسا جازي زنده نواز اوليس ليد فيضك في جان جبريل امين

بوليه روح القدس له اولاد كثير من امدار. شاخار در فستكاه اولاد
 همسا به عرش. درو او واحد تا اولاد كثير من امدار. شاهان اجدية
 قدرت جوت جدي بل وير. ذا نكه بگزند و ندي امداد صا امدار. **•**
 جان سخي اولاد في ساحل سيني و قونك. سميت و صلكه نجه فوز لر له
 كوزدر روزكار. **عند السخر اجدية** كما شربة مسهله الاشرية التي
 يعنى ان الشرب ياتى كما ان لا يبقى في البطن و ياتى يقي و قنا عدد و اثم يجرد
 فيكون السهل و غير سهل في حكم واحد و انما سلة علم الاقرب في قلبه
 و ثبت و نساء تبوعها بالشرية لان العلم فيض الروح كما ان الماء
 البدن يعنى انك واحد منها انما يحيى باسائه من النفس ثم انما العلم
 في القلب انما هو العلم في قول العلم باليون و يقي فورا لعل وهذا هو علم
 الاحكام و انما علم العقول لان الروح البقاء و كذا القوى و كما ان
 لا يفارقه الايمان و العقول لان الروح البقاء و كذا القوى و كما ان
 الاحقة له فطر الترتيب بين علم الاحكام و علم الحقائق و من ثم اخذوا
 علم الحلال بقدر الكفاية و صرفوا اكثر العلم على الحقائق و خصصوا
 في الرسوم و تروغها في الظواهر حتى خرج من الدنيا و ليس على لوحة و لا عليه
 ذوق و لا رومه مشاهدة و في كلامه اشار الى وجوب سلة فانها
 قال كما في فستكاه اهل الذكر ان كنتم لا تعلمون و المراد باهل الذكر اهل
 العلم و العلم و هم فطور علم القوى و التقوى. و قد قال تعالى و لا تطع
 و لا يابس الا في كتمان بينين. يعنى انك لا يباحج اليه من امور الدنيا و الدنيا

فهمو

ثم في العلم و عند اهله فانما وجدته في فيها و لا يفيد في البلاد الى ان يجاز
 عقدة المسألة ان لا يصح التماس العلم في العلم و انما في المسألة فربما يكون
 اعلم منه و كذا التقاضى الواقع بين الاقوال فانها مدعوع عنده هو الخبر
 و قد قيل اعطى القبول باريا و كذا حال العلوم الذوقية فقد يشهد الا عند
 بعض الناس و من و غير اكل اكل على غير محله و يتركه و يقع من ذلك في فاقول
 التناجى حتى يوزن على فساد الاقتصاد و كرم قديمي و كرم قديمي فالحال كرم
 يجيى في الاستقبال ان الله تعالى خلق الخلق على التفاوت و جعل رزاقهم
 الصورية و السموية كذا ان جعلهم مستسلمين الى قيام الساعة و من قطع النظر
 على لس و فتح العيون الى اجابنا المكونة فانها ضيق عند افضل الله تعالى
 ميكل الحوية و الله برزق في زيادة و غير حساب **نظم** بينه باوصيا آخر بقره
• دو سلك هدهد بين دو سته بتوردي. تركس كجيشي جيلماي اخر. كوكل
 تند مغافل و لوبيا بتوردي. ولا قلب اولد خليفه حق. ارشاد بيجند
 شجاده به بتوردي. ذي سعاد تا اولو كيم فغان. بقا كيم كجند
 اين بتوردي. كوكب كك شبح سميتش. رخا و بخا بوعه اللذوندي
• نظم سینه هم معرفه كان وليد. لولو سنها به دم عمان
 اوليدر. لفظله لان ديومني بظرفيل. رغبته هما اين سست
 اوليدر. برويكده بجمام كشم فيغم اولان دل. اقديم فضا اختنه
 سلطان اوليدر. بن جنت و دل خجته كندم كيشيرين. آدم كوكب
 جنبه جبرئيل وليد. جون مایه قدر تلان و لور و انده بيل.

اولیعت از لدن بک احسان و پندار . تسلیم اولی و کز اولی بی چو
 شیخ . کیم اولی بجه شی بولیده قران اولیدر . **مثال** کنند
 کنزاً مخفیاً . کلا منان مقتضای اولیده ذات الهی بزم و بزورن کبیده که
 تحت لایضی و فی اولی و اندن بر بجه منتهی اول شیخ و ان لدیده
 حاصل اولشدن پس اول شیخ و وجود عالم در که کافاق اولی و بر اول شیخ
 اسما الهیه عالمه متفرقه و نشدند شیخ و اعضا و اولی و قریب
 دوشدگی کیم اول انسان اول شیخ و ان شیخ کبیده که شیخ و ان مقصود
 بالذات اولان ثم اولی و کیم عالم اقلان شیخ و ان مقصود که انشی
 انجمن انسان عالم صغیر و دید بل زیر مختص عالم در و عالم ان مقصود که انشی
 اولی و کیم عالم مختص جمع انجمنند زیر دیشلر که اولد سبب
 یعنی ولد و سبب و شکل پدر اولی و کیم آدمه در شیخ و منتهی منتهی
 واردر زیر اندن مختص و فکر و نظر بله که نظره دید کیم اولی و انشی
 اجزاء انسان سوز بولید و جمع اولی و کیم انسان در شیخ و ان عالم ان مقصود
 بولشدن بوج شدن عالمه کیم یعنی تمام الهیه و صورت بجه شدن زیر
 عالمه شیخ بر اسم و قدرت که انسان فی جامع اولیه و عرض شدن مختص زیر
 دن نقد صورت مختلفه و اریسه انسانه دنه دنه بر منتهی اولی و کیم اولی
 دید کیم اولی و کیم بجه بری برینه تطبیق انکند . **نکته** شیخ اکبر قدس سره
 الاطراف مختص تر شدن و غیرین تفصیلاً در بینه واقع اولشد و **مثال** کمال اولی
 یعنی جزین منفصل اولی و کیم اولد و کیم انسان فی شیخ اولی و کیم مختص

اولوری

اولوری اگر شکاه و اگر خاصیه بوصوله بجهت اولی و ان وساده
 قالدوری چونکه انرا انسانیه عالمه تطبیق اولی و انشی و روح شیخ
 اطوارن عبودیت تکامل صورت و معنای انسانه هر بجهت بجهت اولی
 و عالمه شیخ مستقل اعتبار اولی و انسه ساده قالدی و کیم ان شیخ
 برینه نسبتله اعضا و اولی و کیم شیخ انسانه شیخ جمع اجزای اعضا
 کیدر که شیخ اولد قید عالمه شیخ منقل شده بوقتی و در ان عالمه
 تلخون کیم شیخ بر خود قیوم اولدی زیر بر بنسبتنک ترکیب اولدی
 صکره و مفرداتی جمله در انجمن اولی و کیم اولی و کیم اولی و کیم
 ظاهر اولدی که نواند شیخ و ثم بالفق مندرج اولی انجمن کالوت
 دیروری شیخ و ثم دیروری چونکه انشی و اولی و کیم اولی و کیم
 بالفق شیخ اولدی و اسم اول شیخ و ان تعینده کوره تبدیل اولدی
 زیر شیخ ظاهر دنه کالوت انجمن اسم مخصوص است و انکه انشی
 مناد بر کسب احد دیروری صکره ماره احد دیروری بعد احد اولدی
 حاجی احد قندی دیروری واحد بقی باطوار بله دور اولدی و نواندی
 شیخ بنابه دور اولدی کیم و کیم نقیضه و اولی و کیم اسم متروک اولدی و کیم
 شهرت شیخ بنابه اسم اولی کونند انجمن اولی و کیم شیخ بنابه قالدی
 و شیخ کمال اولی و کیم اولدی و انسه سبب بله شیخ و کیم اولدی که
 نواند زیر امر هیوه انجمن خالی کالوت بنابه شیخ و کیم اولدی و کیم
 اولسه و مناد و سبب اولی و کیم اولدی و کیم اولدی و کیم اولدی و کیم

انگارد خالی دکدر نیکم فرنده قهرتند کلور سخی کا اعرین
القدیم و بواوسلو و فرزند اشیا ن بر شنه بوقد که بالآخر کس
و سخی اولیه زرا اجسامدن ابتدا مخلوق اولان جه مفلان بر لکه
مدوردد و تدوری هر شنه ناک اصلنه جوعنده لدر تک خلاقه
غای بدینه ملتقی در و بومنتا بدنا رید و قمرانه کلور و لیه
ترجعون زرا رجوع ناک محل حسا بولوسه سخی نیکم علما نقیدر
زاهبا و لندررد محاسبینه قاعل و فرزند الله قاید نیکم اسماء
حسانه ری دخی حسیدار و فرنده کلور و کفی بالله حسیبا و ظاهره
ملکه و سانشیله محاسبه واقع اولغ معانی نوری ماری و کلور
زیر عبدل حقه و جده عام و روحه مای و زدن زبالی و ار در که
علما بالله بولوی لخاص نجرم نلغای بیوه و مویه نلغای ختم
اولدوغی المانجا ای در و در مراد قی حقد که نیکم سخی ترینه
رجوعد و بومریده بالمر و سمریلر بومرود و بوندن نهم
اولد که مرج انسان سخی اولغ جمع اشیا نل مجوی سخی حقد زرا لنتا
مخمسو علما نیکم بلا ده و در تک و انسان اشیا نیکم کلور و لول
اولغ بالذ حقدن نیکم انما لیکون زیار قراند کید سخی
و فریت لیه و صفا نیکم لیکون نهم صفا نیکم و در صفا و شری
و ناس و کلخ و سخال کوی و لکن و در حقا بدن صکره نیکم و زرا و در
یعنی سخی اصل بینه سندن مشا هده لیل و بومرقت لیه اصل

اولسه

اولسه کور که اولغ معرفت و مشا هده و نملوه و زیاده صا صلد نلدر
ایله که مدون قلیله ده و بومنتان حقد سخی لیکون و غفلت بیبیه
عذاب لیم ده قالد لیلر زرا جه نهم دار العذاب دیکه عذابه قطع یوقدر
نیکم حجت دار التوب دیکه نلغای نوبینه نصرام یوقدر کل نیکم عالم
اصل لختیا لکه در جمع ایله تاکه زنجیر دان خلاص لاس و اولیا الله یله
موقیدر که اولاس **نظم** بوعالم بر نجر انسان اولیدر سخی آنک
الور بومرود نلغای دماغی نجر انسان • نوال چو که سیکر بره
انجامه در اصله • لیکون حقه راجع در نوال انسان • بوبر
انشاد زنده آیل و لولر انجامه بیه • بوری سیر لیا نجر ایلی انجامه ناک
زند ناک • قوعظی عشقه و کشفه بر نیکم بونده در عالم • کوروم
ایساک نیا ده نیکم ایله فراتی • سخی بدن حقدن و زکدر بقونه
سور دیو • کل بید چشم سخی بولور و یار و اردیده جانان • کوی
یوقدر اسرار خلد ناک حمد و یابی • جفر چو هر لرن سخی بوری
در رای معنائک • **عند الصبح** وارد اولان بیت کیدر
تخیل و تفکر دن خارج بر لیکم بیدر • و کلر مطلق اولوقا بصدتند
• کلور حضور نه هر دم اثر سعادتند • یعنی آنجا بک وجه اصله
پرفوندان نارای اولدی قی عالم وحدت ناک سخی رض قلبیه آثار
حسسه لار در که معلوم و معارف حقیقیه در عالم وحدت احاطه
زانیه در که جمع کثر ناک سخی مستلاد زرا کترنده بوز

۴۸۵

وحدت وارد کرد که اول کثرت اول وحدت فائده و اول نظری بود و کینه
 زائد و بود وحدت مجموع وحدت اصلیه در و یکی وحدت اصلیه
 تجزی بود که حکمت حقیقه کورند و قویان تعدد زند در
 فایده برقی شمس نور واحد در و کجی لیلی طرح اشعه متعدده کور بود
 و به معنای بود و جرمه فم تمایل لحاظ ده و دوش بر و هر کسده که بدین ارضه
 وارد در بر مع هذا حق بر در و تجلی بیستی از واحد در و یکی سنان
 قیمتک روز نه سندان اولان عکس نظر اید و چون نمانده در و سون
 مع هذا هیچ علم بود سوزی سوسیلر بی نفس نوده فایده بود بلکه فایده
 کورند سندان جانانند که نوجو که نور تو جملده چشم بصیرت اول اول
 و فایده نه سوزی کور در سوزی و کور سندان حادی نظریه لیلی
 شکر که خلاص نور و صورتی اولور سوزی و صید تو اول فایده نمانده
 نجات بولار سوزی قافم جبار و بیکلامه اشارت وارد و او کسی بود که
 وزیر اولوزی سلسله اعظم کیم اولی و یکی که آثار الهام خدی فایده
 وحدت کلمه یکی بد زیر حقیقه کوره نزول و صعود بود بلکه نمانده
 آثار حقیقتان ظهور یافته در تکمیل هر شیخ ظاهر فرم نزول اید و سلسله
 الان علی ما کان علیه یعنی خدی تعالی نمانده نمانده نمانده نمانده
 عالم در غنیدر بلکه شایسته یکس اید انار اسما و صفاتی در تکمیل
 ساهلان ملکتمه انار اسما ظاهر و کدی مخفی در فایده کور اولان
 عدله عادل کور در ظاهر علی کور و یکی لایزال نور انفعال اید

رسول

و شو که عباد نه کور و نه بلور تکمیل اولیا نماند کرامات علییه
 خفیه اولان معامله نمانده دلیله فایده علم و رسیده اربانی فایده
 حاصل اولور نظری اید و معلوم و صناعیه بدین اید در هر چه نماند
 الهی محض اقباله حاصل کسبیه و کمال کسبیه به تخصیله مکان اولان
 اول سوزی اندر خدی شمس اتمون اول کمال کمال کمال کمال کمال
 فایده نماند بلکه لوح محفوظان اخذ نموده خدی سوزی اید و سوزی اید
 طوت و الاحزوم اولور سوزی **نظم** بولا کور قایل جلا مرتب • سنبله کور
 بیانه آن • کور کایسه الفقه فقه کور • ضرر نماند کالوف
 و هات • وسکا بر فال خدی شمس کور که و شمس کور کمال طلق و مظهر
 تاقی در سوزی شمس نظر استین فرم نظر اید که کور و اولان نور شمس
 بر نوزان عکسیدر و لایتنس نور شمس نماند سوزی اید محجیدر سوزی نور کور
 بود نظریه و لایتنس نماند کور فرم فایده نظریه اید • کور نور
 زیوائف نظریه و وجه نمانده اولان کمال نماند نمانده اولان نور سوزی
 کیدر که اول نور سوزی اولیسه آینه صورت کور سوزی و لایتنس نماند
 شیخ یعنی وجود خدی اولیسه نور شمس فایده نماند کور کور کور کور
 کور نماند بلکه اولان کمال کمال کمال کمال کمال کمال کمال کمال
 بود نماند که سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی
 اولان و سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی
 حد نماند کور سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی سوزی

عاشق باشی • حتی تو غلامی کنی • کل یانم کل یانم ایچنی سرف
درکه کور حضورینه هر روز عیار زندان ما خود در مقصود علم الی انک
هر وقتده و روز تجدیدی زیز استوار یومین زنگار وارور و
یومین دن مرادین در تکیم لاله موزیکک وعلایانوارور حضور
دخی استعیاب و فاناتدخی مستقرمدر و شهر دایم مطلوب کل در
اکجه درجات مختلفه سی و در و حدیثده کلور • و اسناله نقل
الموجران الکرم بلا دانا سرمد • وینه کلور • صفتان اهل بیته لای
الرقیم • بوخود معلومند که هر کلاخرو صوره حال نوی در
یعنی زیاده حاصل اولیان کال خرید • حاصل اولان بوسیدند که
آخر تده کل اولیا به جمیع انبیا به حاصل اولان عداستان در نیاده لای
استدقانه و صورتیدر و لذت نظر عندا حاله درکه قاصدین
کلی ر زیز استخی و شافی جامد زیز نجوید • جامخان اولان فاده
جامختی غالب اولغله یکی صورتده دخی شاهده مقفود در ایچنی
علم الهینا تر سعادت اولد و عقید زیزها دخی استند کلور وظواهر
ایله تفتیق قایلدر • مسئل اسمد اولن لیک حاله ایسیه اثر شفا و نذیکه
استدراجد پس سعید لاله دخی اسم رجیدند درکه حکمی صدد
عاشق اسم حضانند درکه حکمی امده ایچون قرانده کلور • و مستحق
کلی شافی یعنی حیث وجود جمیع افعال اولد و شافی در تمامه دخی یولید
تکیم قرانده کلور کلا نمد هول • و هولا • و معطای ربیک وینه کلور

عاشق

ربوبیته در نور و غلی برقی بد کلوری قراطین کنی نسیه درکه مطلع
دلدر طلوع و غروب و واحدده در ایچون قلدر مجر قار و لاز اولغله کل
یکه قالد دخی ساری اولور تکیم غلی • طور غصود و موسایه الیه
ساری اولدی بر موسی اول مقامده • غلبه کلور ایچی کریم غلی نسیه قلب
طرفین بین اولنک تکیم تو نده • کاور فلان غلی ربه لیل غلی فلان غلی الی
لوسی نمدی • بلکه ولد یومدر • نفس غلی در غلی واقع اولدی غلی طوره
دخی نفس طوره در واقع اولدی • بی موسی قیام اولدی غلی جنتدن من وجه
قلی طور و طور کال قلیج اولدی • غلی غلی طوره واقع اولغله اولده
موسی آفاق و طور انفسه کنه دی و نور انفسه کافه ساریانک غلی
نفس طوره واقع اولان غلی قیامیه دخی واقع اولنک ایچون فلان غلی
صفتا دندلی و یوندن ظاهرا اولدی که نفس غلی برور و کلور طوره
کورد مختلفه رکه انکار ربیک ظاهرا هر یومین با غلی یوندن و فایده موسی
دخی قلبه نام اولور غلی در دخی تکیم و قستی دخی انبیا یستلغ واقع اولور
قاعلم زانک **نظم** اش بلور دی جانده • کل یانم کل یانم • عشقه
دوشو هر آنده • کل یانم کل یانم • یا مقلد انده کل حد • بر وینه
ایله نظر • قال اولم ما نندرز • کل یانم کل یانم • طوره بر ووب
نا اولک • اندی و یوندن با غمال • نور اولد غلی چون مال • کل یانم
کل یانم • یا نوینا فلسون تو وجود • استون کو کل حد • هر یونده
ایره فیض وجود • کل یانم کل یانم • یا ق جان اولدله شافی • یا نندرز

خبردار اولین حیوان نیلر . **الجزطل** البرقیق است فیرض هر شرف
حقی . که بوفض اولسه دله طره قانی نیلر **قال الله سبحانه**
وفصلنا هم حتی کبر من خلقنا قضیة شیخ نجم الدین دایه قدس سق
کبری ملا که وز نه حمل ایلیو بوجیه سله انسا که ملا که اوزینه
تفضیل ایستدر پس تکبر ملا که ناک نفس امر زیاده که زنه دلا
اید زرا انقا را ستوت در و سوانک بوفض بوقد که ملنگه ت
ان عام ای و لیه چو که اجر علو لیه اجر سفیه دنک اوسعد لاجر
خالق حتی اهل رضی کمتر در و بعضی کبر و دخی بوشرد که مال انسا
اشرف کلید زرا انسا دن جنید جز ایسه کلک انفضال اولاز
و که علما بونان اوز نه دکه انسان نشا جه تنسک و ملان منزلت
بوز نیک کل در زیاده عا نوی ده کلور که **ولجمالی نوز** . یعنی
ملا کی کچی نور اولی طلبا بیدیلر کوملا که ناک نور انینی اللو فی
زاید و برسه افضل الانیا انسانک نور انیت طوطی اولوزی و بعضی
احادیث قدسیه که کلور که من کونی فی مراد که نفع ارا شیخ امام
یعنی ماه نایدن مر ملا که در که خیرت ایه و صوفی اولیدلر و طاق
ملا کی افضل الیحی اروح عالمه که همیون دیر لطر اولو فی افضل
اولوز زرا نایله خود خنده مغز قلوز و **و صلیت مکونه** بوفقیده
لاج اولان بود که ذکر که دشمنان مشابه سنه در فی الحقیقه **مجموع** ایلد
کودان اولوز که برسه بندگی بچی و غایر اولسنده که ایسه

مجمود

فلمیده له الرحمن مندا و مقضیای بریوتیستی بود زرا زرا عالمین
در که مومن و کافر و مطیع و عامی علاله داخلد سقوال و نوره که علمی
ایله غیر و هادی بله مخالفی ندر که فصل اسنده و طیاره خچی چو حارف
و خوار کوسدنر جوین و در که تقوی و عمل صالح و سلو اولوز یعنی
اولان عارف خنده و ما عتقادیه در و خوار عادات استدر
طریق ایله خچی اولوز زرا نفع و حوده اشتیاق خچی خنده بوفض کوموز
انکار کالات روحانیه صادق و نفع عمید و کلک خچی کفرک بله صادق اولوز
تنکیم ریاب ریاضت اولان رهبانندن مشهور و کسری خچی فرقا تنکیم
قویه ستر و عامه ناسی اولوز قدری تنگد فراید هر زرا خچی شری
لوی عالمی که مورسکرها اشکردر بوجیه ملان زده خار عاقبت
کور زرا سستی اولوق طریق ایلدلر و بوردلندن بیدیلر که العوقه کالهوقر
یعنی علوم نافع مشرف مقوله لرید کعبی اعتبار و وفاندن مرندن ضروری
چو قدر خچی خار عادات صادق اولان کسلیه کسلیه و شری و ساری
دخی نفع و ضلالت نه بایع اولوز لری زرا در کالات عقیده دن عالمی کول
و سستایله فرقی بیزدن عاجز لری اولان کالات بلام اصل
نظم شوکم بوسف بوزنده فی کوموز انی نیلر . اجل سیه صیدرت بوز بوز
جانی نیلر . چو در و صورت خنده قوسایح جامعد . بوساده خچی بلین
نادانی نیلر . ریاضتدن اولان شهون ختی خنده . جز کل کول
زرا بدن رهبانانی نیلر . کالات و عشقه بر شکر بوز عالمه . بوسادنی

بیان کرامت و استدر
مطلب

قده در اصحاب عشق • مشک لقا لب در یاد زاهد طوطی نفس
 • مرغ لوی و شها نده اوله کو در غرقا عشق • بچگونه هر دعوی
 قوسون اهل دله • مرده ختی بکل کسبه سهرل عشق • **لیله**
احمد و رده هذا البيت الذی • کله کس هیچ اناک مشی • عالم
القییدان انک اصلی • نفی مثبت من بعض الوجوده در کلمه علم الخی به نازد
 تنیم عالم الغیب کا فوئیده در علم الخی وجوده مختلفه اولدنه در
 اعمال الخاق رسول الله و صلی الله علیه وسلم که کانسته سائرک
 علی بی در یاد ده • **قطر کبیر** و اولیا ناک ختی انبیا به کوره و کوی
 مؤمنینک ختی اولیا به شسته بوسلو ویا اولدنه در بزر عالم الخی
 تجرده تا بعد رخوی و اختصان ایسه بینه لری سائر اولدنه در بزر عالم الخی
 در و نوری تعلقات ما سوزدن زیاد مقرر در تنیم بابت حادیت
 کادالدر مشا و بتثال ایله بتبیلاد و ختی قال الله تم دریم و در
السله که عیده و امثال جناب نبوی خفته انقطاع ناسته
 دلاناید خصلی که مشاهد بوزندن اولان موشکونه لجه کن
 انقطاعه موقوفدر • **انجور** کینه نوار مکوت و بعضه اندک نفی
 حاصل اولوب اسرار جبروت و بجه لری ختی علایه صاعدا اولوب
 عالم لاهوت تکشف اولور • تنیم عالم الغیب • اکا رمز اولدنی
 الله تعالی به کور غیب بودر بلکه غیب به شسته در کلمه کوی مکوت
 و کبی بودنه و کخی هونه ناظر در و هر کلمه که بوی بویه اسفاد

قده در

بن فی نلرون خیر طماننه راسته ذکر ایده بر که روح عالیله اهل
 کمال و کاشند و فشانده حسن و جالدر • بو معیاره لاکه بشردن افضل
 اولور کلر بلکه انسانا کمالی ناصدی اولدنه فضل اولور
 کلور بویسه عشق علیه در انجور صید قلم شها اولدنه و انبیا ختی
 اولدنه **تقدیر** و **انجور** تنیم قولده کلور فاولدک مع الذین انعم الله
 علیهم من النبیین و الصدیقین و الشهدا و الصالحین الماصل مقربون
 اولدنه افضل اولور انجور شرب شبنمی مرغ لوی لعل برار شرب ایسه
 مرغ جدر صرف و کلدر و ابرار فاقوسون اهلید مقربون ایسه اولد
 اکظم شکر و ضاهقه خندان و ایکنک عجیب و شکر در که انده استغراق
 دائم اهل بریس اولدنه و وجودن بیوه کوی اولی سی در کلمه کلدر
افضلیتی اشعار ایدر زبر مالک بپراق بنا به کلمه در تنیم قولده کلدر
 و **بستغفرون** الذین امنوا یعنی بلا که مؤمنان بجه استغفاد اولد
 استغفار ایسه و سوره طلب تکدر • بسو براق بیوه و سوره اولدی کوی
 ملک دخی انسانا سترالد بجه که میوه بپراق ناصد اولدنه و انجور
 ملک کن کلدر فاعلم ذلک **نظم** فیه کاهل دلدر کوشنه مرغ عشق •
 فایه سینه مطوب بر بوزدن اربا عشق • فیض ختی بویکنک سدر زنده
 اصلا بر مالک • اوله اهل عدست قد تلمه با عشق • طالب کور در
 هفته بویله زانی بجه کس • جبروله بونور لیتی در زانی با عشق •
 شیخار و صید و حالت خالی خالی مرید • روح بوقدر کیک برده

اوله الله تعالى في معنى او رغبته في شهادته تترجمه تارة بل واول
كسبه يكذبي ما هو الله واقفا ووروا قفا وان ادعى الاثيب
اولو صفته الهية بله مصفا لوروكي بوزن جمع نحو بولم لا يكون
وعلم دخی بنفسه و كاد بلکه تقریب الی ایه در بسبب مطاق عالم الغیوب
الله تعالی که جمع افرا دخی بولور انسان سیه و لایحیطون الغیوب
معلمه لایما شاء و یخیر فیما یرید فی قدر غیبیه علی و لوروا لاصل
عبد صفت ذاتیه هیچ یرید فی کما فی تریمه سناست که چهل مطلقا قدر
صکره فاضله علم واقع اولشدر تنکیم بالآله الله خالق الخلق فی ظلمة
حدیثه و یرتدی زیر انشدن لرد یا ظلمتیه و یا ظلمت جرات لرد
نورون مقصود فاضله وجود و یا علم در تنکیم بورد ثم تریم غیومین
نوره نظریه که ابولشدر علم الاستلام عناصرون تخیر اولد و قد
جماد تریمه سنده یک صکره فخر روح واقع اولد قد حیات بولک
صکره تعلیم سما اولد و قد علم دلاری بسبب علم ذاتک صفات شریفه
اولدی و ذاتدن لرد تریمه اولد و روح ذاتی تریمه تارینه ده روح
انسانیدر اشته بولدن مصراع ثانی ذنک معنی خفتین اولد
یعنی انسان اولدی روح و روحان اولد که بوزن صغیر یصل
انسان بومعنا یصعد و روح ذاتی تریمه اولد لان حیات عولیه
ناسخه و خواصه کوره جلدن زیر الخلق تصدیق تله بالذکر نظر
ایدر بوجهدن علم حق کما بورد اولما ذ روح انسانی تریمه

حقیق

حیات جملة ظاهره در زیر روح انسان ذنک شفا سندن روح جملتی وجود
بولور بعد اسحق و حکم اولو بوجهدن ذنک اذ روح و انوار حیات
ایله اشراق اشدر فیمکان انقاد نظر ایله که بعضی کور اولد نظر بسبب
قلدی و برخی که کور در مطلع فود نظر قدری و برخی که دلدر منبع فیض
نطق ابدی و کور و اولد و بعضی قلده جز بدین حکم بسبب و صور و لسان
اولور و فون کور و کور اشدر و لسان عقل کما ذنک ایله اشته بولر
جهت طاقتنه ذنر که بعضی نیبیا و کور اولیا حاصل اولشدر لکن
حصصه بسبب علایمه کما در حق جمیع بائندن اشدر و رسول الله صلی الله
علیه وسلم جملة اجزاسنکه کوردی بوجهدن حالت صلواته قضا اشترک
ادانک ابدی بوجی ناز لیکند بوزن باقفا کما بولور و هی جرات
ادانک و مشاهده به مایع فالما ذی تنکیم حیات الهیه ذنک بولر
یعنی بر کسه خفته بوزن اولسه صحاح سندن منبع الیور زیر حقنه
جهت اولما ذ بلکه مکان وزمان تقینه تا بعد متعینه کما بولر که عقید
تخلصند جهت تقون فنا بولعبده موی هینیا ظاهر بولور که لایق اولد
و اکا صلابه قریقا لمان اشته علی زمان و مکان زمان بولور و اولور اولور
تقین بد ذنبا قلده قطع راه اولد زمانه موقوف و دلکنچون ساعات و تامل
تقدیر اولشدر و لاهلاق و صفة نظر اولسه انسان کما روح الامینه بوزن
جبر علی الاستلام بر کده سدره انشودان محجوه عاشقه به زین اولد
مع هذا طریق ذنک مسافات بوجهدن باق بولد بوزن ذنکه و بر سندر

دصافه و قرب و عهد منزل بودند زیرا عالم ظاهرند که گفتند اسفند لطمه چنان
اولان بوجهند ندکه متوحی اولان بود و چون اینچیز داخل و دروغ و هذا
کشند و حتی هر سلسله فوار در که بوزن این لطیف با اینها اندر در کوجه
کاشی چنانچه نظر اولند استیسا بوقدرای عارفانسته بوجه خاندان
سین سخن و کرم ایدرس زربان اسکا کسب عشق و عا احوال اندام زین
باجه مت مناسب تیور قدر زین تکرار بجه وجود و وسوسه کسب لاجور سن
و وجود اسکا دانستی نورانی استیسا کسبید و نور کلند مندا لافانی
چند کوجه بری بر پایه سبب و نور افرا همه را غیر عینی و ایلای کاید
بلکه قوره دلیل اولان نه نور در دشا و صید ارضه اولان بر تو شمس در که
شمسه دلیلند زیرا انک از بید بوجه سابه و کلدر زربان سابه و حجاب
کشند تا شیدر پس ایلده و انظاک مناسی نور له نور له سابه سببی
دکلدر و بوشیا بید ظاهر ال انظاک و دیدلر زربان اصیا ثابا بجه ایلند
ظلالی و اشیا خاصه و حتی اصیا ثابا بنه انظاک قدر و بوجه انظاک
حتمه بچورد و در شولر سمد که غلز و انظاک ایلده و در ایلر و کاتام
اولر و جوی که بیدر عالم وجود بیدر قیله اولر و قد و بوجهی واجب
ایله بیدر سن بوجهند و بر کوجه قدر دلیل اولان خلد و حتی بلین
دخی خلد زربان اصیا خلق از سنده مناسبت بود که بجه کسب سبب
معنوی اولر در حدیله متناطیس و صفنا راه و صوفی اذیاطی سنال
اولور سه که سیر و جوی به قاف و اولان کسکه انک اندک و جوی به قاف اولر و

کلدر

کلدر زربان سیری به صریح خنده در جواب بود که انقلاب استماله عواید
و کین اوصاف عید با کجایه با اولد قدره مشاهد و سببی یعنی نما بولور
و طار به شاهها و اولان قلوب قوسین مرتبه سنده نزل ایلد که مرتبه امکا
و مرتبه امکان مشاهده به ایند کسبید بوجه حق و ایند کسبید خدای حق
سیر ایلد که کاسیج و بولور تکیم یا دشا که کدی اسببی مرتبه انبند سیر
اید و اولر مرتبه کاسیج اینه کجی اولور مشاوه و کاسیج مطلقه و اما اولر
و قوی و انفا کجی فاهم حتما **نظم** ای کبریا، ذاک کمال را اولر
سنان، سندان سکا اینه در هر جوی فردی آنک، ممکن نم ولیج
سنان ذانقدر یکدرا بید، قالد تخمیدن دلی مومر و اولدی سندان
• بویسه امکا نداندر سرتنهان • هر دانه صفا کیده و ار
مخصیون بران خر و ناک • صنع بدیعون با غننه اسمای ازهار ایلدک
ارباب کوه و جوی اولد و کلستان • سیر تکمک اثار کجی بستان
صفا کده بویسون • یاری با حق دید و حتی اولد در و زینک • **ور**
فی الخبر الاعلی قوله تعالی ذالک هدی الله الیه الی به من یشا اشار
الی ان الهادی به عاقبه و خاصه اما العاقبه طعمو اللذونین بالایح
والاعتقاد الحق و العمل الشرعی و اما العاقبه مخصصه بالایقان
والاحسان و الاعتقاد الجامع و العمل بالله و الیه الاشارة بقوله تعالی
والذین جا هدی و فیما اتهددتم سبلنا و قوله تعالی و من یؤمن بالله
یتهد قلبه • فان هدی به القلب یهد الیه ایمان تام و فی الخلد ایات

الخاصة فالوزن الارتفاع في درجات الهدايا الى الابدقانا لتمامنا
 وان كانت ايماناً بحدوده هي اكمل لانها تليق وفي الله فكل من يريد
 المتعلق بالعلم والاهلية والتجليات الاسما والية والذاتية قيمة قبل الهداية
 فلولا الهداية الهدايات ولولا الهدايات المتخاصة ما شتمنا لخلقنا للرب لا بل
 نعم ان الزيد ما يستجيب لشكر الجود وهو بالاضيق والافقر والعمل فانه
 المريد ان كان حانياً ويريد مزيد شكر ونشاط ورضى بمخاروفه انما
 من يد الالم يصل فانه يسبح مزيد في الحقيقة بل وكرو واستدراج وهذا انما
 يخرجنا اذا كان السالك في الغمامات الكونية فانه في مراهق السبيل الشيطان
 اليد وهذه الغمامات فيها متاع الرزق فانه مخلوق واحد
 يشترك في كماله كماله في الماعى واليطيح لان كماله في نفع الرزق
 والاعيان والكفر وسائر التبعير في مقام الرزق من غير مجازا انما
 كما تستمعوا بالبدن فان التكلية لا يرتفع عن ابداننا اقتضية لكل الكيان
 من لا يرتفع من هذا المقام قالوا ان العبد لا يرفع الى درجة يستغفره من الامر
 والحق فيها وانما الامر ولا يرتفع في مقام الارواح وفيها العبد الموت وكثير الناس
 زلوا في هذا المقام فصاروا ملامحة وهذه من سوء التوهم وقلة الذوق
 وفقدان المرشد الهادي على طريق السداد **نظم** سلطان شرعاً طوبى من
 • فوراً نكل فيها نكل • صورته كورع في يوزن • سبوا نكل سبوا نكل
 • معضن لورسلان كرامه • تقديم قبل صلاي ايله • فهمت بكنهات عظامه
 عرفاً نكل عرفاً نكل • كرامايله ولما رسله من • قد به بولوس سبوا نكل

اسنؤ

استرايسك درعدن • غانه كمانه نكل • درياى استغفر قوطال •
 اصدا في ج لوبوي آل • كوهرايسه سونفه مال • بركا نكل بركا نكل •
 سنسند بوحتى بوزك • فرض اوله تاكيم سوزك • حتى نضحه سينه
 آج كوزك • قرانه كل قرانه كل • **بئله الاثين** قبلنى تقوزوا
 بالله من شئ الغشاقي • هذا من جوامع الحكم فقيه معان الاوان المعنى
 تقوز ورايد الله من شئ الغشاقي فان الانسان يات على الغشاقي فيكون
 الغشاقي حته ووجبه تقوز من شئ انعمل التام والفقرة فقديون في راحة
 البدينية الى كثرة التورم ووطوله فيقولون دور وعرضي يكون كل البيت
 والنفس والبراطملا وفي حكم البيت ما البديت فاذا منه من جنس فونه محال لتلك
 تابع له في نور وظلمته وحياته وماتته لا ترى ان الدنيا النبوية متميزة
 وحية نبوية تسمى الله عليه وسلم وحياته فانه كما ان القليل يفسر
 جسد اللطيف هكذا المدينة ضم المسجد والروضه والقبر ولذا تقولون انهم مل
 على قبر محمد في العبود وصل على بل محمد في البلاد كما تقولون انهم مل على صح
 محمد في الارواح وصل على جسد محمد في الاجساد وكل ذلك من سرال السنون
 ومن ثم لم يزل الاخيار يذكرون بحرق الاولياء وويلياهم وطاهرهم انما كان
 وقد يتدان بيتا الذي لا يذكر الله فيه ميتة كما ثبت في الحديث في ربح
 الذكر والتأوه واما النفس فالانها في الاصل غلظة بظلمة العناصر و
 الطباع فانه يبد من الذكر اخراجه من الظلمة الى النور حتى يكون خيرا
 مطية لروح السبير في فتح السيل الى عالم الملكوت فان تتعلق باق بينه الى

ان ينسبها الى ذرة العرش التي يقال لها المستوى ثم لا ينفعها ان اصابها ولا
البل فلا ذرة اذا خلا عن ذلك يحصل غلظة على غلظة برشدنا اليه فطره حيا بل
بالنفس الذي كرهه كالتيت بدون الاستعانة كما قالوا احياوا الذكر وانثا في الحي
تعود وبالذرة من الحيكل التمثال فان الروح بالنسبة اليه فرفقا في كونه حيا
بخلاف الحيكل فانها اصل تنفسية وثبات الحيكل تاوما التنفس الطبيعية
الحيوانية وموجها الشهوات كالاكل والشرب والوقوع والنساء وكلها اخصوصة
تعود الروح عن العروج العالم العادى كان خالدا لاستعادة واذ قالوا ان
من خالق على كماله برآة تفتا ومخ خوف عليه مما فذنه وترتبه بالبحر
والدسوم حدوا على المزال وللحدك وتغير التصرف وقدر على التدورية
بلبع ولا يسا للبلبع فما هو موقه الاكل وتزكوه وتزكوا في ذواته
وذاها ايضا زده وطراوته ولما اطلع هذا العالم على حقيقة الامر لم ياولوا به
لجسد بل اهلهم واكتفوا بقدر الكفاية والقوت اذا ما دل الجسد قويا كان
الروح ضعيفا والعكس في اراء القوة القدسية فعليه بالارتضاة وتقبل
الغدا والتا لثان المعنى فتعود وبالذرة من شمس العالم التمثال وهو الاض
ويستعملها فان الله تعالى جعل الارض زينة ليهيوا القابل لهم فبقربها ولو خفاها
ولم يتكبرها وحسن عمل الله تعالى ان يوقى طمس الارضين فالحسن عادهون
كان متعلقين زينة الاخرة وادراجها والاحسن هو ان يتعلق بزينة وجدهاته
وقربا ته وسنمكس من هذا النبي عملا وهو ان كان فيلسا وعظيما للذات كما كان
والاسوء عملا وهو ان كان فيلسا للاخرة وفيه جناح الذات كما كانا حق فان

فان

قلبتك بحيث لا يدعك ما الدنيا وقدره انهم ما في الارض جميعا قلنا فانصروهم
من اهل الارض لا من لا تنفخ فليكن ظهورهم مستغمة ويوطئهم مقطعة فانفج
ليس يوجد انفسا بل يهوى والنفس في النفس فالويل من انفسا في انفسا
يحصل الشهور وهذا السر السرى قال الله صلى الله عليه واله وسلم ان من اخذ
من هذه وهذه اهل الدنيا والاخرة جميعا فان الوطن لا ينفعني الا بالكلية
ومن اخذنا الاخرة بقدر الباعثة وقيل اهل الدنيا الكلى على الله قال بعض الحكماء
ان المسك ليس على الضروريات اذ يتكبر بالعبادة لئلا يتكبر في العبادات والكره في
وغير ذلك واما المظم والشرب والميسر فلا بد من ذلك وحسبنا عملا ان
تسال الطريقة النبوية في عظامه ويادبه فانها اعمود الطريقة الداعية
الاحوال فهذه الحقيقة كما في ذلك لاستعانتها بالروح المعنى فتعود
بالذرة من شخص التفتا في وهي لراة اذ هي صورة النفس الكلية فكما انها
تخالف الاحوال فكذا المرارة تحت حركتها قالوا ان الرجال قولهم على النساء
ولا تلتان ان القانم فوق الذي يقوم عليه كذا في يقوم على اليدون قوت
عليه بالمظالمه كما قالوا الاما دعت عليه فانها ثم اقل من سائر الخصال
المرارة الملوك والارضية ليهيرون عاين اوقع فيكون التفتا زينة وقاية
فالزينة ومن ثم كانت اولى من غلب عليه فقوله يكون الغلبة
بجانبه الى الشئ فيحيا يستعانة من شئها حتى ورد شاوروهن
وغا لوهن اعلا تكثر ما يكون في الحانفة خبر وفي المواقفة
شور وسنتنق من حق من انفسا ووقوع العقل فان ارسلة رضى

اشارت في صريح الحد بيته فاصابت كذا انت شعوب امر موعيتيها التمام
 واسمها صفوره ووقا كانت لا تروج المخرقة في الله من طبعه بقا بالنبوة
 لانهن كن صور ونسب للشمسة وكان قريته يلقب سما في اخلا في الاسرار النبوية
 كما يدل الكافر الذي فيه فان انقلبوا بكلفا فمؤمن ومنهم كما في قوله المولى
 المبحر والشمس في الشيطان وكان في مؤرخي الاقصر وكذا اسمهم ووقا تحفة
 وكان في مؤرخي بلخ وكذا هم ومنه التقشف لبعض زنا الاقصر وقصرهم الا ولهم
 ونحضر بالسنور ولما نزل المعنى فوردوا بالله من شرب بلخ الختاني الاقصر
 المشغولون الميسوسين لا تقوى بهم بالسوء ويحببهم ظاهر الاقصر الله خاتق الشيطان
 واوادد انكفان اجن الاضلا فمهم بعيد الاسم الفصل ومضى كونه نعتا نيا الاقصر
 يسخره كسليمان عليه السلام ونحوه من اهل التفسير والبلخ على جناح ولورد وويلو
 بخلاف الاقصر في ذلك الما لبلخ لوجها اوله انما انك اهل الاسم الجاهل على علمه
 ووقوه وفيه سر سبقت رضى غيبى وذلك ان اهل الرحمة ساء ووقوه كان
 اهل النصف ميسور ووقوه قد قالوا الفصل للفقير وسبب تأخر النصف الكلام
 من الرحمة والغضب وانما كانتا من صفات الالهية التي لا تقدر فيها ولا
 تلخر من حيث الذات لكن قول النصف انما هو بعيد وجود السبب للصفوب
 عليه وذلك التسبيح ادث متأخر من وجود الغضب عليه ذلك هو من الرحمة
 الاقصر انية فانه ما قبل المصنوع عليه ومد وجود السبب فيه الاقصر
 انما يدل على ان قول الاقصر انما هو من اسم الشرف في قوله
 عليه ليس والشيطان والرحم ويوحىها اي بالابا اعلمتجة وكذا مضمونا

كمن

يكفر معه كان رجوما بالما ند فزال الرحمة وبقى الغضب لان العلم الاقصر
 لا يتغير على ان الغضب لا يتغير من وجهه لا يابا في الرحمة السابقة من وجهه
 لان الرجوع كذا في الرحمة فاقدم ومنه علمهم في قولهم ان الضمادة
 عينه لداية في الهداية المطلقة كما في سورة هود لا الهداية القليلة كما في
 سورة المائدة فقط لذلك فليس في الاعيان غضب وضاد بل في الحوال
 ونظيره قولهم انما يكون خال وهو حق في الحقيقة ومنه لانا الشيطان
 وكل من يلام للشمس فهو حق وباطل صان في ذلك وان باطلا حقيقيا
 لم يشتر له الرحمة رجور ثم ان مسكنه مؤرخ بلخ هو الحرف وهو تسوس بلخ
 بالجنات التي في داخل الرحمة وظاهره من قبل العبد والدواصا تعاليمه
 عليه لانها صاعدة الى ذروة العرش ولا يورثها الا الله وكان اهل الرحمة
 عالية عليهم كل الوجوه لانهم لهم في ذلك تسوس عليهم اهل الرحمة في الجنات
 ولما اشتموا بحسب ما ياسب رجور كما في الدنيا والله على كل شيء محيط وهو كل
 شئ عليم والسناد في المعنى فوردوا بالله من شرف القوي والشايع وهم الكفرة
 العنزة لانهم ما زالوا يوقدون نار الحرب والشرف وكان الله لهم الجمل على الخوي
 سببا فلا عدو عدو في الجند عن شرف وان اظفر لاسم والسناد الاقصر
 اهل الخراج والذرة فانه ما لم يمتحن على شرفه وكذا الغضب وذلك ان كان ليلاد
 ما نصيبا الى يورثه على قبا والقدرة الصفة والكبرى فمعد ذلك ان يورثه
 كما انه يطالب العلم ليرد الى الله على اول السلوك العارية الغناء فان اهل
 البديهة طاعا ليرد فالزالون في تلك اهل الترتيبه من يردون الى الله الاقصر

التوحيد هو اسما لا ايضا فان فاننا لان الله لا هو او هو مجرد عن الصفات
والايات فلا يرجع التوحيد الى الله لان هو مجرد عن صفاته الشخصية فما اذا
لا فرق بينهما في اثبات التوحيد وانما الاعتقاد الرجوع التوحيد للغير وقال
الاعتقاد هو الوجود واليصال وليس كلاما معهما بل مع اهل التوحيد والديان
الشهود ومن انما التصوفية الصافية عن شوائبهم ولبائهم والافروا
واجمعوا وتحققوا كما ذكرهم كلمة هو هو لا يدرج الى الغيب
والنقل: الاسلمت على حسن والشهادة كانت حاضرة عند النبي وكونه
لها بمنزلة الشهادة فانها تلك الكلمة وكلمة الله وانتانت واننا انا
سواء في الوجود والى انما يتوجب للوطن والحوال والاختار بعضهم
الجملاء وبعضهم غير الجليلين وقد علم كل ناس مشيتم فاننا نقر هذا
عرفت ان الالم الا على انما كانت موزنة لانها مسيرة الى ما ذكرنا من الاسرار
ثم ابنت بالحاء لان الله تعالى بعد الفعل النفس الكلية التي هي الوجود المحفوظ
فهي ولموجود وانما في اولها موجوده سببه معقلا او كما كان ثباته
وقرعا والثاق الفردي اعلى الاول الاصل وهو العكس ولذا قال مرعش
نفسه فقد عرف ربه ومعها الميكانيكي اعلى جملة شئ اصلا لان اول
الاولى فالاول اعلى على ما عرفت من العالم فان العلم والاشغ به
فظهر انما اشار الى النوع لاننا كذا كذا بين العقل والوجدان كل ما
منه صورة العرف هي صورة العرف هي اليم الثانية لانه فان مدور
كالم واليه ينرجع الذات والصور بديهة حتى في التصوفية الذين اهل

بعضها

الى ان يصلوا الى الله فانما يوصف الله عليهم التوفيق والكيل وفيه يكون عندهم
عند الرجال لاخذ الاطفال فسال الله ان يفيض علينا نحياله فبسه واقض الله
ويطعننا وان عطشنا نه ولا الله نظم كوكل برحمنه ففيض على الله در
الله • علم برحمنه ومغناحي انك مسنده در سنده • كورينور حبه سما
كوجه ت شواهدك • ولى فانما تعذر حج بلنقر فنده در فنده •
ظننا ان جام فضي الله • فوما ان ظننا انك • اسطغان ان تعليم الشانه
عالم بنده در بنده • شراي فيض بلنقر انك خضري حكيم في حج • كذا نك
نشويها تا قيامت زنده در زنده • سوي سرتبه برخا در كرم كرتك
خذ من دنك • جدا صا منك بي ما رام جام نزنده در تنده • جوجير
امينا بلنقر ندين في غير كوجي • نولا در سبه يكون سن مراتب بنده در بنده
محمد ^{صلى الله عليه وآله} كل من لم يمد يده في الاصل لان الله تعالى خلقنا
شينا خلقنا مستطابا ولا يدرى كمالنا كالحلقة ليكون اشارته الى ان كل شيء
يرجع الى اصله وانما في العبد بلنقر ان يكون اصله امره في نية نيتها
الوعد تبطيقتنا هذا السر كان اولها خلق الله لان اوله هو العقل
الاول فكان ايضا العقل في كل شيء كالحلقة هذا لان الله خلقنا على
صورة لها وهو ولا شان ان حلقه لها كما تغير في شراي برحبه ولانه
يعود الى الله لانه لتعريف من لا يعرفه ولا يعرفها ان اصلا وكذا بعد خلقه
الاجسام ولانه تعدد لتعريف من لا يعرفها اجساما تقضية لاسما الا لله لا ياب
وحده حقيقة لطاف فالهوية والعين واحدة والصوت مختلفة وتنفو

توحيد

الوجد انتهى عنده ثم لا يزال المعنى في الخوازم الإرواح ثم الحركه ولا يكتم
 ولا يثبت ولا ينهارة ولا نسبة ولا إضافة وأما الدال فالخلاف لا يفتقر فدلته
 على التسبغ الطباقة فاتها صوره الدال فأنظر ما تارة في الترتيب بالذات صور
 العالم لأن السمتونه مقبلة على الارضين محيطه بالعالم الذي يقال له الكوكب
 ما تحت الدنور فالأوج الاعلى هو الارواح والاطراف هو العرش والاسفل
 هو السموات السبع ودون ذلك المحيط والكرز والوجع كل طائفة والبيضة
تقع في الاسفل يحمل بصورتها ومعناه كان خليفة الله في العالم على صورة
 محمد وكان اسمه محمد لأن صورته صور محمد ولا شك ان الصورة للجنه لا للجنه
 الا بعد موتهم من اهلها وان كان من ذنبا لا يحتمل الا للجنه لا للجنه ورت
 الدموم هكذا القى على هذا البحث في النسخ الاعلى فالله لئلا يكون وهو حال
 واما التفصيل فيقطع مجال نظم سيره يده كده بوعالم
 شهوده • برده شهاد تاخبر غيرك بر وجوده • حوصفا شامدا
 اندى تجلى عرشه • بوجه ما يوزن بينه قلبه يسوده • ذاتي حاد
 انلا يمشدك اولك امكان • طلاقه باق كوزناج دوشه صاق
 قيوده • بوسه في قلبي بانه جالي • برواهد كوزن كوزن كوزن
 على صوره • برسه مالك وشيخا ايتها ليجده • والدي اوليد
 كوجه فوفين وجوده • يا احمد محمد حتى بر نظر قل • دوشه
 فكذا آخر يوزن به اول وجوده • قال الله فاذ اعد المعنى الا
 الضلال يعني حتى قرأ الله وستنا بانه تالان شيدك بر شيعات

حاجه

خاصه اولان امور حكيمة ضالادار وهر كيم يندك كه بزبان شرح يوقد
 بينع وشرار • بولونوب انه كبره تر زوي او بيان كيد بناه على هذا شرح بيوي
 اوليات كسه نه يوشع طوسه كركد • بلك طوتد في ضلالا كركه كركه كركه
 حتى صورتند • كورفور زير حتى باطل وباطل حتى صورتند كورندك
 واردر تكيم رعا • نبوده كاور التم زنا الحق وارزقا اتابعه
 وارزنا الباطل وارزقا اتبعنا به يعني بزنا الطل حتى معنى باطل
 صورتند كورسومده وستدا ربه دوشورب وهم وخيال وزندان تجلي
 اتمه كلك حتى وباطل في نفس امر نه صورتوا وزنده ايسه او صورتند ربه
 ايله تاك حقه اتباع وباطل ان اجتابا يند • بوغور معاوله كلكه الله
 صلى الله عليه وسلم بو معنا كذا على جون ريكه كذا معنى ارشاد يوشور
 زير كذا على ان يظنهم بو باطن واقف ليك وشبهه ومجل اولان وضع
 ومعاني باسان جهول دن تنفق يدردى ويا حقدك بالذات تعريف
 كوردى ولتقى حتى كرجه حقه • بيضا اورزنده تر ليلد كي عقل كالم
 اولانه جاده وان خراف واستقامتلك نبع وطرفيدان ضلوا بوقدر وكن
 بعد زان حسيلا اهل هوا وبيع جوع الويه فرقه كند هوسى وزنده
 كما بوستندن دليل برز ايلد مع هذا في نفس امر اوله ليك معنا يه
 مساعده وبعثه ليك كمانده مصاومه شرح ويا خرق جمع وارتك مساعده
 على كوز الله وهم الله طلاق تكبرى وبوطا الباعا انه كذا يديك كذا
 مع هذا بوشور لاهور طاهم زنده كعقل مبدخ اولان فان يظنك اولان الليل

سور شنبه اولان ماده دره دره که طریقه ختمی وارد و چون که بنده نظر
 قاصد قدرتی بود که در اجرام غیبه دره بر غیره نغذ که کلاه است
 و باطل و مست و بدعت قضا و فصل اوله و بر غیره ظاهر شرعی و باطنی
 حقایق را به امور اولی که در کتب سببیه الهامه و وفود و وفود
 اصابتا بدد بودند در که و غیره علیها الحظا آتایند و طریقه اولان لفظ
 خدایتا لفظا اولان یعنی مواز است مع حق اهل مرز و مرز و خدایتا لفظا
 اهل تکریم و لیسایان و نظر اولان و رسیده اکثری است یعنی سفا به ابد و مرز و آیت
 قوی بر بر و بر و خصیصه نه و بنده شرع بود در بر و تفریق شرع ابد و
 زیر بصیرت بری بود بلکه عقل بر آیت عمل ابد در مع عقل اولان
 اید و بری و کل الوجوه غیر و سببیه بنده قادر اولان شرع وضع اولان
 بر کلاه اولان که عقل شرعی خارج این معنای و معنی در که در کلاه
 اولان و باطنی شرعی و بنده حواله در که اهل ظاهر کلاه اولان شرعی
 و با عصا دره طریقه نه و اهل طریقه نه منبر کلاه اولان شرعی
 اولان قدرتی در زیر قایده نظم و معنی و حقایق این معنای و باطنی
 مندر بوج استند و باطنی نگارنده و معنی کسهر بر سهله قایده بیان
 کتوبش اولان بلکه کلاه شرع و کلاه کلاه ظاهر اولان قدرتی در
 کلاه باطنی و حقایق اولان و بر معنای ایلد و مرز و آیت و طراز اولان
 اولان زیر صدرا اولان حقایق باطنی اید و مرز و آیت و کلاه اولان
 منقول در طریقه و بر سهله و لیسایان یعنی لفظ اولان اولان رسیده

وصف

و صفات و کلاه غیرت و غیره تمیز اولان و آنکه طوری و معنی اولان
 جواب بود که بالاد اشارت اولان و در ظاهر شرعی اولان رسیده
 اسم هادی در بنده و اولان اسم مشله اولان کلاه اولان رسیده
 ظاهر در بر ظاهر شرع اولان کلاه خدایتا لفظا رسیده
 یعنی اعتبار بود در بر کلاه سببیه لفظا و لفظا لفظا لفظا لفظا
 علی هذا معنی اولان و لفظا لفظا و لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 کلاه لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 مقلد اولان و کلاه لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 اهل خدایتا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 صحیح اولان و لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 زیر صاحبی لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 اولان لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 و بر سهله رسیده لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 و معنی لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 خدایتا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 ایلد و مرز و کلاه لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 تصرف لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 معنی حقیقیه لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا
 نیلو در لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا لفظا

مطلب

يعني ان تمسك ان ابرار الوقت فهو يتبع الوقت ولا يتجاوز الى الماضي ولا يستقبل الى اذا
 الماضي لا يحصر والتاريخ لا يتقدم فظنه من هذا التفرقة من قوله من الحسنين
 حيث ان يقول من المؤمنين فان كان مؤمن ليس بشا لا انسان وهو المشاهدة
 بيننا نصيرة لا بالبرص وعين العقل ان اعتبار العقل لان يكون مهديا
 من ابرار وبتحليل وهو العقل القديسي قال في العكوك الاحتشاح على استصدار
 الحق على نحو ما وصف نفسه يدو كتبه وعلى سنة رساله ذلك من ذك ان معنى
 مرادنا وانما السيفنة تجر الاستعداد وصور ذلك العقل المتفرق عن ابرار الله
 تعالى في عبارات ومغيبات الى اقصاه وتوقع التشبيه والاستعداد في تصفاته
 وهذا اصل علمي في الاعتقاد عندنا كذا في قوله في العلم وقوله في العلم ثم ان
 في اطراف الاحسان على الشاهد ان الله تعالى وصف نفسه بان يخلق كما يشي شهيد
 فيسبوه وخطه في ابرار وهو حسنا اليه وكلما ترقى العبد مع حال الى حال
 فهو من احسان الله اليه فهو لا يخلق اليه وهذا معنى ان العلم حسنا فاننا لا
 يععمل بان القصد ابرار يكون علميون رؤيتهم من علم الله هو ورتبه في ابرار
 براك على الذولم لا في ذلك دائما والمصالح ان علم الله هو ورتبه في ابرار
 عنده لا وابدان لكل شئ مشهور له لا وابدان واما العبد فاقا ان العلم
 ثم الترتيب في علم الله تجر العلم فقد عاينته في موعده وهو في اوله وانه
 ان رعا تبه ربه فقد عاينته في احسن في علمه فانه علم ذلك في الترتيب
 كرت الله ورتبه قال لا عاينته في علمه فان رعا تبه ربه كان بالبرص في علمه
 بالبرص ان الله يخلق وسوسا وانما الحسنين بالبرص في علمه ورتبه في ابرار

الاحسان

بالاجزاء والصفات وراحتها فمن اهداها فانما اهداها من الله لا من غيره وهذا
 قالوا ان الله سبحانه في الصفات وهي الاله والشؤون **فقط** بالعلم
 فيضلك ممدد • ليكل احسانك جود ممدد • تحتك من ابرار اهل
 دله • جان ورتبه غير جود ممدد • نور اذنك اولك في ابرار
 • قال في اول الجود عالم الابد • ويرسك شمسك في ابرار
 يجود ابرار في الرصد • كده هو ذلك كده هو به بوجوده • كقول
 اوله بوشاد • يار الله • حقيقا تجريد توحيد اهل اول • تافيد ابرار
 فرد واحد • **في الحديث** سافرنا في ارضنا وروى في قوله
 يعني سافرنا في ارضنا حقا • سكرت بدنا تحت ظاههم وعبرنا دلاله عاين
 بالهده وارور • ونورا وشايخ • وعلم اذنك اننا ان معارفنا حقا في ابرار
 عينت وزر قدر وبرد في روكه سفر باطنه • قبل ان ارضنا في حقا اصل
 اولور • وارشد من ابرارنا في روزه واصصا في روزه در ابرار
 ويكاهد حشدين اخاوق ايدر • ويرسدك برسك في ابرارنا في ابرار
 عينت وجوده ككوكب على رصده في رصده في رصده في رصده في رصده
 وارصود ككوكب انسان • وهو في رصده في رصده في رصده في رصده
 كيجتهد في رصده في رصده في رصده في رصده في رصده في رصده في رصده
 وزان اوله في رصده • وارور جنته في رصده في رصده في رصده في رصده
 تروان اوله في رصده • وارور جنته في رصده في رصده في رصده في رصده
 ندى كاكور در ريزه النفس فان تخمير به • وولده • ستر به وولده

فیض منوری در که تمش علیهم نوره ادا دارد و فیض قدس و فیض
مقدس در یک کاری دخی قرینه جللیه در فیض الهی است تا اوله جاری و یوی
اندن سازت قبول و نفوس و اجزاء و اجساما سربان تدی که کار مع ذاتی
در بر یعنی جمیع اشیا ناانقباض فیض به و فوقی اولی و فیض جمعی
ذاتی به منطرد و یور و روح ذاتی طوارک تبدیلیه مستند و موم و اولی
زیرا الله تعالی است در آن نیز و لا یخول و کلور قال الله عز و ان
اخذت و فیم و حیمه استحقاقی اولی و حیوانا تا اخری آن تر به مقابله اولی
کر که که تر لید فیض حقاقتدن بر حقیقتدن یوحسلا کجلیه مصلو اولی
نظرا ایله که الله تعالی بعضی حقائق زاید بر این نظریه اولی آن در کفند فلاح
اینگ بصورت جمیع اشیا حقه را جمیع اشیاء اولی و کجلی بالذات کجلی بالوسط
زیرا اشیا آمده تا بعد از وارد حقه را تا طله یکی و جری که ری
بالوسطه در و اکا و عکله در بر و بی الذند که که کا و جی و جی بر
و جاره و ساطی نه آدمان ظنوری و آنکه مظهر تبدل و ووری نیز
فایده جمعا استند بر تفر بر در ظاهر اولی که عالم جمیع اجزاء است
و فیاضی فیضه منوط و کد مطلقا و اولی فیض نفس روحانی یعنی بر بر بو
معاد آن دنیه و جهان و اخرتند ه اشیا ان نظفه یی بعد از اولی اصله
ریح صورتند و اولی فیضدن حاصل اولشند بنا علیه اصله جمیع اید
و عا انفسدن عبادت و اولی انجورن الله تعالی الذی لم یسکله یعنی نفس
روحانی فاضله نمکده در که کل یور هو فی شان موجب فیضدن اصله

فیض

و فرایند کلور و جملنا من امانا کل شیء یعنی بودند آن خدا و نور که
جمیع اشیا حتی در کرد زنده ه صورتند و لیسون و کون میت عوا عا اناک
جبار و بکلاری کجی و فیض ما یکی و جی اهدر بر فیض موموری در که و کان
عز شه علی امانا اکانا نظر در زیر در حواضده جزو واقع و یوی و یای جی
منا اولشند و یو صواصله عذب یک صکره لاجل الصلحه و صلح
اولی و منخر الله التذدن نوع اید و یاقط ارضه جزایان ایدک میاهان
اصلی جی مذکور در کوجیه شراعتان مصلوبه و اندن در حله ارضه زول
ایدن صورتک دخی امدادی و در و فکر ایله که بصورت جی الی و فیض به
طنا و ولور و عم که که نافع و غیرا فیض شتاد و سدره کجی که فاعا کفیم
واسفلی زقومدد و بر فیض کجی فلد در که هر فیض حیوانکده و مصلب
اولان نظفه سیدد زیر اصل عالم اید و فیضی تا صورتی مخلوق اولی
اشیا دخی ای مشتمل اولو یبیا کولان و مشربیا تذدن دخی فزندن دخی اید
اولدی و کندی دخی اصله ایدان و لیدی کجی تذدن اولی اید و اولی
دخی ایدن مخلوق اولو یبیا اعتبار ایله اصله جمیع اید که اید
و ایدن اقتضایان اختار فزندن حاصل اولان صورتی و حدیثا صلیبه زیا فیض
اولی کلاما اصل صورتدن حاصل اولی کوجیه بر برینک صورتند و کلامد
زیر بر برینک صورتی و زنده و لیسنه نجه و بر برینک لایق اولی کلامد
مخا احمد و اشیا نالاقون و تنوعی و مستجابی اید در زیر بر کجی شخص بر
صورتند و لیسعت مذکورده فیض اید و الله وسیع علیم بر بر دخی

اشیا
ع

دلر • چکینجه در خار قرقی بر عذلیب • باغ وصل ایچره نیجه
 بوکل خندان دلر • سورمدن یوز برده یوزن عاشق مسکین
 • دیدی قلمدن بیخون بینه تمان دلر • جاهدک بیرون لور
 عاقبت زندان چکر • حکم سلطاندر نه نی یوسقن خان دلر • حقیقا
 دعوائله اولان یوکار حق اید • حتی آنکد عولسنه زبراقوی
 برهان دلر • **رأیت** حکوتو اعلی التجارده و افاضل کفی الوضو
 قوله **علی** ای ان التخی کرز الله و جربله بی وجهه السبب
 والا تباط المعنوی و وفور القیض مع جانه و لا نفاک انه باب
 مدینه العلم حکما ان ابی محمد مدینه و یقال له بالفارسیه
 در واره و منه اخذ فیه المرد و زون معلومون الی الذین یدور
 الی اوجبل الی اوجبل الذین فکذا ان اولد ستر به یعنی فیه ما فیه
 لانخرج منه بصوره النطفه الملقاه فی الرحم و عطف به بالکون
 انسا نامستند علی حده و حقیقه فلیهنا ان امر خارج و قس علی
 القیض الملقی فی رحم الاستعداد فان المستفیض یظهر فی صور تلیفینو
 فلما یفکون علیا و ان کان مثلاً احد و کذا یكون حد و ان کان
 علیا هذا هو حکم الصورة المعنویه كما افاد قوله ان الله خلق آدم علی
 صورته فان لم یکن انما هم الملقی فی الصورة المعنویه و انک الملقی
 فی الصورة الحسیه علی ان تصویر حیثیتهم بالنسبه الی علی
 تحت الوجود و ظهر الملقی بعبارة کل من علی الحدای و الملقی فاقدم جملا

انشکاک یوقدر زبر انشا کرده کلام نفس بابه حاصلدر بسیر اولم متصل
 اولسه نفس یعنی متصل اولور و نفس حمانی متصل اولور یعنی نفس انسانی
 یعنی متصلدر زبر روح مدبره مغارقی یا نفس منقطع اولما ازیکه
 منقطع اولان نفس حیوانیدر و انسا ان هر نه طوره مناسله اولان حیوانه
 نفس نفیس اولدر یوزور دن قرائند • کلور فالدر براتامر یعنی الله تعالی
 نفوس شریفه ملکیه و انسا نینه مدبره زنگاری تدبیریه نفسیه و قوی
 اوجه بعض انسا اولور باو یعنی اهل انسا نین غیره یوزور دلدر یازکر انسا
 حش حیوانیه قاله قلندکن نفس انسانی ندر بر لور و کاه اولور که نفس فی
 و نفس حمانی منخرج اولور کاه انسانی کیم نغم انسه ده زنده و سیم صحیح
 اولور زبر انسا انسا فی نفس حمانی ایدر کیم بقا ایدر و فی التفسیر نغم ایدر یعنی
 زبر اولور نهدر • کاه انسا اولور انسا ایدر کاه اولور یوزور و یوزور
 معنا اولور کلش و انسا حش اولور یعنی انسا اولور و حش
 قالندر زبر انسا فی نطفه مه و مدبره و فانی و حق وجود ایدر و کاه اولور
 بقای بقا حمله در یوزسه بقا حمله و کاه ایدر و کاه اولور یوزور و کاه
 ایدر و کاه اولور یوزور یوزور یوزور یوزور یوزور یوزور یوزور
 ولی انسا اولور ایدر زبر انسا نین یوزور و کاه اولور یوزور و کاه
 قهر و جلال و سلطه جلالدر قاعلم **نظم** کاه ایدر و کاه اولور یوزور
 نیجه در مان دلر • یعنی یوزور و مراد خسته و کل تمان دلر • زهر
 قهری کاه سلطه سلطه یعنی نندن • دست لطف بل نزلان شریک شفا

حتى سبر . هاشم هاشم هاشم **بيند لا ريبا لاح** فان
رسول الله صلى الله عليه وسلم لما قال استلما نخل اذ ورد الخليفة نخل
الله لان المراد بالجملة هو الحقيقة الالهية والحقيقة عين هذه الحقيقة لا
ظلمها ومعناه انه محتوي على الصفة الالهية الحقيقية المبنية عنها الاسماء
السبعة والصفات كما كان فهو الحق في صورة خلق وبنه في انجز الالف
صفة الالهية بحسب المعيار الجليل كما يشهد به قوله ما وسى في ولا
سماي لو كن وسفي فاجتلك يعني وسعه قد رسعه لمحدوده وما وسى
بقد رسعه الله انما محدوده ولا اطاق الوسعه في قوله والله وسع كل من
ذاته وصفنا لانهاية له وهذا القدر الذي وسعه العبد هو الذي وسع الله
ينبغي ونقول نالقي ونحوه والاديان بمساعده لما في ورثه من خلقه
كثيرة وهو يتصور في زمانها فاعلم ان الله في ورثه من خلقه الالهية
متعلق العلم لا هو انما هو الذي لا يتعلق العلم به من غير علم
النسب والاختلافات وما يتعلق العلم به هذه الحقيقة لا يتعلق به الزيادة فان
لا يظلم العبد بتلك الزيادة صلاها انما يظهر به تربة الالهية التي هي ربة الالهية
كما عليه الا فظلم ان انصتبه مدار العام في كل عصر فيون وقد ارتقى في ذاته
المخلوق في وقتها وهو باطن الظن وانما استلما نخله لان ظهور العلم
ويبدو الاحكام والظلم في الالهية باطن العلم ظاهر ويرى لا يظهر الا في كل
ظاهر فانما ترون باطن العلم لا باطن العلم في الظاهر فاصية الاستلما في العبد
في اياها كما اننا صية العبد في الظاهر وهذا استسهل كما يكون

الجملة

الانبيا والاولياء وعذبوا في الله فظهورات تيار دار الوجوه وليس واحدة
في الحقيقة لها سبعين شعبة الظاهر وشعبة الباطن وكل من الشفيعات في باد
وهي العلم والعين في عين العبد صان العبد في دار الحقائق في اقاليم
معانية اهل العين واعتقادهم وما يعتمهم والاداء في انقطاع الالهية في
يدون العين فانهم هذه الاسرار وكذا على الاختيار **نظم** اسم اعظم كورون
ايمنا قطبا دن . نور در ظاهر اولان خورشيد عا التابو . راست در خند
اكو رايسه زان نظر . قبله يي تخشيد بدستني اولان حجاب دن . عكس كوه
ايد قالد خيال خوابده . عينه بر صدر كوز تاي بار باقه باليك .
ديك اهرجود اهور نو لان تو جده ركه . نوبت قاي تير وحده
شرب نابون . خسرو قديم عني در بكون در و تير اولان . وارنج تيريه
كوز بقال سباب دن . صورت محمد با قلسه ديد حمله كره . حقا
هر كيم خليفة اولدي شيخ وشابدن . **فيلك** من كان اهل الشهوات
كفرته اليفوت . شوبن بر سنه جالذانه لدر دوي عني كشد
طلبند . اوله ناله الله شوبن دوت كوشوب وسار ناله استار كيه هفتو
ز ناممكندد و دينده . نال قديم بله ناله تشبيه او تشدد زير قديم اياه
ز لاه . عوط صورا اهر بوني ز لاه دينده . دني عوط معني و در و سوتو
غاي جيتورده و اهر تير تير كرت لانه جوي بود كره شوبن جوي طبع
كيتقدد و جوي كيميد بين جان هفتو ز بيسار واقع و ايرنجي مجبورند
واهدد ديكه عاي باطن علم ظاهر و در زير انما ظاهره دينده

عسای و در در که کا اعتماد فله فلجل محظوظند با عی باطنک امید لیل
 و بهائی بوقدر و الا لای و بر واقع اولاد زدی در لیل نفس الامر موجود در
 قاتا شہوت عقائد الہی و لیلی عقلی و عینی و نفسی و غیر آنستند ایدہ نہ شہوت و عقائد
 اولور و بعضی وقتہا ہدیہ و وار در در حکم آنستند لیلی و غیر آنستند عقول و
 عقلی سلیب ایدہ کہ کہ اصلہ اہل شہوت و اولی و طوطی و طوطی شہوت و عقول و
 ابتدا با بد کہ شہوت و قوت و قوت و شہوت و قوت و قوت و شہوت و قوت و شہوت و قوت و
 ایدہ و طریقتیہ و ورع مباحات و عقول و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و
 حومان منا سبب و حصول کہ قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و
 بیچہ سخن و سخن با سبب ایدہ و وجود اولی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و
 مقول و خاست و حصول خود مزیدہ سی اولاد استند نہ تر اولی و طوطی و طوطی و
 اولور بر سخن سوز بر بر ز بر طبیعتنا این طبیعتنا اولی و طوطی و طوطی و
 حجاب اولور یہ صبحی بوردہ در لیل و خاست ایدہ بر ز بر طبیعتنا و طوطی و طوطی و
 صلاح بولدہ نفس و سخن و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و
 آفاق نما ایدہ کہ شہوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و قوت و
 فرج شہوت و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و
 این نفس بد شہوت و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و
 انصاف و کل انصاف و کل شہوت و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و
 اعطای انصاف و کل انصاف و کل انصاف و کل انصاف و کل انصاف و کل انصاف و
 بکل قوت و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و طوطی و

شہوت

شہوت بتر شہوت بتر • لاف نامہ آندک نہ بتر • قیل لیل و کونہ
 تر • انصاف و کل انصاف و کل حقیقی حقیقتیہ و طوطی و طوطی و طوطی و
 ایدہ • اوضاع و طوطی و طوطی • انصاف و کل انصاف و کل **نظم**
 غرق خون ایدہ کہ بوی چشم کر یا نم میدار • ساغر لیل و طوطی و طوطی و
 قائم میدار • جگہ ہم بار بار و حقیقت شہوت و طوطی • تا از لیل و طوطی
 عمدا بوی چشم میدار • یا نظردن و در شہوت و طوطی و طوطی • با کہ دل
 برنگنا تا از لیل ز ندانم میدار • کم بلور دی راہ دردی پیر ارشاد
 اولسم • هر سر ساعت منبہ اہ و افغانم میدار • سخن اہل لغوسک
 بویاہ ابطال ایلین • طوطی و غم ایدہ و عصای تکلیف نام میدار •
 اصف و در اندہ سوزان حقیقت قربان اولدیغی • جان سہیل سخن مرسلانم
فی الحدیث القدسی ما و سعی ارضی و لاسما و کوکب و سعی
 قلب عجب دالتی • بوندہ سماء و ارض تخصیص و در کوکب و طوطی و اولدی
 مع هذا آری ما منندہ مند جبر و جبر جلال و القیہ ارضان حقیقت اندر
 سخن کوہ قاف و بویاہ کوہ سہ سراسر بویاہ سہ در بس بویاہ
 اجر و معنیہ با یکدیگر بویاہ جبر و علویہ و در کہ سہولت و بر بویاہ و سہولت
 اراضید و سہا مظهر جلال و ارض مظهر جلال و مقام خلاف حمیت
 و جلال انصاف انصاف بویاہ و علی السلام بویاہ کوہ سہ و استخفاف اولور و جلال
 و جلال جامع فلندہ بویاہ مظهر قلب و لیل و بر قلب و جلال و جلال
 بر بویاہ و در دہ جلال و جلال و خلق و خلق آراستندہ بر بویاہ و لیلی

یکی است نه بودن نام و اند که الله تا ایسانها را و رضد هر برینند تجلی نصیبت
 اوزرینه در که با تجلی جمال با تجلی لاله در روز هر بزرگان صلوات بر خج علیا
 استمداد یاقدر و سما و صفا تا تجلیا تمامه و ظاهر اولسه در تجلی ذات
 قابلیت ی مغفود در بوجیه شدن ظهور مویسایه تجلی تمامه بوزین و واقع
 اولد که مقام صفاتند نیکم قرانده کور قلما تجلی زبلیجی و الوهیت دخی
 ربوبیت کمد که چه ربوبیت الوهیتا نکلیدر و کان مطلقه سلسله استانی
 اولدینجی کچون حضرت مویسایه و شرفنا عجز بوزین تجلی الوهیت واقع
 اولوب یا مویسایا انک اولقد تجلی الوهیت یا به مناسبتی اولدیکه مرتبه
موسی یا یکی و موسایانک اولقد تجلی الوهیت یا به مناسبتی اولدیکه مرتبه
 نبوت ستر الوهیتا قضا ایددی زیرا الوهیت صفتی باقی است نه از سنده تا نبوت
 نبوت موسایان دخی را خاتمه ربط ایدی بوقی صفات الوهیت و صفات
 مالو هیت قریب ایدوبیا نازک اعلی دعوت سندن تجلی مویسایه مرتبه
 تقید اید زیرا مویسایان بوجی مویسایه در ربوبیت کچون صفات
چورد و در معن ایدرتا که مرتبه نبوت مویسایه مرتبه مطلقه است
 اختلا و تعلیم و فساد ظاهر و در رسول اولو سده حدیثه موزین ظاهر و حد
 محاط اولد اس مشور در مع خاتمه مویسایه عالم اولدیکه بوزین
 مختار اقبل و سستی تجلی به قابلیتی با اید یوخده ظاهر و مویسایان
 یکی نکالد و بوزین ایدند که کور یا در و فتح بی تیا اسکانه یعنی حضرت اولد
 علی بن مسک قابلیتی تجلی ایدرتا اشا در ظهور مویسایه خاتمه

اولجی

اولجی ظاهر مظهر ایه مقیلا اولن زیرا کور نیکم جنت نصفا عجز تجلی در مع هذا
تجلی مود و دکلد تجلی فیلا اولان جنتا ایسه که اولان اولخده مود در پس
مصفا صغیر برینه و دیدن عنصری جنت مثال کلد کجلی اعتبار اوله صفا در زائل
اولان نسنه ایسه حجاب اولاز و بر دخی بود که جنت مثال تمام اسم صفا
اسما صفا تا ایسه وجهه ذاتیه دکلد رعر و سنان قانع و سه برده اولدینجی
کچون برده اولونق نمونه کوره در بورد ایسه غیر طریقی دکلد طراصل قبل عبک
الله تعالی به واسعه اولان صفا کلد کندنده واسعه اولسید که ظرفیت
و ظرفیتین خارجدر که چه صفا القابلیتا ظاهر و در قفا و توار در
ظرف و صفا لجد در تجلی حق دکلد که کجلی تجلی اولسه صفا اولسنه مفر
زیرا نسنه با تیر و قدر و مظاهر قافا ایسه متناهی و در متناهی اولان تجلی
نسنه تا بعد در دعوت ایسه تجلی اولان یکه که از ته محتاج ایدر کور اعتبار
اولسنه کن دخی صافی و در نسنه تجلی اولور و وی وسعت و ضیق نه ایدی
بلمزوی و فرانده قفس و بسط و کوران معانی به در زور و مطلق مود
وساکن اولدینجی دخی کادرتور و سوزمان یعنی انفعال اولدیده در انجمن کاد
و اولدینجی در صافی اولور و بوجیه نند که زور مطلق اولدیکه زور قضا
و اولدینجی در صافی اولور و بوجیه نند که زور مطلق اولدیکه زور قضا
وصفا در زور ایسه سیر و موان سندن سندن و در صفا برین و موان سون و صفت
بیع و شریک ایدرتا کور که کور مویسایه صفا کصوفی اولدینجی
اولن نسنه و در شریک ایدرتا و بوجیه نند انسان اولدینجی انسان کادرتا

عدله الكائنات تدور شويكه كراكت دار و وجودي اولسه عا لاله في تاي و ايردي
 و بودند فم و ايند كه لارهبا نيه في الاساد و مويحي صام و مفضل اولونيم
 راي مستند فضلند انجون خايه بون داي و عيسى و ايشان داندان كلاد زيرا
 ادرين ته بولانن بالكلية منقطعند كه اوان التي سنه لا تقفع كا اكل و شرب
 و عام واقع و شند و تجرد تامه روع عليه بلخي و اشد و عيبا ان الله
 ايون اوزنه عيني كلاد بلك عا اقبينه نسا في صفتا و زنده در كلية ايه
 جميع تعيناتي جمع و عياله سماوي حاظه ده در **نظم** روع قد رسيد فصله
 اكر بو جاتمن • منت عيالي بجد را ايدي جانا تمن • بزير بزومت
 جام ترقيت خلد • ساق حقدان بوفعل بله برك و در تمن • بزه هر صورت
 و از اينه ديدار در • مجمع الاسما ده در حسي فزنده تمن • يازدي
 چون از ككاي قه منسور و سنه • سورة طوره بله بلدردي في قرآن
 • حقا حق صود ي بود در ان اوز كه شنيه • مسكن اندي صنوبر
 دانه سن رجاتمن • والله التحي في كل ان • **سبق لغز و زورن**
 يعني اهل تيريدك تربه سي اهل تجريدان و اهل تجريدك اهل توحيده اند
 و اهل تيريدك اندرند كه موقدا هم مضمون صيفي و زده نفس و افا قرك
 تقطيع و لوجا و تفصيل سنبا نندك تجر يدا يده لركوبا اوليك سورة و زياره
 و ايتري كمانه و طاه رعي و فوله و فوله و ايتري كمانه و ايتري كمانه
 تعين مشاهده مشهوره زيارتقنا نندك مر احمقه سنبا رازا نديان احوال
 صور حقا تعبيرد كه مشهد حسن لحي در بوم ايتري قنا ناصلا ه لانا ايتري

زجاج

براي فر و عدد و كمال اورد كه نشنا فا قاسقا اهاد و يحي حق
 مطلقه مشاهده ايد حقي معتبه ده كل چو كه سيري سندا الكمي ايتي
 اوله ساز ارباب برانخي سبق تمث اولور زيار ارباب برانخي هفتوز تربه
 و سابق مذكور و طنده در بويستند اهل برخ مسوق اولور و مسوق
 من بيه فاضل ايه من و بيه مفضولند بكم اهل عا ظاهر قدر فاضل ايه
 بنده اهل علم باطن كوره مفضولند زير كچيد علم ظاهر عي كادر فا تا
 علم باطن كازا نك فوقه در كه مشاهده به در زور و مشاهد عي
 اليين در وعين اليين علم اليقيه كوره سابقند زير ايه حقه نا ظار
 اكر چه علم اليقين حصوله اند و مقدمه زيار ابتدا بلك و بعد به
 و انلك اولق در و بود اند كه حقه حق اولدي در و و سوز في تخيه
 مويجدد اكر چه قاصرين كونه كره زير اولدي لغظي استمال حمل
 ايد را استمال ايه مستند شول معنا كه مكس و ايه و با و ايه بكم كطلب
 اولق بود قدر كونه متقلب اولسه انتقال حقا نك لافز ايه بالا شاق
 موعود فا تا بزور جوي بود كه بورد و صير و در معنا سي بوديكه
 تحقق معنا سي و در و عدل حقي ايه و جوي و فانك زوال و وجود
 باقيا نظر بورد ايه در جوي كه عيبك تقينا نيه و فورا ايه في و زيار
 اوله وجود مكس اعتباري ايق اولور بوي و جوي و ليرق الود سبور زده
 ايك و جوي و بوديكه بري زنده متقلب اوله سسوال اولور سكه كه با صوت
 مكس موجوده بكن فوج با اعتبار دان ساقطه اولور جوي بوديكه صوت

امراض صدر و عارض دخی و معد و رکنه و در بر خانه از اینجند که کالیسه
اول خان چهار بدر پس انسان کند که قوتی ما از دست شدن فانی و از خانه و بجوی
غریب بی اولور زنگ کند و او را ده دکادر و هر کال این نقصان فی الحقیقه انسان تا
بالطنه را بعد از بوخسه ظاهر نه دکادر و نثار رکنه زان بعد منقود و کون
بصیرتی و وجود اولسه بصیرت بعد از ان تا نقصان اول از زان قوت
در کیکه سی کا کادر مقصود اولسه هر چند دیو خسه حیوان بی بی و انشای
مشاهده دکادر انجور عنای قلب و رکن بصیرت هر چه اعتبار او را در این بعد از
انسان غیر از زنده سابق اولی و چهارده به منوط و چهارده که خیا خانی
ایله اولور انجور خان نوبت قبل انبوه مکانه مکانه چهل جرحه و لطیفه ایله
و از بعدین حضورت موصوفت شریعی معتزله خالیدی سؤال اولور و رسد که کال
بعد انبوه اولان حاله در بعد انبوه اولسه استکا و فسوفت اولور فقط
جولور سوسو خطا در زیر استیقه معتزله اوله عمل ایله شریعت جدیده ایله
عقد استکا فیکجی و سکنه ارجیه اتباع دخی بیله دخی در یعنی تقریر شریعتی فعلی
نظر اتباع ممنوعه در اولور شریعتی استکا و شریعت اول ایله ظاهر اولی و لایق
کلور اگر چه اصول شریعتی استکا و تقاضا اولور در و بخا و قبول ایله انبوه استکاهی
یکیل این بندد و بعد انبوه استکاه دائر در بنا علی هذا طائفه صوفیه
دخل بدین مکتب انقدون بیخورد در زیر استکاه انبوه اولی و بخا و قبول ایله
انبوه حاله یکیل که یکیل انشأ ایله بخیه در یک مجاهده به منوط و انجور کل
استدراج ظاهر طائفه مجاهده دن بر این خصوص طریقی در ایله و صور در انتم

و منقول

و غلوت و انکار ذکر و انشای کجی که یوزلرین کجک کال و مستلثا بتد و یازده
برین ظاهر شریعتی اولی و کجی استغنی و کادر زیر لیکه باطن شریعت
اقتضایه به خصلت عقل غایب و خرق اسقینه استکاهی یوزلرین صور مختلفه در
پس شریعتی استکاه ظاهر شریعتی و فاق اولور در بطریق اولی معموله در
نواقط طاعت کجی بر نواقط مطلقه استکاه هدیه در یک حدیثیه و اولور در
فان از زمان و مکتب استکاه استکاه و کجی استکاه استکاه شریعتی
ایله دخی قبال اولور در اولور انشای استکاه ایله برینه اهدا انشای اولور
تقدیر و استیزاد استکاه کادر کال اصل طریق نامدر و فضیلت اولور
کجک معموله در زیر کجی استکاه فی الکر کشفه بنا استکاه در لیکه
نصوح استکاه استکاه استکاه و فقیه ایله عمل ایله استکاه و فقیه استکاه
جیحولیه عمل خاصه کادر یعنی استکاه و خصلت استکاه شریعتی استکاه
ضرورتی و در خصلت ایله عمل عین شریعتی که استکاه فقیه استکاه و اولور
بوجه استکاه بر کسب استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه
ضرورتی کال اولور که صلوة و زکوة و صیام و صدقه و انشای استکاه
ایله دخی عمل ایله استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه
دخی استکاه ایله اولور و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی
شوالی استکاه کجی فرائض و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی
دائر در زیر انسان استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه
مختلفه استکاه اولور استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه استکاه

بوقدر غلظت قنيتان واردر كره انك بختي غلظت بده بر اجسامي مطلقا اوعيد انوار
تقتان واردر كره انك بختي غلظت واردر كره كي ورتو الاقرا بوجها الذي خرق
الذك انفسك وحتي ابدا ويؤيد ان ظاهر اوله كره نور حسي وغلظت حسية بعتبار يقابل
زيرا بالظلمة نور موزون ويخفي ظاهره وغلظت عالمه واولا فار غلظت انوار **نظم**
الرجح شجره جاتن نقايح • شهود ذاك كره وركه موهج • يتخلط به دم
امكان ان يجده • تجلي وجود نور ورتو صابح • فاني لله در دريدان جهان •
بود رسا الكوه مقننه مزاج • بود در ورتيه سلطاني حقيقت •
يد الله دن كيه باشته زرتاج • بوستي الذي جود بيك انيه فاش •
نار كيه سي موهج ورتو مزاج • قول حسي دي در ورتو بارتي • فكلان خبر به
سن قلده محتاج • **قوله في اليد الجمعة** عظم الحجة من يد الغنفة يعني ان
اليد والشعر لا ينفقدان بالعلم والتمسوس وكان همر ان اذنا وهو الحق في شرم وعظم
قلبه كره وشحم وورق لا غنفة قلده فلا تزال حشنة عظم ورتو حسي كونه كونه نيلون
ولا تصح الا بالذبح والاكل فقل هذا الانسان يد في علمه وورق كاله اليد في الغنفة
شم باكله انك اقال قالنا **نصيف** جلوه هره بر لذنا هم حاوون غيرهما **فان** لاراد
بالجلوه لا بد ان ونصيف الحشر في حاشي كونه كونه ورتو به تشبيه على ان حاشي
على حاشي كونه ورتو به بالاكل والشعر به من تحت روتها تقا • يكون انك اكل
الانعام وهو من نسيان النور حشون الحيوان عظم انه يذبح ويؤكل كما اكل الناس
كما سينا وقد قالنا تقا فليصكوا قليا وليكبروا كبريا والاربر من الصلح والفرح
والسرور والشا من جملة على العدم ورتو انك انعم والشر انك الكثرة من جملة على العلم

ولذلك ان

ولذلك ان النبي صلى الله عليه وسلم دائم التكمون من الاحزان وموت لا يزال
السوق في التفتون هره الى مصفرة الرجوه لانه الاكل وكثرة الحزن فان قلت
كثيرة بزونه وقد في الله الخوف والحزن عن الاوليا ورتو حسي على العلم البشري في الذين
قلت ان خوف والحزن وان نقصانهم من حشا اتم وصلوا الى اختيار لا حشا ورتو حاشي
ولم يفت عنهم مطلوبه فكيف فهم في قسامة كبريا دارنا ان اقلهم الا انك ارجو ان
فوق العايز والحزن من غلظت انام الله انك انك **فان الله علم على علم**
اعلم ان الاقرب والاوليا ومظاهر الامم الحادي وهذا لا ينتم الى الشيطان بصورهم
لما فيه من الاختلال بين فلا يقع الاشتباه بين الحق والباطل الا بالواقع
بعض الفتنة فينسخ الله ما ينفي تحكيم اياته كما في القرآن فعليا بقصة سورة
اليوم وقد نصليته ايات لاراد انك اكل من اهل الكرم ولكنك فالا اشتباه بعد
وضوح الدليل قالنا **افهم** حشوي وكنا على جبهه همد امن يمشي سوتا
على صراط مستقيم **واما** مثل الشيطان بعض الكسورين فدر به انه الحق
ويطيق اليه يفتو به من الباطل فلهذا وقع فاق الله تكل الامورة له
واما روتيه صلى الله عليه وسلم انا • تتخاف في صورة شاتامر في رتبه
الرتوبية ومظهر رتبه الشفاعة فمن ههنا مخرج حشوي غلظت الحادي
فهدى الحشوي في بعض طوره ورتو حشوي غلظت الحادي **فقد** انك اكل
في بعض طوره بعض همد الشفع هلميزان اهل البصا ورتو حشوي من الله
بين الحبيبة والسبي • فخرج عينك ولجميع عقائد تكون مرتبها بين ما في
جميع الراسه والندم لهادي على سبيل الترشاد ومصدر البصا واليد السعادي

ایسه من شیطان اوسه دخی محفوظ در نیکم فرانه کلود آنان ابقوا
 اذا ستم طائف من الشیطان ذکر اذ انهم مبصرون لما صل معارف
 الهیة تقوی و عمل صالح و سلو صحیح و زنده بنی و لغا محقق اولاد کاز کازید
 یوحسه معاد لرد دکل بس محقق ایله الله تعالی راسته شیطان دخیل ایدنه
 زیر شیطان در کاهلک اجنبید شمول معنایه که اسرار و اوصفا اذ انهم طایفه
 خبر در ایسه دخی طراعی فرانه و ندر عالم زانه خورا صلا دخی یوقله
 زیر اگر دخی اولاد باه و استکار اتر و کافر اولاد دخی که حقیه
 کافر و آدمه منکر اولاد جنان بنیوتنه دخی چپ کادی زیر جانب
 بنیوت اسم هار دده در یوسبدن شیطان اسم مصله و قاله دخی که
 برده هایدت خاصه ایله حقه ممتدای اوله اسم مصلک احکام دین
 محفوظ او بود بوخیر بندند که اهل حقل کشفی صریح و صحیح در بیم که
 نکند بیری و نه خیر بیری انکار ایده لرم که که انکار اولاد زنده
 بی بیست اولاد کز تقربا کجی زیر عام معاد اولاد و فقیه طریق علم حقیقه
 دخی علم اولی اقتضا انم زیر علم حقیقه کز اولاد ان امور دنده به
 منوط که رسول الله و ورثه به تا عام حاصل اولور و انرا که
 انبا عده و قصوری و بلکه تسویه انکار اولاد اول کسسه متبوی کورش
 و کلامی ستماع انش اولان سبع موضع بله در ان فیکفیه محسن اوله
 و انرا من اوله مقوله ده بعضی خور انرا اولاد دخی حواله فالاد ستمه و راه به
 کجی در اولور زیر کنگار در اولین حواله دخی اعتبارا قاله کز که

اعتبار

اعتبار ابدن انک کجی مرده اوله نیکم هر عرصه مکور لوقه ایدن کلنگار
 در که جهات دخی ظاهر و باطن شرعیدن بی خبر در دعال کجی رسول الای که
 و شریقه کز حقیقت بر اولاد تقوی حق کما مسداود در نظم ای سورت
 رحانی • مشتا فیتلیم دیدار که مشتا قم • یوسف یوزن انانی • دیدار که
 مشتا قم • شهید بله شکر سوزلو • شمس اله قر یوزلو • ای بلخ در ان طریزو
 • دیدار که مشتا قم • وجه الی کجی انور یوق • خالک کجی بخیر یوق • ذات
 بی سرور یوق • دیدار که مشتا قم • کز کز لیمان و روی • عشق
 دلک در روی • احسن یلنا فر روی • دیدار که مشتا قم • سیر
 انکه سن شاهی • چشم کوزه در راهی • والله بالاهی • دیدار که
 مشتا قم • بوخامه فی نیده • شوقان بیخه شرح ایده • در حقی
 سوره ایده • دیدار که مشتا قم • طلب
 معا و اولاد که سالک حقه اوله نماز ابد و طلب رسته نماز بخورند
 تقی و تقی تکدر کز اولاد رسته عیون اولسون و کز کز معنی اولسون
 زیر حینا وجود خالص اولی کجی انسان و انشا کجی معنایان دخی وجود
 زهنی علی در علم و اضرای کجی و مطایب و الحقیقه ایله تعالید زیر انسا
 و جهات موج و رانه مبارک اولد و بوظلک دلان منف اولور اولان دخی
 مبارک توفیق ایدر که عیدک عنایتان زنده و رعایتان ابدید بلخصه سید
 زیر توفیق و اوقاتند در موفقت معنا در که عیدک اثر هر عیال انست
 حفظ ابدن کجی توفیق کمال اولسه کما عصمت حفظ کجی بر یوسبدن طایفه

مواقفت کثرتا نمره افشا ارض مقصوده و نما قنای که صلاه اولیایی
جهت تک موافقت و علی ارض مقصوبه اولیای غیر اهل انقاد و بیوقوفه
توفیق تقصا اندک خانی کلان بر اجماع جمیع احواله استحقاق با یوقار
و تصور و موافقه و کلام که صیغه فاعل او زنده الله تعالی در لیکه موافقه و
صیغه معقول او زنده عهد در ای سال بن خود و تفکر با که موافقت یوزند
خقله با ریشورسی که مانده رضا او در روح انستینوزندن یوزنشورسی که
اند غضب ولاد بر پس یکی ضد برود و بیخشم و اولوی کجی سوره فاعلمه
منع علیه اولیای که انستینوزندن انفس و بیخشی کا ختم اولندی تا که
من وجه منع علیه اولان که حاله منع و اولیایه و لیکه با لیکه ثانیه
غضبیدن با ان اولوی رضا تا اهل اوله زباجا زورک غضب صفتی رضایه
غالب لیکه و بوج هر بندند که تصدق اهل اولان که ستم وادی و منع
اولندی زباصد قاصد فقیه لیکه تبینه فاند بیخ و اولیایه در صفاتی
یوزندن روحا تبینه ضرری خشی و ارد زباصد قاصد از تبیه قلبی
منکسر اولور و انخر صد قاصی اطلال اولوی جمیع جسمانی اولیایه در اعتبار
اولیایا نشنه اکثر خفتان غالبه ای که اولیایا قیامند زدن بیخیزند
و حسنات صد دنده اولیایا و ارد که خبری در فی مال خیمه او زنده بن
اند کلوزندن ماعل یا امان خرابدند و یا عبوری غیر اهل شراخ شریعت
طشوه کید لبر بعد زان توفیقان زنی طلب و طلبک زنی در خشم عمل در
بیخیزد که حق و طلب اولیایه استعلا اندک علی زنده و علم ناهان و تعاقب

ذات و اسما و صفات حقیقه که ذات اول و احدی و وجوبی و معلوم و یزیدون
اسما و صفاتند الهاماد تمیذ و حق او زنده اعتقاد الیه و صکت
علیه عا کلامه مهیبتین در حکمت عا یه علم فقهده و منفصل اولیایه یزیدون
اعتقاد با نده اصول کلامه مهیبتین جمعتم آملور در که اهل سنتان جماع
و انقا قانذ کلامه معتقد اندر کلامه بعضی و ارد در که انک حقان کیند
صحیح الیه معلوم و اولیاشد و لیکه اهل کشف اولوراد همدی اهل عقاید انزوی که
ظاهر او زنده در بیان صفات الهیه اولان اولیایه که یکی فانک
عمدی و یکی غیر عمدی و عین اولیایه و بعضی اهل یاد اهل در در که همدی
آخر کلامه در حق معتقد و یکی اهل وضع اشل و منقطع من اهل اهل اهل
انکار عمل انزوی اهل صوفیه و عند سلفیه وضع بدینان کجی مذهب لیکه
کلامه که چه معتقد زنده که انک اولیایه رسال بدیدند و قانقا اهل اهل اهل اهل
کشف موافقت که کلامه اولیایه اولیایه و لیسون قانق حیل لکامل عمل حال
اولیایه در سلفی جمیع کلامه لیکه اهل طریقه اهل مدبره علم حال تقوی اهل
و طلب الیه در هیئت علی کل مسلم و فقیه طلبی اهل اهل اولیایه و فقیه اهل
قلوز زنده امور شریعه ناکه بلا واسطه حقیق منوع مدکر که زنده مدبر
ایله اولیایه و خشی اولیایه اسما تا سلفه اولیایه یعنی زبسته نده لکامل حقی اولیایه
معالج اولیایه و لیکه عمل اولان که صاب است لیست توفیق علی بدین اولیایه و لیکه
اصاب کلامه و سلفه اهل اهل اهل نیکم دیار مغربیه و اهل اهل اهل اهل اهل
و شری و اردی اولیایه و کلامه که زنده و حتما با دیدنی و انختم خانه نده کلامه

علما و فخریان جمع یابد و با حجتا بدینک امور را جماعه من بعدی و جمعی
 شریعی و فایده کور در می شود و خبر به اولاد و غنای علم تقدیر و غیر
 و رسول الله صلی الله علیه و سلم حتی طهاره و لغتی که در نظر اولاد
 او قبول یازند و گفته کوره در آلام علم عن الله اولاد و غنای نسبتا علم
 الحاق و کمال موجودات در بوج شدن بر کسیه فی دینه اولاد یعنی اوست
 الله فی دینی دینه غیر تر از زکوار زیر بوقوله مواضعه باس
 جاری اولاد بعد از اینی طلب در باره مطلوب در و بجزی مطلوب
 دخی وارد که با اطلب در و بجزیره کوره دخی اطلب و لا مطلوب و بجزیره
 نسبتا دخی طلب و مطلوب بدراشته بوقیم خبر مسا کل صا اید که مطلوبه
 مجاهد به باه واصل اولاد زیر با حجه عین ثابت و نیز میکند و شرط
 معتد بولند بجزی و شرط بولند و بوقوله اولاد سالان و لا حرم و و غیر
 مرز و نقد و مسلو و عباد تلهیه و زنده واقع و لشدر زیر الله عالی
 اشیا نماند بجزی تر بیده و اسبابه و شرط و لیدر فی خاله اظهار باشند و
 مطلوب با اطلب بجزی و با حجه اید که نادر واقع اولاد حرم تر یعنی ایدند
 و بجزی و شعور حال کبری که اولاد مراد عارض وری اید بجزی و لولاد که
 کا غیر مترقیه در بر و بوقوله زنده و مرز و لولاد و تکلیف و خاله و دیگر
 بجزی فاما اطلب و لا مطلوب و دخی اطلب و لا مطلوب بلیغ صراحت و برید
 اگر چه قسم اولاد سلوک شری و شرط اولاد زنده است از جمله مطلوب و با نکلان
 احتمال اولاد زیر الله که اضا عا بجزی تر که در دنیا دینا شریعه و با

طریقته

طریقته ارتداد و انتقال بده بوسه و در محروم بیدی در بعضی کسر
 شریعه ارتداد اولاد کند از دینه کافر در و اگر طریقته ارتداد اولاد انتقال
 اندیشه ساز اهل عوی مجبور و بوجای بیدی زان اولاد که گفته خنده
 چشمه مشاهده بوقیت واقع اولاد و بر اولاد برده دن مشاهده بده
 بجزیره مشاهده بر کادر کل بیدی لادن قوم و مطلوبه بجزی که
 دنیا و محروم رسیده آخر زنده زوق اولاد و معتد بجزی که رصدا خصص
 بولاس و لا فرق با حقا اولاد بجزیره و فوالد و بجزیره سما دنده باند
 قائم و قبل و در مسکنه صنوا و بجزیره بعد الموت که گفته دن اولاد
 دعوا ایدرس زیر دعوا مکره از بجزیره منا سبست بجزیره معلا اولاد
 فافهم جدا نظم جاهد و فی الله یا اهل طریق • حکم فیه الفناء
 من رفیق • قاصد البیت الحرام لا ینام • کیف هذا النوع و الفیض
 یکم یعنی بجزی من جیب • لوطوی فی الطرقة الارض بلیق •
 لا یرور الوصل الامن له • فهوری معشوقه طلب سریق •
 کم هوری من مدح فی الها دینه • کم تر فی بحر معنی من غریق •
 کل قول جاء من حقی انقبیر • انه الحق و با الحق حقیقی •
اراد اظهار بجزیره که اراد تعبیر بود که
 برنده ناله طلبنده سعی و حصول اهل اولاد بجزیره بر اولاد که ضعیف و با
 ترک مقصود اولاد بجزیره اولاد بجزیره و کور و کاکور که کور و کور
 اولاد و بوقوله با طلب با اولاد تا که بنشیند و فرقا ظاهر اولاد بجزیره

طلب سعی و همتا قضا انزوم و مطو و طلبد مختلف بد شوان منا که طلب
امروز عبارت اوله امر ایسه بالکه تکلیف فی ایسه ما موردن مختلف نامنا از
تکمیم بیانه امور اولن و نچیدری مرتد اولدیلر زیر امر ادرای بدیلر
کلی بلکه غیر تکلیف باندن ای قاضا امر ادرای تکلیف انزوم ادرای
احدا جایی تخصیص و ادرای بعد التخصیص ایسه مراد عد و خصوصیا غیر
ویا خود بنا دیکری معنادان ناشید که الله تعالی یکسندن انجی برید
وقوله کلور و اذ ان رانا ان بهان قریم امر ادرای تر فیها فقتضوا انجی
بر قرینه نکل هلاک ادرای لویه تعلق افسه اهلند و فی خفا ادرای
ایدر بیج زرفشا و فسخله ام کلدر زیر و مقولیه مرتا ان تر بلکه
صلاح و تقویه تعلق ایدر که بعشر و سل و انزل کتبک مرید و معنا درون
فستق ادرای تعلق ایدر زیر طاعت فی حق جمعی ادرای نه شرط و فسخ
و جور بی سبب لاکدر بیج که فستق ادرای بیستسه سبب لغفلان ایله
مراد حاصل اولان و مختلف مذکور اولور و معنا دن بو مقامه بجی
ادرات و ادرای که بری ادرای هلاک و بری ادرای سبب لاکدر و وجود
هلاک بو بجی ادرای شرط و حقیقی ادرای و احدی در زیر صفا لویه
تجرئی اولان و لکن بسبب لاکدر بو مورد محال انفسا ادرای
انفسا لای فرکن تجی عا و وجودی لکی و حقه نسبتا ادرای معدوم
تعلق ایدر تکمیل کلور تا ادرای انفسا یعنی نه معدوم که
عیون ثابته اولدین جهندن شیشی و ادرای موجود خارجی اولور که

ذات

ذات و ادرای و قول ان اجتماعیه مقدر و معدوم لکن موجود اولور بو
جهندن عینی معدوم اولور که جهتا منکانه نظر ادرای و صورتی موجود
اقاضه موجوده در ادرای لکن بر که اعیان ثابته شتم رائغه وجود
انفسا در یعنی افاضه وجودی قطع نظر ادرای صلیه ادرای و ادرای
بیج کس دیک معدوم و واجب بملک موجود دیک ادرای بو معنا دن جمیع
اشیاء ظاهر اولان نور خشد و غیر بو قدر و اهل حقیقه بدین ادرای
شواهد ادرای که بر این قلب ظاهر اولسه انی موافقند حقیقا ادرای و مقصود
حائل قوماز یعنی خشن و عین طلبیه قیام ایدر که عمل و در مقام رضایه
و اصل اوله و ایدر بسطای قدس هم دینشد که ادرای ادرای ادرای تکمیل
مشهورد که دیر المبرین لای ادرای نه یعنی بیکر چو بی ادرای اولان
ولکن ادرای ادرای حقه ادرای ادرای ادرای حقه مضای اولور عبده
دکل اولان اصلی بود که مرید فی الحقیقه الله تعالی و مرید عبده زیر عبده
معدوم و الله تعالی موجود در بی ادرای موجودن معدوم تعلق ایدر
بوجه معدوم لکن موجوده دکل اشته انالرد دینل انالرد
مناسی و اشته در و بعضی کبرای بیور مشاعر در که ادرای قصده حاصلد
مکاشفه طریقیه علم بالله طلب انکدر بوجه برهین عقلیه بله دکل
زیر معرفت ذوقیه معرفت کسبیه در ان ادرای و ذوق بیست و سلسه باری
تعلیم طریقیه اوله تکمیل قرانده کلور و انقوال الله و بعضی کلام الله یعنی انفا
مخاطبه باستانا اولدین که انکدر وظیفه سیدر و تعلیم الله تعالی بی ادرای

اولدی که ان نشانید برین شوق قلبید که محار و مشاهدات اولد سورت
برهین بوزن انان نتیجه سی الله تعالی انان قلبی درو کج هر لیلیمه کمال ذوق و روبر
بوقد بوس ک کدکه سینه مباحش تله تعلیم ترسته واصل اولد کج خراج
واندن ذوق ادرجه سینه بریشه که بخل یعنی ریز حقیقت ذوق یعنی
مشاهده مدن کلور و بوزن تعلیم ابله مکاشفه نامه انده و نظام اولد
و بعضی مشایخ و پیشرو دگر که اراد عبادت سی لیا نمکد بوزن دین دگر
جمهور و مخالف نامدی که سلوک و اراد صحیح اولد از کج و عبادت اولد
مخالف خفته خطا دندد الحاصل اراد بوزن ان قلبید و ذوق حقیقت اجابت
دخی بونور انجور کسه اهل اراد اولد قد شیخه انان تر بوزن انان
اراد قی و زرنه حرکت ایدر و بوزن ان شیخه اراد تک خود نه انده مکنار قیوم
انان تک شیخ سنان بخاران حجر نیا و بولاییم کج بر قوی به و نور اولد
ارباب یوق مباحثه اهل اولد قد طبلد قیوم و دید کور کسه دخی مباحثه
اید و پیش حقیقت قد به زده و اراد شیخه طبلد قیوم بسیار طبلد قیوم بوزن
ملقه اولد شیخه که شیخ بونور هم ذوق شیخه حقیقت اولد اولد انان
بکوزن انان کج شد و طبلد قیوم و شیخه مباحثه در و کج شیخه طبلد قیوم
اولد و شیخه اراد بوزن انان حقیقت شیخه مخالف نوز اولد حقیقت
مخالف نیش اولد بوزن انان مباحثه که مکده سا که میسر اولد اولد
انجور اراد نال نظری وار و معانی بوقد حقیقت که اهل اراد کج حقیقت
خوبه بی مود خبیثه بله اتمیه به مشفق اولد جو کج خارات ناسله اولد

و مشایخ

و مشایخ و مقلد فایده اراد نال معانی ندید بلکه انان اراد نال اولد
خلق در بوحسه اراد حقیقت کلدر اگر اراد حقیقت اولد اسبابه مباحثه
اید در اولد انی کور کوری و بوقه قیوم به بوسه ده اکن بر کون برور و بوش
صورت کور کسه و راید و اسباب حوالندن سوال اولد قد قه تارک دنیا اولد
مرشد آه بوقه قیوم ویدی قیوم شیخه به نوز اولد کور کید که مکره
محلان خبر و ریجال کور کور مکاشفات خبیثه بله اولد اولد اولد اولد
کسه لر دخی کجی خبیثه کدکد و برده و التفات تمه زبیر هر کج
قوتندن معالجه اولد و قرانده کلور و کور نوز مع الصاد قین بکسه لیا
مفتاحی بولید قیوم شیخه ایدر به مخلص که مفتاح ذوق ندان اولد مشاوه
انسانده صد قیوم و لقمه طینه و انشالی نسنه نوز اولد قیوم انان اولد
و نمزله بریز و کاقیو حلقن زبیر و جوی کطله شیخ اولد لغه استا و سرت
لا زنده انجور دیر که اصول و وصول اولد و بوسه شیخه شیخه اولد
ادم شیخه و شیخه کستانه کیدر و بجان کجیه بریشو رانجیه مکتب
مفتاح اولد بوزن انان کج که فضوح انان اهلون من فضوح اخوه
یعنی خرد معنی لایبیا و اولد ابر و سولای اولد انان اسبه دنیا بوسه شیخه
کشف ایدر بوسه شیخه اولد بوزن انان کج که کج اولد کج کج
والله لید و من لمراد و بعد از مصلو حقیقت الله تعالی ایدر و کج هر اول
طلب اولد اراد اولد مضمیمه کج که طلب و سولای بله واصل اولد بوزن انان
کثیره و معانی و شیخه اراد اولد اولد مراد قلبیه اولد کج کج کج کج

عالم و معارف اعتبار قالیو حکم عدل مختل اولور و بیخیا و بیخیا اولور ایله
استعداد و تحقیق ایچون هم شخص مجلی باشقه یوز دند که استعدادنه
دانوردن اصاله تفریر کند کوردن اتم اولند که تانتویه دان حال اولد
خصی که تویه ده صورت اولسه دخی ضد بعضی تانتویه دن اوردن اصاله بعضی
خرطاق تانتویه بعضی اوز زنه مسر اولوق ای قاتا تانتویه تانکلیه جوورد
ایچون بعضی کبر بیورد یار که تانتویه تانکلیه عاشق معشوقه جوو حقی
اولدی بی سندی خدی خدی هم بلان اولون شو یار که اوچون و صفات
ویجوو کلک اترقالیه بیجه تانکلیه دیدار که تانتویه اهل ایلانیه الیدر
قنای الله در سوال اولونور سه ک فالان کسه غلا شیخه تانتویه ایدر
بیو سندی اوجهم ایله سید اولور جوو یورد که مبتدی به سندی علی حسب
المادد و بر دخی خدی بر قبیلده در که مطلق معنای جوو خدی تانکلیه کورد
هر خدی جوج ایلمن استغنی انور سنی اولان لکه مدت طویل به اولد
زیاد هتقد اولسه سنی اربعین ده کمال نشاه ایدر یورد حال بقاده
کیر و اوج سنه به دلن قدر فوسدن غایت بریشور قائم چیلد و کثر
ناسه کوره تانتویه دخی ادا کنی لفظ خدی در ز راهنور تر به سندی
اوصاف طبیعیه دن طراوت یوقدد کینکده هر دن تانکلیه تانکلیه
ویو سیدن دیدار که تانتویه تانکلیه اولور که دیان ایله
اقر اولان ایله اصرار و یوز تانکلیه دخی تانتویه تانکلیه کار اقلو
مقاصد و اولان تانتویه خاتوندن لفظ و تقد و خلدن استیضاح

دستور

دستور و یوز تانکلیه اولان تانتویه کمال اولان کلد که اوج عالی
وارد اولد کسین چار تانکلیه خوف اوز نفا و لوق و مقام هیت
و جلاله طوره تقد قانکلیه الم بشری فی الحیوة الدنیا و فی الاخرة
یعنی اولیا لیقون دارینده زنه واردر بر اولیا دخی ایلیک چی خدی خدی
اهل اولد قانکلیه باور و لکن ستر ایدر بر یک چی معوت دکاورد که
کدی کمال ادر دن خلقه اظهار ایدر بشور دن انیا و اولیا شامغی
اولدی کوجو کسین خدی اهل دعوت و ارشاد در بر اولیا به کوره هم فاند
خطابی تانتویه کدی بار کوره در و بعضی دخی قنایه در اولد غلامغی
مطلقات ادر دن خالی ادر در اولان تانکلیه دخی بیجه سندی نفسانیه
مشغولتور بلغ سنه مشغول اولوق بیایته و تانتویه شاه اهل رفاه اولان
ویکلی خدی تانکلیه اولوق تانکلیه خدی متدن عار تانکلیه کمال ادر
التمتد و تانکلیه ایدر زور ایلان حقیقت معیونت و یوز تانکلیه اولان
حقایق ایدر و کدی لوری قانکلیه و قانکلیه اولد اولد اولان معنی دیک
و کشفه خدی متدن فوجهم اهل ایدر بر یوز تانکلیه اولان معنی دیک
شرفلری خدی تانکلیه دخی و متدن تانکلیه کمال اولان صورتیه اولد
و خدی تانکلیه کور سنی انور خادام و قرانده کور سنی انور
یعنی یعنی شرفلری شرف معیونت تانکلیه کلد اولد که معیونت
اولان تانکلیه یوز تانکلیه دخی یوقدد و قنایه لویت اولد تانکلیه
دور و نایع و مشغول دخی تانکلیه دیکلری خصی تانکلیه دخی قنایه کور

ووجود خلقه منوهم وبقا نیدر بیچمله موجودات مقبوله وبقا نیدر
 وپوختی الاقیامت صنوی هلمنه حاصلدر کچه ریا بظا هر قیامت
 کبریا انتظار ایدر بر بوسیدن وجود مکن ووجود وبعی نایافته
 کابل تا یفاید وید وچند کچک شکر و منوهم اولان سنه نوری محقق بر نه
 وضع اتمش در بر یوزدان خیالات چو اولو بهاده دالک اولو صوری
 نخی نقوش وها در ایله اما اولش و امور و هر بیست دقیقه که در
 ایچون قوت خایه نری فکر له طویش در حقیقت عمر که شکونک
 وظنون نه کدر ایله ودریغ شوق دله که انما صوری شو یلی نظر
 ایله که انرا بی انا زلزله سوره فی تمام و زلزله اقصا ایدر و بیرونک
 مضمون وینا و اخر نه بسدر دبد و کجای نوتونه منک اولو قد یو یلی
 نقد فقه الاجل بیون فقه بوفقه که فریده من شکل کونک نخی
 مجلدات شمه تیر ایدر و حال دین بخیر و یحیی نه جاهل و لبتوسن
 وضع فقه اجل مکتبک بوسن اشته هر عصره کچک و در و منفصل اولدک
 بر مکررات شریعه و مکررات حقیقیه لایخالی ایدر مکررات
 شریعه بظا هر دور و مکررات حقیقیه اولدک امور شریعه صورتده بران
 اولان ماد نری فی الحقیقه مخالفه اندر موافقات اولدک و کلک و
 فرما هر موافقات شریعه صورتده فو لنسدر بوج هر تمدن موافقات
 انکاره اولدنه دور شریع و اعتقاد اولون تغییر ایدر و بیوقا مان
 انشاه بی چوق در اهل نه علو اولوغله بوکایده درج اولندی و بو

مؤوده

مطلب

مقوله که لبر اهل یقینه متاثر ناید و بیهوا و بیخیا اولدنا نوبه
 واستغفار اتمک کدر زیر افساد باطنی و باه ظاهرا هر اهل نه خلق
 اولمش درر بیچو هر صور دینک توبه ایدر کوی کچک چو منویدن نخی
 توبه تمشلر توبه لری وضوح اولماز و چو منویدن اشدی اولایه
 عداوت و انال حقیقه سهو مقاله در تکیم هر عصره علماء رسوونک
 اکثری و انده تقلید ایدن جهانه عامه نالکال ایدر و عیجا الدر که
 تقارب زمانه سر الهیه منکشفه اولو بیقین و اطمینان مزید
 اولاجتی کچک جمل بالنده غلبه سیه اکثر ناسی اولمش در و قور و قور
 صدق دنده اولمش نخی مو طبیقیه حسنیسه توغال ایله بر ائمه
 التقا و تریبین بولمش در و یا اصحاب لا فکار علیکم بالکسوف
 و یا ارباب الله و انما حدوا من کسوف و الکسوف **نظر**
 بزه کار اهل بیت الیک • اتمش چوق مناهی بیت الیک •
 روسفیدارت صحیفه علم • قوم کونکنا هی بیت الیک •
 فیض غفرانک ایله یارب • بو بوروی سیاهی بیت الیک •
 ذکر و فکر کونکنا بی بی دور • اشتغال ملاهی بیت الیک •
 ایله اصل فطرت تغییر • سن قبل انکما هی بیت الیک •
 حسرت و درد دله اولو تکبیر • ایلمراه واهی بیت الیک •
 در بوختی کما قبو کده ابا • عالمک بادشاهی بیت الیک •
نشاط یعنی توبه و رجوع و زلزله ثابت قدر اولنک کدر

مطلب

طوره بوباديه فرقه • منزل صلوات غز سفرايت • اورغه تر
 نال محمد دور • سنده ضوركي تر سريت • حقا اطناو اتكه
 خلك • اغزني بوفلك نيشكر ايت • **بیر** تركسه خيزه
 توسعد رچك مقابل اولان تره فخله تر ديدكلاري توسعدان
 اوتور ديدر كوجهد مع مسكونه نظاره دريا قردان وسعدان
 وتره فخله الله قاييدكه واسعد رديغي وان سكون بيلع امان تقين
 ايدوي توسع دازغ وسعدان كركه ساجه الكلوكه فخريني
 بسط تشدر وقرانده كلور • **تينا** البرخي تنقو تا جمع تركه
 كوره ديك ووركه جسته خوروا بيه و صولوي جمع كن اولان اولي
 بناده منظر در زير امان دنيا ده نفسك زياده هر اولان وكي سنده در
 انچه نزاله ندي بس دنيا علاقه بس منقطه اوله قبه در عايت
 حاصل اولان و فخره كوره دينا اولوركه سخته واصل اولور
 اولان نفس فديا ه و فخره **زير** امان كنج و بوز اچون
 ديشلور كه مال جانند ندي بيق تنيق واصل كه جانكي سوكور
 وكن هم اولان بس قطع ايدك جانند كن **زير** امان الكلوكه
 بدنا اصل قول كيا ماموندر و مال و غذا نال و حقه ندد و نفس
 حقه خصمه و سنده دشمنه مساعده ايدك و سوي اولور **زير**
 دوست دوستن كجند در كه برده جمع اولان **بیر** تنقو تا امان
 ضروري اولور تا كه دوستله دوست اولور و دوسته وصول

اولان

بولاس و قرانده ذكر اولان برار شول طانه در كه جمع اولور بوي
 صورة وضعي فخره تور مشلر و ظاهرو باطني ايله قائم اولمشلور كه
 بزوالديون ديدكلوكي امان صنف در نكتم اويوزيد بسط ايدك و تويون
 والده حقه علم تهدي طاقه اولمشدر و ابره مين دن بري كه
 ابرهم خوني در تيه بني اسرايله كزر كن خضره ملاقي اولدي و كاسول
 ايدك يا خضره سكا نه سيبك خراقي اولدم خضره بديكه والده كه برك
 سيباه بس والده بيه راوزرينده اولق باعته ملاقات خضره اولمشدر
 وسيله ملاقات خضره ايق و تر شيع واسطه رويت الهية اولور
 زيرا تراوزر نال و ايق اعتقاد ايدك نال شيبه بويوسوزيد شي رويت
 حتى رويت اولور نكتم حدم بنده كلور • **مير** ايق اعتقاد ايدك شي رويت
 رسول الله صلى الله عليه وسلم مظهر كامل و ساظره ظاهر ان سبب ايدك
 و فخره نكتم بنده كلور **بیر** بوزك بنون مشايد بيله من بري در
 وكن ان تراني در تحريف بها تين • بويونده اولور دل امان خبير
 و باق بقول مناسنه در اچون يا • مشايله يالدي نكتم اصل ظاهر
 بوييله در و فقره اولحقند و نالده رسول الله و نالده ناظره
 بويچيم نال بوزك • بوزك من سني سورقه حانبة اولور و زنده خاق
 ادم و كند هيتم اوزر زنده قورده سن • **مير** ايق اعتقاد ايدك شي رويت
 مشيم و سنده نال بوقدر اچون اهل الله بس كنه بني ايتدك ماني
 زابده در ديدكلوكي امان رسورد ديدكلوكي بلكه اصلية در بوي

و کتابدن مراد کاینکه موجود در کتب کبریا در ولله صروف شرف ذاتیه
و جوینی و امکانتیه و کلمات اعیان علیه جلالاته و سبحانیه و آیات و اعراف و علم عقل
مجزیه قرینه و لطیفیه و سور حقائق و صور و ثانیة حسیة مفرقه و بیسته
مسطور در ورق در مراد نفس حقایق و امر تا بنیدر که ما هفتاد و یکصد
اوزنله دستور و دستور و اولاد فیض قدس بلکه انکله کلمات و بیسته
حاصلد و کاینکه بیستی در بیستی و بیستی مفسد که کاینکه جز بیستی
متفقد و بیستی بیستی صفاتی و افعالیه به وجود و بیستدر بیستی
عالم آفاق قرآن و مصحف کوفی در قرآن مصحف تزیین اولاد کوفی
و عالم انفس قرآن کندان مصحف کوفی در آشفته حقا که آرا کاینکه
صورتی بویکی عالمه که کسی بی کتاب جامع در بیستی حقایق حقیقه
و کوزی بیستی مستلذ و قرآن قرآن دخی زبانی زبانی قرآن آفاق و
انفسی نالاسر در شرح ابد و حقایق الهیه در آرا کاینکه
دیشتر در که قرآن کورن محمدی کورن محمدی کورن محمدی کورن محمدی
و حقایق قرآن محمدیه و ورید الهیه دور اید و بویکی معنی ایشاری
اید و بعضی کورن بوز مشا در که **بیت** انا القرآن و السبع المثانی و روح
الروح لا روح الا وانی یعنی کتاب جامع بویکی که حقایق و حقایق
بنده در و کذلک استکنا به محیط تزیینی که اسرار و اخلاقی بنده
و در مستحکم حقیقی اولاد هم شدن حیاتی باقیه اهلیم که روح الا وانی
باطنی اولاد روح غیره باقیه حقایق و اولاد روح ظاهر و کل العالم

مشکل

مشکل حقیقی مخلوق و غیر مخلوق اولاد کتب انکس در بقا و نیکو
و بیست و یکصد اظهار ایدر بیست و یکصد کاینکه عالمه محمد اولاد بیستی
قرآن نور حقیقی بوزی در و کلام مشکل در مفارقت کلام جلد
بودن صکره کوربا رسول الله صلی الله علیه و سلم بیست و یکصد
یعنی هر کس بیستی حقیقی است اوزر نه کور دینه حقیقی کور دینه بیستی صورت محمد
صورت حقد در **و کذلک** هر کس بیستی کور دینه قرآن کور دینه بیستی قرآن
اسرار و حقایق و اخلاقی بنده در و قرآن اخلاقی اخلاقی بنده بیستی
قرآن کلام و آرا الهی خلق عظیم یعنی خالق نبوی عظیم الهیه وصف
اندکی خالق الهی و بیستی کور دینه رسول الله تعالی عظیم و خلق بیستی عظیم
و قرآن مکمل و کورن فضل الله علیه عظیم یعنی کمال الهی عظیم
اولاد الله اولدی بیست الله سنن و بیستی خلق بیستی سنن خلاص
حق و خورانی بیستی حقد در و بیسته کل التصید فی جوف الفراء
سرتنه اشارت و فلا در بیستی علم و رسوم الهیه کماله در علم حقیقت
ایله جامع الهیه اقوی و علی در زبانی کماله اولاد حقیقت و نانیه
کلیت و در هیچ بیستی باره در براد جمع بیستی اولاد حقیقت
بالا فضل اکمل **بودند** حکم و ناطق اصله بیستی اید و بیستی
و کسی بیستی در بیستی هم کلام اولاد به اطلاع و هم کلام نانی به
نا امید ایدر بنده بیستی کور دینه کور دینه سنن حقیقت فالده زبانی کور دینه
ایله کور دینه بیستی بیستی اولاد بیستی بیستی بیستی کور دینه حقیقت

سوزیدر قاتما حقیقه کوه حیرت بوقید زینا صله نظر الین نوزنی
 اره سربا عمل اید و حقا نغنا فی ان تره مند هیچ بر کسیه که زنجیر
 بلور و طبکارا و اماز و حضرت موسی نا طبعی کالاشیا اقدان اید
 خصی که انبیا استعداد ده افرا آمدن کل اید بنا علی هذا نیزه نان
 اعتنا علی توفیق الی بله بله یک طلبیدن خالی اولان و کلا و سار نیزه که
 لی ترانی بشیرینه ناظر اید یعنی با موسی بی بشیرت زوری که موسی اولیق
 کوزی در کوزی زینا بن موسی و کم و بی هیچ بر کسیه حش بصیری اید یک
 کوزی بلکه دنا ده کورد و وی ایا تو جدید در اگر بصیر ظاهر ناظر اید سه
 و حقا فی اسما و صفات و طبقات بر فیده که بصیر ثله ناظر اولور سه
 و ایزتده کورد و کی طبقات زینا بند که اندان منع بوقید زینا اولور سه
 عناصر و طبقات لطفا اید و غالب انسان قلب بصیرتده کرد پس بوی
 موطنه قبله مشاهد اید و کئی اولور سه قالیه بله مشاهد اید و قاتا
 دنا ده بصیرتده صورت دعوتیه کورد که مایع بوقید زینا اولور سه
 اولتان صورت مرتبه ناله حقا فی تکر بصیرت حال اید و نظری بصیرت
 اولان نمکدان اول حقا فی تکر بصیرت اولان غملا زکرا کنجی قرانه
 کلور و تیریم نظرون الین و هم لا بصیرون و زینه کلور و اقات
 تندی العی و لو کافا لا بصیرون یعنی مشرکلی عامله تمثال ایدی
 مع هذا ظاهره بصیری و ایدری و کن حقیقت حاله طبع اولی و ثانی
 اعمیکه بی اولان اولد بله بی حش بصیرتی اید فانه انکی شوق اید

وارد کرد

وارد کرد و ایا با حقیقه وارد اولان مقاله غریبه که اذوارا کور الله در
 دلالت اید که بالفعل مظهر حق اولد که بوز لوده بران اولور که نمایا
 باطنه نادان حکما سندن ظاهر اولشند اولانی کور اولان اولان حیرت
 دوشلر و مجال نبوی یا یکمه وجه مطلق حضرت کور کج اولور اولور
 فقیه بود و زینا بنسیر لوی بیستم سید الاقطان قدس بن بوزینه فیدیه
 یکی دیدن کجی شمع اکی کور در و نور شمعنا ایستند شمشیر اولور
 و بوی تسمیه زینا اید شول حدیث که امامت باند کور مع کرم صلو
 باللیل حسن وجهه بالتهار یعنی نورانی صفات نه عکس اید و اشرقت
 الارض بنور زینا موی چینه حال باطنان اثری ظاهر ساری اولور و غالب
 دخی قلبی بنور اولور و کن بوحال و بوقیت هر کس میسر اولان
 انجور کمال الصور اولان صورت تحدیدیه نظر اید بله با میسر اولان
 کیفیت تجرین ناظر اولند و عجم الد که ظاهر اولان نسبت حقی در زینا
 اولور که بصیرت بوقید انجور بنور شمع را حلی اید ده حقا ش
 اندک بی ضعیف و شوق کور اولان جز حدیث کمال انیس کور پس اول بر
 نشه ناک سبب و اکتی تحصیل اید و بعد مطلوب اولان کاره تصدیق
 اتملور در شوق که عملی بوقید اولان کور و اولان کجی بوقید
 مشاهده اولور و اولورای موی بیست بوزده تفصیل مکرر که سکا سکا بر بیخی
 بر ایا واقع اولدی که اند فرقیده با عشا اولان حقا اولان همان ستر
 و طاعت اولحان اولور دنه اولور با ایا اولان کور اید که کور که صلد

دکل و نبوتان سسته عاشق سسته عالم طربان دیو تسمیه اولدی زیرا
اول سسته ده حضرت خدیجه رضی الله عنها و ابوطالب دنیا دین
انتقال تدریس خدیجه به خوزن اویق نه سببک ایدوکی معلومد
خاندان رسول الله در و ام المؤمنین در خصوص که اکثر اولاد
نبویه اندان تولد انمشدر و کالی منصور علیه در و ابوطالب
کویه جاهلیت و زوزنه انحال ایلدی نیکم جمع علیه در حتی پانله
کندی در آخر قیام جماع انش اولور و کون رسول الله ایزه حاجینه
انش و ناما تصدیه کر بسته انش ایدی شوکی که ناک زماننده
طائفة اهل شریه جناب نبوته وقت التواء ایمانده داخل اولدو اطلاله
ایده نر و زینب ایدی و جناب نونه کیده نر ایدی بوجهدن اهل اسلام
فی الجاهلیت انحال ایدیلر صکره با بستر وقت منقوع اولور کونک
ابتدا اولدی و فتدان مومنین دن انش باشقه یوزدن اولدی
پس بوجهنی سبب حزن و باعث هم اولدی و کون بونکسان اولدی
بالاخره نبوتش تقوی و دینداری باکی قوی بولدی تا که
غزوه بدرده قلبه مود ایچنه سرکون اولدیلر و خرابون اولدیلر
وم ویدر که موده غمزه عالم حیدر صلی الله علیه وسلم جناب ایزد
ثمره التفات لری برهم رضی الله عنه ملام روضه بنت قلابده
اغلوب و ناعلی قران کونون با برهم بودیلر یعنی فراف
دید کلری معنی بوجهدن و کون در زور مومنین دنیا الطقه قهری حاوی

مقرینه بر سن و فوق اکل جمال مقصودی کورده ن **نظم** چون
دیدم خلی تنالوا الذی حتی تنفقوا واد ارتقدنا الذی و صوفیا
دنیا قوی • کسه دلک فاقنا فقیهین برون لیل • حبه بده اولدو
بود نیای قوی • بر شو در بویوود دل که قوی بویوونک • دوشه بده
چاه کیم انده بولونان فطر صوم • صوکی صافی تکد ورت سوزون
سینه کنی • آنکه و خون جگر نه اشک چشمیه وضو • غلبه نصیح غیر
حق در رسک اولحق • نور عقید با تمز اشراق اولسه آبها طابو •
حزن بولکه اصله خرو نندند که خشونت فی الارض
معناسنه در زیر هر و خردان نمسده خشونت حاصل اولور بو
دخی عوامه کوره در زیر خوتونا سلک هم و خرق باشقه معنا دندک
فی الشقیقه قلبه رفت و لطف را شایدر لک اصل حزن اولدک زمان
ماخسده فوق اولان منصف و یخورد حاصل اولان حضرت تعاقید
اولیان ایسه فوت و انش مراد بوقدر زیر مقصود مراد بوی در مراد
دنیوی کل بوسبب انک حزن تمامات عالیه دندک تکسیم
یعقوب علیه السلام بوسبب انک حزن بوقدر زمان حزن اولدی و کسرت
بکاردن دده لری حیرانندی و عاقل در نه هیچ کسه اولدو حزن
زیرا نبیا و اولیا ناک متعلق اولد قاری عادل و انصاف اولد قاری اصاف
حقا لثق بولر لری خصوص که بوموطن غربت و امتزاج جسم و جانک
حکمی سوزون کونون و بریان اولغدر فرحان و خندان و بی اویق

دک

و فراق و وصالی محضی در و نیز تبت کمال تکلیف و انجاده مایه انقدر بود
 جهت انانیا علیو کدی بلر و اولیا انجلیو کدی بلر و موخره کنه کنی و پوی
 خصوصاً که علم و معرفت و مشاهد و قوت بولیده صفت پیش تبت
 افزون او بود و در و جان ستم جز نیدن منان ثروانی فیلیادت
 منفعل اولو و مجتبر قانور قال تعالی و خالق الانسان ضعیفا پس
 بوضف حقیقی دن بی و این اولند مقام حزن بلاندر و محزون اولیا اندر
 انسان کامل اولیا اندر و فاطمه زهرا رضی الله عنها که انسان نبودن
 کالی انصو صمد والد ماجدی شفیق امت جناب نبوت حضرت علی
 کاش سری عمد نه حرکت بیورد قد نندن صکره اول مصیبت چکار که هایت
 زیاده محزون و اولی فیصمه دن بوری خون اولو و غیره بیصع ده حضرت
 یعقوب علیه السلام که بیت نزل انما نذی بوی فی قلده اولده کوشه
 نشین و خلوت کردن اولدی و حال اوله مقامه بیت الحزان بر لر فیض
 اولیا بجمله صلی اولو با غدا قدغه بخون چ اولقدرا و قوری بولیا نکلون
 در تو فریم انیدیل اولدی خوی بر بوی الله تعالی نیک بخراج اندوک
 اغلقدن و قوریدید دیدی یعنی هر نسنه نلن با الله سلی در و بود
 حاله کریان اولنه با نه جو عدد پس کر محزون و نناک و کربانیت
 اولیو مدوح اولسه ایدیا نبیا و اولیا انکا صلی اولو نرودی و لکن
 حزن و انکسا و خواصه کوره حقیقه له راجع و انجاده مقبولدر
 سائر انکسالی ایدیه دکالدر پس اسوی لیچون محزون اولیق

حقائق

حقائق خزندن دکالدر ایمدی طالعه اهل اولو کر که الله تعالی نکل
 اسما جلاله سی وار در که آنکاسکا سیده ابتلا ده عوار و خواص بر بود
 و کال اولدر که لطف و قهر بلر مجری انده بولنه تاک لطفه و نندن تسلی
 کدیو کی قهر بلر مدخی آینه دل زنگار نقلقا نندن پاک اولو بچکل و فاطمه
 اشته بو سلی در که اشته باد انبیا به بعده اولیا به حواله در و بر
 کسبه که سز ابتلا ظاهر اوله با و دن آغز یعنی غلبنده اندن ریخ و کرامت
 بولان کر چه بجه لبش زنده ظاهر ده غلر و لکن هر غلای تسلی منافی و کلام
 بلکه کالی مشغور در زیر جان حقه مقام و متانک کنده نانا اصل وضعه
 جه اندر اشته سکا بو مقام مدن بعضی مثله بران اندوک تر فریم و سنی
 در وجه خزندنه تنبیه لیچون در تاکه مصیبت زده اولندر ک خزندنه
 دخل تمیسن و بی مصیبت بکن بله خزندن خالی اولیه سن زیرا کر
 بر زنده اسکان و مصیبت سکا یتر ولسکر وصلنده اسکا
 بلبان کله قرتو فریاد نندن سکا حقه چشم زیر سن وصلنده اسکا
 دخی تر زنده سن و غیر ترن کچی کرسک حاله کوره خزندر اسکر
 غریب اسکا بوری غلامه کت و خندان اولیو خزیه ترایت
 و لکن الله تعالی دن عافیت طلب بله و چون بتاد اولسن شر بله
 و حقله صبر بلر و عدی تجاوز و تقدای بله نظم دل به الله عافیت
 مفتون اولو بکبدر بوحالت بله قد دخی چون نون اولو بکبدر
 بوسه تر زنده صبر اولو ببالده بر سرور یعقوب بله حقله محزون اولو ب

کیدر • نریا صبر هر چی دفعه ای بدو • قول حکیم در دره مجنون
 اولوی کیدر • من بیک زرد ز کسه دونه فرافله • لاله می وصلاله
 کلکون اولوی کیدر • شمشیر فاحشه مسکن معرفت • لاجون
 غزاله جان و جگر خون اولوی کیدر • سیر بزیه دن کلوری حتی
 نیجه دل • یونش مال بعضی و النون اولوی کیدر • **خوف**
 خوف بار برک و هول اولوی بر بجزو باغی تو قصه که زمان
 مستقبله کوره در نیکم حزن زمان ماضی قشایر بیدر • لیکن امارت
 مظلومه و یا معدومیه تو قیامت نیکم بر ما طبع که توقع محمود
 بودی امارت مذکور در دنیا نشاید و خوفانه صدای من در که کسی
 دخی امور دینی و دنیوی نه ده جا بیدر و امن و قیوت کفر در دیدار
 معنا سی بود که امن عاجزون و لولا الله تعالی خفتند بجز استغاثه انک
 ایسه که نهد و قیوت بیدر در انور و حق تعالی خفتند • اعتقاد تو
 کرد پس مؤمن بپیش تو و الحیا اولی که کرد که رجا وعده دلس
 و خوف و عید • ناظر در و انشاء علی چندند بوی که حال را سنده
 متردد در و خوف و دعا که خوفند • نفس و بط و اردو و قیض
 و بسط که خوفند • هیت و انشای انور • و هیتان نقصانی
 استیاده جلاله کند نفسند ثبوت و انشای کمال جمالی
 و افاقه • پس خوف و دعا است ببلد حالی و قیوت و بسط متون طایف
 نشان و هیت و انشای انور که چه متبلس فی الحقیقه

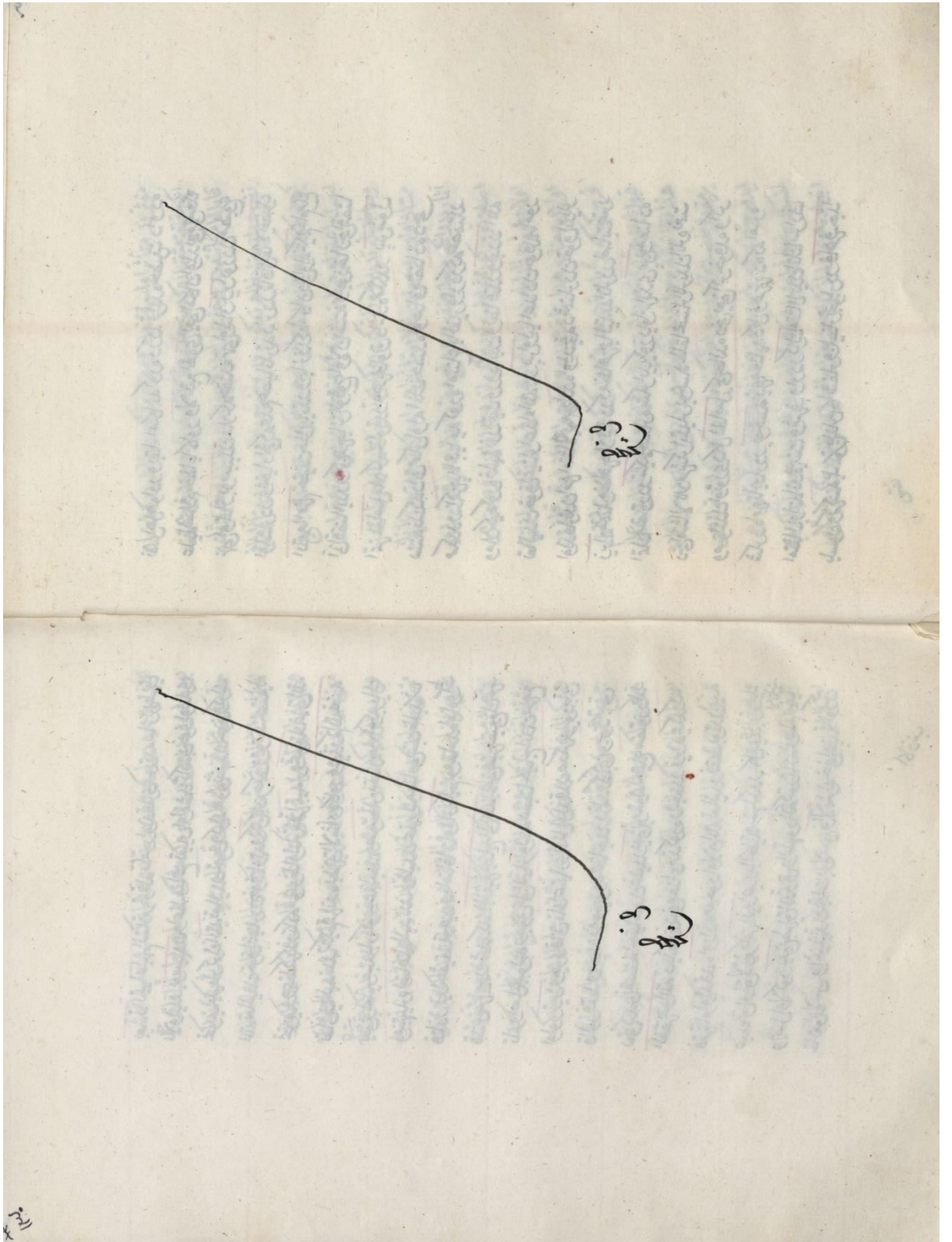
۱۶۹۱۳

اضافا تقد منظر در قاتما اما مقام جلاله کبریا و ظهور و هیت
 مقامان که ادب است و دعوی بولیه کنز بلکه خاموش اولوی
 و شوق سالک که زیادت مآله و اصل کار در اندرون نیجه کوی
 صا در اولوی معرفت و مشاهده از نقصان او زنده در اشته
 منتهی برک خوف مقام هیتان نامی اولان معنادر بوجه انش
 لیون غم مستقبل بوقدر ز بر جابه برانخی کذا اتمش بود پس بدت
 خوف بیدر قال الله تعالی لا خوف علیهم ولا هم یحزنون مثلاً قاصد
 مکه که مال و بدنی محفوظ اولی فی حاله کعبه داخل و اسیه حزن
 و خوف در خاص اولوی ز سرفروختن بولیه و بولیه کار کنی بر
 نسنه سی خوی خوف و ضایع اولی اما غیاب حالی بولیه و کلید بو
 چندان هر جمله ده و انشاء طریقید خوف در حالی و کلید و سیر
 سوزی نسنه ضایع اولی ایسه انک خزنه دوش و آسفا بیدر
 قاتما بر نسنه که معقود اولوی بخیلی منفس و یا معذرا لوسه ناک
 فکر فی قلبان خراج اولوی بقضا بظن آنک کرد و بنیاد بر
 هر جمله مستخرج اولی و دلدار در خفته تابع اولی نریا حکم الله
 قاتما بکندر و عید محکوم ز جاکم او ز نده حکم ایدمه ز نظر
 حقیقه نداد که زک شانی ربوبیت و عبدی حکم ربوبیت در یکسه
 هم فاعل و هم قابل و انما مکرم که باعتبار اولی بوضو و قد فاعل است
 اولوی و حلالی و انما بلکه فاعل و طاق الله قاتما لیکه جمع احواله

مؤزدر متاثر و مستغدر و معناه هر که خورد ناشد که انسان
 آنکه حقیقتی مستمداً درک بری حقیقت فاعله وجودیه و بری حقیقت
 قابله امکانیه در حقیقت اولی و مع مبرزه یا طئنه و حقیقت ثانیه
 نفس جوئی زینان ظاهرند کوره در و نفس جوئی زینان در حدک متاثر از این
 بی هیچکاه کوره مؤزدر زیر آمدن احس و حرکت کند بوجهتک جمع
 احسا مل اعضا و حرکات بدنه اکا منوط در و روح مبرزه عقل
 و ساطیه تذبذب امور است که در که بود بدین اهل انسان حیوانند
 ممتاز از نور و حیوانند ولان تاثيرت وادراكات حیات حیوانی
 آثار دیدار چون جلب منفعت و دفع مضر است دیدار و برقیون مثلاً
 اصلاً نور در روش لیس که خورد که اندک فرار آید و متضرر
 اولاً جمع در آن لیل زین الله تعالی هر مخلوق خالق آنکه و ماخلوقه
 اولان معنایه هدایت است و تعیین چون تا انسانه بر پیوسته
 فرس بری که رؤیا صاحبان و مضمون کنی که قوت در آنکه جهت است
 قبول آید در حقیقت بمشاوره در زینان او که نور و پاسا ناب آید و مکی
 هذا نظراً لکلیون سی و اردر تکلیف مقدر برین روح البیان در سورن علی
 بر خدا تفصیل او نفس در و بعقل است معتبره در که که الله تعالی صحت
 آید ببر و بری که با موسی خفی و سخن نفس او خفت من اینا خفی ۵۰
 نفسکند خوف بایله دی و کوی نفسکند خوف را بعد از زیر که
 انبیا در هوای و اما که عصمت عقل با فعل محفوظ در و کوی نفس

نفس

نفس اماره و او را در وقتا امکاناً کوره در که قرآن حضرت داود
 علیه السلام خطا با کاور و لا تتبع الهوی یعنی امکان اولی و بی وضعه
 نهی و اما بوسبیلک ملائکه حشده نهی اما زین نور در مطبوع
 اولش در و لغا لکی که عدم عصیا نایزه در زور کافا لقا لا عصوب
 الله ما اهرم حقیقت عالی آید بازد که امکان حقیقی اولی و بی وضعه
 آن اقتضا آید در هر جا از الوقوع اولان نشسته وجود خاری اقتضا
 انز الماصل ملائکه حشده و هر چه مخلوق ذاتی میکند پس شول
 شننه نلکه ذاتی ممکن و ایه ان حشده او صاف متضاده در حقی
 ممکن اگر چه با نیایه کوره امتناع بالقبول و اردر که عصمت
 و ملائکه کوره غلبه قولیت و روحانیت و لظا فقد و بعد از الله
 قالید خوف تمیل عدل الله در پس اولیا اصلاً در خوف اماره
 اولد قاندر اهرم امتنا لکی و مطنده اولد قیه و شمل در خوف اندیلو
 زیر در شمل و ظاهر جهالاته در که ظاهر جهالاتیه انز در انصابت ضرر
 انز مستور در تنگی حشده شکر آید بکوزی و مرید بی وضعه
 در حقی امتنا الامور شکر اندیلو بوجه مطلقاً حشده انز در انز نعمت
 وصولند انز و نوری در الماصل کی حاله در حقی یعنی اگر خوفه و کور
 شکره اهرم تا اورد بوجه معنایه در کل و هر چه در که امره
 امتنا اولد نلکه انده هست و در در کرایه امتنا اولد انز سرانی
 بسورن و کور که بسورن انز شکر و نیشدر مجبور در فاعرف جذا

بعداً انبيا عليهم السلام خوفاً له مأمورين ولقد صار صوته من انزل بطريق
 الاوليد بوسيدك واعظ واضح قهين اولئ شذازك يخوف اولئ
 تخوفاً يليه لكرانا الله تعالى خوفاً وكره هوى نفسك خوفاً وكره
 الله تعالى خوفاً تنبورن خوفاً اولئ وكره كراهية ووجهه حسنة به
 تخوفاً ومعظك كرك تاكه معوظ اولئ تفر اتمه ومعظك خوفاً خاى الله
 تعالى يليد نذر نيكم قرانده بطريق الاثان كلور فحيدرك الله نفسه
 يعنى توختيز مستيد ياره وره عزابدين ومعظك ونبه اجلا وكره يارك
 ومضاهيه اضاخا طلبد نذر وطلبدن تخويزك معنا سى نبه طلبك
 فناد زير حقيقه توجد ده اضافانا وانا ز نيك بومعظك ما اولئ
قد تسرم بيور مشدك ك الفقر لا تحتاج الى الله يعنى فخر تصديق ز تفر
 تام واصل مجلونه رجوى على التما اولئ سبه نسبه احتياج نلك تفرع
اولور زير وجور فانى ننا اعتبار ز نازل اولئ قد صك مهور وباقى
فالور فقط ومعظك موجود محتاج اجد دندك ك بى وجو مضيقى
دخى كناى نفسه احتياج مستيد يعنى بوقوله احتياج مستور كلا
الفقر هو الله دبلك كناى مناى مذكوره لبعظك زير يكلك
فقر تام اولئ قد ده موجود اولئ الله تعالى فقط بيور نفسه
عبد مضى اولئ لا توكلن زير عبد بالكلية سبه كلا كل يعنى بوجوده
واصل اولئ كورد يعنى بطريق الدوق والشهور الكثور تاكه اورهام مضيقى
خالص ولاسن وانشيدن نجات بولاسن ولا تسرك خى بجانب قاورك

الكل

كان تنبورن جور دبر كرد وجور ده تعد توهر انكلا وانفس واقاف
بومعظك بردر يعنى كندى وجور كده شركه خاى بولسنا تاقه ك
حقه كناى مخوفى سراى قالقند قور تاورسنى زير انفسك شركه نكلا
اصناعى وامنان حقه سراى قاور كورد كورد بوعلم مطلقا اسب وامضافات
وجملده مرزبانى در سب كندى شركه قالقند فانك ندرك كرد بو
معنى حوليتند درد وجور كده بصيرت نور توجد كلا مكلا وحد باول انقلده
واحد درد تفر كوردن اشته اصح خوف بوقوله سبه دندك مضى عنا
مضيقى نسبه بده سنى انجى قرانده كلور انالله لا يفضل لنفسك زير
شرف سنا استه درد شركه كان فى الحقيقه وجور بوقوله تاكه سرم مضيقى
اولئ ساز مضيقى اسبه بويله كلور بلكه نار بجور وجور خاى مضيقى ولئ
وشراى انقا انكلا ز كلورى وهلان ناشيد ويور مضى بجور فانك كلور
ولهم الده واحد دخى كلور لا الله سؤال ولنور سبه كده
جميع اشيا سخرى مستل وليج جمه سبه بجده تلك بجور ز اولئ
خصوصا كده رسول الله صلى الله عليه وسلم مظهر تام موجود بورد كده
بوسؤال بالاده دكه وانان مادة امثال انسبا ندند يعنى انسان مضيقى
التعبن مخلوقه خا انكلا مرنه تا بعبد مضى امرا نمادى كشنيه بجده
انكلا ز كلور اكر انسه ولسب اوروى نكتم ابول البشر وعليهم
بجده تلك لا كرد كلدى زير اولئ مخصوصه ملا كده نمكون ليليد ولولهم
امثال واجبد سؤال ولنور سبه كده ارودن نور ببجده ز كلور كرد مضيقى

وختن انسان خسته خندید و در شیخ بد کلای شوی چو انا که در کانا کانا کانا
اولا زلی و بلکه نلر و نغز ایدرلر بودی مبتدی بودی کوره و در که هنوز دانی
خلقه رسیده و لیش و خلق عالم اندر که تو خستندن سلاست و لبمسند فاما امون
اسمه مظهر اولو و به خلق انوردن من اولورنه اولورون و حوش و طهور و خوش
انمز و بلکه مستان و اندک غایله لردن کیر و لورلر زیلایم مذکور
مظهر تا آمده غایله و حقی تغییر اید به جلا حال اولان تکیم حکیم که کیم
قدس تر اولان حالانده دیا مویرید یکین طوی کیر کین بلمه عالمه کهور
اوغر و در حشاک و حی چر کاهدا و تیلیان اهور طوقوردی و اهور اصل
سیرن معادن قالدردنر و اولر لردی زین شینک با خستندن انور من
وامان کسکل ایدر دی بو سبب دن کدی حال نه مشغول اولور و دی و سار نیلین
نغز اندک کیری نغز انمز لردی اشته بوردند که ها کون انزینکینک
بر او علی تارک دنیا و سالک راه خدایه اولد که بدره کای کا خظا بدعتا
ایدوب بی یون المون مقتض ایلدند دید که او علی کور که برع و حی
طوردی بدر شومرخی دعوت ایلد کورلم سکا ابا ایددی دید که
دعوت ایلدی با بختی هر لیبی او علی اولد و توجه روحانی دیوب
دعوت ایلدی بختی و دی اول ساعت اجات و کلوبانده قویجی بدر نسیع
ایدوب ایدر سندی بی یون لایا رسوب ایلدند دید و بدر تا بدر
و کا تکلیف بی بدر که زما ننده قطب ایلدی و شیخ زبور اولد و فاندن
بچه مندان صکره مطافیه روضا اشته مارق اولدی و سبب نسبتدن

سؤال ایلدی اولدی سبب بی جمعه بار کیمی کور بودور اولد و نما
اول کوفده رهفته انه عالشی کسب ایدوب باقی نامده حقه مشغول اولورون
دیددی اشته و توق لدر برج الخی من ایت مضمندن و اخلا در زیر انا کور
بودی هر و سبب الخی ایسه بختی تحقیق مستند زیر انا بیض اولی
ایله زنده و لیش و روحی حیات علم و معرفت انا اولد شدد بوج تنت
کدی خلقه ظاهر و ظل الله در او علی خلیفه باطن و علم تحقیق تغیر
الحاصل اولورون سوخ اولان خدا سنا من اولدیلر بویورون تغیر کیم
بجورون بکله شیر بدر عاشق ایلی اولد قد خلقدن تغیر بدر بدر
قران ایلدی لغز عشق مجازی وسا طنیا عشق حقیقی بیه نال و مشوق
حقیقی به واصل اولدی بجورون بی عشق اولان دو چو اند و عشق مجازی
اهلی بختی صورت الهیته نان نصنی اوز نه در زیر کیم عشق بسته بده
فاما متعلق مجازی مرجانی اول غده بده کبیر و قراند کلور وقا
الیه بوست انصاری علی بی وقالت انصاری ایست ایهود علی بی بدر
و نصاری بری بر ایله مستان اولان زیر بری زیر نیک دیندن نشر
ایدلر دیوب تکلیف اخلا بدر بعض شایخ دیشلر دکه ظانقه صوفیه بری
بر ایله بنا عقل وزنه اولد بدر خیزون خالق اولان بوی اهلیته بدر
مستان اولوق اولور کلدر بکدر سکون وسیل تخله مستند انوری مشر
قلعه باعث اولور مخلقی ایسه هر بدر بدر حقه بتیلا زمن دند تا که
تجار سندان برمود و نال مقصود اوله و سبب سلوک بوی بدر وزنده

عزوفنده كوچك ما هي • ولما انتهى الخبر الى هنا قيل لوق
التراحمي خزائن رحمة ربك عندك اعلم ان منافع خزائن
السوء والارض بيد الله تعالى وقاد اعطاها بنينا صلى الله عليه وسلم
في اخر حلاله لانه التقيا اعطاه الذي عليه يدور الا فلاك من القول
الى اخره كل من جاء فيها ويديه فهو شعبة من شعبة شجرة ولا يشه
وتوته وبيد منافع المذكورة مقدار استعداد وذل ان اشارة الفتح
الكل المتعلق بالارزاق نظامه الجمالية والاعدية الباطنة الرعائية
وعند الامتداد والربح يتبع بالملكوت بالموت الطبيعي ويرجع القبول
الى الاجال والفرح الى الاصل والفرح الى الجمع والبشرية الملكية والكلية
الى الحقيقة وهو قوله تعالى في مفعول عند مملين مقفلة يعني
ان الغاية الالهية تجر العبد الى مقام الغدبة والخصو الى بهر بالصلو
والوجود والحق يكون ملكا مقفلا على ما يتقدم عليه غيره وهي خزائن
الملكية التصورية والخزائن الملكية العنصرية لانه كل شيء من كل شيء
فهو خزينة من خزائن الله وكلها كل شيء من المعقولات والاعمال بمعنى
ان الله تعالى جعلها خزائن في طبقات العالم لخطتها تخرج واليهما
تعود ولذا كان روي الانسان الكامل في اعين عين لان مقام كل رجل
منه عزله ومعرفته وانما قال عندك لان المعنى انما لخطتها عندك ويطلب
مفتاح شيء وثني من الاشياء ولا ان الانسان مختص بالامر فربما يعنى
الامر لليجاد الذي عنده خزائن مطلقا لانه محيط بكل شيء فالله اعلم السعدي

عزوفنده

سلوك المتكبر وكبره بعضا يهاب التكامل وهي مقارنته كزوفه واقطار
ارضه تها اخطار اختياره قلوبهم وجهه مخلوقة نشان وعز كزوفه وانظاره
ويوصونه كوجه خلقه فانه لو انا لازلنا انا خلقه وهي استعداد
الوليد الذي لا يمتدك نه حاصل ولور بو سيدك درك اسكدره حضرت
بهر هذا بينا انما هي مسكدر اولد قده اول ناهجه به بغل بيلا ايدو كزوفه
بجاهد به قوشدري زراسا زوجه به جاده وخرجه صحت وعضاده به
بعضا عدلوي ووعيا وسول كسه كعضف حوصله در ان غدا به ايدو
بو خسته فقه عتقاد كلد وبيور كورد نادر ان غدا كلكه كسكدره
بو خبز اولد والكرنه كارد نياه به بسته ايدو بو وعضاده اشتقا ايدو
چقد بركت بخر خصوصاً كنجير لري شرح جهتيه ماهه اودت عزه لري
تخاشي بيمور عتاد ووططيان برنه زرع وزغ قلوبون باشل ويزانه
وكجه لري يقوش خانده اولدي والامر الى الله تعالى **نظم** كل من عوفي
اشكسه كوفرا الى الله • فر ايتان ادهم واحقته ترك ايدو
جاي • هو اي نفسه وبعي ساكرا ايد اخر • نه كسه بلك كرتاد
صوك دمه چتر لري • شوكم خلق جهاندن بزن وختبو بيزانه
بچه حقيله نش ايدو بلا اسراك كاهي • عزه صرولوي بوي
سرن فلاكه بركوردى • قضايه مقدمه حكيمى زير حشمت جاي •
شكر كرتكناى نيزده ايلو خانى تانا • كذا طور سون وراغ آفتند بيل
لذيق شاي • اكرامى چي خي طراد رسا قلد بوزوه • كبر كوان ولور

الذي هو عالم الاجساد والعالم العلوي الذي هو عالم الارواح لان روح كل
 شئ مع جسده ومن جعل كل من الارش والاشنان جامعا للاجساد والارواح
 كلها لانها صورة ومعنى فصورهما تقوى العالم التصوري ومعناها هي
 العالم العلوي وهو المكون الذي قاله الخالي في حقه بيده مكنوت كل شئ في روض
 ومعناه وسره فقد بسط كل شئ بمذاقك واعتباره يقال الارض جميعا
 قبضته لان الجسد والارض مقبوضان بالقبضة الشاملة بالقبض والقبض
 وان كانت كلتا يديته مع يمينها ماركمة في الحقيقة فظهر سر كونها في الجسد
 والارض في استغليان ثم قبضته اليه بقبض الظل واعتباره وقال ولتتوت
 مطويات بيديه لان الروح والسموت مقبوضان باليدين كونها في الجسد
 فاذا العا لعبارة عن من الارض وسماها ووجد وروح ووالد وكونت
 او عرش وانسان وفاقه وانفس فظهر من هذا ان الله هو القابض بالاسط
 والقبوض هو ما يليها من المكنوت في المصطوف هو ما يليها من المكنوت لان
 بالقبض قوة كذرة في الوحدة لا الاعداء للحض فان الخلق في الالهة هو القابض
 امره في الاطوار فيقطع منه اعدادا واداءه ان الله هو القابض بالاسط
 والباطن بدنا والسعداء مقبوضون بيده لئلا يطمخ الخلق لان كل من
 اليدين والشرائقي مما يدل على القدره والممكنة والاستغناء مقبوضون
 بيده ليس في القدره لهم اصلا لانهم لا يتولدون عن الله في صفات
 التي بها يكون القبض والقبض بخلافه والقبض قائم ذاتا تقوى وصفات
 قائم العالمون والذات جعلت مساكيم الجنة العالمة بتعالقها ولا حزن

فانما فان

قائم النساء ومن ثم انزل الله فيهم ولا شك ان العا لي حكم
 على النساء لانهما على اقل جزاء من الرجال المقهور فانهم ذان من نبياب
 المعوقه ثم ان الخلق بالذكور وهو عنوان البحث يدل على التباين المكنوت
 لهذا القير وتوسع دائرة العلم والعرفه الالهية بقدر القابضه وعلايه
 مابق من اوصيابه كصباية الاكاد ووجوه من جوع القح وقد بلغ
 الان الى اثنين وسبعين عاما والانتظار الى رحمة الله تعالى الاقوال
 في رحمة الله الى اهل رحمة الله وهو ايضا الله كما قال تعالى قل وانتم
 تملكون خزائن رحمة ربنا انما نأسفكم خشية الاتفاق فاهل الاسناد
 مطلقا لم يظهر ولا يصفه الله ليجوز ان يكون المعنى بالاسط ونحو ذلك
 فاقوم العين كخشية في بن الخيل والقبض فلما عكسوا لامرهم وكونوا
 في بن الطبع فاقوم علومهم ومعارفهم ولا خزنهم وذرهم في
 الحاد في القادسي انما عند حسن ظن عدي في ولو احسن كقولهم كان
 عند تدي علمنا وعينا وراي ان ربه لا يجل بشئ من الوجود وتوابعه
 وانما يعرفه عن الوصول الى صفاته العندية غيبه من حيث يجب لكشفه
 والله كما شفا الخيل ومنه لالحسان على نظم الرباب رحمتك
 ارشد رسد احسانه • كالحسان عداي روصداه مدمه الله
 • فحكم ايد من دعوتنا فتناذه وصله • فوجه جرائك بله الله
 اوره شيطان يمانه • فقير في نوايم هب خزان سنه درباريه •
 نولا ظهر قور رسدك بده كالحظ في اوانه • وجوده في عين جودك

کچه قطره درناجین • عجبی کرد رسد قطره در زبان نماند • همچون
 ابرو بلباب مرگه حتی به • اورتشرین لطفان حاله خستنا یله جانده •
خلوت • بوراده خلوت خلتا اختلاطی لیک تکمدر کرکسه
 الرزنده افسون یعنی خلوت تاج و سجده در برخاوت و در کمال طهارت
 مغاره مرده و مانند آنها اوقور صدر و برینخی واردر که کترند و حتی
 بوی شهرزده خلق راستند و لطفدر و برینخی واردر که شهرزده لکن
 اولوب و لکن خلق راستند چقبوب و یا نه کلوب و عجب مراد ایدنه و حتی
 قبولی و یکتدی نسنستنه شغال کوسه مکدر تکیم اربا ب تسلیله برینخی
 خاوت نشانی ایدر و تربیه بالبرس و برخاوت یعنی واردر که سزندان
 حقه معاد نه تکمدر و عجه خاصه این نول تمامه که انکابه له تخت
 غیر کسیه یوقدر که اصلنده خلوت صحبه بود زیر انفسله معادنه اید
 کسه حقه خلوت تمش اولما کرکسه نهاده افسون شول چرمدن که
 بالطنی انبارله اختلاطه در قافا کز ظاهره اختلاطه و لسه کاهار
 خاوت د ناور زیر باطنی خاید و کتر یوقه متر متع ایدر و یوقه تریک
 مهور اولدی که خلوت مطلقه یوقدر زیر ایدنه حتی انانک معنی
 و ظاهره ملاکه وار و احاطه حتی واردر بوسیدن انکابه یعنی انانک
 ممکن کلادر پس خاوتدی بیکری حقه ایدر یوقه نرسنده انکابه
 و ستر و تریک کلادر قال تقفا الاجین یستشونن یا ابرو م سترین
 و یا ایمنون و انسا حنکند نه مطهر ایدر غنه واقف اولوب مفا

محموده

حضورده و لعه مر اقبه در بر سین طارح حتی وار برین خلوت نجیه ستر
 اولور قافا خاوت مع الله اهل و لطفه لیک اختلاط اس و سبیله الیغله
 بومعنی عند القور الی یور النیا مومول به در زیر تریک اختلاطه مجاهده
 نفس واردر یعنی نفسان هو اسو خاوت استر و تریک اختلاط و کسرت
 و اختیار و وحدتا نمانا کاز یاده صعوبتا بود و تریک هو عین مجاهده
 قال الله تعالی و الذین جاهدوا فینا لنهینهم سبلنا و یولیت شریفه
 و سائر قرانده واقع اولان بات مجاهد هاله خلوت ستر و مصوفیه
 ثابستا اولور زیر جهاد یا کتر صغیر محول کلادر لیکه که حتی ثابست
 و خاوت ستر یقبیه اولان جهاد سائر طریقه اولان اولان اصمیل شول
 سهرمد کلاستان تمیز و تشخیص هل اولان برینا جنسیله اختلاط
 ایدر کلشندر سپو اختلاطدن منقطع و لسطی طفل صغیر شیردن
 فطاری کیدر بوجرمدن ستملاء رسور خلوتی کار ایدر مر و انسه برینخی
 جهار نه محملدر خصوصاً انرا زمانه خورقنا سه عزتله در اولد و عینه
 و بیکه حاجت یوقدر و خاوت ستر متعتره موسویه و متحد ایدر خضر
 موسی علیه السلام جل طوره رابعین چتردی و برینخی تریک انانک معنی
 اولدی بیکه حالی و زنده بقا و تریک اولدی و رسول الله صلی الله
 علیه وسلم قبل النبوة عجل حرام خاوت اذکری حتی بومعنی در و لکن
 بعد النبوة خاوت معنی تبلیغ و لغایه عکافا و زنده اقتصار اولدی
 موعظا اول و قده یعنی صدق اولد و اولدر خاوت و جلوب تد و حکا و لفظ

بوجه شدن دانده دور دیدن قض قدس زبیرا نسا نداه مستعمل و قابلیت
و مجوی نکی و لغه لیا قبا ابتدا ندان ظان هر اولو زبیرا عیار نانه مرتبه
ما فوق عا لم غیبید که انده مکتوب اولان سراره و معالرت و شفا و نه
حقان غیر نازک طایحی بوقاید بکشف اهل انوار عین نانه نازک اسرار
کشفاید که مرتبه علمدرا کردید برینه متفوق اولان حوالا که غیره
داز اولان امور و تفسیر در حق این الوقت اولو بوجکم وقته تابع اولو
وسابق و لاحقان نظر می قطع اید لر و بیع قوله لر ان بعضیا اولو وقت
دخی اولو لر و کج جمع سرانرا کشفای بیو غامه قضایا اندان دکا د
بلکه کل اولیا به منکشفه فلان ملکوت استوت و لا رضایر در حق
کلایه عالمدر که اسما و صفات الهیه به داز و در و بعد محتاق اولو سران
ذاتدر یعنی کما انکالی سیرا لم اکوان و سیدرعالم و جویا اید و بیع قاب
اولقدر که اسم جامع بر بندد بوجه علم اولو بشری و اولو بشری نازک کلا
انجلی بوجه تمامه کلور و مادی ای فعلی بی و لا بکم یعنی خون خیزنه
بلان متفکرات بیوت و لا بندن دکا د مکرمه بعضیا بر نه محرمه و غیره
کرامت اوله بکج حضرت عیسی علیه السلام حقیقه کلور و بکشفه
ناکلون و ما تذخرون فی بویکم و اولو یاد دخی بلیقیا که اولو جوف
واقع اولو شد دخی ابوزید بسطای قادم سره بخاره برید اولو بیعانی
استیقا فایله و بولان بران ظهور اولو رسیده کردید و فی اولو بیع
بوزن لایسته دن مسکو اولو دن شیخ الکسب خرقاتی قاتر طر اولو

و کج

و کج بوسی که بجه بوزن که استمد تفریق لعی به منطد زبیرا اصل نشان
جه اولو فقر بجه بوضع فقدا و ابوزید به معنای مذکور شفا اصل اولو
یعنی آورده بران کشف استقامت کما تقریب لعی واقع اولو زبیرا
هر مانده و مقوله را حده رض اولو از بوجه شدن مجوی اولان کج
کیدد اشته بود دخی فیض اقدس نشان نازند و بوم مرتبه دن عا نظر
هر کسند تقدان بولور اگر و جیدان و کشفان اهل زبیرا کلا نازک
بماقیه و مجوی یعنی فیض اقدس نازق و قویا و فضلیه سندن معلومند **نظم**
حب ذاتین تجلی الیله جوی اولو خدا و برود یار با قلوب فیض
اقدس سنا نما فیض اقدس کج نازک قطر سنده ندج بجه بونی
بیا بجه مجوی هر اولو اندر هو و دوشین بجه شقه قبا فیض اولو
ک اولو رسیده علم بصر قانیاه دریا اشنا معنی عشقی زبیرا هرگز
ملا ندان بلدی کیم او درسه آدم و معنی اید زبیرا کلا کل مرد
جوا اولو بجه فیض دانای اهل دل تا لیکدان اولو جاده علم بصد
دانما ناصیه سالی اولو بصورتی تله در که حقه بیده شکر ایسه
هر بوزدان مراد حقیقا **حضور** حضور غیبی انسخه
صدید در مقصود حضور قبلد یعنی کندی شندان غایب اولو
شفا اولو تقد که کافا دخی بوزن زبیرا بجه حضور بکرید اولو آنکه
بری حضور دخی ببری حضور نفسان که مقادیر و موی بقیاب
فوسیدن اولو بجه بونی و فرات اولو زبیرا بجه بوزن زبیرا عالم صاحب

نسخه

الفائدتين ذكركه زنى وفضلى شاهدها يثبت. يعنى متعلق على كذا يثبت در
 علم كذا مفعوله قيد به كذا كى يوجب تبه في الجاه قاده صلا اولور نكيم
 صلاوتده واقعد يعنى حال الصلاوتده حال ما جا نازده صلاوتده اولور نكيم
 يعنى ظرفى و صلاوتده شاهده و دخالة كذا لا و لا ما جا نازده اولور نكيم
 ذرنا ما جا نازده شاهده ايدكده برى ما جى بر صيغة فاعلا و زنه و بى
 مناجى در صيغة مفعولا و زنه و در نفس فى الجاه باقى اولور نكيم
 مذکور حصولا كلن فاما عارفى كذا زنى شاهده ايدكده برى ما جى
 متعلق مفعولى امر واحد در معرفت بر مفعوله قيد به ايدكده برى ما جى
 يقا و بر يوقدر ليكده حتى شاهده ايدكده برى ما جى بر صيغة فاعلا و زنه و بى
 فائدة و صلاوتده اولور نكيم و نقصا ناه مفعول قالم و شوق كده
 نفسى مشاهده ايدكده فقط يعنى مشاهده حقدك بى امر اولور نكيم
 واهل عوى و غفلت و مشا در و حال صلاوتده حضور يدك كلن جمع
 جزى صلاوتده يعنى استصحا بد و زنه مفعوله نماز قله ايدكده و قران
 بجز قالم و قلمنا نماز كده موجه ايدكده نماز قله ايدكده و قران
 اولور نكيم كده نماز خا رنجه و لسون كدام و مشا كده اولور نكيم
 انكده و سا ناز كاره و لحواله و بى بوسون و زنه ايدكده و مشا كده
 اهدا يلى اولور و استوقا تا در بوزر لاص حضور يدك كلن صفت غايدك
 استعمال معلوم در يعنى معلوم و شسته نموده كور كده كذا اولور نكيم
 اولور نكيم استعمال حار ايدكده معلوم و لسون و كور كده مقدمه معلوم اولور نكيم

ولكن

ولكن دو اولر ملاحظه سندن بر عايق عروق استون و بر واقع حسيه غفلت
 و زهد و تامل بسون و استجاره و بيمك بنسند نك كمال جاهل و بوزر طلب
 انكده كال جاهل ايسه مشاهده به موقوفه بجز عيون بين علم اليقين
 فو قده در زرع علم اليقين نظر واستدلاله حاصل اولور بومر تبه ده اولور
 معلوم ايسه عين تبه سنده اولور كى كيمي كذا كده نك علم و شاهده
 كى و قلبك جملدى مكشف اولور فجه حضور تام حاصل اولور و بجا
 ايدكده كورى جسمانية در يعنى وجود جسمانية كده جملدى كده و بجا
 روحانية در يعنى وجود روحانية كده جملدى كده لطيف و عيون متيق
 بوا كى جملدى و راسنده در بوا كى جملدى نفس و فاق مستند صورتك
 اولور عيون جملدى و جسم انسان و عقل اول و روح اوميدد فاقه جملدى فانه
 ايسه اولور و اجاب و الله رافع القاب و بومك معلوم اولور كده
 هر حاله حضور قلب زنده حضور صا ك خاوت حاليه بجز صورته
 مقصود اولور كده افكار بريشان و خاوت كور تا كور فخر بوق ايدوب
 خاوت حقه او قور عقدا و الاخلو تن نجي حاصل اولور و حقه
 حضور كده فانه عي اولور كده توحيد فعالى اولور بوزر رضاق الله راسبه
 جملة معلوم ايدكده كده نفس فاقه معلوم اولور كده كى ايدكده ايدكده
 بوا كى معلوم ايدكده در يعنى نفس و فاقه كور بوا كى معلوم ايدكده كور
 اولور زير بوا كى و فاقه مشاهده سندن اولور كده و ضعيفا و غفلت
 كلور **نظم** قلبك ملوكم بوليد حقه نام حضور خاق آيينه دركيم

سخن بد زانده ظهور • شوکه هم از روی خجالت خرقا بد • ظاهر
 او در بد سینه طلعت اندوه • غنای قورقه یسار سخن تالی اندوه
 کند کی بود تریه قریب حقدان آینه دور • حق سگند بکس سخن سین
 بلورسنگ کنیدی • کرش بود اولد ایسه سا که سلیمان اولد مور • شوق
 حقدان برشدی بجای آکها • جیح ایجا ایچدی تندی یوکی بد بلور
 شهر حسن ایچدی سخن حقدان جا بوکر • آنکا نیدر ایچال یوسف
 و دیدار حور • **مراقب** • بولکه اصلنده رقیبه دندک
 عضو مخصوصا سید رصکره رقیب حافظه معنا سناست اولدی
 یا خفوط قبله یعنی اراعات و یا حافظان رفیع رقیبه یسجور زبر کسه
 برنسنه نیک عاقلانه سنده همام اتسه رفیع رقیبه آنکه اک کمال اولدی
 خالی کلدر بورده رقیبه قبله علی بد سخن تالی آنکا نظریه یعنی حق
 تعالی جمع حوالده کا مطلع اولد و عتده استند مد علی بد زبر کاهیجه
 بومنی نفقود اولسه یعنی بعض اوقا نده غفلت و زهد بلیند کلا رقیبه
 دینلر نیکم رقیبه با سبان نصب اولان کسکه بیدار اولد کله خوابه
 وارسه کا با سبان دینلر زیاده سنده قاصد رسیور زیاده
 غنای اندوه بر آفت واقع اوله رقیبه نا نده سی اولیا نده واقع اولدی
 بجی زبر آنکه اول انشاد بر موصیلا مبتلی اوله شول سبب کله حقدان
 خوف زانل اولنله از کار منکر باعث اولور ایچیز و لایر رقیبه هلندن
 ناستر انشده واقع اولما زبر کله قضا مبرور اوله نیکم حدیده کلور که

۱۱۱۱

اذ ان الله انقاد قضا و قدده سلب ذوی العقول عقول هم سخن اناصی
 فهم قدده زدها علم بینهرا پس کل کشف صافی اولماز ما که چایله
 محجب اولیه نیک بو معنا نند که بو زید سلطان بمخال یدوب
ایصی امارف دید کلزنده جوابده تا دیابوب و کان الله قدر اقدار
 دیدی یعنی کر الله قضا اول معصیتی علم ساقنده انک ایچون تقدیر نیشیه
 لابد و وجود کلور و وکن ذکر اولدیغی ورزه حجاب و قورقدن زبرا
 حال کشفه معصیت اولما زبر کله معرفت کا اما قدر الحاصل اذ فن و وقوع
 معصیت مراد ای اولسه اول عمل آن ایچون ترین اولور وکن تراویب
 ایله که انک حقه نیمی واردر زبر بلا و جدا نهارا که حوسا اولان نیکم
 ادر علی التلا و حشند خطبوی تاویل تالی اولیوب معصیت اولدیغی صحن
 ظاهر اولدی بجهدی که ابتدا اجتهاد نده حقدور یوقوی بر رصکره
حکما ظاهر اولسه اندن ایچون ایدر پس اول عمل و قوی نلعد الله
 فساد و خطای اولدیغی معلوم اولیبیجی کامل و صفتی بی اول مردن عامی
 و خطا ندی نلن زیر ایشلر تا ویده واجتهاده دزد که زمان وقوع فعل
 و قورده تا اولیجه ایشلر ایدر بوج سنده معنی و صفتی با اولان
 نسه حکم منزه غلن اولور ولسان ظاهر اولوقد خطبه تم بکه
 تالی حالده حقیقه لا هم منکشف اولد قد نصکره خطبه بد انشته
 بو معنادان اولور کی کسی سخن هنک حوسا شمع اشق اولانلر وکن یان
 حالده صافی و خطای اولور و شوق عارفه که اسان شایع اولورده

افضل ما اشتمت فقد تغفرت لك ولما شردتكم اهل بدر خشدته وقلدي بو
 صورته وانه ظاهر وانه باطناته ذاك الله عاصي اولئك اولئك اوجه لسان
 ظاهر مصيبتهم حكم ابد كذا قال اهل الخفاق فاما اهل ظاهرهم فيقولون كذا
 عنيات وساهل عليه حمل ابد ترخصه وكل يزوسون بوزنك خلو صلت
 فحشا ومنكر صاود ولما زهر جازوا ان نسبه وفتح اقتضا انزل وطم
 عند الله تجبر **نظم** سري جيبه بكن مراقد دن • كوزنك انما اعطاني
 ابدان • اطلاح خبايا بلدي • كوزنك وبي مصيبتهم جبر شايدين •
 حال ما ضي في مستقبلي كورد • اكوكا ولاي اولان كتندي كيدن •
 قلبك ابله كذا معور • چون بلور سحر خراب وور بوبدن •
 كوشكته الهه ماسوي سوزني • فلانك كرا ووروسه درعدنك • باقه
 اغياره صاقرن عحق • باري استرسنا كوكج آنك • **ورود** انشاء
 هذا الخبر قوله تعالى اني اجعل في الارض خليفه اعلم ان الخليفة
 هو من كان على الصوره المتخذة في شريته وعلى سبب في حقيقته
 ولما اخذ الله تعالى لوجه الخاق وانا كان ظاهرا بصوره عوامه
 كان النبي في قومه فاذا كان عاملا بظاهر شريته فله الميراث الموسوية
 واذا كان عاملا بلها فله الميراث المنصورية واما اخذ الله في الخلق
 الخفية فتصفي العمل المطلق ولذا قال تعالى وما اتيكم الرسول فخذوه
 وما نهاكم عنه فانتهوا فان الله في الله واليا قي الله فكل
 اقواله وافعاله شريته يعمل بها غير تزويره كذا الخليفة وان كان اهل الظاهر

بناغون

بنازعون فيه فقاين الخليفة والسخلف وهي ما نزع عوج الاعم علم
 وقد ضمن اياه كفة فيه طمانهم ان اعا المستغفر عن الخليفة ثم سري هذا
 الامر في اربابنا نظرهم حتى ظنوا هم انما قامون بالامر بالا حياج الى
 الخليفة ولم يدروا ان الانسان الحيواني تصف بصورة كالتة لا شك
 ان اليت لا تقوى بنفسه فكيف يقوى به غيره ولهذا استراقت صورة لم
 وجسه من معنى وروح في كل عصر واليه الاشارة بقوله اني جاعل في الارض
 خليفة اي في كل عصر من الاعصار الى انزلها لا دور فقد جعلناك في سر
 عظيم لاوسع كشفه هذا الكتاب فان به نظر ستر قوله عليه الصلوة والسلام
 خطبا العرضي الله عنده وما يدريك لعل الله ان يكون قد طمع على اهل بدر
 فقالوا علموا ما اشتمت فقد تغفرت لكم وفي هذا القام سراسر زهدية عولي
 الاخوة لا اوضح بها ابا الغرضها وكونها من لطن الواطن فحليلنا لانفال
 من الاعاظ الى العاني ومن المعاني الى الخفاق ومن الخفاق الى حقيقته
 الخفاق ثم ورد سورة الافات والتقصيها البيت وتخصيص العباد
 ربه وذلنا البيت هو القائل ورد به الاسم الجامع كما قال وانا لذي زيل النبي
 فكان انما سيرة الخلق الى البيت واسمه صورة ذلك الاسم هكذا ابي
 السال الدالي ربي البيت واسمه في ذلك الاسم وبيت اقلية ناهية السيرة
 الصحيح من واد في القابقي بين وبيت النبي واد في المراتع الى الخلق
 ولذا تم الامور ويستل احوال منه التبدل واليه المال **نظم**
 چون كه عند الله خج البيت دلمه وورولور • عارفك ذب بوجود

جمله معذور اولور . سالان ره حقه استا دجوراته صافن . فاصد
 كعبه قوس سینه بیا مشكور اولور . خانه جان طاعت هیت كلان خسر
 فور تاور . قنق ذی شمع بیلدن بگر نور اولور . عار فیه شمشاط
 نظر قلبه بوری . و نظر له كتم نظر ایلر سه كوزی نور اولور . سوز همان
 محو و جورا نكده در یونخه دلا . لوح اثباتا كنجی چوق نام سطور
 اولور . حقیق حق فیض اقدس دان ویر البت نما . قطره اهر بردنك
 بحر و بحر لیسجور اولور . **حیات** حیات انفعال انسانی در كه
 متقاضی باغ ملامت اولان حقیق نشینتی كرد و بر حیا و خفی لاریك
 موجی بسبب غویش اولان نشنه دن اعراض ركركا حیا ایاقی بولر
 پس حیا نقضاتی ملامت خلقه و ایمانی خوض حقه را جعلد و بولر كی
 حیا نال اجتماعی مورین لور نا نال انظا منه باعثد و خفی نماید
 حیا لایه موصوف اولدی بی معامله كوره در نیکم حدیثه كلور انا الله
 حیثی كرم سنجی اذ ارفع العبد الیه بیدین ترها صفا حقیقی فرمایند
 یعنی بورد . حیا علی سبیل التنبیه جارید . پس بولر كور كرم اولان
 كس لایه حیا بی نیاید كی الله تعالی صفا بیدر ذر ترمزونه كلور
 انا الله سنجی نوزی الشیبه السلم الی عیدیه . یعنی بیدر ایدر اولان
 حیا نال معامله كی معامله ایلر فرزند . كلور انا الله سنجی ایضا .
 مثلاً ما عوضه یعنی الله تعالی عوضه بله ضریر مثل انكئی ایدر ترمزول
 كسه ناله كی كی كه عوضه ناله خفا رتبه باقویا كجا به شیل ایلر عدل

حیات

حیوانك فریضه سستی و در در حیا . فرض بود كه الله تعالی سخا امر اندوكی
 برده كور و كدن و نهای ایلد و كی برده بولمكدن حیا ایدن انجوت
 وضور و غسل وجه ایدكن اللهم اجعل یحیی وجهه لجاه و بود عا ایله
 تا كه هر چه به ایلد و تا نور بوزل اولاس و تا ترمزول یمن و حیا مستور
 اود كه خلوته كشف عورتا تمیمن خاق بوزنه خلدن حیا ایلد
 كی خلوته دخی حقدن حیا ایدن و لطیفه انسانیه كان هر چه باری
 نزل سن ایدن سن و حرمان اولان خاقونك و حیا ریه كل عورتنه
 دخی نظر تمیمن كی چه عند الشرح نظر تمام احد و كی سن سما لاری
 افضل اولاد خصم كی مصحف و صفا بوزنه نقد و غا كوزی سن
 برلوه استعلا مان مقام موت و مشاهده به مناسبت كلدر انجوت
 حضرت علی كز الله وجه بوضع اذ به نظر تمدی و رسول الله نظر انكیم
 كوزله اوردید بیخه نظر ایدكم و كی حضرت عمر رضی الله عنه یعنی
 ایله من عورتا تمدی زیر حال با همه ده بیان مباركه رسول الله
 الاورش ایدی و هر كمال اوب رسول الله ده موجود ایدی و كی خوض
 امتد چشمه لایه صفا بولدی مثلاً حضرت صدیق ده وصف صدیق
 فاروق ده وصف عدل و حضرت ذی القور ده وصف حیا و حضرت
 زینباده وصف كیم كی رضی الله عنهم انكیم هر بری و صفه شتر اولدی
 و هر وصفان حقیقی زنده وجود بولدی كی چه تنگ هر بزدنك احباب
 و هر كمال ایدر قاعرف و بوقا امدند كه طائفه صوفیه مشی

وصدقه که در آن الله ذی القهار نام دارد و بوی تقدیر خوان آن الله ذی القهار
 تأدیب دیکد زریه اوفایه فاه و تقصیر و در بوی تقدیر حکم و خیرات
 و لایسه الله تقابند جمع بلدی و بی جبر و فضا الا و بنا قیاری حتی
 جبریل کو و یوسف استماع علی اولی زریه تقصیر ایل و یوسف فصحاء و عدانیه
 و ایله بلغاء قطعا زریه و لایسه با عتبه و معنی اولدی که چون عریع اری جمع
 اقوال و افعال زیاد استخوان ایدرددی و تصدیه سینه بیوانکد زریه
 نره بعد شوی محمود و تقدیر کالای صورت و منوره و لایسه اندک خد
 اولدی حتی که تره قه قیلم و کیفیت خطی تمیز اری که چه کند که کات
 انزلی و جمع اهل صنایع صنفار بک و قائلی که زریه ای نتم شیخ
 محلی این عربی قدس و حضرتی جمع علوی که غیبه فانی و منوره و طائف
 لغظیه به ثار ایلد بیک اریا غیونک اولدی فانی و لایسه صلا کات
 یوغندی و کندی و لایسه اریه اولدی که عقل ایلد ایلد و در ایه
 و فوق کات علم جمیع کشفه عقل بر اولدی زریه شری که الله
 قالی ایه بدن لایسه ایه کی در وجه اولدی که نفس و روحی عقل که
 روح منقوح معنا سده در وقت اولدی که معنا سده نفسی کلور که روح
 مدبرک شریه ندر و بدن عالم الطبعی شدن و عقل عالم و لایسه تقدیر
 و عالم الطبعی مقهور و مغلوب اولدی قیلم حقیقت کات قیلم بر اری
 و تقدیر لایسه اریه ایلدی جمیع عتبه ناصر و تقدیر عمل اریه اریه
 معانی عالم حقیقت و سزید زریه عالم حقیقتی طبع اولدی قیلم حیا

حقیقی

حقیقی رجوع بولماز و حیا بولینده اوب دخی بولناز کچون ترک
 معاصی ایدن حیا ترک ایدلر زریه ایلد بیکر کی مالک ایلد لایسه حاضر
 والله قالی دخی نماظرده و اهل دی و انلر دخی حسن و قیلم اتم که زند
 منادی اولدی که اول حسن و قیلم شرعی اولسون و ترک عقلی اولسون
 یعنی شریه مستحسن و مستیخ اولدی بی عقلا دخی اولدی و قیلمی نهاده
 بده از کات نامک بوقدر فکیف علی ملاد التامل شده ترک حیا ترک
 ابدن نظام عالم ایلد بولدی کچون ترک صلوات و ترک امانت یعنی تبا
 و ترک حیا اولدی شامله ساعتان عد اولندی و هر مقام ترک اولدی و لایسه
 و ادد و معلم و متعلمه کوره اوب درس لایسه و بولع صا در کار لایسه
 مستیخ اولدی قلوبی بومعنا دند یعنی اولان نفس اهل استاذان ماز اولت
 اولمشدرد بلکه حاظر لیل کی شوندن بوندن اخذ استلر و سار لایسه
 کسرتن خیر کیمی و ثانیان حسین تعلیم و تعلم ده اوب درس کل ارب شیخ بیه
 بوقدر حتی پنجه لاضطجاع ایدوب غزلرنده بعضی کتبات خبیثه استماع ایلده
 بلایه قریه کار اولدی لایسه اشته بومعنی لایسه قرآنی لایسه خیر لایسه و لایسه
 اوقود فلان دند و وقت فلان دند مستیخ و لایسه لایسه کات خیر لایسه فایله نند
 مینی اولدی و قیلم قریه تو کرم ترک ایدوب اولدی بی مستیخه و خوله بایسه
 صلوات ایاغ و خیر حیده اید صاع ایاغ وضع اتم دخی بولدر و قیلم کاه
 و خاد و امانت انده دخول و خروج آنک غلا فیلدر و صاع ایاغ خیر و تقویه
 اولدی بجه بعضی کوهان و مستیخ اتمه استعمال ایلان دخی بولدر و علی هذا

فوت فوتی صدمه فوتی ندرت شایع معنی است که
 ترکیه تازه بکت و بکدر و کن شایع فوت و شجاعت او و بسختی
 و کرم دخی نجات دادن او خله فوتی سخا و کرم ده استعمال ابدل در سخا
 نیتا صندل ابدی بود که مال جانند در بهر کرم که بذله التمجید الله
 بذله جانده دخی شجاعت او و صرا اربا حقیقت فوتی خلق کند و نسی و زنده
 ایشار و اختیار ده استعمال ابدل کرد که دنیا نثار اوسون و کرم
 اختاره اوسون دنیا نثار ظاهر در که کند که لا احق مال و نسی
 قبول اید و لکن قلاون همه بدن احق اولی در دیو کا بذله و کندند
 فی الجاهل ضرورت و احتیاجی اولد و غنه بغیر تکم بر کرم نسی در خانه دور
 اید و بس بالحق ابتدا ایشار اید نه جمع استند قال تعالی و یوزون
 علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة حتی یوفوا لیا بعدا و هم اولد قانه
 خلیفه بذله و قائلند نماز اید بجان الرزق بری ابتدا فی قتل اید بکرم
 و قتی اخوانه ایشار اید در دید که بهوسون ضمیمه بر کرم و بجز این
 از ادا استند شسته بو معنی نثار مال فوقه در و بوزن فوقه و نسی نثار
 رو صدار تکم بر کرم با در شانه ها فوقه خسته اولد و بخصا صانه
 کل که مشایخ و قشدن بر کندی کو یعنی کفالت که فی السال
 دختی مخصوص اولد و خاقون مذکور و صحت بودی و بجهه اولد و نثار
 قالدی و نسی بوزن نثار دخی فی کرمی خاقون ذمه با به قالدی و صحا
 اولد و غنندن و ثوری ایدی که صاحب التیور و الحسنات اولد و غنی در

ووفوری

و بوقایب تزیین عرض اند که قری دخی اصلا توقف تمویک مالک عاقلان
 اولد فی حسیله فدای جان ابدی و بو معنا نکت نظیر حضرت ابوالشیر
 ادعرتان الشمس سنه حضرت داود هبه اند که کبر علم ما السام
 و حتی نذر روزن اولد و نسی اربا عرفان بوزن و کا نثر به صلا کلام
 بوکا اید با لاده از داو عم و نقصان بچند هر روز ابدی و لغون نثار
 دخی کا قیاس ایشار بنادر بوقایب و سنه یاسن شلیک برده بخوان کند که نینه
 تکلیف ایدرسن که اولد باه نائل اوله و بجز عمل خیر کا کاهیه اید کند
 تکم اولیا دن رطابقه مفسون در بر زبر که چه کا اختیره بو نورس
 و لکن کندی نفسی بچون اصلا بچون نغان تمرزیم بدل اید و فصل لی
 نزه کا فیدر در بر زبر اوکا و کما و خیر توفیق دخی فضل اید و صورت عمل کل
 و فصلان غیری بوقدر و اهل الله بو معنایه نظر اید و صورت عمل کل
 و هر کرم در نیا بمتنک خلیس و فی ایسه اخراج استند دخی بولید زبر
 دنیا بکند به جی نثار اید مین امور اخروی بدله دخی جسا اید
 قنده قالدی که بذله روح اید تفکر اید که طریق طریقه به صراط اید
 و هر کس آن عتقا کنن نثار اید که جسد قال تعالی فالاقتم عقبه
 الی الخاصل بر کسه فوتی اهل اولد یکی شرط وارد بری بود که
 کارنده کندی نفسن اقریا اید بویسه بلکه غیر لیا امر نه تابع
 اوله و بری دخی بود که کندی نفسی بچون سعی اید بلکه مخلصه غیر لیا
 مستلنده بولند و اگر غیر مستلند بولند فی امره موافقت اولد و ناره

قالوا ان عاريد رسيد برسنده نال فعل و تركي مقصد رزويش انك كدر
 يوخسه كندی عید نذك دك اكله كدر خضر علی الخلم سكر دايه مقدره
 اولو یصلح سكر لیون طلبا بده كنه ابحانه نال الی بده معنی كدر
 كندی غرض نیچین لای نال اولانندی وری خنی جانین لای نال خنی
 نابع ایدی تکیه قصه موساده علی الخلم وما همدك خنی مری دیکه و خنی كدر
 بیخیه همان زوال اندكده مرید نه لخصا رنقم ابلا مرید مری دیکه
 تاخیر ندی صكره كلادكده سبب خیر نك سوال ایدین كدر بدی خنی
 یچنده قرینه وارینش كندی اختیاری بده سقم و ن خروجه نك مكر نال ندر
 والذ ان تبا تدمر بوجوب الخلم مری دكدر اختیاری ایدین بده لاصبات
 فتوت نال نك كدر كذا بوجوب كاهه كامل ناسدن برینك بمعنه برینك لغوت
 اید مشردی زید فتوت ایدینكده سقم و ن قرینه خنی خنی ایدینكده
 اوزره ضیفه لخصا مرید كنه انسا ایدینكده مری دكدر نال ایدینكده
 ایسه اندن و توری خنی ایدینكده انسا ایدینكده تکیه خنی ایدینكده
 ذی نفع انسا لیون ندر بوجوبه نال نال نال نال نال نال نال نال نال
 كادی بوجوبه نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال
 كلور فتم تناسها سلیمان بوجوبه نال نال نال نال نال نال نال نال
 باطن وری صورت وری تدر و هر كسده سلی و باطن شمع فتم نال نال
 اولسه نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال نال
 بلدیلر و باكلدیله اصنام الله علی علم قبلیدن اولدیله و بعضیله تریه ایدینه

قالیدر

قالیدر و ظاهر و باطن ندر اصلا برون دخی بلدیلر و علم غیر نافع و جهل
 الله تعالی به استعاده لازمه ندر تکیه حادیت صحیحده و وارد اولشدر
نظ باقسون جان و تنك قرینه نال اید كور بدله رهم و رینار
 • بصدیله پایه فتوته پای • ایندلسر سوجوای ایتار • نردبان
 اولدی شریعت حقه • قادم سیمکی دوز بصری وری • قوبو
 دعوی و الطادی ارق • ظاهر و باطنی با ایتا یار • سلفك
 اثر نه كرن رهم • ایدر اوله نزله عناده قرره • حقیا ویریه
 ماسوایه وجود • حقدان وركه وجود یچنده نوره • **بعل**
 الانتباه لیه بالتحقیق قبل لیله الصلوة المباركة التی بیعی ان كسب علی
 الاحدق لعلی القراطیل و لا وراق وهی **اللهم صل علی سیدنا محمد**
 الذی عظم عندك قدره و امتدادك من علمك صدوره • وهی صلوة لم یسمها
 من احد و لم ارها فی كتاب و انما عظم قدره عند الله لانه لظن انتم
 و لیس له مثل فی الوجودات فهو كرم الاصل علیم الشان عظیم الخلق و هو فتم
 معتمدا اناس لیض لان عظیم عند الله عظیم عندهم و لای اید بالعلم
 هو العلم الا نال الذی یزال یزاد و لالی لاید لعلی الاحكام و لالی الاول
 الاشارة بقوله تعالی و قررت رذی علیما • و لالی الثاني لانه بقوله
 و وجدك منا الا فهدی فانك كان لایدی ما الكهاب و ما شیب الایمان
 و فروعك فقد اكمل الله له الذین و قضی منه من ظاهرم و باطنه و ما یقی
 لنا الا اتباعه فی شراعه و احكامه و سننه و علومه و ما روضه و حقا

در رسد و چیده و طبیب لغت مفتاح کن دندان نری که بید کند که در دندان اولاد
 مفتاح فخر قفل انور کذالك كان با اولان کسبه با برادران بچیه
 بجاورد که عالم ملکوت نور و کذب و ظلمتند و ظلمتند و واسطه و انت
 اولان بلکه نتیجه می بیه غلت اولود بودند که صحیح صادق و عجبند
 در بر این صیقل صدقه علامت بود که اسفان و طبع شمسه و زری
 اولود و کذب نه نشان بود که ظلمت استقیما بود و بوی سندان صاف بود
 صفا قفسه استی ظلمت استی خا اهل اوله و صدیق او در که شوی غیر تریک
 نخی اولود و بجا ظلمت و نورانی دان بخات بود و کجی و کجی لادی
 علی بچیان در بینه خانه می ورکا فی جوراند و اوله اذ بهت جفا تمیه
 و الامور قفسه مؤاد مخصوصه اندا بچیه بیک بیل بچوس اولود
 و ظلمات و نور قایلین و نور اولوب قالور لما اصل اوله و نصیه اوله
 حقوق دان بری خدی جارد در بوس اوله و با فصله اذیک لیا اتمک
 کردد و اگر اندان جفا کردد سخت الیه تنکیم بقول دان لیلین بچیه
 بچوس و با اشارت بچیه و بچیه فاسقه بچیه اولوب حال البیه بر
 اولود و در خصلت اما اعظم البیخفه ناک صمد الله شاک خلیف من اول
 و بچیه اوله مع الاخوان در بینه جاره و نوری خصی صحت اندوه
 کسه اری کند و کتب و تقدر و و غمده و و انشا الله شریک اوله و نکلد لثاصل
 بذالها قله در و نسله لثاصل تنکیم بچیه بچیه اوله و زمانده
 اخوت در بینه شوی بله اید که کسه و و سستی زیارت و در بینه اوله

بچیه

و اشارت بالامتنان و ان و فرة علومه و کثرة معارفه و انه کالجرحی فی
 القیض لا یخیر ما غیره و کذا القیض بالنسبة الیه و زرتراضا فة اعدا الحق
 تعالی ان الاثاقه الاخی الخیر کما قال تعالی ان هو الاوی و یحیی و کذا
 علم الوریة الکاملین و لا یطمین فید لامر بچیه بچیا بچیه
 والوهم و الخیار **نظم** بوکشند و رخنان بر تانه کلدر یارسول الله
 • دل و جان بلبین غنیمه کلدر یارسول الله • معلم خانه حکیمه
طفله بگز اهل دل • و جور و شبهه سنرا ستاد کلدر یارسول الله •
چقرم زبانی هر یار بد مناسج شرع کلدر • هدایت اهل بچیه استبار
یارسول الله • سر کسوی عجب بوی که دل بسته در زری • بکسوز
جدیده دن نسون کو کلدر یارسول الله • بویروز و مجید که دلدر
ساعری آنک • نکند فیض کلدر آند • ملدر یارسول الله • سن اول
شهر که خذ ماک اولدر عالم اولدم • بری ده خذ که کجی اولدر
یارسول الله • **مهر** مهر بیه فصولت و زنی فوزت
لفظ من در ان خذ اولدر خندم • کشتی معانسه در بینه و کمال
دیگدر کشتیاک معانسه تنکیم رجولیت کمال الرجل ایگدر رانک
معانسه • و قریبند • دیمشاور که مر و ت • فوق تنفسیه در که
افعال بچیه صد ویرانه مبدل • در بینه نقول افعال که شرعا و عقدا و عرفا
مد و حده اوله و بفضیل تخصیص اولوبیم • وقت و بچیه بیا و ج شسته و نت
عبادتند • دیمشاور در و کسج صدق اللسان در بینه طوری سنور اوله

زیرا

حقیقتله دکل زبیرالان حقیقت ساکت وصامتله قافرم جمل
نظم صوفی صاف زبانه در روزنک نیجه برز نکلند • نظریات یانه که
 باستی سهل جمله کیده • طلبت نصیحت نیجه کشتی ایماز رویاب • مشعل
 عشقندن البته کرنا لده اثر • اوقوردی عجب اسنده کمالی اخلاق •
 دقت سرسینه که یازدی هر وقت کونستر • ذره وار اولدک ایسه له
 فاد لخر • اولده سیریح نقایا ایچره چو مهر انور • حقیقا دیده حق
 بین کر کدر تا کیم • اولده انسان تجلی خدا یه مظهر • ویولنا ده
 بعضی ایات کریمه فی مسنونح تمکله بو جمله لظا اولندی تا که هر
 برزدن برزولو انتقاع اولنه و هر کسک حالت کوره بر فاده بونه
نظم قدم لوب بو عالمدن • کل کوکل دوسته کیه لم •
 طوبیغه ستر قدمدن • کل کوکل دوسته کیه لم • فاد رویو والک
 زادی • المومختدر داری • لام شیخدان ارشادی • کل کوکل
 دوسته کیه لم • نیجه بر بونده طورالم • غنبرده و نورالم •
 بول تدرکن کوره لم • کل کوکل دوسته کیه لم • نفسه وی هوی
 قو • جان فیه سول قو • دنیا قو عقیای قو • کل کوکل دوسته کیه لم
 قو قو مع الوجا لیچون • توبه یانه کاه لیچون • حتی بوی لیلیچون
 • کل کوکل دوسته کیه لم • **صراعات الحدود**
 حدود الله دن مراد کماله درکه وجوب غیظ و کراهت و ذنب
 و باخذدر زبیرا نصرفا نسان بویش سننه ناکر بندن خالی دکا دیریس

حقیقتله دکل

بولسه دولا نا اجوب نوله می واریسه تار اولر کل بدنی و صا حجه
 کلا که حاله مطلع اولیجی منون اولور دی ویدلان تجیون بونله دایه یوی
 خضورا ورتزی بکلا و مقول ایه ما انا فی الخفق نکل عند البردی شته
 ادمه رقت و حشرت اولیجی بویله کر کدر • وکن اول عصا نکل غوزا کچی
 بوا زمانده خوان ناد اولر یقندن هر کس مال یعنی کلید اننده طوتر
 سسوال اولور سه کر تارک دنیا و درکه مال یعنی اولیده کلید عیلت
 ندر جوب لور که هر کس یور سه د تارک دنیا اولر نکلده یعنی تارک
 شوق در وارد که نیده مال ان ایسه اهل اولاد و تارک عیندن هر چند نهجه
 ایلیوباندا نکلر قی اعاریه نفاع ایله مثالا اقا سنده جبهه و فیصنه
 وار نیجه تمهیلیان ایده اولر غیر خجی اکا بطریق اعاریه الیاس لیل طوطی
 و شرب و یا کویا تخی بو یلدر زبیرا عبد مخلص اولر کسه ده مالان اولار
 بلکه اعبد و یا بلکه لوله • منجی بکلا صا حجه تسلیم بیدر کدی ماکوی
 او زده غلور شته بونلر کن مولک اولر لور که مولک حقیقی در و صرت بوی
 ما سولون زان اولر قلدیر • ایچیز عاقل ما سولنده جبر طلب ایولر اولر ایچیر
 اولور ایچر ایسه عدلک غریبدر و شوکه قمران کلور ان اجری الاعلی الله بونک
 طلب جرات لور کولر بکلا عطا لیلدر نکلدر ر یعنی شوق عمل کجسه طراد
 انلر مقابله سنده اجر خرف و لار در که توبه و در جات جشدر کرک عامل
 اولر کسه اولر اجری حقدن طلب ایسون برکدی و کولر طلب ایسون
 مقربین کی و طلباندر و کماله و خلیسان شوق طلب ایلدر بو خسته سالان